

Yazışma Adresi / Mailing Address

Harp Akademileri Komutanlığı
Stratejik Araştırmalar Enstitüsü
Yenilevent / İstanbul

Telefon / Phone: + 90 212 398 01 00 -3842 Faks / Fax: + 90 212 398 01 00 - 3802

E-Posta / E-mail: saren@harpak.edu.tr - guvenlikstratejileri@gmail.com

Web: www.harpak.edu.tr/saren

Güvenlik Stratejileri Dergisi • The Journal of Security Strategies

Güvenlik Stratejileri Dergisi

The Journal of Security Strategies

STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
STRATEGIC RESEARCH INSTITUTE

Yıl / Year : 11
Sayı / Issue : 22
Ekim / October 2015

- Nagorno-Karabakh Dispute:
Why Intractable Conflict for Armenia?
Cansu GÜLEÇ
- 21. Yüzyıl için Caydırıcılık:
Teori ve Pratikte Neler Değişti?
Hakan MEHMETCİK
- Kopenhag Okulu
ve Güvenlikleştirme Teorisi
Başar BAYSAL ve Çağla LÜLECİ
- Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek:
Küreselleşme, Kimlik
ve Değişen Güvenlik Anlayışı
Bülent Sarper AĞIR
- Terörizmle Mücadelede
Örgütsel Yaşam Evreleri Yaklaşımı
Caner Korhan DEMİR
- Lojistik Hizmetlerin Özelleştirilmesi
Kapsamında Türk Silahlı Kuvvetleri'nde
Dış Kaynak Kullanımı
ve Özel Askeri Şirketler
M. Cem OĞULTÜRK

Güvenlik Stratejileri Dergisi

The Journal of Security Strategies

STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
STRATEGIC RESEARCH INSTITUTE

Yıl/Year: 11

Sayı/Issue: 22

Ekim/October 2015

DERGİMİZİ TARAYAN VERİ TABANLARI
DATABASES INDEXING OUR JOURNAL

EBSCO Publishing - Academic Complete Search

International Security and Counter-Terrorism Reference Center

Central and Eastern European Online Library

**STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ DERGİSİ**

Yıl 11 • Sayı 22 • ISSN 1305-4740

Uluslararası Hakemli Dergidir.

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü adına Sahibi
Dr. Hasan HOŞOĞLU

EDİTÖR
Dr. Hasan HOŞOĞLU

EDİTÖR YARDIMCISI
Dr. Engin AVCI

YAYIN KURULU
Prof.Dr. Ercüment TEZCAN
Prof.Dr. Gülden AYMAN
Prof.Dr. Esra HATİPOĞLU
Doç.Dr. Fuat AKSU
Doç.Dr. Hikmet KIRIK

YAZI KURULU
M. Ercan ABBASOĞLU
Dilek KARABACAK

DÜZELTMEN
Dilek KARABACAK

BASKI

Harp Akademileri Basımevi

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ

Harp Akademileri Komutanlığı
Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü
Yenilevent / İSTANBUL

Telefon: 0 212 398 01 00 Dâhili: 3842
Faks: 0 212 398 01 00 – 3802
E-posta: saren@harpak.edu.tr
Web: www.harpak.edu.tr/saren

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü yayını olan Güvenlik Stratejileri Dergisi, yılda iki kez Nisan ve Ekim aylarında yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Makalelerdeki düşünce, görüş, varsayım, sav veya tezler eser sahiplerine aittir; Harp Akademileri Komutanlığı ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü sorumlu tutulamaz.

STRATEGIC RESEARCH INSTITUTE
THE JOURNAL OF SECURITY STRATEGIES
Year 11 • Issue 22 • ISSN 1305-4740
International Peer-Reviewed Journal

Owner on behalf of Strategic Research Institute
Hasan HOŞOĞLU, Ph. D.

EDITOR
Hasan HOŞOĞLU, Ph.D.

VICE EDITOR
Engin AVCI, Ph.D.

EDITORIAL BOARD
Prof. Ercüment TEZCAN, Ph.D.
Prof. Gülden AYMAN, Ph.D.
Prof. Esra HATİPOĞLU, Ph.D.
Assoc. Prof. Fuat AKSU, Ph.D.
Assoc. Prof. Hikmet KIRIK, Ph.D.

PUBLICATION BOARD
M. Ercan ABBASOĞLU
Dilek KARABACAK

PROOFREAD
Dilek KARABACAK

PRINTED BY
Turkish War Colleges Publishing House

CORRESPONDENCE AND COMMUNICATION

Harp Akademileri Komutanlığı
Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü
Yenilevent / İSTANBUL
TÜRKİYE

Phone: +90 212 398 01 00 ext: 3842
Fax: +90 212 398 01 00 ext: 3802
E-mail: saren@harpak.edu.tr
Web: www.harpak.edu.tr/saren

The Journal of Security Strategies is an international peer-reviewed journal and published biannually in April and October. The opinions, thoughts, postulations or proposals within the articles are but reflections of the authors and do not, in any way, represent those of the Turkish War Colleges Command or of the Strategic Research Institute.

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Yücel ACER
Prof. Dr. Ayşe Nüket ADIYEKE
Prof. Dr. Önder ARI
Prof. Dr. Sertaç Hami BAŞEREN
Prof. Dr. Luciano BOZZO (İTALYA)
Prof. Dr. Mitat ÇELİKPALA
Prof. Dr. Yaşar GÜRBÜZ
Prof. Dr. Nakanishi HISAE (JAPONYA)
Prof. Dr. Göksel İŞYAR
Prof. Dr. Kamer KASIM
Prof. Dr. Ulvi KESER
Prof. Dr. Mustafa KİBAROĞLU
Prof. Dr. Ayşegül KİBAROĞLU
Prof. Dr. Wang LI (ÇİN HALK CUMHURİYETİ)
Prof. Dr. Jean-Sylvestre MONGRENIER (FRANSA)
Prof. Dr. Masanori NAITO (JAPONYA)
Prof. Dr. Maçsudul Hasan NURI (PAKİSTAN)
Prof. Dr. Yaşar ONAY
Prof. Dr. Mustafa ÖZBİLGİN
Prof. Dr. Murat ÖZGEN
Prof. Dr. Ziya ÖNİŞ
Prof. Dr. Fırat PURTAŞ
Prof. Dr. Hasan SAYGIN
Prof. Dr. Hale ŞIVGIN
Prof. Dr. Füsun TÜRKMEN
Prof. Dr. Tolga YARMAN
Prof. Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN
Doç. Dr. Fuat AKSU
Doç. Dr. Ali Faik DEMİR
Doç. Dr. Ahmet Kasım HAN
Doç. Dr. Haldun YALÇINKAYA
Yrd. Doç. Dr. Victoria CLEMENT (ABD)
Dr. Giovanni ERCOLANI (İTALYA)
Dr. Muhammad KHAN (PAKİSTAN)

BU SAYININ HAKEMLERİ

Prof. Dr. Emre BAĞCE
Prof. Dr. Mitat ÇELİKPALA
Prof. Dr. Esra HATİPOĞLU
Prof. Dr. Mustafa KİBAROĞLU
Doç. Dr. Yelda DEMİRAĞ
Doç. Dr. Köksal HAZIR
Doç. Dr. Bilal KARABULUT
Doç. Dr. Burak TANGÖR
Yrd. Doç. Dr. Zeynep KAYA
Yrd. Doç. Dr. Filiz KATMAN
Dr. Murat AĞDEMİR
Dr. Yusuf AY

ADVISORY BOARD

Prof. Yücel ACER, Ph.D.
Prof. Ayşe Nüket ADIYEKE, Ph.D.
Prof. Önder ARI, Ph. D.
Prof. Sertaç Hami BAŞEREN, Ph.D.
Prof. Luciano BOZZO Ph.D. (ITALY)
Prof. Mitat ÇELİKPALA, Ph.D.
Prof. Yaşar GÜRBÜZ, Ph.D.
Prof. Nakanishi HISAE, Ph.D. (JAPAN)
Prof.. Göksel İŞYAR, Ph.D.
Prof. Kamer KASIM, Ph.D.
Prof. Ulvi KESER, Ph.D.
Prof. Mustafa KİBAROĞLU, Ph.D.
Prof. Ayşegül KİBAROĞLU, Ph.D.
Prof. Wang LI, Ph.D. (P.R.C.)
Prof. Jean-Sylvestre MONGRENIER, Ph.D. (FRANCE)
Prof. Masanori NAITO, Ph.D. (JAPAN)
Prof. Maqsudul Hasan NURI, Ph.D. (PAKISTAN)
Prof. Yaşar ONAY, Ph.D.
Prof. Mustafa ÖZBİLGİN, Ph.D.
Prof. Murat ÖZGEN, Ph.D.
Prof. Ziya ÖNİŞ, Ph.D.
Prof. Fırat PURTAŞ, Ph.D.
Prof. Hasan SAYGIN, Ph.D.
Prof. Hale ŞIVGIN, Ph. D.
Prof. Füsün TÜRKMEN, Ph.D.
Prof. Tolga YARMAN, Ph.D.
Prof. Türel YILMAZ ŞAHİN, Ph.D.
Assoc. Prof. Fuat AKSU, Ph.D.
Assoc. Prof. Ali Faik DEMİR, Ph.D.
Assoc. Prof. Ahmet Kasım HAN, Ph.D.
Assoc. Prof. Haldun YALÇINKAYA, Ph.D.
Asst. Prof. Victoria CLEMENT, Ph.D. (USA)
Giovanni ERCOLANI, Ph.D. (ITALY)
Muhammad KHAN (PAKISTAN)

REFEREES FOR THIS ISSUE

Prof. Emre BAĞÇE, Ph.D.
Prof. Mitat ÇELİKPALA, Ph.D.
Prof. Esra HATİPOĞLU, Ph.D.
Prof. Mustafa KİBAROĞLU, Ph.D.
Assoc.Prof. Yelda DEMİRACI, Ph.D.
Assoc.Prof. Köksal HAZIR, Ph.D.
Assoc.Prof. Bilal KARABULUT, Ph.D.
Assoc.Prof. Burak TANGÖR, Ph.D.
Asst.Prof. Zeynep KAYA, Ph.D.
Asst.Prof. Filiz KATMAN, Ph.D.
Murat AĞDEMİR, Ph.D.
Yusuf AY, Ph.D.

İÇİNDEKİLER

Editörden

Dağlık Karabağ Sorunu:

Ermenistan için Çözüm­süz Çatışma Olmasının Nedenleri (İngilizce) 1

Cansu GÜLEÇ

21. Yüzyıl için Caydırıcılık:

Teori ve Pratikte Neler Değişti? 31

Hakan MEHMETCİK

Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi 61

Başar BAYSAL ve Çağla LÜLECİ

Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek:

Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı 97

Bülent Sarper AĞIR

Terörizmle Mücadelede

Örgütsel Yaşam Evreleri Yaklaşımı 131

Kenker Korhan DEMİR

Lojistik Hizmetlerin Özelleştirilmesi Kapsamında

Türk Silahlı Kuvvetleri'nde Dış Kaynak Kullanımı

ve Özel Askerî Şirketler 167

M. Cem OĞULTÜRK

Yayın Esasları..... 195

CONTENTS

Editör's Note

Nagorno-Karabakh Dispute:

Why Intractable Conflict for Armenia?1

Cansu GÜLEÇ

Deterrence for 21st Century:

Changes in Theory and Practice? (in Turkish)31

Hakan MEHMETCİK

Copenhagen School and Securitization Theory (in Turkish)61

Başar BAYSAL ve Çağla LÜLEÇİ

Rethinking Security Concept: Globalization,

Identity and Changing Security Conception (in Turkish)97

Bülent Sarper AĞIR

Organizational Life Cycles Approach

in Combating Terrorism (in Turkish)131

Caner Korhan DEMİR

Using Outsourcing in Turkish Armed Forces

and Private Military Companies

in the Context of Privatization of Logistic Services (in Turkish)167

M. Cem OĞULTÜRK

Publishing Principles.....201

Editörden

Değerli “Güvenlik Stratejileri Dergisi” okuyucuları,

Dergimizin 22’nci sayısında sizlerle yeniden birlikte olmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Okuyucu kitlemizdeki artış ile birlikte daha fazla akademisyen ve araştırmacının dergimize gösterdiği ilgi, dergimizin ulaştığı standartların korunmasında ve geliştirilmesinde bizlere cesaret ve güç vermektedir. Bu vesileyle, dergimize gönderdikleri yayınlarla geldiğimiz noktaya ulaşmamıza katkı sağlayan değerli akademisyen ve araştırmacılar ile makale inceleme aşamasında ve derginin yayına hazırlanmasında desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen hakem heyetine, dergi yayın ve danışma kurulu üyelerine, yazı kuruluna ve emeği geçen herkese teşekkürü borç biliriz.

22’nci sayımızda altı makale yer almaktadır. Cansu Güleç “*Nagorno-Karabakh Dispute: Why Intractable Conflict for Armenia? (Dağlık Karabağ Sorunu: Ermenistan için Çözumsuz Çatışma Olmasının Nedenleri)*” başlıklı çalışmada, Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki Dağlık Karabağ sorununda çözümü ve uzun süreli barışı engelleyen faktörleri incelemekte; tek taraflı tarihsel nefret paradigmasını yerine, güvenlik sorunu, düşman imajı, bölgede çıkarları olan diğer ülkelerin katılımı ve Ermenistan’ın iç siyasetinin çözümsüzlüğe katkıda bulunduğunu vurgulamaktadır. Hakan Mehmetcik “*21. Yüzyıl için Caydırıcılık: Teori ve Pratikte Neler Değişti?*” başlıklı makalesinde, günümüz caydırıcılık teorisine ve pratiğine egemen olan unsurları incelemektedir. Başar Baysal ve Çağla Lüleci’nin çalışması ise “*Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi*” başlığını taşımaktadır. Yazarlar, Kopenhag Okulu’nun sektörel güvenlik yaklaşımı, bölgesel güvenlik kompleksi teorisi, güvenlikleştirme teorisi ve öğelerini detaylı olarak inceledikleri çalışmalarında, okulun güvenlik kavramı konusundaki inşaaacı yaklaşımlar arasında önemli bir yere sahip olduğu ve güncel uluslararası güvenlik konularının analizinde kullanışlı bir çerçeve sağladığı sonucuna varmışlardır. Bu sayımızdaki dördüncü makale “*Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı*” başlığını taşımaktadır. Bülent Sarper Ağır tarafından kaleme alınan bu makalede Soğuk Savaş sonrası dönemde geleneksel güvenlik anlayışının gündemi genişleyen ve aktörleri derinleşen güvenlik alanını tanımlamaktaki zorlukları, küreselleşme ve güvenlik arasındaki ilişki çerçevesinde ele alınmış, küreselleşme ve

güvenlik ilişkisinin anlaşılmasında kimlik gibi sosyal yapıların önemi vurgulanmıştır. Cenker Korhan Demir “*Terörizmle Mücadelede Örgütsel Yaşam Evreleri Yaklaşımı*” başlıklı makalesinde, PIRA, ETA ve LTTE örgütlerinin yaşam evrelerini dikkate alarak terörizmle mücadelede hangi araçların daha önemli olduğunu araştırmıştır. Terörizmle mücadele bütüncül bir stratejinin önemine vurgu yapılan araştırmada, terör örgütlerinin eylem inisiyatifine sahip olduğu dönemlerde caydırıcı ve ön alıcı tedbirlerin; şiddet kontrol altına alındığında ise terörizmin kökten sebeplerinin giderilmesine yönelik alınan tedbirlerin ağırlık kazanması gerektiği ileri sürülmektedir. Bu sayımızdaki son makale ise M.Cem Oğultürk’ün “*Lojistik Hizmetlerin Özelleştirilmesi Kapsamında Türk Silahlı Kuvvetleri’nde Dış Kaynak Kullanımı ve Özel Askerî Şirketler*” başlıklı makalesidir. Bu makalede, özel askerî şirketler siyasi, hukuki, ekonomik ve etik açıdan incelenmiş, Türk Silahlı Kuvvetleri ile ortak çalışma alanları belirlenmeye çalışılmış; lojistik hizmetlerin özelleştirilmesinde özel askerî şirketlerle imzalanacak sözleşme alanlarının belirlenmesi, mevzuatta yapılacak değişiklikler ve Türkiye’de özel askerî şirketlerin kurulmasına yönelik gelişmelerin önemli faktörler olduğu belirtilmiştir.

Bir sonraki sayıda buluşmak umuduyla saygılar sunarım.

Dr. Hasan HOŞOĞLU
Editör

Editor's Note

Dear readers of the Journal of Security Strategies

We are happy to be with you again by presenting our 22nd issue. Besides the increase in the number of our readers, the ever-growing interest of academics and researchers towards our journal gives us courage and power to maintain and develop the standards to which our journal has reached. On this occasion, we owe many thanks to the academics and researchers who has contributed to our journal by sending their articles, book essays and book reviews, and to the referees, members of our advisory, editorial and publication boards who provided their support in the process of peer-reviewing and editing, and to all the staff who has contributed to our journal.

We have six articles in our 22nd issue. Written by Cansu Güleç, the first article titled as *"Nagorno-Karabakh Dispute: Why Intractable Conflict for Armenia?"* analyses the factors which prevents the solution and a long term peace to the Nagorno-Karabakh dispute between Armenia and Azerbaijan and highlights the fact that, rather than the unilateral and historical paradigm of hate, the security problem, the image of enemy, the involvement of other countries having interests in the region and the internal politics of Armenia contribute to the intractability of the dispute. In his article titled as *"Deterrence for 21st Century: Changes in Theory and Practice?"*, Hakan Mehmetcik studies the elements which dominates the theory and the practice of deterrence today. The article written by Başar Baysal and Çağla Lüleci has the title of *"Copenhagen School and Securitization Theory"* and the authors examine the approach of security sectors, regional security complex theory, securitization theory and their elements in length and conclude that the Copenhagen School has a significant place among the constructivist approaches to security and that it provides a useful framework to analyze current international security issues. In his article titled as *"Rethinking Security Concept: Globalization, Identity and Changing Security Conception"*, Bülent Sarper Ağır addresses the difficulties of traditional security conception in defining of widening agenda and deepening actors of security in the context of relationship between globalization and security in post-Cold War era and emphasizes the importance of social structures such as identity in understanding of relationship between globalization and security. The article with the title of *"Organizational Life Cycles Approach*

in Countering Terrorism”, Cenker Korhan Demir studies effective countering terrorism methods in accordance with the life cycles of terrorist organizations by considering the life cycles of PIRA, ETA and LTTE. Highlighting the importance of an integrated strategy in countering terrorism, the article argues that preemptive and deterrent force can be employed while the terrorist organization has the initiative of perpetrating violence whereas the measures against the root causes of terrorism should be used when the terrorist violence could be taken under control. The last article in this issue with the title of “*Using Outsourcing in Turkish Armed Forces and Private Military Companies in the Context of Privatization of Logistic Services*” is written by M. Cem Oğultürk and the author studies the private military companies in terms of political, legal, economical and ethical aspects and tries to identify the areas of collaboration with the Turkish Armed Forces. The study implicates that the determination of the area to be signed contract with Private Military Companies, revisions in legislation and the developments on the establishment of private military companies in Turkey are the most important factors to affect the privatization of logistics services.

Hoping to meet again in our next issue, I offer my deepest respect to all of you.

Hasan HOŞOĞLU, Ph.D.

Editor

Nagorno-Karabakh Dispute: Why Intractable Conflict for Armenia?

Dağlık Karabağ Sorunu: Ermenistan için
Çözümsüz Çatışma Olmasının Nedenleri

Cansu GÜLEÇ*

Abstract

The conflict between Armenian and Azerbaijan around Nagorno-Karabakh was violent between 1988 and 1994. Nevertheless, Nagorno-Karabakh dispute is regarded as one of the frozen conflicts, which has been witnessed for many years. In order to stop and contain the conflict, other states and international organizations advocated peaceful settlement. However, the problem went through a number of phases and has not reached a final solution despite of many years of negotiation under the auspices of the OSCE Minsk Group. In this context, the objective of this paper is to understand the main impeding factors that prevent peaceful resolution and establishment of a long-lasting peace for Armenia. As a framework to analyze the case of Armenia-Azerbaijan dispute over Nagorno-Karabakh, this paper uses the “constructivist theory”, which explains national histories and identities as fluid, evolving, and formed over time, and which claims that it is mainly social relationships between agents, structures, and institutions that can lead to ethnic conflicts. Contrary to the primordialist approach, which treats ethnic groups as concrete and independent entities that exist inherently, the explanation of intractability within a constructivist framework constitutes the main

* Research Assistant, MEF University, Department of Political Science and International Relations, e-mail: cansu.gulec@mef.edu.tr.

difference. In view of this, government policies are also constructed according to interstate perceptions, expectations and the concepts developed towards themselves and others. As a result, rather than only including one-dimensional “ancient hatred” paradigm; “the problem of security”, “image of enemy”, “other countries” involvement with having interests in the region”, and most importantly “internal politics” can be regarded as the contributors to intractability for Armenia.

Keywords: Nagorno-Karabakh, Armenia, Conflict, Intractability, Constructivism.

Öz

Ermenistan ile Azerbaycan arasında Dağlık Karabağ sorunu ile ilgili yaşanan çatışma 1988-1994 yılları arasında şiddetlenmiştir. Bununla birlikte, Dağlık Karabağ sorunu yıllardır tanık olunan dondurulmuş çatışmalardan biri olarak kabul edilmektedir. Diğer devletler ve uluslararası örgütler sözkonusu çatışmayı durdurmak ve çatışmanın yayılmasını önlemek amacıyla barışçıl çözümü savunmuştur. Sorun pek çok aşamadan geçmiş, ancak AGİT Minsk grubunun gözetiminde yıllarca süren müzakerelere rağmen nihai çözüme ulaşamamıştır. Bu çerçevede, makalenin temel amacı, Ermenistan açısından barışçıl çözümün ve uzun süreli barışın tesis edilmesini engelleyen belli başlı önleyici faktörleri anlamaktır. Bu hususlar dahilinde sözkonusu çatışmanın analizinde, ulusal tarih ve kimlikleri akışkan, zaman içinde oluşan ve gelişen kavramlar olarak ele alan ve temelde yapanlar, yapılar ve kurumlar arasındaki sosyal ilişkilerin etnik çatışmalara yol açtığını ileri süren “inşacı teori” kullanılacaktır. Etnik grupları, doğuştan ve verili bir biçimde var olan, somut ve bağımsız oluşumlar olarak ele alan özcü yaklaşımın aksine, çözümsüzlüğü inşacı çerçeveden açıklamak önemli bir farklılık oluşturmaktadır. Bu anlayışa göre, devletlerin politikaları da devletlerarası algılar, beklentiler, kendilerine ve diğerlerine karşı geliştirdikleri kavramlara göre kurgulanmaktadır. Sonuç olarak, yalnızca tek taraflı olarak “tarihsel nefret” paradigmasını vurgulamak yerine, “güvenlik sorunu”, “düşman imajı”, “bölgede çıkarları olan

diğer ülkelerin katılımı” ve en önemlisi “Ermenistan’ın iç siyaseti” Ermenistan açısından çatışma çözümsüzlüğüne katkıda bulunan faktörler olarak ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dağlık Karabağ, Çatışma, Çözümsüzlük, İnşacılık.

1. Introduction

With the end of the Cold War and the fall of the Soviet Union, the field of International Relations has turned to the analysis of increasing regional and intra-state conflicts, and the role of major and regional states as third party in these conflicts. The Caucasus region has also witnessed a number of internal and ethnic conflicts over territories and borders. Complex ethnic claims and disagreements, conflicts over sovereignty, and growing hostility over the ethnic minorities and their legitimate political centers have dominated the political agenda of the states in the Caucasus.¹ A number of studies have sought to explain the roots of post-Soviet conflicts by developing and applying various theoretical approaches and ways in order to understand these conflicts. This paper focuses on the Nagorno-Karabakh conflict that firstly erupted in February 1988 and led to a war between Armenia and Azerbaijan between 1992 and 1994. Although a ceasefire was signed in 1994, the political leaders of the opposing nations have still not reached a solution over the region’s status. Thus, the intention of the study is to evaluate the “intractability” of the Nagorno-Karabakh conflict.

It is generally argued that, in the intractable conflicts, the issues have frozen progress towards a resolution over the decades.²

¹ Yaşar Sarı, “Nagorno-Karabakh Conflict and Role of Big Power in 1990s”, *Turkish Review of Eurasian Studies*, (2002): 118.

² Jacob Bercovitch, “Mediation in the Most Resistant Cases,” in *Grasping the Nettle: Analyzing Cases of Intractable Conflict*, ed. Pamela Aall, Chester A. Crocker, and Fen Osler, (Washington, D.C: United States Institute of Peace Press, 2007), 99-101.

According to Bercovitch, intractability has some dimensions. For instance, intractable conflict tends to be long lasting, persisting decades of years. It is also characterized by present tension and violence. The victims of violence in the intractable conflict include civilians as well as combatants. There are many unresolved issues at stake, and although the parties may reach temporary cessations of violence, they cannot reach a fundamental and genuine resolution of their issues. Moreover, psychological manifestations of enmity and deep feelings of fear and hatred generally underlie the relationship between parties. In addition, intractable conflict attracts many actors and institutions that want to deal with, manage or resolve the conflict.³ However, in spite of many attempts at management or resolution, only few of these actors or institutions are successful.

Accordingly, after elaborating the historical background and mediation efforts of the conflict, the main purpose of this paper would be to understand the question that “*What are the main impeding factors that prevent peaceful resolution and establishment of a long-lasting peace for Armenia?*” As a framework to analyze the case of Armenian-Azerbaijan dispute over Nagorno-Karabakh, this paper uses the “constructivist theory”, which explains national histories and identities as fluid, evolving, and formed over time, and which claims that it is mainly social relationships between agents, structures, and institutions that can lead to ethnic conflicts.⁴ Therefore, in this study, the factors which contribute to the intractability of the conflict for Armenia include the “problem of security”, “image of enemy”, “involvement of other countries which have interests in the region”, and most importantly “internal politics as well as historical memories of Armenia”.

4

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 22

³ Seda Kırdar, “Conflict Resolution in Georgia: An Analysis Applying the Intractable Conflict Theory and the Governmental Politics Model”, *Perceptions: Journal of International Affairs*, Volume XIII Number:4, (Winter 2008): 51.

⁴ Milena Oganessian, “Constructing and Deconstructing Histories: The Ethnicity Factor”, (2009): 4, <http://caucasusedition.net/analysis/constructing-and-deconstructing-histories-the-ethnicity-factor/>, (accessed April 23, 2014).

2. Background and Analysis

2.1. *Conflict and Failure of Peace*

As mentioned before, the conflict between Armenian and Azerbaijan around Nagorno-Karabakh dispute was violent between 1988 and 1994. Thousands of people died and approximately 250,000 Armenian and 1.1 million Azeri people have become refugees in this conflict.⁵ In order stop and contain the conflict, other nations and international organizations advocated a peaceful settlement. Nevertheless, the problem went through a number of phases and has not reached a final solution despite of many years of negotiation under the auspices of the OSCE Minsk group, which is the main institution of the peace process in Nagorno-Karabakh.

Nagorno-Karabakh is a mountainous region in the Caucasus. The neighboring countries, Azerbaijan and Armenia, began fighting over the territory after the Gorbachev's "glasnost" and "perestroika" policies, and the conflict broke up in 1988. After the years of warfare between Armenians and Azerbaijanis, an estimated 35,000 dead and approximately one million refugees in both sides were left behind.⁶ A cease fire has been held since 1994 between the sides of the conflict, but the conflict has not been over yet, in spite of a number of steps and initiatives for settlement of peace. It can be stated that the mistrust between the countries is still high. According to the position of the Azerbaijani government, part of its territory is occupied by the neighboring state of Armenia and, thus, the conflict is a problem between two sovereign states. On the other hand, to Armenian officials, it is a struggle for independence and self-determination by the Armenian population of Nagorno-Karabakh against Azerbaijan

⁵ Carol Migdalovitz, "Armenia-Azerbaijan Conflict", (August, 2003): 1, http://pards.org/crs_country/CRSReportArmenia-AzerbaijanConflict (August 8, 2003) Updated.pdf, (accessed May 1, 2014).

⁶ Sari, "Nagorno-Karabakh Conflict", 119.

through repeating that it has no territorial claims over Azerbaijan.⁷

In Nagorno-Karabakh conflict, the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) has been the main organization leading the mediation efforts. The OSCE started its efforts in 1992 with the decision to arrange an international conference for settling the conflict. The political settlement of the conflict over Nagorno-Karabakh has been discussed within the framework of the so-called “Minsk Group”. In order to prepare for this conference, a group of delegates was formed, including representatives of Sweden, the Russian Federation, Italy, and other third parties, as well as representatives from Azerbaijan and Armenia.⁸ However, the Minsk Process has been unsuccessful in reaching a settlement to the conflict so far. In December 1996, the OSCE held a conference in Lisbon. Delegates produced a draft statement which was acceptable for all parties of the conflict and which called for a peace resolution. However, that increased the tensions between Armenia and Azerbaijan, and no additional talks were held until 1997. In 1997, Finland’s term as co-chair of the Minsk Group ended and France, the United States and Russia became permanent co-chairs.⁹ The new leaders of the Minsk Group presented a comprehensive peace proposal. The then President of Armenia Levon Ter-Petrosian responded favorably, but the Karabakh Armenians insisted that there could be no peace as long as Nagorno-Karabakh remained a part of Azerbaijan. In September 1997, the OSCE negotiators decided to handle the problem from another direction. Rather than proposing a comprehensive settlement plan, they would split the peace

⁷ Jan Koehler and Christoph Zürcher, “The art of losing the state: weak empire to weak nationstate around Nagorno-Karabakh”, in *Potentials of Disorder: Explaining Conflict and Stability in the Caucasus and in the Former Yugoslavia (New Approaches to Conflict Analysis)* ed. Jan Koehler and Christoph Zürcher (Manchester: Manchester University Press, 2003): 145.

⁸ Isak Svensson, “The Nagorno-Karabakh Conflict: Lessons from the Mediation Efforts”, *Initiative for Peacebuilding*, (2009): 9.

⁹ Kristen Eichensehr and W. Michael Reisman, *Stopping Wars and Making Peace: Studies in International Intervention*. (NLD: Martinus Nijhoff, 2009), 68.

negotiations into two stages.¹⁰ The first stage would involve military withdrawal; the second would involve the remaining political questions, such as final status. President Ter-Petrosian broke the Armenia's past opposition to a step-by-step solution, but the president's support for a phased peace plan caused a series of events which brought a political crisis. On February 3 1998, President Ter-Petrosian resigned. Prime Minister Robert Kocharian, an opponent of the step-by-step peace proposal and the former President of the Nagorno Karabakh Republic, became President of the Republic of Armenia.¹¹

In November 1998, the Minsk Group co-chairs presented a new proposal that returned to the comprehensive settlement model. The idea would have united Azerbaijan and Nagorno-Karabakh in one entity, a common state, but the plan did not specify the hierarchical relationship, whether vertical or horizontal, between the two parts of the entity in order to leave room for negotiations between the parties.¹² The Armenians endorsed the new plan, but Azerbaijan strongly rejected the common state idea. Between 1999 and 2001, the then President of Azerbaijan Heydar Aliiev and the then President of Armenia Robert Kocharian held a series of personal meetings, many of them one-on-one. For a while in 1999, it was seemed that a deal might be possible on the basis of the "Goble Plan" which contemplated a territorial exchange: Lachin for Meghri.¹³ The idea was unpopular in both Armenia and Azerbaijan. In January 2001, talks re-started between the two presidents with the encouragement of the Minsk co-chairs. A series of successful meetings resulted in Key West. These talks came close to achieving agreement, but domestic opposition in Azerbaijan caused Aliiev to abdicate some of his concessions, and the Key West talks also failed. In 2002 and 2003, no progress was made toward peace, in part because of elections in both Armenia and

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid, 69.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

Azerbaijan. Robert Kocharian won re-election in Armenia, and Ilham Aliiev was elected president of Azerbaijan. From 2004 to 2006, the Minsk Group conducted a series of secret meetings between the Armenian and Azerbaijani foreign ministers. These meetings, known as the “Prague Process”, were designed to facilitate later meetings between the presidents. In 2005 and 2006, the co-chairs proposed a series of principles on which to base peace negotiations. These principles included renunciation of the use of force, Armenian withdrawal from parts of Azerbaijan surrounding Nagorno-Karabakh, an interim status for Nagorno-Karabakh, substantial international aid, the deployment of an international peacekeeping force, and mutual commitment to a vote on Nagorno-Karabakh’s final status after the return of displaced Azeris.¹⁴ The Prague Process resulted in four meetings between Presidents Robert Kocharian and Ilham Aliiev, but none of them produced a success. In December 2006, an internal referendum was held in Nagorno-Karabakh, and 98.58 percent of the Nagorno-Karabakh population voted in favour of setting up the region as an independent country.¹⁵ Nevertheless, the vote had no international recognition.

8

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 22

After a number of peace initiatives, in 2007, Madrid Principles came out of negotiations and envisioned a step-by-step resolution including a gradual withdrawal of forces from the territories surrounding Nagorno-Karabakh, a special status for Kelbajar and Lachin, and a referendum to determine the future legal status of Nagorno-Karabakh. In 2009, an updated version of the Madrid Principles was revealed in Italy. The OSCE Minsk Group Co-Chairs revealed the basic principles of the proposal, which included the return of the territories around Nagorno-Karabakh to Azerbaijan, an interim status for Nagorno-Karabakh, a corridor to link Nagorno-Karabakh with Armenia, a future settlement on the legal status of Nagorno-Karabakh, the right of all refugees and internally displaced people’s right to return home, and

¹⁴ Ibid, 70.

¹⁵ Ibid.

security guarantees. According to the OSCE statement, the principles represented a compromise between the right to self-determination and the right to territorial integrity. However, the updated version got criticisms from the opposition in Yerevan, blaming President Serj Sargsyan for jeopardizing Armenia's national interests.¹⁶

It can be argued that an influential group of principal powers, in which the US, Russia and the EU dominate, plays the key role in the OSCE when it comes to the issue of conflict resolution. However, many years of peace talks through the medium of the OSCE Minsk Group have failed to produce any legitimate agreements. Only few attempts made by Russia, the US and France produced little outcome. So far, the good intentions expressed in the documents of the OSCE summits have not been implemented and they still remain on paper for many reasons, including the sides' refusal to cooperate, the conflict resolutions being objectively complex nature, etc.¹⁷ In that respect, Minsk group stated that their countries stand ready to assist the sides, but the responsibility for putting an end to the Nagorno-Karabakh conflict remains with them. According to the Presidents of the OSCE Minsk Group Co-Chair Countries, they strongly believe that further delay in reaching a balanced agreement on the framework for a comprehensive peace is unacceptable and they urge the leaders of Azerbaijan and Armenia to focus with renewed energy on the issues that remain unresolved.¹⁸ On the other hand, Armenian officials make their statements in the opposing way and they charge Azerbaijan relating the intractability of the situation. According to them,

¹⁶ Elena Pokalova, "Conflict Resolution in Frozen Conflicts: Timing in Nagorno-Karabakh", *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 17:1, (2015): 77.

¹⁷ "OSCE Minsk Group in Crisis: A New Look at Nagorno-Karabakh Impasse", 6 May, 2011 <http://www.turkishweekly.net/op-ed/2820/osce-minsk-group-in-crisis-a-new-look-at-nagorno-karabakh-impasse.html> (accessed 4 February, 2015).

¹⁸ "Joint statement on the Nagorno-Karabakh Conflict, by the Presidents of the OSCE Minsk Group Co-Chair Countries", 18 June 2013, <http://www.osce.org/mg/102856> (accessed 4 February, 2015).

“Despite the negotiations held within the framework of the OSCE Minsk Group which is the only internationally mandated format on conflict settlement, and the agreement to carry out negotiations within the Minsk process, Azerbaijan, distorting the nature and main reasons of the consequences of the conflict, takes attempts to involve other international organizations in the settlement and initiates parallel processes hindering the negotiation process and having campaign objectives especially in the United Nations General Assembly and the Council of Europe, too.”¹⁹

As a result, many years have passed since the Armenians and Azerbaijanis signed a ceasefire, but the absence of active warfare has not created a peace. Accordingly, the following part of this paper explores the “intractability” in Nagorno-Karabakh conflict by displaying the factors influencing the progress of conflict potential. According to Philip Gamaghelyan, the “intractability” of the conflict largely originates from the desire of parties to have a sense of the final status of the region, rather than addressing the underlying problems.²⁰ Within the framework for understanding the case of Armenian-Azerbaijan dispute over Nagorno-Karabakh, contrary to primordial arguments, “constructivist theory” will be used, which considers national histories and identities as fluid, evolving, and formed over time. Through using the explanations of constructivist argument, the following part of the study will try to address the question of “What are the main impeding factors that prevent peaceful resolution and establishment of a long-lasting peace for Armenia?”

¹⁹ The Official Site of Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia, <http://www.mfa.am/en/artsakh/#a3>.

²⁰ Philip Gamaghelyan, “Intractability of the Nagorno-Karabakh Conflict: A Myth or A Reality?” *Peace & Conflict Monitor, Special Report*, (July 2005): 1.

3. The Main Impeding Factors that Prevent Peaceful Resolution and Establishment of Long-Lasting Peace for Armenia

3.1. Constructivist Outline

In conflict studies, the notion of ethnicity is viewed and interpreted based on particular theoretical approaches to conflicts. The two political science perspectives on conflict, which is focused on here, are primordialism and constructivism. Firstly, primordialist approach argues that ethnic and racial identities are fundamental and immutable, arising from the congruities of blood, speech, and custom. Human beings do not actively choose their ethnic identities. Rather, they inherit them when they are born into communities that speak certain languages, practice particular religions, and follow specific social customs.²¹ According to this view, there is an inherent or primordial animosity between two camps that causes conflict. Primordialists assume that the actors have one main identity and that the way religions shape that identity is fixed over time. In that sense, a primordialist approach views the Nagorno- Karabakh territory as being fixed, and bound to a particular ethnic identity; as the cradle of a group's linguistic, cultural or religious origins. Since both Azerbaijanis and Armenians living in the region make a claim based on this idea, the conflict can be seen as the result of ancient grievances between the two groups as embedded hatreds that are "permanent and ineradicable".²² It can be argued that ethnicity itself is an important factor in the Nagorno-Karabakh conflict; however, it is not appropriate to call it exclusively a primordial ethnic conflict.²³ Nevertheless, as Kuburas argues, the primordial approach ignores the periods of relative peace and stability between two groups, and it does not account for other

²¹ Donald P. Green and Rachel L. Seher, "What Role Does Prejudice Play in Ethnic Conflict?" *Annual Review of Political Science* No:6 (2003): 520.

²² Melita Kuburas, "Ethnic Conflict In Nagorno-Karabakh", *Review of European and Russian Affairs*, 6 , (2011): 45.

²³ Behlül Özkan, "Who Gains from the "No War No Peace" Situation? A Critical Analysis of the Nagorno-Karabakh Conflict", *Geopolitics*, 13:3, (2008): 578.

factors that are beyond the ancient or historical presence of people. It can be argued that primordial approach also underestimates the role of the political elite and their logic of perceived threats and opportunities under which elites make the choices in political crises.²⁴

On the other hand, constructivism is based on social interactions. Constructivism is one of the most influential contexts of the immediate post-Cold War period that is related with the way agents and structures co-constitute each other, the socially constructed nature of actors and their identities and interests, and the importance of ideational, normative and discursive factors in the shaping of international political reality. It is concerned with the beliefs, attitudes and perception of parties in conflict, the formation of regimes, the communicative-discursive strategies adopted by intermediaries in conflict, the role of language, memory, and the actions that individuals and groups can take to shape their lives and to resolve their conflicts.²⁵

Broadly speaking, constructivists see ethnic identities and ethnic conflict as the product of concrete historical processes. According to them, ethnic identities are not social givens, but they are produced through processes of socialization and acculturation.²⁶ Rather than primordial ties, ethnic groups are social constructs generated and maintained by specific historical processes such as the distribution of official identity cards. Although ethnic identities are actually produced by historical processes, they are not necessarily perceived in this way. Over time, ethnic identities gain widespread social acceptance. Individuals regard ethnic identities as immutable social facts and have difficulty separating their personal identities from those of the groups to which they belong. Unlike primordialists, who refer to emotions or

²⁴ Aytan Gahramanova, "Identity Conflicts And Its Implications For Conflict Management", *UNISCI Discussion Papers*, No.11 (May 2006): 167.

²⁵ Richard Jackson, "Constructivism and Conflict Resolution" in *the SAGE Handbook of Conflict Resolution* ed. Jacob Bercovitch & Victor Kremenyuk & I William Zartman, (Sage Publications,2009): 172-173.

²⁶ Green and Seher, "What Role Does Prejudice Play in Ethnic Conflict?", 521.

strategic calculations, constructivists focus on external processes in explaining the politicization of ethnic identities.²⁷

In addition, constructivism underlines the crucial role of ideational structures playing part in shaping social actors' identities and, consequently, realities. In that sense, ideational structures ascribe meaning to actors' identities through infusing them with a sense of who they are, what social roles they are expected to play, and how they should relate to other actors around them. In this way, actors' identities –that are the products of the ideational structures in which they are embedded- will shape their perception of the material world, define their interests, and determine their behavior towards other actors.²⁸

Despite the fact that primordial arguments could not explain what caused the violence in this region alone, it has become an important element in the construction of nationalist sentiment needed to mobilize it. However, contrary to primordialism, constructivism does not view ethnicity as conflict generating. Rather, it is mainly social relationships between agents, structures, and institutions that can lead to ethnic conflicts.²⁹ In addition, emotions, memory, and ideas can influence identity and behavior of the people. Constructivism also emphasizes the ways in which group identities emerge and change over time.³⁰ This theoretical approach suggests that peaceful co-existence between ethnic groups, one that is based on trust, is possible.

Consequently, for constructivists, ethnicity can be transformed from a resource and a cause of conflict to a form that can construct trust between groups. Confidence building measures that provide information between groups can resolve the security dilemma in ethnic

²⁷ Ibid.

²⁸ Sabina A Stein, "Competing Political Science Perspectives on the Role of Religion in Conflict", *Politorbis*, 2/2011 <http://www.css.ethz.ch/publications/pdfs/Politorbis-52.pdf> (accessed 4 February 2015).

²⁹ Oganessian, 4.

³⁰ Ibid.

conflict.³¹ Because of the fact that identity plays a significant role in social conflict, it is fundamental to how individuals and collectivities see and understand themselves in conflict. Accordingly, identities are created and transformed in processes of social struggle. Understanding how identities impact conflict, conflict processes, and the ways they are constructed within conflicts, informs about the emergence, escalation, and potential transformation of social conflicts.³²

3.2. *Intractability for Armenia*

As mentioned before, intractable conflicts are regarded as conflicts that persist because they appear impossible to resolve. They can emerge from a number of underlying reasons such as moral and identity differences, high-stakes resources, or struggles for power and self-determination.³³ Although many different factors can be displayed that strengthen this kind of conflicts according to different cases, there are some major characteristics of intractable conflicts in terms of actors, duration, issues, relationship, geopolitics, and management. First of all, in terms of actors, intractable conflicts involve states or other actors with a long sense of historical grievance, and a strong desire to redress or avenge these. In terms of duration, intractable conflicts take place over a long period of time. In terms of issues, intractable conflicts involve intangible issues such as identity, sovereignty, or values and beliefs. In terms of relationships, intractable conflicts involve polarized perceptions of hostility and enmity, and behavior that is violent and destructive. In terms of geopolitics, intractable conflicts usually take place where buffer states exist between major power blocks or civilizations. In terms of management, intractable conflicts resist many conflict management efforts and have

³¹ Ibid, 13.

³² Celia Cook-Huffman, "The role of identity in conflict", in *Handbook of Conflict Analysis and Resolution*, ed. Dennis J. D. Sandole and others, (NY: Routledge, 2009): 19.

³³ Peter T. Coleman, "Intractable Conflict" in *the Handbook of Conflict Resolution: Theory and Practice*, ed. Morton Deutsch, Peter T. Coleman, Eric C. Marcus, (San Fransisco: Wiley, 2006), 534.

a history of failed peace-making efforts.³⁴

With respect to Nagorno Karabakh conflict, it can be asserted that neither country is trying to enforce a change in the environment towards peace. It is also important to underline the fact that internal politics also dictate the behaviors of the parties of the conflict. There is a sense that both sides are playing to emotions rather than towards a real settlement.³⁵ The factors like corruption, monopoly over resources, and lack of business opportunity have forced millions of people to emigrate to Russia and to Western Europe. Moreover, authoritarianism, lack of independent media in both countries prevents public debate of options for peace. As Mehtiyev argues, propaganda of hatred and military solution to the conflict dominates in Armenia's approach. In the analysis of the main impeding factors that prevent peaceful resolution and establishment of a long-lasting peace for Armenia, there are some important determinant points which should be underlined. As being the major impeding factors, "ancient hatred discourse", "the problem of security", "image of enemy", "involment of other countries which have interests in the region", and "internal politics" would try to be elaborated in the following part of the study.

First of all, the Armenians are linked in their shared identity, which is formed by the collective memory. This "socially constructed" selection from history provides a shared self-image.³⁶ In this self-image, national identity is generally expressed in terms of conflict with the enemy. In this sense, at its cornerstone, there is a deep hatred against anything Turkish, which is traced back to the events in 1915 under the rule of Ottoman Empire. According to Armenian perspective, since the basic needs have been violated throughout history, Armenians are still in the state of deprivation but in a new

³⁴ Jacob Bercovitch, "Characteristics Of Intractable Conflicts" (October 2003) <http://www.beyondintractability.org/essay/characteristics-ic> (accessed 3 February 2015).

³⁵ Elkhan Mehtiyev, "Armenia-Azerbaijan Prague Process: Road Map to Peace or Stalemate for Uncertainty?", *Conflict Studies Research Centre*, (May 2005): 1.

³⁶ Gahramanova, "Identity Conflicts and Its Implications for Conflict Management", 62.

kind. They claim that it is the trauma of “Armenian Genocide” of 1915 on the territory of Ottoman Turkey.³⁷ Many still perceive the conflict as an attempt to repeat what they called as the genocide. Thus, the process of victimization Nagorno-Karabakh conflict is considered as not only an opportunity to prevent a new genocide, but also a punishment for those who tried to commit it.³⁸

The problem of security is another important factor defining the potential of conflict. According to Armenian perspective, one of the main causes of Nagorno-Karabakh conflict was the perception that the need for security of the Armenian population of Nagorno-Karabakh is not satisfied.³⁹ At the beginning of the conflict, territory was regarded as the main satisfier of security of the Armenian population in Nagorno-Karabakh. However, with the prolongation of the negotiation process over the conflict and international mediations, it was understood that conflicts having long roots cannot be solved by standard settlement models. Moreover, it is argued that the key objectives of the parties which directly involved changed over time. Accordingly, with respect to Armenia,

- The evolving Armenian leadership of Nagorno-Karabakh initially moved away from demanding the transfer of the territory to Armenia, to a temporary transfer over the Russian Soviet Federal Socialist Republic or, alternatively, to direct administration from Moscow. The demand for -from the Armenian point of view- a reunification with Armenia was later changed to the current official viewpoint of independent statehood.

- The positions of the Armenian Karabakh Committee and later leadership of independent Armenia also changed over time, and

³⁷ Artak Ayuns, “Nagorno-Karabakh Conflict: Escalation or Resolution?” (2005): 4, http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/1/2/4/2/4/pages124245/p124245-3.php, (accessed April 5, 2014).

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid, 5.

was only different from the Karabakh positions: from transfer of the Autonomous Oblast to unification with Armenia after independence, and finally to the *de facto* independence of Nagorno-Karabakh. For some time, the question of official acknowledgment of the Nagorno-Karabakh Republic as an independent state by Armenia remained a sticking point between factions in the first government of Armenia.⁴⁰

According to Ayuns, innovative and creative ways of conflict resolution should be attempted. It is generally suggested that, in order to satisfy the human security, the peace should formally be strengthened by institutionalization. The problems about democratization of the Armenian society and the issue of economic development are other major sources of the problems, which can increase the level of the security problem.

Furthermore, the image of enemy, negative stereotypes and mistrust also create negative impacts on Armenian perspective towards the solution of the problem. According to Koehler and Zürcher, in Armenia, the interpretation of the conflict first switched to a simplifying nationalist paradigm in public discourse. In the Armenian case, as mentioned above, the most important qualifying criterion was the normative and internally unquestionable code that connected national identity to the historical experience of 1915 events.⁴¹ In that sense, any problem connected to Nagorno-Karabakh is connected to the question of the existence of the people.

After the dissolution of the Soviet Union, the environmental groups turned into nationalist organisations in Armenia. The most influential one, the Karabakh Committee, was established by unknown intellectuals with strong nationalistic feelings under the leadership of Levon Ter-Petrosyan. The nationalistic discourse of the Karabakh Committee established a historical link between the events of 1915 in

⁴⁰ Koehler and Christoph Zürcher, "The art of losing the state: weak empire to weak nationstate around Nagorno-Karabakh", 146.

⁴¹ Ibid.,155.

the Ottoman Empire and violence in Sumgait by equalising Azerbaijanis and Turks.⁴² The image of enemy, “the Turk”, is strictly emphasized in Armenian society and transferred towards Azerbaijanis:⁴³

“The Muslim and the Turk were historically “the other” for Armenia. Turkishness was considered immoral, dirty and violent. “Anti-Turkishness” was, therefore accepted as a “natural” and inherently “good” attitude. Of course, some Armenians and Turks maintained good and even friendly relations at a personal level. However, such personal links did not translate to collective rapprochement.”⁴⁴

According to Ayuns, overcoming the image of enemy and negative stereotypes among the societies is possible through communications between the communities at both local and regional levels. For transformation of the existing mistrust and lack of confidence, the involvement of civil society is also seen as a necessary step.

The role of mass-media is also significant as being one of the most important links between the communities that can promote this process. The media can publicize the principles of moral norms, and can act to enforce those norms by publicizing violations. They can act as a go-between for parties who lack any other means of communication. The media can also educate the parties about each other’s interests, needs, and core values, and help to confirm the parties’ claims of transparency.⁴⁵ They can help to undermine harmful stereotypes and promote rehumanization of the parties.

Nevertheless, as Ayuns asserts, media plays a destructive role in

⁴² Özkan, 581.

⁴³ Ayuns, 7.

⁴⁴ Razmik Panossian, *The Armenians: From Kings and Priests to Merchants and Commissars*. (New York: Columbia University Press, 2006): 317.

⁴⁵ Robert Karl Manoff, “The Media’s Role in Preventing and Moderating Conflict”. This paper was prepared for the Virtual Diplomacy conference hosted by United States Institute of Peace in Washington, D.C. on April 1 and 2, 1997. <http://www.colorado.edu/conflict/peace/example/mano7476.htm> (accessed 4 February 2015).

the current peace process, and negatively influences the conflict through labeling the other as “enemy”. Azerbaijanis are predominantly represented as “barbarians”, “aggressors”, “traitors”, etc. to the Armenian society by the media. Moreover, it can be argued that the low level of democratization of societies also relates to the mass media, since it mainly represents the mainstream ideology and dominantly a tool of propaganda in the hands of authorities.⁴⁶ Apart from these factors, official statements of the leaders, statements in media, and their role in the decision-making process are also significant in shaping the Armenian perspective. According to the Armenian Foreign Ministry statements, there are some factors that prevent the establishment of confidence-building measures among the sides which are mainly caused by Azerbaijan. For them, although no nation is perceived by the Armenian people as enemies, Azerbaijan’s leadership does not miss a chance to declare all Armenians murderers, barbarians, fascists, and Azerbaijan’s enemies. The official documents claim that Azerbaijan bans individuals of Armenian descent to visit Azerbaijan, regardless of their nationality and place of residence. The Deputy Minister of Foreign Affairs of the Republic of Armenia states that Azerbaijan is the only country, which acts against the process of the normalization of Armenian-Turkish relations, because it will result in the opening of the border closed by Turkey and will terminate the blockade.⁴⁷

In addition, one of the most important factors determining the conflict potential is the third countries’ interests in the region. It can be claimed that the Nagorno-Karabakh conflict has attracted the attention of many influential external actors. The countries involved in the mediation process such as Minsk Group co-chairs from Russia, USA and France, as well as neighbours of the South Caucasian countries like Turkey and Iran have mentioned their interests about the

⁴⁶ Ayuns, 7.

⁴⁷ Shavarsh Kocharyan, “Why the Nagorno-Karabakh Conflict Is Still Not Resolved” http://www.mfa.am/u_files/file/Article_nkr_eng.pdf (accessed 5 February 2015)

resolution of conflict and regional development perspective.⁴⁸ Also, supranational and international organizations like the EU, NATO, and OSCE, and local and international peace-building NGOs have also involved within the peace process of this intractable conflict. NATO has included its “Partnership for Peace” program and the EU offered the parties membership in “the European Neighborhood Policy”. Nevertheless, the public position of some other actors like Georgia and of British Petroleum and American, Norwegian, Turkish, Italian, French and Japanese oil companies (BP&Co), which develop the Azerbaijani oil fields, is regarded as being neutral toward the conflict.⁴⁹

There have also been a number of other actors of the conflicting parties and their outspoken supporters. On the one side, there are the Armenians of Nagorno Karabakh, who claim that they would choose to start a new cycle of violence rather than agreeing to anything short of independence.⁵⁰ They are supported by the Armenian government, Armenian public, intellectual and business circles, Armenian refugees, and Armenian Diaspora. On the other side, there is the Azerbaijani government that threatens to retake Nagorno-Karabakh by force if a solution that satisfies its demands is not reached.⁵¹ It is supported by the Azeri public, intellectual and business circles, Azeri refugees and IDPs (internally displaced people), and Turkey.

Among these international and regional actors, for Armenia, Turkey plays a negative role since it pursues one-sided position that has been in favor of Azerbaijan in the conflict resolution process. However, Ayuns argues that, on the other side, Turkey has its positive role. According to him, violent conflict is not in Turkey’s agenda since it is interested in stability and security of the region as a result of the gas and oil projects and accession demands to the EU.

⁴⁸ Ibid, 6.

⁴⁹ Gamaghelyan, “Intractability Of The Nagorno-Karabakh Conflict: A Myth Or A Reality?”, 5.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

Furthermore, internal politics and the political factors, which include the level of democratization, political will, public support and the negotiation process, also have great influence on Armenia. However, it can be argued that Armenia has an authoritarian political culture, which negatively affects the democratization process. The leaders are not recognized by the public as legitimate, which means that any agreement they reach regarding the resolution of conflict would be refused by the society.⁵² As Koehler and Zürcher argue, Armenia has important institutional weaknesses in the sense that the institutions defining statehood have been under the influence of informal pressure groups, networks, and institutions. In this system, influential patrons occupy key positions in the state and keep services for functioning.⁵³

As a result, the leaders do not exercise strong political will for concessions and compromise in Armenia. The semi-authoritarian political environment, deficit of resources of local NGOs, patriarchal mentality of the societies are regarded as some of the internal factors in Armenia which prevent the development of civil society involvement in the peace process and conflict transformation.

According to Gahramanova, the level of political opportunities in Nagorno-Karabakh case such as, liberalization, glasnost, and weakening of state structures, does not automatically generate violence. Structural contexts such as lack of power-sharing, dialogue, bargaining methods, and regional economic cooperation in the South Caucasus stimulated the conflict eruption. At this point, he defines the conflict as “elite-initiated” one, which swept through the whole society.

At this point, the role of “public diplomacy” in finding ways to resolve the conflict which encompasses civil society and leaders who

⁵² Ayuns, 5.

⁵³ Jan Koehler and Christoph Zürcher, “The Art Of Losing The State: Weak Empire To Weak Nationstate Around Nagorno-Karabakh” in *New Approaches of Conflict Analysis: Potentials of Disorder*, ed. Jan Koehler and Christoph Zürcher, (UK: Manchester University Press, 2003), 167.

can establish close relations with the society can be an important matter. It could be a crucial way for building relationships that comprises of understanding the needs of other countries, cultures, and peoples, communicating the points of view, and correcting misperceptions. The use of public diplomacy can increase people's familiarity with one's country through making them think about it, updating their images, turning around unfavorable opinions; it can increase people's appreciation of one's country through creating positive perceptions, getting others to see the issues of global importance from the same perspective; it can engage people with one's country through strengthening ties from education reform to scientific co-operation; encouraging people to see the country of the other as an attractive destination for tourism, study, distance learning.⁵⁴ The involvement of NGO, business, and community leaders in the peace process is considered as important steps in order to promote conflict transformation, and overcome negative experience.⁵⁵

As it can be seen from the above-mentioned factors, there are a lot of reasons which prevent peaceful resolution and establishment of a long-lasting peace for Armenia. Unlike primordialist arguments that support the interpretation of ethnic war as primarily about passion, it can be stated that identities are often new, often mutable, and always in existence as the result of some ideology that defines who is a member of an ethnic group which is "socially constructed."⁵⁶ In other words, constructivists allow the possibility that, in some situations, group identities can be fluid and changed or new identities can be created, whereas, in primordialism, they are more difficult to change. Therefore, in the case of the Nagorno-Karabakh conflict, it is important to try and understand the possibilities for political change, particularly

⁵⁴ Mark Leonard, *Public Diplomacy* (London: Foreign Policy Center, 2002), 8.

⁵⁵ Ayunas, 6.

⁵⁶ Stuart J. Kaufman, "Ethnic Fears and Ethnic War In Karabagh", *Working Paper Series, No. 8*, (October 1998): http://csis.org/files/media/isis/pubs/ruseur_wp_008.pdf (accessed 5 February 2015).

conflict situations and the role of agents in reducing violent conflict in both Armenian and Azerbaijani sides.

Rather than the outcome of substantial and fixed ethnic identities; and only including one-dimensional ‘ancient hatred’ paradigm; “the problem of security”, “image of enemy”, “involment of other countries which have interests in the region”, and “internal politics” can be regarded as the contributors to intractability for Armenia. Moreover, it can be argued that ruling elites exploit the conflict to legitimise their rule in the eyes of their citizens and to promulgate their undemocratic regimes through constructing the representations of danger and insecurities.⁵⁷ The narrative of the conflict has identified the ‘other side’ as a ‘threat’ to its identity. In addition, history has been instrumentalised as it played a significant role in strengthening the collective identity. Furthermore, history is manipulated to justify the claim of ‘we were on this territory first’ to exclude ‘the other’ from the constructed space of homeland. The outcome of this narrative is that the state will feel compelled to resist and combat the ‘threatening other’ to protect the physical borders as well as the boundaries of the nation-state identity.⁵⁸ Both Armenia and Azerbaijan are states with institutional weaknesses where the institutions and procedures defining statehood have, in effect, been taken over by informal pressure groups, networks and institutions that are not taken into account by the way the state is formally constituted. The fact that influential patrons occupy key positions in the state and keep services to some degree functioning which leads to pursuing network-interests rather than common or national interests.⁵⁹ Also, according to Özkan, the Karabakh issue mainly determines political discourse in both Armenia and Azerbaijan. Ruling elites use this conflict as a tool to

⁵⁷ Özkan, “Who Gains from the “No War No Peace” Situation? A Critical Analysis of the Nagorno-Karabakh Conflict”, 574.

⁵⁸ *Ibid.*, 584.

⁵⁹ Koehler and Zürcher, “The art of losing the state: weak empire to weak nationstate around Nagorno Karabakh”, 167.

restrict the democratic rights and to justify their authoritarian rules. The concentration of power in the presidents and the lack of civil institutions have subversive effects on the future of the societies.⁶⁰ As a result of all these processes, a stronger relationship between parties is strongly necessary in order to resolve the conflict. Additionally, third parties can explore how to overcome obstacles, and break stalemates in order to continue negotiations, make accommodations, and conclude agreements. Powerful third parties can use persuasion, reward, and well-timed concessions to save face for each party, de-escalate the conflict, and get both parties to reach agreement.

4. Conclusion

In short, it can be argued that the Nagorno-Karabakh conflict is a significant event in Armenia's foreign policy and it is also one of the difficult conflicts in the South Caucasian area. Armenia has been insisting on self-determination to the Armenian people of Nagorno-Karabakh, while Azerbaijan defines the conflict as a problem of territorial integrity. Accordingly, this paper tried to focus on the possible impeding factors that prevent peaceful resolution and establishment of a long-lasting peace for Armenia. Apart from the primordial discourses and claims, other factors such as “the effect of historical memories”, “security problem”, “image of enemy”, “third countries’ role”, and “internal politics” were tried to be elaborated in this study.

It can be stated that both sides of the conflict need a resolution for this complicated and emotional issue. As Ogenasyan underlines, collective memories, fears, and ancient histories continue to promote alienation between Armenians and Azerbaijanis. Moreover, the major attempts to resolve the conflict, including international mediation, have not reached a success. All of these dimensions have turned the tension into an intractable conflict.

⁶⁰ Özkan, 592.

However, as mentioned above, constructivism suggests that peaceful co-existence between ethnic groups, one that is based on trust, is possible. At this stage, it can be helpful to continue opening more space for engaging dialogue which would address concerns, fears, and mutual interests of the parties involved in the Nagorno-Karabakh conflict. For parts of the conflict, the goal of the dialogue should be to decrease stereotypes and deep biases as well as to build trust at the personal level.⁶¹ It is important to understand which common interests can bring these groups together. The strategy of promoting educational and cultural efforts maintained at the local, regional, and international levels could also have an instrumental role.⁶² Moreover, international community also have essential role in supporting the transformation of this conflict into the peace process. Thus, it is very important to overcome the lack of trust between the negotiating sides, domestic pressure, elite discourse, and the lack of pressure from international powers.

In the future, there may appear some options of for direction of the process. According to discussions, on the one hand, future strengthening of authoritarian tendencies and same “ancient hatred” discourse will destroy the hopes for management of the Nagorno-Karabakh conflict. On the other hand, development of civil society gives some motivation for peace process and conflict settlement.

Consequently, there may emerge some possible ways, which can contribute to the process of conflict management. However, the conflict over Nagorno-Karabakh is very complex and it is very difficult to have a full understanding through confining the issue into one paper. Therefore, this is only one aspect of interpretation of the Nagorno-Karabakh conflict through both underlining the effect of the history and some internal mechanisms that prevent the solution for Armenian state.

⁶¹ Oganessian, 11.

⁶² Ibid.

Özet

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Uluslararası İlişkiler alanında bölgesel ve devlet içinde meydana gelen çatışmalar ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Bununla beraber, büyük güçler ve bölgesel devletler gibi, üçüncü tarafların söz konusu çatışmalar içindeki rolleri ile ilgili yapılan analizlerde de bir artış gözlemlenmiştir. Bu süreç içinde, Kafkasya Bölgesi de toprakları ve sınırları üzerinde bir dizi iç ve etnik çatışmaya tanıklık etmiştir. Karmaşık etnik talepler ve anlaşmazlıklar, egemenlik üzerine yaşanan çatışmalar ve etnik azınlıklar ile onların meşru siyasi merkezleri arasında büyüyen düşmanlıklar Kafkasya'daki devletlerin siyasi gündeminde hâkim olan belli başlı sorunları oluşturmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında yapılan pek çok çalışmada bu tarz çatışmaları anlamak ve söz konusu çatışmaların kökenlerini açıklamak için çeşitli teorik yaklaşımlar uygulanmıştır. Bu çerçevede, bu çalışmada, Şubat 1988'de patlak veren ve 1992 ile 1994 yılında Ermenistan ve Azerbaycan arasında bir savaşa yol açan Dağlık Karabağ ihtilafı üzerinde durulmaktadır. 1994 yılında imzalanan ateşkese rağmen, karşıt iki ülkenin siyasi liderleri hâlâ bölgenin statüsü üzerinde bir çözüme ulaşamamışlardır. Bundan dolayı, çalışmanın amacı Dağlık Karabağ çatışmasının “çözumsuzlüğünü” değerlendirmektir. Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki çatışmaların temelinde, her iki ülke arasındaki “dondurulmuş çatışma zemini” konumundaki “Dağlık Karabağ Sorunu” bulunmaktadır. Genel olarak incelendiğinde, çözumsuz çatışmalarda bazı temel boyutlar mevcuttur. Söz konusu çatışmalar onlarca yıldır devam eder ve uzun ömürlü olma eğilimindedir; ayrıca her zaman gerilim ve şiddet niteliğine sahiptir. Bu tür çatışmalarda savaşılan askerlerin yanı sıra siviller de şiddete maruz kalmaktadırlar. Bununla beraber, şiddet geçici olarak durdurulsa dahi karşıt taraflar aralarındaki sorunlarla ilgili nihai çözüme ulaşamamaktadırlar. Ayrıca, taraflar arasındaki ilişkide düşmanlık, korku ve nefret duyguları hâkimdir. Çözumsuz çatışmalarda, taraflar arasındaki sorunu çözmek ve anlaşmayı sağlamak isteyen birçok aktör ve kurum mevcut olsa da, yapılan girişimlerin pek çoğu başarısızlıkla sonuçlanmaktadır.

Çözümsüz ve dondurulmuş çatışmalara örnek teşkil eden Dağlık Karabağ sorunu da pek çok aşamadan geçmesine ve AGİT Minsk grubunun gözetiminde yıllarca süren müzakerelere rağmen nihai çözüme ulaşamamıştır. Bu çerçevede çalışmanın temel amacı, Ermenistan adına barışçıl çözümün ve uzun süreli barışın tesis edilmesini engelleyen belli başlı önleyici faktörleri anlamaktır. Bu hususlar dâhilinde söz konusu çatışmanın analizinde, ulusal tarih ve kimlikleri akışkan, zaman içinde oluşan ve gelişen olarak ele alan ve temel olarak yapılar ve kurumlar arasındaki sosyal ilişkilerin etnik çatışmalara yol açtığını öngören “inşacı teori” kullanılmıştır. Çatışma çözümlerinde özcü (primordialism) görüşü benimseyenler, kimliğin tarihi ve sosyal koşullardan bağımsız bir varlığa sahip olduğunu, ekonomik ve kurumsal düzenlemelerin bu varlığı yok edemeyeceğini ve bireylerin siyasi temayülleri üzerinde özcü bağılıkların önemli bir role sahip olduğunu ileri sürmektedir. Buna göre etnik gruplar, doğuştan ve verili bir biçimde var olan somut ve bağımsız oluşumlardır. Kimliği oluşturan bağılıklar, ekonomi, siyaset, coğrafya ve tarih gibi başka faktörlerle açıklanamaz. Bu çalışmada çerçeve olarak ele alınan inşacı kurama göre ise, aktörlerin davranışlarında esas olan çevrelerindeki nesnelere taşıdıklarını düşündükleri anlamlardır. Bu anlayışa göre, devletlerin politikaları da devletlerarası algılar, beklentiler, kendilerine ve diğerlerine karşı geliştirdikleri kavramlara göre kurgulanmaktadır. Bu aşamada, düşünce ve kimliklerin nasıl oluşturulduğu, nasıl bir dönüşüm geçirdikleri ve devlet tutumlarını anlamada bunların ne tür etkileri olduğu gibi hususlar önem arz etmektedir. Bu çalışmada, Ermenistan için çatışma çözümsüzlüğüne katkıda bulunan faktörler olarak “güvenlik sorunu”, “düşman imajı”, “bölgede çıkarları olan diğer ülkelerin katılımı” ve en önemlisi “Ermenistan’ın iç siyaseti ve tarihsel anıları” ele alınmıştır.

Bibliography

AYUNS, Artak. “Nagorno-Karabakh Conflict: Escalation or Resolution?”. (2005): 1-8 http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/1/2/4/2/4/pages124245/p124245-3.php, (accessed 5 April 2014).

BERCOVITCH, Jacob. “Mediation in the Most Resistant Cases.” in *Grasping the Nettle: Analyzing Cases of Intractable Conflict*, edited by Pamela R. Aall, Chester A. Crocker, and Fen Osler Hampson, 99-101. Washington, D.C: United States Institute of Peace Press, 2007.

BERCOVITCH, Jacob. “Characteristics Of Intractable Conflicts” (October 2003) <http://www.beyondintractability.org/essay/characteristics-ic> (accessed 3 February 2015).

COLEMAN, Peter T. “Intractable Conflict” in *The Handbook of Conflict Resolution: Theory and Practice*, ed. Morton Deutsch, Peter T. Coleman, Eric C. Marcus,. San Fransisco: Wiley, 2006.

EICHENSEHR, Kristen and W. Michael Reisman, *Stopping Wars and Making Peace: Studies in International Intervention*. NLD: Martinus Nijhoff, 2009.

GAHRAMANOVA, Aytan. “Identity Conflicts and Its Implications for Conflict Management.” *UNISCI Discussion Papers* No. 11 (May 2006): 153-186.

GAMAGHELYAN, Philip. “Intractability Of The Nagorno-Karabakh Conflict: A Myth Or A Reality?” *Peace & Conflict Monitor, Special Report*, (July 2005): 1-15.

GREEN, Donald P. and SEHER, Rachel L. “What Role Does Prejudice Play in Ethnic Conflict?” *Annual Review of Political Science*, No:6 (2003): 509-531.

HUFFMAN, Celia Cook-. “The role of identity in conflict”, in *Handbook of Conflict Analysis and Resolution*, ed. Dennis J. D. Sandole and others. NY: Routledge, 2009.

Jackson, Richard. “Constructivism and Conflict Resolution” in *the SAGE Handbook of Conflict Resolution* ed. Jacob Bercovitch & Victor Kremenyuk & I William Zartman, Sage Publications, 2009.

Joint statement on the Nagorno-Karabakh Conflict, by the Presidents of the OSCE Minsk Group Co-Chair Countries”, 18 June 2013,

- <http://www.osce.org/mg/102856> (accessed 4 February, 2015).
- KAUFMAN, Stuart J. "Ethnic Fears and Ethnic War In Karabagh", *Working Paper Series*, No. 8, (October 1998): http://csis.org/files/media/csis/pubs/ruseur_wp_008.pdf (accessed 5 February 2015).
- KIRDAR, Seda. "Conflict Resolution in Georgia: An Analysis Applying the Intractable Conflict Theory and the Governmental Politics Model." *Perceptions: Journal of International Affairs*, Volume XIII Number: 4, (Winter 2008): 49-69.
- KOEHLER, Jan and Christoph Zürcher. "The Art Of Losing The State: Weak Empire To Weak Nationstate Around Nagorno-Karabakh." in *New Approaches of Conflict Analysis: Potentials of Disorder*, edited by Jan Koehler and Christoph Zürcher, 145-170. UK: Manchester University Press, 2003.
- KUBURAS, Melita. "Ethnic Conflict In Nagorno-Karabakh", *Review of European and Russian Affairs*, 6, (2011): 44-54.
- LEONARD, Mark. *Public Diplomacy*. London: Foreign Policy Center, 2002.
- MANOFF, Robert Karl. "The Media's Role in Preventing and Moderating Conflict". This paper was prepared for the Virtual Diplomacy conference hosted by United States Institute of Peace in Washington, D.C. on April 1 and 2, 1997. <http://www.colorado.edu/conflict/peace/example/mano7476.htm> (accessed 4 February 2015).
- MEHTİYEV, Elkhan. "Armenia-Azerbaijan Prague Process: Road Map to Peace or Stalemate for Uncertainty?" *Conflict Studies Research Centre*, (May 2005): 1-14.
- MIGDALOVITZ, Carol. "Armenia-Azerbaijan Conflict." (August 2003), [http://pard.org/crs_country/CRSReportArmeniaAzerbaijanConflict\(August8,2000\)Updated.pdf](http://pard.org/crs_country/CRSReportArmeniaAzerbaijanConflict(August8,2000)Updated.pdf), (accessed 1 May 2014).
- OGANESYAN, Milena. "Constructing and Deconstructing Histories: The Ethnicity Factor." (2009), <http://caucasusedition.net/analysis/constructing-and-deconstructing-histories-the-ethnicity-factor/>, (accessed 23 April 2014).
- "OSCE Minsk Group in Crisis: A New Look at Nagorno-Karabakh Impasse", 6 May, 2011 <http://www.turkishweekly.net/op-ed/2820/osce-minsk-group-in-crisis-a-new-look-at-nagorno-karabakh->

impasse.html (accessed 4 February, 2015).

ÖZKAN, Behlül. “Who Gains from the “No War No Peace” Situation? A Critical Analysis of the Nagorno-Karabakh Conflict”, *Geopolitics*, 13:3, (2008): 572-599.

PANOSSIAN, Razmik. *The Armenians: From Kings and Priests to Merchants and Commissars*. New York: Columbia University Press, 2006.

POKALOVA, Elena. “Conflict Resolution in Frozen Conflicts: Timing in Nagorno-Karabakh”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 17:1 (2015): 68-85.

SARI, Yaşar. “Nagorno-Karabakh Conflict and Role of Big Power in 1990s.” *Turkish Review of Eurasian Studies*, (2002):118-143.

STEIN, Sabina A. “Competing Political Science Perspectives on the Role of Religion in Conflict”, *Politorbis*, 2/2011, <http://www.css.ethz.ch/publications/pdfs/Politorbis-52.pdf>.

SVENSSON, Isak. “The Nagorno-Karabakh conflict: Lessons from the Mediation Efforts.” *Initiative for Peacebuilding*, (2009): 1-32

The Official Web Site of Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia.

21. Yüzyıl için Caydırıcılık: Teori ve Pratikte Neler Değişti?

Deterrence for 21st Century:
Changes in Theory and Practice?

Hakan MEHMETCİK*

Öz

Soğuk Savaş yıllarında teorik olarak en fazla gelişmiş ve pratikte en etkin şekilde uygulanmış olan “Caydırıcılık/Nükleer Caydırıcılık”, stratejik düzeyde devletlerin yöneldiği en önemli dış politika araçlarından biri haline gelmiştir. Kendisi iki kutuplu yapı ve karşılıklı nükleer yok oluşa dayanan Soğuk Savaş’ın bir eseri olan caydırıcılık teori ve pratiği, farklı evrelerden geçerek gelişmiş ve çok yoğun bir şekilde çalışılmıştır. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle ise, akademik çalışma konusu olarak çekiciliğini bir süre kaybetmiştir. Fakat gerek 11 Eylül sonrası değişen tehdit alguları, gerekse de Doğu Avrupa, Doğu Asya ve Orta Doğu’da yaşanan son gelişmeler caydırıcılık teori ve pratiğine olan ilgiyi yeniden artırmıştır. Bu çalışmanın amacı, 21. yüzyıl caydırıcılık teori ve pratiğine hâkim olan unsurların analizini sunmaktır. Bu amaçla makalede kavram olarak caydırıcılık, klasik caydırıcılık teorisinin önermeleri ve bunlara getirilen eleştiriler analiz edilerek günümüz caydırıcılık teorisine ve pratiğine egemen olan unsurlar karşılaştırmalı yöntemle incelenecektir. Türkçe literatürde eksikliği duyulan caydırıcılık kavram ve teorisinin bütünsel analizini sunması bakımında makale özgün bir değer içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Caydırıcılık, Klasik Caydırıcılık Teorisi, Yaygınlaştırılmış Caydırıcılık, Zorlayıcı Diplomasi.

* Işık Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Araştırma Görevlisi, İstanbul, e-posta: hakan.mehmetcik@isikun.edu.tr.

Abstract

Deterrence/Nuclear deterrence, which was theoretically the most developed and practically the best-applied strategy in the Cold War era, became one of the most important tools for the states to conduct foreign policy at the strategic level. Deterrence, as a product of the Cold War, which was itself a product of bipolar world order and mutual assured destruction between two heavily nuclear-armed super powers, had been developed gradually and studied heavily. Yet, with the end of the Cold War, it somehow lost its attraction for a while. However, with the 9/11 and recent developments in the Eastern Europe and wider Asia, it reiterated its position as the interests on deterrence studies extend. The aim of this article is to analyze the requirement of 21st century deterrence by presenting a brief of the nature and development of deterrence theory and practice. To this end, this article presents a comparative analysis of today's deterrence theory and practice by analyzing deterrence as a concept, classic deterrence theory, and critics to the classic deterrence theory with a comparative methodology. As an integrated analysis, which is inadequate in Turkish literature on deterrence, the article has a unique contribution to existing literature.

Keywords: *Deterrence, Classic Deterrence Theory, Extended Deterrence, Coercive Diplomacy.*

1. Giriş

Açıkça tanımlanmış, benzer anlamlarda yaygın bir biçimde kullanılan kavramlar akademik bir disiplinin gelişmesinde önemlidir. Uluslararası İlişkiler¹ ise çoğu zaman durumdan duruma ve kişiden kişiye değişen kavramları kullanmaktadır. ‘Caydırıcılık’ ise kişiden kişiye durumdan duruma değişmeyen oldukça açık bir tanıma sahiptir.²

¹ Büyük harflerle başlayarak kullanılan Uluslararası İlişkiler bir sosyal bilim dalı olan akademik çalışma alanını, küçük harflerle başlayarak kullanılan uluslararası ilişkiler devletler ve diğer aktörler arasında cereyan eden ilişkiyi ifade etmektedir.

² Örneğin Knoff bu duruma şöyle işaret etmektedir: “Sokakta ortalama bir insana

Dolayısıyla caydırıcılık, üzerinde uzun uzadıya tartışılmasına gerek olmayan bir Uluslararası İlişkiler kavramı gibi gözükmemektedir. Fakat kavramsal gelişimi incelendiğinde, caydırıcılık hâlâ gelişme aşamasındadır ve hem teoride ele alınışı, hem de pratikte uygulanışı zamanla değişmektedir.³ Bu değişimin yönünü ve şeklini tayin etmek ise, nükleer caydırıcılık söz konusu olduğunda, sadece bir akademik mesele olmaktan çok öte bir ölüm-kalım meselesidir.

Caydırıcılık üzerine literatür oldukça geniştir. Temelde caydırıcılığı dört grupta sınıflandırmak mümkündür: i) Bir ülkenin uzun dönem stratejik planlamalar çerçevesinde ulusal güvenliğiyle ilgili ‘genel caydırıcılık’; ii) Bir ülkenin kriz anında geliştirdiği bir strateji olarak ‘anlık caydırıcılık’; iii) Bir ülkenin başka bir ülke güvenliğiyle ilgili uzun dönem stratejik planlamalarla geliştirdiği ‘yaygınlaştırılmış caydırıcılık’; iv) Bir ülkenin başka bir ülke güvenliğiyle ilgili ani bir krize karşı uyguladığı ‘anlık yaygınlaştırılmış caydırıcılık’. Bunun dışında başka sınıflandırmalar, kullanılan yöntemin ofansif ya da defansif olmasıyla ilgili ‘pişman edici caydırıcılık’ ve ‘cezalandırıcı

‘epistemik cemaat’ nedir diye sorduğunuzda eğer korkup kaçmazsa muhtemelen size boş boş bakacaktır. Fakat hemen hemen herkes size benzer anlamlara gelen bir ‘caydırıcılık’ tanımlaması sunabilir: Bir başkasını tehdit yolu ile bir hareketinin olası zararının olası kârından fazla olacağına ikna edip hareketinden vazgeçirmek.” (yazarın çevirisi) Knopf, Jeffrey W., “Three Items in One: Deterrence as Concept, Research Program, and Political Issue,” in *Complex Deterrence: Strategy in the Global Age*, ed. T. V Paul, Patrick M Morgan, and James J. Wirtz, Chicago: University of Chicago Press, 2009, 34.

³ Caydırıcılık çalışmaları ve strateji alanının önemli isimlerinden biri olan Schelling bu duruma şöyle işaret etmiştir: “Ulusal güvenlik stratejimizin en önemli kavramlarından biri olarak caydırıcılığın alanda sıklıkla kullanılması üzerinden neredeyse düzinelere yıl geçti... Şaşırtıcı olan caydırıcılık fikrinin uluslararası ilişkiler açısından ne kadar karmaşık hâle gelmiş olması ya da kullanımının yaygınlaşması, farklı durumlara uyumlaştırılması değil, hâlâ oldukça muğlak bir kavram olarak kalması ve mevcut caydırıcılık teorisinin hala yeterince mükemmel olamayışıdır.” (yazarın çevirisi) Thomas C. Schelling, *The Strategy of Conflict*, Cambridge, Massachusetts, London England: Harvard University Press, 1980, 6–7.

caydırıcılık' olarak isimlendirilir.⁴ Bu bağlamda caydırıcılık, mekânsal boyutu (genel/yaygınlaştırılmış), zamansal boyutu (genel/anlık) ve araçsal boyutu (pişman edici/ cezalandırıcı) kullanılarak sınıflandırılmaktadır. Literatürde ayrıca, kendi başlarına bir teori olmayıp farklı sıfatlar eklenmiş caydırıcılık stratejileri bulunmaktadır: varoluşsal caydırıcılık,⁵ kolektif caydırıcılık,⁶ özelleştirilmiş caydırıcılık,⁷ pivot caydırıcılık,⁸ ya da tekaüt caydırıcılık⁹ vb. Bunlar birer caydırıcılık sınıflandırması değildirler. Zira hepsi kendi başlarına bir teorik kavram olmaktan ziyade, genel caydırıcılık teorisinin bir parçasıdır ve bunlara farklı caydırıcılık stratejileri denilebilir.

Burada makalenin bütünlüğü açısından bir hususa değinmek faydalı olacaktır. Esasında caydırıcılık ahlaki ve dinî inançlardan hukuksal yaptırımların uygulanmasına, çocuk eğitiminden hayvan evcilleştirmeye kadar pek çok alanda kullanılmaktadır.¹⁰ Bir başka deyişle caydırıcılık “ayakkabımızın üzerindeki toz kadar hayatımızın içerisinde yer alan bir olgudur.”¹¹ Fakat Uluslararası İlişkiler alanında ilk sistematik caydırıcılık çalışmaları, atom silahının icadının ve iki kutuplu sistemin

34

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 22

⁴ Patrick M. Morgan, *Deterrence: A Conceptual Analysis*, London: Sage Publications, 1977; Patrick M. Morgan, *Deterrence Now*, Cambridge University Press, 2003; Lawrence Freedman, *Deterrence*, Cambridge, UK; Malden, MA: Polity Press, 2004.

⁵ McGeorge Bundy, “The Bishops and the Bomb,” *The New York Review of Books (pre-1986)*, June 16, 1983.

⁶ Patrick M. Morgan, “Collective Actor Deterrence,” in *Complex Deterrence: Strategy in the Global Age*, ed. Thaza Varkey Paul and James J. Wirtz, Chicago: University of Chicago Press, 2009.

⁷ Patrick Morgan, “Evaluating Tailored Deterrence,” in *NATO and 21st Century Deterrence*, ed. Karl-Heinz Kamp and David Scott Yost, Research Division, NATO Defense College, 2009, 32–49.

⁸ Timothy W Crawford, *Pivotal Deterrence: Third-Party Statecraft and the Pursuit of Peace*, Ithaca: Cornell University Press, 2003.

⁹ Frank V. Pabian, “South Africa’s Nuclear Weapon Program: Lessons for US Nonproliferation Policy,” *The Nonproliferation Review* 3, no. 1 (1995): 1–19.

¹⁰ Morgan, *Deterrence Now*, 26.

¹¹ Patrick M Morgan, *International Security: Problems and Solutions*, Washington, D.C.: CQ Press, 2006.

bir ürünü olan Soğuk Savaş döneminde ortaya çıkmıştır. Bunun iki önemli nedeni olduğu söylenebilir. İlk olarak, nükleer silahların icadıyla klasik savaş pratiği temelden değişmiştir. Nükleer silahlar ve stratejik bombardıman imkânıyla birlikte bir ülkenin ordusunu yenmeden de karşı tarafa telafisi mümkün olmayan zarar verebilme, hatta onu tamamen ortadan kaldırabilme imkânı oluşmuş ve böylece savaşta galibiyet ve zarar verme kapasitesi arasındaki bağ tamamen kopmuştur. İkincil olarak, Soğuk Savaş boyunca iki süper güç stratejik planlamalarını nükleer silahlara dayalı kurgulamış, iki süper güç arası bir savaş, dünya için topyekûn bir yok oluş riskine dönüşmüştür. Böylesi bir tehlike altında, caydırıcılık sadece nükleer silahlarla ilgili bir olgu olarak stratejik düzeyde çalışılmıştır. Dolayısıyla Soğuk Savaş döneminde, literatürde konvansiyonel caydırıcılık sınırlı ölçülerde çalışılmıştır. Bu bağlamda, Uluslararası İlişkiler alanında, caydırıcılık ve nükleer silahlar arasında ciddi bir bağ vardır.¹² Bu kuvvetli bağ, nükleer caydırıcılığın hem teori, hem de pratik olarak caydırıcılık ile ilgili çalışılan en önemli konu başlığı olmasına, hatta çoğu zaman caydırıcılık denildiğinde ilk akla gelen unsur olmasına neden olmuştur. Bir başka husus ise, nükleer caydırıcılık teorisi ve pratiğinin geliştiği hemen hemen bütün bir Soğuk Savaş boyunca caydırıcılık hakkında konuşulduğunda, büyük ölçüde Amerikan nükleer yaygınlaştırılmış caydırıcılığı hakkında konuşulmuştur. Dolayısıyla caydırıcılık teorisi ve pratiği genel ve yaygınlaştırılmış nükleer caydırıcılık çerçevesinde şekillenmiştir. Bu yönüyle de denilebilir ki genel nükleer caydırıcılık ve yaygınlaştırılmış nükleer caydırıcılık pratikte aynı paranın iki farklı yüzüdür sadece. Bu bağlamda, bu makale kapsamında sadece ‘genel ve yaygınlaştırılmış nükleer caydırıcılık’ üzerinde durulacaktır. Makalenin amacı nükleer caydırıcılık kavramını ve 21. yüzyıl nükleer caydırıcılık teorisi ve pratiğindeki

¹² Bunun en güzel örneklerinden biri olarak Shultz ve Drell “nükleer silahlar ve caydırıcılık öylesine birbiri ile alakalı bir hâle geldi ki caydırıcılığı nükleer patlama sonucu oluşan mantarimsı kızıl bulut görüntüsünden ayırarak düşünmek artık çok mümkün değil” demiştir. Bkz: George Pratt Shultz and Sidney D Drell, “Deterrence: Its Past and Future: A Summary Report of Conference Proceedings, Hoover Institution, November 2010”, Hoover Institution Press, 2011.

değişiklikleri incelemektir ve bu çerçeve içerisinde klasik caydırıcılık teorisinin gelişim ve değişimi teorik ve pratik iki farklı bağlam içerisinde ele alınacaktır. İlk kısımda caydırıcılık kavramı, ardından teorisinin gelişimi, önermeleri ve bunlara getirilen eleştiriler; son kısımda ise nükleer caydırıcılık pratiğinde nelerin değiştiği üzerinde durulacaktır.

2. Bir Kavram Olarak Caydırıcılık

Etimolojik olarak caydırıcılık kelimesi Latince yer alan ‘terror’ (terör) kelimesine dayanmakta olup yine Latince ‘deterre’ (korkutup kaçırmak) ile başlar. Gerçekten de tehdit ve bu tehdidin karşı taraf üzerinde bir korku yaratma kapasitesi caydırıcılık için iki önemli unsurdur.¹³ Dolayısıyla denilebilir ki, caydırıcılık bir kimseyi korkutarak bir eylemi yapmaktan alıkoymaktır.¹⁴ Uluslararası ilişkilerle ilgili literatürde ise, caydırıcılık, devletlerin diğer devletleri güç kullanma tehdidi ile istedikleri yönde hareket etmelerini sağlamak üzere güçlerini somut dış politika çıktılarına dönüştürmeleridir.¹⁵ Caydırıcılık, rakibi belirli bir eylemi gerçekleştirmekten alıkoymak çatışmaları önleme stratejisidir. Bu bağlamda savaşmadan savaş tehdidi ile bir rakibi korkutarak istenilenin elde edilmesidir.¹⁶ Caydırıcılık, bir eylem sonucu elde edileceğine inanılan faydadan daha pahalı bir bedel ödeyebilme kapasitesidir.¹⁷ Bu tanımlar gibi kavramın farklı yönlerini

¹³ Robert Jervis and Janice Gross Stein, *Psychology and Deterrence*, Baltimore, Md.: Johns Hopkins University Press, 1989, 4–5.

¹⁴ Kenneth N Waltz and Robert J. Art, eds., *The Use of Force: International Politics and Foreign Policy*, Boston: Little Brown and Company, 1971, 6. Bu anlamda konu ile alakalı güzel bir Stanley Kubrick filmi olan “Dr. Strangelove or How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb” isimli eserde geçen bir diyalogda “caydırıcılık düşmanın beyninde korku yaratma sanatıdır” şeklinde tanımlanmıştır. Bkz: Stanley Kubrick, *Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb*, Comedy, Sci-Fi, War, 1964.

¹⁵ Schelling, *The Strategy of Conflict*, 11.

¹⁶ Paul K. Huth, “Deterrence and International Conflict: Empirical Findings and Theoretical Debates,” *Annual Review of Political Science* 2, no. 1 (1999): 25–48.

¹⁷ Joint Chiefs of Staff, *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms (Joint Publication 1-02)*, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2013.

öne çıkartan başka caydırıcılık tanımlamaları bulunabilir.¹⁸ Görüleceği üzere, caydırıcılık kimi zaman bir strateji, kimi zaman bir politika, kimi zaman bir taktik, kimi zaman da var olan sistemi tanımlayan bir kavram olarak kullanılmaktadır.

Teoride caydırıcılığın dayandığı üç temel unsur vardır: i) rasyonel aktör; ii) muteber güç, yani kapasite; iii) tehdidi etkin bir şekilde karşı tarafa iletebilme olanakları anlamında etkin iletişim kanalları.¹⁹ Bunlardan son ikisi üzerinde çok fazla durulmasına gerek yoktur. Hiç kuşkusuz muteber bir kapasite ile (gücü nasıl tanımladığınıza göre askerî-politik-ekonomik güç ya da ideal tanımıyla bunların toplam fonksiyonu) desteklenmeyen bir tehdit istenilen caydırıcı etkiyi yaratmayacaktır. Bir banka soyguncusu bile elinde bir silah yoksa kimse tarafından ciddiye alınmayacaktır. Benzer bir şekilde, eğer hem amacı, hem de sahip olunan kapasite karşı tarafa tam ve yeterli bir biçimde gösterilmediği, niyetin açık ve net bir şekilde iletilmediği bir durumda da herhangi birini caydırmak imkânsızdır. Dolayısıyla etkin bir iletişimin varlığı caydırıcılığın önemli bir parçasıdır. Ülkelerin ulusal gün ve kutlamalarda sıklıkla askerî kapasitelerini askerî yürüyüşlerle sergilemeleri, tatbikatlar yapmaları, strateji ve doktrin belgeleri yayınlamaları hep bu amaca hizmet etmektedir. Fakat rasyonel aktör önermesi hem klasik caydırıcılık teorisinin anlaşılmasında, hem de ona yöneltilen temel eleştirilerin analizinde hayati bir unsurdur. Bu yüzden bu önermeye biraz daha yakından bakmak faydalıdır. Rasyonel aktör önermesi klasik caydırıcılık teorisinin hareket noktasını oluşturur ve en hayati önermesi olmasının yanı sıra en fazla eleştirilen önermesidir.²⁰

¹⁸ Alexander L George and Richard Smoke, *Deterrence in American Foreign Policy*, New York: Columbia University Press, 1974, 11; Glenn H Snyder, *Deterrence and Defense: Toward a Theory of National Security*, Westport, Conn.: Greenwood Press, 1975, 35.

¹⁹ Klasik Caydırıcılık teorisi önermeleri içerisinde uluslararası ilişkiler aktörlerinin devletler olduğu ve devletlerin merkezi kararlar alan yapılar oldukları da ayrı bir önerme olarak sıralanır. Buradan hareketle, bu analiz içerisinde ‘temel ve başat aktörler devletlerdir’ ve ‘devletler merkezi kararlar alır’ önermeleri öncesel olarak (apiori) kabul edilmiştir.

²⁰ Achen ve Snidal ‘rasyonel aktör önermesinin teorisi teorik düzeyde oldukça ikna

Teoride rasyonalite bir uzlaşmazlığa taraf olan partilerin ulaşılabilir bütün bilgilere ve bu bilgileri etkili bir şekilde analiz etme yetisine sahip olmalarından hareketle her tarafın kendisi için en faydalı (kârını maksimize edecek şekilde) hareketi seçeceğini öngörür. Rasyonel aktör önermesi farklı alanlarda farklı eleştirilere maruz kalmıştır. Nükleer caydırıcılıkla ilgili iki temel eleştiri odağı bulunur: i) Özellikle son dönemde sıklıkla dile getirilen eleştiriye göre, bazı liderlerin yeterli derecede zihinsel ve psikolojik istikrara sahip olmadığı ve dolayısıyla nükleer caydırıcılığın Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi Soğuk Savaş sonrası dönemde işleyeceğine dair oluşan tereddütler;²¹ ii) Psikolojik

edici bir unsur yaparken, pratikte hatırı sayılır ampirik kanıtların gösterdiği kadarıyla teorinin kusurlu olduğu sonucuna yol açmaktadır” demiştir. Bkz: Christopher H. Achen and Duncan Snidal, “Rational Deterrence Theory and Comparative Case Studies,” *World Politics* 41, no. 2 (January 1, 1989): 143–169.

²¹ Temelde argüman bugün daha fazla risk alan dengesiz liderlerin var olduğu şeklindedir. Örneğin Irak eski lideri Saddam Hüseyin, Kuzey Kore lideri Kim Jong-un, Libya eski lideri Muammer Kaddafi gibi. Walt bu argümana karşı Mao, Stalin gibi geçmiş dönem liderlerinin de psikolojik ve zihniyet temelinde günümüz liderlerden pek farklı olmadığı tezini ileri sürer ve eğer nükleer silahlar onları caydırdıysa bugünkü liderleri de caydıracaktır demektedirler. Bkz: Scott D. Sagan and Kenneth N. Waltz, *The Spread of Nuclear Weapons: A Debate Renewed*, Second Edition, W. W. Norton & Company, 2002; Kenneth N. Waltz, *The Spread of Nuclear Weapons: More May Be Better*, London: International Institute for Strategic Studies, 1981; Kenneth N. Waltz, “Nuclear Myths and Political Realities,” *The American Political Science Review* 84, no. 3 (September 1, 1990): 731–745. Ayrıca bu görüşe karşı bir diğer karşı çıkış ise bu yaklaşımın bir Batılı “etnocentrisim” ürünü (herkesi ve her şeyi Batılı kriterlerle yargılamak) olduğudur. Örneğin Keith Payne Batılı standartlardan hareket eden bir analizin açıklamadan ziyade yanlış anlamalara yol açacağı uyarısını yapar. Bkz: Keith B. Payne, “Understanding Deterrence,” *Comparative Strategy* 30, no. 5 (2011): 393–427. Buradan hareketle bu liderlerin davranışlarının esasında kendi standartlarında rasyonel olduğu tezi geliştirilmiştir. Örneğin Paul et al., temelde Weber’in ortaya attığı, enstrümantal rasyonalite ve “gizdeğer rasyonalite” arasında ayrım yaparlar. Enstrümantal rasyonalite kâr-zarar hesabı yaparken gizdeğer rasyonalite din, inanç, ahlak, üstünlük hissi gibi değerlerden hareket eden rasyonalitedir. Bunun en iyi örneği, İran’ın dış politika karar süreçleri açısından rasyonalitesinin İran liderlerinin ideolojik, dinî kabulleri dikkate alınmadan anlaşılamayacağıdır. Bkz: T. V. Paul, Patrick M. Morgan, and James J. Wirtz, *Complex Deterrence: Strategy in the Global Age*, Chicago: University of Chicago Press, 2009, 6–7; Max Weber, *Economy*

ve zihinsel olarak rasyonel karar alıcılar olsa bile devletlerin karar alma süreçlerinin ülkelerin (özellikle modern devletlerin) organizasyonel ve bürokratik yapılarından dolayı tamamen rasyonel olmadığını kanıtlayan çalışmaların varlığı.²² Ayrıca rasyonel aktör önermesi karar alıcıların ulaşılabilir bilgiyi değerlendirme yeteneklerinin yanı sıra her birinin, rakibin gerçek amacı, kapasitesi, kâr-zarar hesaplaması gibi alınacak kararı etkileyecek tüm unsurlara ilişkin tam ve açık bilgiye sahip olduğundan hareket eder.²³ Fakat gerçek dünyada tam ve açık bilgi hiçbir zaman hiç kimse için ulaşılabilir değildir ve karar alıcılar sınırlı bilgiyle ve zaman baskısı altında hareket eder.²⁴

Rasyonel aktör önermesinin önemi hem caydırıcılık teorisinin daha somut bir teori olmasındaki rolü, hem de pratikte karar alıcılar açısından öngörülebilirlik sağlamasından kaynaklanmaktadır.²⁵ Zira

and Society: An Outline of Interpretive Sociology, ed. Guenther Roth and Claus Wittich, Fourth edition, University of California Press, 1978.

²² Özellikle organizasyonel karar alma süreçleri ve farklı karar alıcı kurumlar farklı prosedürel kuralları izler önermesinden hareket eden 'prosedürel rasyonelite' tartışması için bakınız: Sagan and Waltz, *The Spread of Nuclear Weapons*; Graham T Allison and Philip Zelikow, *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*, New York: Longman, 1999; Sidney Verba, "Assumptions of Rationality and Non-Rationality in Models of the International System," *World Politics* 14, no. Special Issue 01 (1961): 93–117.

²³ R. Duncan Luce and Howard Raiffa, *Games and Decisions: Introduction and Critical Survey*, Reprint edition, New York: Dover Publications, 1989.

²⁴ Braybrooke ve Lindblom'un karar alma analizini kullanarak, Morgan, bize caydırıcılığın her zaman sınırlı bilgiye dayalı ve kademe kademe alınan kararların (incremental decision making) bir sonucu olduğunu gösterir. Ayrıca, aynı şekilde caydırıcılık başarısız olduğunda da bu ani bir sonuç olmaktan çok kademe kademe gerçekleşen bir süreçtir. Bkz: Morgan, *Deterrence*, 105; David Braybrooke and Charles Edward Lindblom, *A Strategy of Decision: Policy Evaluation as a Social Process*, Second Edition, New York: Free Press of Glencoe, 1967, 66–77.

²⁵ Cheryl M. Graham, "Deterrence Revalidated: An Investigation of the Practice and Application of Deterrence in the Post-Cold War World", Ph.D., University of Aberdeen, 2010, 53–54; Morgan, *Deterrence Now*, 275. Dahası, Uluslararası İlişkiler alanında iyi bir teoriden beklediğimiz aşırı indirgemeciliğe düşmeden en az değişkenle (parsimony) en fazla değişimi (descriptive fit) açıklayabilme yeteneğidir. Eklektik teoriler üretmek ya da karşıt bir yöntem olarak indirgemeci bir teori ile bir ya da iki

hemen hemen her teori ile amaçlanan, dünyanın karmaşık olan yapısının basitleştirilerek, açıklanmak istenilen olgunun bir soyutlamasının sunulmasıdır ve çoğu durumda bu soyutlamanın gerçek dünyayla birebir örtüşmesi düşünülmez, zaten bu mümkün de değildir. Örneğin ekonomide gerçek dünyada var olmayan tam rekabet ortamı ve dayandığı temel önermeler (rasyonel aktör, tam, açık ve herkes tarafından ulaşılabilir bilgi, pazara giriş-çıkışın serbestliği, vs.) ekonominin işleyişinin anlaşılmasında hayatidir. Benzer bir şekilde, caydırıcılık teorisi de, çoğu durumda gerçek dünyayla örtüşmese de, devletlerin zorlayıcı diplomasi bağlamında uluslararası ilişkiler davranışlarını anlamamıza yarayan önemli bir soyut teoridir.²⁶ Bu bağlamda, rasyonel aktör önermesinin klasik caydırıcılık teorisinin önemli bir parçası olmasının nedeni, teori içerisinde böyle bir rol oynamasındandır. Yine de teori bu hâliyle aşırı soyut olmakla eleştirilmektedir.

Caydırıcılık teorisiyle ilgili muhtemel bir başka eleştiri noktası caydırıcılığın hangi yöntemlerle sağlanacağıyla ilgilidir. Teoride, daha önce de dikkat çekildiği üzere, caydırıcılık temel olarak muteber bir güçle desteklenen tehdide dayanır ve bu yöntemle rakibin istemediğimiz bir eylemi yapmasının engellenmesi amaçlanır. Fakat rakibimizin istemediğimiz bir eylemi yapması yalnızca tehditle değil, bazen ve aslında çoğu durumda, diplomatik ve ekonomik bazı pozitif ödüllendirmelerle de desteklenerek sağlanmaktadır.²⁷ Amin Maoulof'un tabiriyle her teori

değişkenle bir olayı açıklamak için kolay kısmıdır, zor olan ise olaya en fazla etki eden değişkenleri tespit edebilmek ve en az değişken ile en fazla değişimi açıklayabilmektir.

²⁶ Jervis ve Stein'e göre, Ekonomi ve Dış Politika teorileri birbirine benzememektedir, zira Ekonomi geniş 'n' durumlarını inceler ve bu yüzden gerçekle daha fazla örtüşen çıkarımlar yapmak bu alanda mümkündür. Fakat dış politika alanı böyle değildir. Dolayısıyla Ekonomide kullanılan teorileri ve nedenlerini dış politika alanına taşımak doğru olmayacaktır. Bkz: Jervis and Stein, *Psychology and Deterrence*. Fakat Uluslararası İlişkiler teorileri ekonomik teorileri sıklıkla kullanmakta ve hatta çoğu durumda bu teoriler oldukça yaratıcı ve faydalı sonuçlar vermektedir. Belki de bunun en iyi ve en bilinen örneği Kenneth Waltz'ın Yapısal Gerçekçilik olarak bilinen gerçekçi yaklaşımıdır. Bkz: Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, 1st ed., Waveland Press Inc, 1979.

²⁷ Russell J. Leng, *Interstate Crisis Behavior, 1816-1980*, 1st ed., Cambridge

kendi çağının çocuğudur²⁸ ve caydırıcılık da Soğuk Savaş'ın ve Soğuk Savaş ortamına hâkim olan anlayışın ürünü olan bir teoridir. Dolayısıyla pratikte ödüllendirme, ne kadar efektif olursa olsun, caydırıcılık teorisinin dışında kalmıştır ve çok az yazar tarafından incelenmiştir.

Klasik caydırıcılık teorisıyla ilgili bir başka önemli sorun baş eğdirme,²⁹ gözdağı verme, korkutma ve ultiatom gibi diğer benzer kavramlarla olan ayrımıdır. Bunlardan özellikle Schelling tarafından ortaya atılan baş eđdirme³⁰ ile caydırıcılık arasındaki farkın ciddi şekilde çalışılması gerekmektedir. Caydırıcılık henüz gerçekleşmemiş bir eylemin yapılmasını engellemeyi amaçlarken baş eğdirme yapılmış bir eylemin geri alınmasını sağlamak olarak tanımlanabilir. Bir örnekle açıklamaya alışarsak, Rusya'nın Kırım'ı ilhakını ilk planda engelleme faaliyetleri caydırıcılık kapsamındayken, caydırıcılık stratejileri başarısız olup bir kere bu ilhak gerçekleştikten sonra Kırım'ın yeniden Ukrayna'ya iadesi için yapılan faaliyetler baş eğdirme olarak adlandırılabilir. Bu iki durum esasında birbirinin devamı olan iki ayrı stratejidir. Dolayısıyla teoride ayırım kolay gibi gözükse de pratikte ayırım o kadar kolay yapılamaz. Gözdağı verme ve ultiatom da, benzer şekilde, caydırıcılıktan ayrılan kavramlardır. Gözdağı vermede bir stratejik amaç izlenmez; ultiatomda ise bir zaman kısıtı konulmuştur. Zorlayıcı diplomasi ise bütün bu kavramları kapsayan şemsiye kavramdır.³¹

University Press, 2009; Paul K. Huth, *Extended Deterrence and the Prevention of War*, First Edition, Yale University Press, 1988; Huth, "Deterrence and International Conflict"; David A. Baldwin, "The Power of Positive Sanctions," *World Politics* 24, no. 1 (October 1, 1971): 19–38; Robert Jervis, "Deterrence Theory Revisited," *World Politics* 31, no. 2 (January 1, 1979): 289–324.

²⁸ Amin Maalouf, *Disordered World*, ebooks, London, Berlin, New York, Sydney: Bloomsbury USA, 2011.

²⁹ Bilindiği kadarıyla, Türkçe literatürde 'compellence' için bir karşılık henüz sunulmuş değildir. Baş eğdirme tanımı yazar tarafından uygun bulunarak kullanılan bir karşılıktır.

³⁰ Schelling, *The Strategy of Conflict*.

³¹ Alexander George, defansif ve ofansif baş eğdirme stratejileri olması gerektiğinden hareketle zorlayıcı diplomasi (defansif ve ofansif baş eğdirme stratejilerini kapsayan bir kavram olarak) ile caydırıcılık arasında kesin bir ayırım yapar. Sperandi ise bu

Klasik caydırıcılık teorisiyle ilgili bir başka sorun ise caydırıcılığın başarısına veya başarısızlığına ilişkin ölçüm problemidir. Zira gerçekleşmemiş bir olayın neden gerçekleşmediğini ispat etmek her zaman zordur. Russett et al.'ın belirttiği gibi NATO'nun varlığı mı Sovyetleri Avrupa'ya saldırmaktan caydırdı, yoksa Sovyetlerin herhangi bir zaman diliminde gerçekten böyle bir niyeti hiç oldu mu sorusunun cevabını kesin bir şekilde bulabilmemiz imkânsızdır.³² Fakat genel kanı nükleer caydırıcılığın süper güçler arasındaki genel bir nükleer savaşı engellediği yönündedir.³³

Klasik caydırıcılık teorisiyle ilgili burada belirtmek istediğimiz son sorun ise analiz düzeyi sorunudur.³⁴ Bir Soğuk Savaş ürünü olarak caydırıcılık sanki başka analiz düzeyi mümkün değilmiş gibi sadece sistemik düzeyden çalışılmış, diğer analiz düzeyleri sistemik çalışmalardan ziyade ad hoc ve/veya gelişmemiş kalmıştır.³⁵ Fakat günümüz uluslararası ilişkileri dikkate alındığında, bölgesel düzey başta olmak üzere, diğer analiz düzeylerinden hareket eden caydırıcılık çalışmaları sistemik düzeyden hareket eden çalışmalara göre çok daha açıklayıcı olacaktır.

3. Bir Teori ve Pratik Olarak Nükleer Caydırıcılığın Gelişimi

Bir pratik olarak caydırıcılık devlet adamlarının lügatinde yer alan en eski pratiklerden biridir. Çinli stratejist Sun Tzu, rakibin eğilimlerini tehditle yönlendirmenin öneminden bahsetmiş; bilinen en eski tarihçilerden

42

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 22

ayrımın kavramlar arası farkı bulanıklaştırdığından hareketle zorlayıcı diplomasi kavramını yazarmın da burada kullandığı şekliyle bir şemsiye kavram olarak ele alır. Bkz: Alexander L. George, William E. Simons, and David K. Hall, *The Limits Of Coercive Diplomacy: Second Edition*, Boston: Westview Press, 1971, 24; Maria Sperandei, "Bridging Deterrence and Compellence: An Alternative Approach to the Study of Coercive Diplomacy," *International Studies Review* 8, no. 2 (June 1, 2006): 253–280.

³² Bruce M Russett, Harvey Starr, and David Todd Kinsella, *World Politics: The Menu for Choice*, Boston: Wadsworth, Cengage Learning, 2009, 71.

³³ Freedman, *Deterrence*, 47.

³⁴ Bu konuyla ilgili detaylı bir tartışma için Bkz: Hakan Mehmetcik, "Level of Analysis Problem in the Post-Cold War Deterrence: Need for Regional Perspectives" (presented at the ISA-West, Los Angeles, CA-United States, September 26, 2014).

³⁵ George and Smoke, *Deterrence in American Foreign Policy*, 21.

olan Thucydides, Peloponez Savaşı adlı eserinde eski Yunan şehir devletlerinin tehdit ve caydırıcılığı müttefik ve rakiplerine karşı nasıl kullandıklarını anlatmış; Roma Generali Vegetius “Barış istiyorsanız, savaş için hazırlıklı olun” demiş; Clausewitz güçlü bir ordunun yarattığı tehdidin askerî stratejiler arasındaki önemine vurgu yapmıştır.³⁶ Fakat pratik olarak oldukça eski olmakla birlikte, caydırıcılığın bir teori olarak sistematik bir şekilde çalışılması Soğuk Savaş döneminde mümkün olmuştur ve bu şekliyle de, özellikle nükleer caydırıcılık söz konusu olduğunda, caydırıcılık teorisi 20. yüzyılın bir ürünüdür denilebilir.

Jervis’e göre, Soğuk Savaş dönemi caydırıcılık teorisinin gelişimi üç dalga şeklinde incelenebilir.³⁷ Birinci dalga, teori oluşturabilecek düzeyde sistematik olmamakla birlikte nükleer silahların askerî ve politik stratejilerde yarattığı etkiyi değerlendirmeye çalışan ilk çalışmaları kapsar. Bu dönemin nükleer silah tekeli elinde bulunduran ülkesi ABD 1940’ların başında nükleer silah geliştirmiş; fakat bunların sayıları ve nitelikleri sınırlı kalmıştır. Dahası bu silahların kullanımıyla ilgili bir strateji eksikliği de göze çarpmaktadır.³⁸ Sovyetler Birliği kısa sürede kendi nükleer silahlarına sahip olmayı başarmışsa da; bütün 1940’lı yıllar boyunca ABD, Sovyetler karşısında açıkça niteliksel ve niceliksel bir üstünlük sağlamıştır.³⁹ Bu niteliksel ve niceliksel üstünlük

³⁶ George, Simons, and Hall, *The Limits Of Coercive Diplomacy*, 12; George and Smoke, *Deterrence in American Foreign Policy*, 6–9.

³⁷ Jervis, “Deterrence Theory Revisited.”

³⁸ Uzunca bir süre de bu strateji eksikliği devam etmiş; Kennan’ın 1946 yılında Moskova’da çalışan bir Amerikan diplomat olarak Washington’a gönderdiği nota ilk defa dile getirdiği, daha sonra 1947 yılında *Foreign Affairs* dergisinde “the X Article: The Sources of Soviet Conduct” başlığıyla çıkan makalesinde ifade bulan “çevreleme” stratejisi de uzunca bir süre ABD’nin dayandığı tek ve en önemli strateji olmuştur.

³⁹ Henry Kissinger, Amerika’nın Soğuk Savaş’ın hemen başlarında Sovyetler karşısında sahip olduğu bu durumsal gücün (*situation of strength*) atom silahı tekeli yanında bir başka nedeni olarak, Sovyetlerin 2. Dünya Savaşı’ndan oldukça yıpranmış bir şekilde çıkmışken, ABD’nin genel güç dengesi içinden daha da güçlenmiş olarak çıkması olduğuna vurgu yapmaktadır. Kissinger, daha sonra değişen güç dengesi nedeniyle dönüşüme uğrayan bu ‘durumdan kaynaklanan gücü’ yeniden yaratmak üzere, ABD ve diğer Batılı müttefiklerinin NATO’yu kurduğunu söylemektedir. Henry

durumu nedeniyle Amerikan politika yapıcıları daha üstün olan Sovyet konvansiyonel gücü karşısında, bu silahların savaş esnasında nasıl kullanılacağıyla ilgili bir stratejileri olmamasına rağmen, nükleer silahların sağlamış olduğu caydırıcılığa güvenmişlerdir. Amerikan yaygınlaştırılmış nükleer caydırıcılığı ayrıca Amerikalılara ülke dışında çok büyük askerî birlikler bulundurmadan; Avrupalılara ise yüksek bütçeli askerî harcamalardan çok ekonomik kalkınmaya imkân veren düşük savunma giderleriyle Avrupa kıtasında sürdürülebilir bir güvenlik ortamı sağlamıştır.⁴⁰ Bu dönemde teorik düzeyde, özellikle akademi içerisinde, bu konu üzerinde düşünen ve yazan çok az sayıda insan vardır. Bunların en bilineni, hiç kuşkusuz, nükleer devrimin etkilerini ilk olarak gerçekten anlayabilen Bernard Brodie'dir. Brodie yeni nükleer dünyada askerinin görevinin savaşmaktan çok savaşları önlemek olduğunu söylemiş; nükleer silahların varlığının caydırıcılık için yeterli olduğunu ileri sürmüştür.⁴¹ Yine de Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında sistematik bir caydırıcılık çalışması gelişmemiştir. 1948-49 Berlin Krizi, 1949'da Çin'in komünistlerin eline düşmesi, Sovyetlerin 1949 yılında ilk kez atom silahı denemeleri, caydırıcılık stratejisine olan ilginin 1940'ların sonlarından itibaren hızla artmasına neden olmuştur.

İkinci dalga caydırıcılık çalışmaları Sovyetlerin 1949'da ilk atom bombası ve 1954'te hidrojen bombası denemelerinin ardından hızla ABD ile olan nükleer dengenin eşitlenmesi ve akabinde 1957'de Sputnik ile de Amerikan topraklarının Sovyet nükleer başlıklı füzelerle

Kissinger, *World Order*, Ibooks, United States, LLC: The Penguin Press, 2014.

⁴⁰ Avrupalıların ödediği en ciddi bedel ise bütün bir Soğuk Savaş boyunca nükleer bir savaşın merkez üstü olma olasılığı korkusunu sürekli olarak yaşamış olmalarıdır.

⁴¹ Bernard Brodie, *The Absolute Weapon: Atomic Power and World Order*, Freeport, N.Y.: Books for Libraries Press, 1972, 62–81. Politika yapıcılar arasında, nükleer silahlara ilişkin bu kanı, ilk defa Truman tarafından belirtilmiştir. Truman daha 1948'de bir grup danışmanıya yaptığı toplantıda kadınları, çocukları ve silahsız masum sivilleri tamamen yok eden bu silahın bir askerî silah olmadığı ve askerî alanda kullanılan diğer konvansiyonel silahlara benzer bir şekilde kullanılamayacağını söylemiştir. Scott Douglas Sagan, *Moving Targets: Nuclear Strategy and National Security*, Princeton University Press, 1990, 14.

vurulabilir olmasıyla başlamıştır. Brodie konuyla ilgili yayımladığı ikinci kitabında, geline bu noktada, ikinci saldırı yeteneğinin her iki taraf içinde daha güvenli bir karşılıklı denge durumu yaratacağını ifade etmiş;⁴² Wohlsetter ikinci saldırı yeteneğini bir taraf diğer tarafa elindeki bütün imkânlarla saldırırsa dahi, karşı tarafın nükleer bir karşılık verebilme kapasitesi olarak tanımlamıştır ve bu durumu dehşet dengesi olarak isimlendirmiştir.⁴³ Sovyet nükleer kapasitesinin hem nitelik, hem de nicelik olarak artışı Amerika’da topyekûn karşılık stratejisinin Vietnam Savaşı’nın da devam ettiği bir dönemde önce ağır bir şekilde eleştirilmesine ve daha sonra esnek karşılık stratejisine geçilmesine neden olmuştur. İkinci dalga caydırıcılık çalışmaları teorik olarak da bu dönemde hızlı bir artış göstermiş; alanda etkinliği giderek artan davranışsalci yaklaşımın da etkisiyle oyun teorisinden vaka çalışmalarına kadar birçok yeni yöntem bu dönem caydırıcılık çalışmaları içerisinde kullanılmaya başlanmıştır.⁴⁴

Jervis üçüncü dalga caydırıcılık çalışmalarının 1970’lerde ortaya çıktığını söyler. Bu dönem içerisinde caydırıcılık stratejileri Sovyet güçlerini dengelemekten ziyade, bir nükleer savaşta Sovyetlere üstün gelebilme stratejilerine dönüşmüştür.⁴⁵ Dolayısıyla denilebilir ki, bu döneme kadar savaşılamaz görülen nükleer savaş sınırlı amaçlar için askerî noktalar hedeflenerek savaşılabılır hâle getirilmeye çalışılmıştır. Taktik nükleer silahlarda bu dönemde görülen yaygınlaşma sınırlı bir nükleer savaşın savaşılabılır olarak görülmesinden kaynaklanmıştır.⁴⁶

⁴² Bernard Brodie, *Strategy in the Missile Age*, Santa Monica, CA: RAND, 2007.

⁴³ Albert Wohlsetter, “The Delicate Balance of Terror,” *Foreign Affairs* 37, no. 2 (January 1, 1959): 211–234.

⁴⁴ Bruce M. Russett, “The Calculus of Deterrence,” *The Journal of Conflict Resolution* 7, no. 2 (June 1, 1963): 97–109; Bruce M. Russett, “Pearl Harbor: Deterrence Theory and Decision Theory,” *Journal of Peace Research* 4, no. 2 (June 1, 1967): 89–105; Henry A. Kissinger, *Nuclear Weapons and Foreign Policy*, 1st Edition, New York: Published for the Council On Foreign Relations By Harper, 1957; Schelling, *The Strategy of Conflict*.

⁴⁵ Graham, “Deterrence Revalidated,” 70.

⁴⁶ Bu silahların kullanılışıyla ilgili bir özet için Bkz: John J. Klein, “The Case for

Özellikle Reagan'ın Stratejik Savunma İnisyatifi (SDI) olarak bilinen ve bugünkü füze savunma sistemlerinin temeli olan inisiyatif nükleer caydırıcılık alanında savunma sistem ve silahlarının da önemli hâle gelmesine kapı aralamıştır. Benzer bir şekilde, teorik çalışmalarda ve kullanılan metodolojilerde büyük bir farklılaşma gerçekleşmiş; psikoloji, ekonomi, fizik ve biyoloji gibi yan ve alt dalların katkısıyla birçok disiplinler arası çalışma ortaya çıkmıştır.⁴⁷

Soğuk Savaş'ın bitişiyle birlikte nükleer caydırıcılık kısa bir süre çekiciliğini kaybetmiş ve hatta ölü bir kavram olarak adlandırılmıştır.⁴⁸ Yine de bu dönemde caydırıcılık siber alan ve uzay, gibi yeni ve farklı zeminlere uygulanmaya çalışılmış ve kavramın kullanılışı yaygınlaşmıştır. Fakat 11 Eylül olayları ve ardından ilan edilen terörizme karşı küresel savaş ve sonrasında Ukrayna bağlamında gelişen Avrupa'da artan Rusya endişesi, Çin'in yükselişi ve Kuzeydoğu Asya'da ısınan sular, Ortadoğu'da bir süreklilik hâline dönüşen kaos ve düzensizlik; bu kavrama olan ilgiyi yeniden artırmış ve bugün yaşadığımız dördüncü kuşak caydırıcılık çalışmalarına imkân sağlamıştır.⁴⁹

46

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 22

Tactical Nuclear Weapons,” *International Relations and Security Network*, November 25, 2014, <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Articles/Detail/?lng=en&id=185683> (accessed November 27, 2014).

⁴⁷ Jervis, “Deterrence Theory Revisited”; George and Smoke, *Deterrence in American Foreign Policy*; Richard Ned Lebow and Janice Gross Stein, “Rational Deterrence Theory: I Think, Therefore I Deter,” *World Politics* 41, no. 02 (1989): 208–224; Thomas C Schelling, *Arms and Influence*, 2008; Scott Douglas Sagan, *The Limits of Safety: Organizations, Accidents, and Nuclear Weapons*, Princeton, N.J: Princeton University Press, 1993.

⁴⁸ Kyron Huigens, “Dead End of Deterrence, and Beyond, The,” *Wm. & Mary L. Rev.* 41 (1999): 943; Harlan K. Ullman, “Is Deterrence Dead?,” *The RUSI Journal* 130, no. 3 (September 1985): 31–36; Frank C. Zagare, “Deterrence Is Dead. Long Live Deterrence,” *Conflict Management and Peace Science* 23, no. 2 (2006): 115–120.

⁴⁹ Jeffrey W. Knopf, “The Fourth Wave in Deterrence Research,” *Contemporary Security Policy* 31, no. 1 (2010): 1–33; Amir Lupovici, “The Emerging Fourth Wave of Deterrence Theory-Toward a New Research Agenda,” *International Studies Quarterly* 54, no. 3 (September 1, 2010): 705–732.

4. Sonuç Yerine: Teori ve Pratikte Neler Değişti?

Yukarıda kavramsal çerçevesini tanımladığımız ve kısaca gelişimine değindiğimiz caydırıcılık, statik bir strateji olmaktan çok, sürekli uyumlaştırılan stratejiler bütünüdür. Bu bütün içerisinde değişimi analiz etmek için süreklilik ve değişim unsurlarını belirlemek ve tartışmak yerinde bir yaklaşım olacaktır.

Süreklilik unsuru olarak iki önemli saptama yapabiliriz. Bunlardan birincisi ABD'nin nükleer şemsiye sunan en güçlü güvenlik sağlayıcı rolünün devamıdır. ABD'nin bu rolü bugün Soğuk Savaş'ın ardından beklentilerin aksine azalmamış, bilakis Avrupa dışındaki bölgelerde güçlenerek artmıştır.⁵⁰ Nükleer silahlar, beklenenin aksine, çok daha kısıtlı bir yayılma göstermiştir. Bu bağlamda ABD, konu özellikle nükleer ve konvansiyonel yaygınlaştırılmış caydırıcılık olduğunda, tek ve öncelikli yaygınlaştırılmış caydırıcılık sunan ülkedir. Hatta denilebilir ki, yaygınlaştırılmış caydırıcılık bugün sadece ABD'ye özgü bir misyondur.⁵¹ İkinci süreklilik unsuru ise nükleer silahların genel ve yaygınlaştırılmış caydırıcılık stratejileri içerisinde oynadıkları role ilişkindir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası nükleer silahların rollerine ilişkin ciddi tartışmalar yaşanmış ve önemlerinde bir azalma olduğu anlayışı ortaya çıkmıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri, Soğuk Savaş sonrası dönemde bu silahlara ihtiyacın azaldığı tezidir.⁵² Bu

⁵⁰ Andrew O'neil, "Extended Nuclear Deterrence in East Asia: Redundant or Resurgent?," *International Affairs* 87, no. 6 (November 2011): 1439–1457.

⁵¹ James Acton, *Deterrence during Disarmament: Deep Nuclear Reductions and International Security*, Abingdon: Routledge, 2011, 28.

⁵² Örneğin Henry Kissinger'in da aralarında bulunduğu bir grup Amerikalı eski diplomat ve bürokrat, bu yönde bir yazı kaleme almıştır. Bkz: George P. Shultz et al., "Deterrence in the Age of Nuclear Proliferation," *Wall Street Journal, Europe* (Brussels, United States, March 8, 2011). Yine hiç kuşkusuz bu konuda en üst aşamayı Obama'nın Prag konuşması temsil etmektedir. Bu konuşmada ABD Başkanı Obama nükleer silahlardan arındırılmış bir dünyaya ilişkin isteği paylaşmakla birlikte, bu doğrultuda çalışacağını taahhüt ederek konuya realist bir bakış açısı getirmeyi ihmal etmemiştir: "Bu silahlar herhangi bir ülke sahip olduğu sürece Amerika'nın atom bombasından vazgeçmesi mümkün değildir." "Remarks By President Barack Obama

tezin iki önemli dayanağı vardır: i) Özellikle ABD'nin sahip olduğu konvansiyonel silahlar ve bu silahların kapasitesi nükleer silahları gereksiz kılmaktadır ve bu bağlamda konvansiyonel unsurların caydırıcılık stratejilerindeki rolü artmaktadır. Özellikle füze savunma sistemleri, hassas güdümlü silah sistemleri, özel birlikler, komuta-kontrol-iletişim sistemleri gibi gelişmiş konvansiyonel unsurlar askerî planlama ve savunma stratejilerinde ağırlıklı hâle gelmiştir. ii) Nükleer tabu olarak adlandırabileceğimiz moral-hukuki nedenlerden dolayı bu silahların kullanılabilme ihtimali zaten zayıftır.⁵³ Fakat Keith Payne'nin dikkat çektiği üzere, bu silahlar hiçbir zaman tamamen kullanışsız hale gelmemiştir ve ayrıca nükleer silahlara sahip olduğu bilinen ülkelerin birçoğu için, özellikle Çin, Rusya, Kuzey Kore örneklerinde olduğu üzere, bu silahlar marjinal değil, oldukça kritik önemdedir.⁵⁴ Bu ülkeler çok ciddi oranda nükleer kapasitelerini artırmaktadır ve oldukça geniş çaplı nükleer modernizasyon projeleri yürütmektedir.⁵⁵

Süreklilik-değişim ekseninin diğer yüzüne baktığımızda, caydırıcılık pratik ve teorisinde birçok değişim odağı bulunmaktadır.

48

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 22

In Prague As Delivered | The White House", n.d., http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-By-President-Barack-Obama-In-Prague-As-Delivered (accessed April 29, 2014).

⁵³ Nina Tannenwald, *The Nuclear Taboo: The United States and the Non-Use of Nuclear Weapons Since 1945*, Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

⁵⁴ Keith Payne, Soğuk Savaş sonrası ve sonrası uluslararası ilişkiler içerisinde nükleer silahların rolünü azaltmaya ilişkin ciddi adımların olduğuna dikkat çeker. 1970'te yürürlüğe giren, 1995'te süresiz uzatılan ve uluslararası rejimler arasında en başarılı örneklerden biri olan Nonproliferation Treaty (NPT), 1996'da uzlaşılan nükleer silahların testine yasaklayan Comprehensive Test Ban Treaty (CTBT), Rusya ve Amerika arasında müzakereleri devam eden iki taraflı ve bu devletlerin tek taraflı olarak aldıkları azaltma kararları, devletlerin yeni nükleersiz alanlar yaratma çabaları gibi adımlar hep bu doğrultuda atılan adımlardır. Bkz: Keith B. Payne, "Post Cold War Requirements for U.S. Nuclear Deterrence Policy," *Comparative Strategy* 17, no. 3 (1998): 227-277.

⁵⁵ Hans M. Kristensen and Robert S. Norris, "Slowing Nuclear Weapon Reductions and Endless Nuclear Weapon Modernizations: A Challenge to the NPT," *Bulletin of the Atomic Scientists* 70, no. 4 (July 1, 2014): 94-107.

Bunların en görüneni, Soğuk Savaş sonrası dönemde nükleer silahların daha geri plana itilmiş, anlık caydırıcılık temelli stratejilerden daha genel bir caydırıcılık pratiğine geçilmiş olmasıdır. Oysa tüm Soğuk Savaş boyunca, iki süper güç arasındaki yoğun rekabetten ötürü küresel düzeyde caydırıcılık bir kriz yönetimi pratiği gibi uygulanmıştır. Bugün ise caydırıcılık daha genel tehdit planlamaları çerçevesinde, ne olur ne olmaz, pratiği hâline dönüşmüştür. Yine Soğuk Savaş süresince, nükleer caydırıcılık uygulayıcıları açık düşmanlara sahipken; bugün devletlerarası ilişkiler oldukça girift hâle gelmiş, çoğu devlet açısından diğer devletler düşman değil, farklı konularda rekabet edilen rakip ülkeler ve başka farklı konularda işbirliği hâlinde ülkeler konumuna gelmiştir. Bir diğer önemli fark, Soğuk Savaş boyunca sınırlı sayıda büyük devlet tarafından sahip olunan nükleer silahlar, beklenenin aksine, daha az yayılmış olsalar da; Kuzey Kore, Pakistan, İsrail (belki de İran) gibi kriz noktalarında küçük devletlerin envanterine girmiş durumdadır. Gerek bu ülkelerin bulunduğu coğrafya, gerekse de nükleer teknoloji kapasiteleri (yürütme ve yönetim mekanizmaları, kaza ve hataları koruyucu ve düzenleyici yapılar, emir komuta zinciri vs.) yeni dönem nükleer caydırıcılık pratiklerini oldukça karmaşık ve zor hâle getirmektedir.⁵⁶ Soğuk Savaş boyunca özelde süper güçler, genelde nükleer silah sahibi ülkeler, bu silahları nasıl ve ne amaçla kullanacaklarını deklare eder ve stratejileriyle amaçlarını açıklanırdı. Yine özellikle Küba krizinden alınan dersle iki süper güç arasında yanlış anlamaları önlemek üzere doğrudan bir iletişim hattı da kurulmuştu. Soğuk Savaş sonrasında ise, yeni nükleer silah sahibi olan ülkelerin gerek amaçları, gerekse de bu silahları nasıl kullanacaklarına dair stratejileri ya hiç yoktur ya da açıklanmamıştır. İsrail örneğinde olduğu gibi devletler nükleer silah sahibi olup olmadıklarını bile açıklamamayı tercih etmektedir. Ayrıca Pakistan ile Hindistan arasında olduğu üzere bazı nükleer silah sahibi devletlerarası tarihsel anlaşmazlıklar ve düşmanlıklar olması nedeniyle bu devletlerarası iletişim kanalları kapalı veya oldukça düşük düzeydedir. Bunların yanı sıra, bu devletlerin nükleer kapasiteleri

⁵⁶ Sagan, *The Limits of Safety*.

büyük ölçüde birkaç nükleer başlıkla sınırlıdır ve bu devletler oldukça kısıtlı iletim araçlarına sahiptir. Yine bu ülkelerin nükleer silahların yayılması ile ilgili tutumu, özellikle Pakistan ve Kuzey Kore örneğinde, ciddi bir tehdit yaratmaktadır.⁵⁷ Bu bağlamda en önemli tehdit, El-Kaide benzeri küresel terör örgütlerinin bu teknolojilere ulaşabilme olasılığının artması olarak görülmektedir.⁵⁸ Yine, bu ülkelerle ilgili olarak duyulan bir başka kaygı da, ilk kullanımdan kaçınma (*no-first-use*), yani olası bir çatışmada nükleer silahları kullanan ilk taraf olmama prensibi, Amerika, Rusya, Fransa, İngiltere ve hatta Çin ve Hindistan için deklare edilmiş bir stratejiyken; Kuzey Kore, Pakistan ve İsrail gibi ülkelerin muhtemel bir çatışmada bu silahları ilk kullanan taraf olabileceği ve bunun nükleer bir savaşa neden olabileceği düşünülmektedir.⁵⁹ Bir başka değişim ise coğrafya ile ilgilidir. Tüm Soğuk Savaş boyunca, Küba Füze Krizi'nde ve Kore Savaşı'nda olduğu gibi, dünyanın başka bölgelerinde sıcak konvansiyonel savaşa ya da krize dönüşmüş olsa da, özellikle Amerikan nükleer caydırıcılık stratejisi Avrupa'yı merkezine alan bir pratik idi. Bugün ise Avrupa hem nükleer, hem de konvansiyonel caydırıcılık açısından odak bölge olmaktan uzaktır.⁶⁰ Bugünün nükleer caydırıcılık odağı, yine özellikle Amerikan dış politikası açısından, giderek artan oranda, Doğu Asya kıtasında yer almaktadır.

Değişim unsuru olarak göze çarpan bir diğer unsur ise caydırıcılık ile beklenen amaçta ve bu amaçlara ulaşılacak için kullanılan araçlarda görülmektedir. Soğuk Savaş boyunca iki süper gücün birbiriyle hemen

⁵⁷ David E. Sanger and William J. Broad, "From Rogue Nuclear Programs, Web of Trails Leads to Pakistan," *The New York Times*, January 4, 2004, sec. International Style, <http://www.nytimes.com/2004/01/04/international/04NUKE.html> (accessed April 29, 2014).

⁵⁸ Graham Allison, "How to Stop Nuclear Terror," *Foreign Affairs* 83 (2004): 64.

⁵⁹ Jaswant Singh, "Against Nuclear Apartheid," *Foreign Affairs* 77, no. 5 (September 1, 1998): 41-52.

⁶⁰ Rusya'nın Ukrayna müdahalesi bu görüşü değiştirmek yönünde ciddi bir güdü yaratmıştır. Walter R. Mead, "The Return of Geopolitics: The Revenge of the Revisionist Powers," *Foreign Affairs* 93, no. 4 (2014): 115-25.

hemen her alandaki yoğun rekabetlerinin bir sonucu olarak caydırıcılık bu iki süper güç arasında olası bir krizde bütün dünya için nükleer bir mahvoluşa yol açabilecek bir çatışmanın engellenmesi; yeni dönemde nükleer caydırıcılık açısından hem amaçlar, hem de araçlar oldukça karmaşık bir hâle gelmiştir. Örneğin ABD'nin Soğuk Savaş sonrası Kuzey Doğu Asya'da (ki burası Soğuk Savaş bakiyesi bir nükleer kriz ortamının devam ettiği en önemli sıcak kriz noktalarından olan Kore'nin olduğu bölgedir) bölge müttefikleri için erişilebilir tuttuğu nükleer yaygınlaştırılmış caydırıcılık ile amaçladığı ana konular arasında i) Çin'in veya bir başka dominant bölgesel gücün yükselişi karşısında bölgede "status quo"nun devamı; ii) bölgede barış ve istikrarın devamı; iii) bölgede deniz yollarının ve ticaretin açık olmasının devamı; iii) Kuzey Kore'den kaynaklanan tehditlerin denetlenmesi; iv) küresel düzeyde NPT rejiminin devamının sağlanması ve bölgesel düzeyde nükleer silahların yaygınlaşmasının engellenmesi sayılabilir. Bu amaçlar için kullanılan yöntemler de çeşitlilik arz etmektedir. Soğuk Savaş boyunca ikinci saldırı kapasitesini güçlendiren ve ağır bombardıman uçakları (taktik nükleer silahlar), kıtalar arası füzeler (stratejik nükleer silahlar) ve nükleer denizaltılardan oluşan nükleer üçleme (*nuclear triad*), öncelikli araçlar arasında yer almış ve bu kapasiteler arasındaki stratejik denge Soğuk Savaş süresince karşılıklı caydırıcılığın işleyişinin ana unsuru olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde ise hem bu üçlemenin yapısı değişmiş,⁶¹ hem de daha önce caydırıcılık dışında görülen ekonomik-diplomatik havuç ve sopalar, özellikle füze savunma sistemleri başta olmak üzere savunma ve saldırı amaçlı gelişmiş konvansiyonel silah ve sistemler caydırıcılığının vazgeçilmez parçaları

⁶¹ Yeni yapıda eski nükleer üçlemenin unsurları olan ICBM, SLBM, ve ağır bombardıman uçakları (ve yeni nesil nükleer cephane kapasiteli F35-F22 benzeri savaş uçakları) yeni yapının sadece bir unsuru hâline gelmiştir. Yeni üçlemenin diğer iki unsuru aktif ve pasif savunma araçları (özellikle füze savunma sistemleri) ile ülke içinde ve dışında bulunan askerî üstler, uçak gemisi benzeri yüksek kapasiteli araçlar, insansız hava araçları benzeri yüksek teknoloji ürünü silah ve sistemlerin yanı sıra, eğitilmiş, hazır ve hızlı konuşlandırılabilir özel kuvvetler gibi altyapı unsurlarından oluşmaktadır. Graham, "Deterrence Revalidated," 81.

hâline gelmiştir. Dahası, konvansiyonel saldırı silahlarının askerî alanda gerçekleşen devrimsel gelişmeler neticesinde etki ve hızının gelişmesi de konvansiyonel gücün nükleer caydırıcılığın bir tamamlayıcı unsuru olarak düşünülmesine neden olmuştur.⁶²

Teorik alanda görülen en önemli değişim, pratik ve teori arasında görülen mesafenin giderek açılmış olmasıdır. Teori ve pratik arasında her zaman olan uyumsuzluklar akılda tutulmak kaydıyla,⁶³ bütün bir Soğuk Savaş boyunca pratik ve teori bir arada düşünülerek çalışılmış; pratik teoriyi, teori pratiği yönlendirmiştir. Bunun en önemli nedeni, alanın önemli teorisyenlerinin bizzat icracı mevkilerde çalışmış olmasıdır. Bu durum, alanda yapılan teorik çalışmaların sayısı ve kalitesinden anlaşılabilir. Soğuk Savaş sonrası caydırıcılık çalışmalarında ise bu bağ kopmuş, pratik ve teori birbirinden ayrı olarak ele alınmaya başlanmıştır.⁶⁴ Teorik çalışmalarındaki yetersizlik, yeni çalışmaların günümüz koşullarında çok kullanışlı olmayan klasik caydırıcılık teorisi tekrarı üzerinden yapılması, yeni kavramsal ve kuramsal tartışmaların eksikliği bu alanda bir ikilem yaratmaktadır: Soğuk Savaş sonrası caydırılmak istenen aktörler, caydırıcılıkla hedeflenen amaçlar, caydırıcılık yöntemleri ve silahları değişmiş; fakat Soğuk Savaş boyunca baskın olan düşünce sistematığı değişmemiştir. 21. yüzyıl caydırıcılık teorisi ve pratiği adını verebileceğimiz bu yeni durum, akademisyenlerin ve politika yapımcıların üzerinde düşünmesi gereken öncelikli bir alan olarak ortaya çıkmaktadır.

⁶² John Deutch, "A Nuclear Posture for Today," *Foreign Affairs* 84, no. 1 (January 1, 2005): 49–60; Charles L. Glaser and Steve Fetter, "Counterforce Revisited: Assessing the Nuclear Posture Review's New Missions," *International Security* 30, no. 2 (October 1, 2005): 84–126.

⁶³ Alexander L. George, *Bridging the Gap: Theory and Practice in Foreign Policy*, Washington, D.C: United States Institute of Peace, 1993.

⁶⁴ Lupovici, "The Emerging Fourth Wave of Deterrence Theory-Toward a New Research Agenda."

Summary

Expressively, the point of departure of this article is that, in spite of significantly shifting international environment, nuclear (extended) deterrence is still a valuable option in the post-Cold War era, albeit with many changes in theory and practice. Today's security environment requires more complex, well-designed and a more context dependent nuclear deterrence strategy that has a number of differences compared to what classical deterrence theory and practice suggest. Thus, the aim of the paper is not just to overview the nature and development of deterrence, but also to identify some characteristics of the 21st century deterrence theory and practice.

The inquiry starts with the fact that deterrence theory is a product of Cold War, which is a product of bipolar world and mutually assured destruction between two poles. In the Cold War theory and practice, deterrence had, historically, been a conflict prevention tool (general -extended- deterrence) as well as acted as a crisis management tool (immediate -extended- deterrence), once general deterrence failed. Other than this, on the practical front, during the Cold War, deterrence equated with nuclear deterrence, and its geographical focus was in Europe. The overall aim was preventing a possible nuclear war between two super powers. The tools were all nuclear as known nuclear triad consisting of tactical nuclear forces (nuclear bombers, submarines) and strategic nuclear forces (IBMs) excluding any positive inducements. On the theoretical front, classic deterrence theory showed one of the fastest developments in social science as it attracted attention exponentially. However, it received many critics, in particular over its rational actor assumption. Yet, during the Cold War, practice and theory was always somehow connected, affecting each other, and was studied academically as different sides of the same coin. This is evident from the very fact that most of the practitioners of deterrence were also well-known theorists.

In the post-Cold War era, there are two continuity: i) the US stays as the sole nuclear (extended) deterrence provider and the key country in the general balance of power; ii) even though the role of nuclear weapons rhetorically reduced, in reality both role of nuclear

weapons and role of nuclear deterrence somehow extended if not became more important. Other than this, the geographic focus of general deterrence has been shifted to Asia, Cold War era immediate form of deterrence changed to general deterrence, the aims of deterrence has been multiplied, the tools of deterrence varied including defensive instruments such as missile defense systems, conventional deterrence become part of nuclear deterrence as a complement rather than being a substitute to it. Most importantly, in the fourth wave of deterrence, on theoretical front, the gap between theory and practice widened rather than narrowed. That is why we need more study on deterrence in both theoretical and case studies.

Kaynakça

ACHEN, Christopher H., and SNIDAL, Duncan. "Rational Deterrence Theory and Comparative Case Studies." *World Politics* 41, no. 2 (January 1, 1989): 143–169.

ACTON, James. *Deterrence during Disarmament: Deep Nuclear Reductions and International Security*. Abingdon: Routledge, 2011.

ALLISON, Graham. "How to Stop Nuclear Terror." *Foreign Affairs* 83 (2004): 64.

ALLISON, Graham T, and ZELIKOW, Philip. *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. New York: Longman, 1999.

BALDWIN, David A. "The Power of Positive Sanctions." *World Politics* 24, no. 1 (October 1, 1971): 19–38.

BRAYBROOKE, David, and LINDBLOM, Charles Edward. *A Strategy of Decision: Policy Evaluation as a Social Process*. Second Edition. New York: Free Press of Glencoe, 1967.

BRODIE, Bernard. *Strategy in the Missile Age*. Santa Monica, CA: RAND, 2007.

BRODIE, Bernard. *The Absolute Weapon: Atomic Power and World Order*. Freeport, N.Y.: Books for Libraries Press, 1972.

- BUNDY, McGeorge. "The Bishops and the Bomb." *The New York Review of Books (pre-1986)*, June 16, 1983.
- CRAWFORD, Timothy W. *Pivotal Deterrence: Third-Party Statecraft and the Pursuit of Peace*. Ithaca: Cornell University Press, 2003.
- DEUTCH, John. "A Nuclear Posture for Today." *Foreign Affairs* 84, no. 1 (January 1, 2005): 49–60.
- FREEDMAN, Lawrence. *Deterrence*. Cambridge, UK; Malden, MA: Polity Press, 2004.
- GEORGE, Alexander L., and SMOKE, Richard. *Deterrence in American Foreign Policy*. New York: Columbia University Press, 1974.
- GEORGE, Alexander L. *Bridging the Gap: Theory and Practice in Foreign Policy*. Washington, D.C: United States Institute of Peace, 1993.
- GEORGE, Alexander L., SIMONS, William E., and HALL, David K. *The Limits Of Coercive Diplomacy: Second Edition*. Boston: Westview Press, 1971.
- GLASER, Charles L., and FETTER, Steve. "Counterforce Revisited: Assessing the Nuclear Posture Review's New Missions." *International Security* 30, no. 2 (October 1, 2005): 84–126.
- GRAHAM, Cheryl M. "Deterrence Revalidated: An Investigation of the Practice and Application of Deterrence in the Post-Cold War World". Ph.D., University of Aberdeen, 2010.
- HUIGENS, Kyron. "Dead End of Deterrence, and Beyond, The." *Wm. & Mary L. Rev.* 41 (1999): 943.
- HUTH, Paul K. "Deterrence and International Conflict: Empirical Findings and Theoretical Debates." *Annual Review of Political Science* 2, no. 1 (1999): 25–48.
- HUTH, Paul K. *Extended Deterrence and the Prevention of War*. First Edition. Yale University Press, 1988.
- JERVIS, Robert. "Deterrence Theory Revisited." *World Politics* 31, no. 2 (January 1, 1979): 289–324.
- JERVIS, Robert, and STEIN, Janice Gross. *Psychology and Deterrence*. Baltimore, Md.: Johns Hopkins University Press, 1989.
- KISSINGER, Henry. *World Order*. Ibooks. United States, LLC: The Penguin Press, 2014.

KISSINGER, Henry A. *Nuclear Weapons and Foreign Policy*. 1st Edition. New York: Published for the Council On Foreign Relations By Harper, 1957.

KLEIN, John J. "The Case for Tactical Nuclear Weapons." *International Relations and Security Network*, November 25, 2014. <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Articles/Detail/?lng=en&id=185683> (accessed November 27, 2014).

KNOPF, Jeffrey W. "The Fourth Wave in Deterrence Research." *Contemporary Security Policy* 31, no. 1 (2010): 1–33.

KNOPF, Jeffrey W. "Three Items in One: Deterrence as Concept, Research Program, and Political Issue." In *Complex Deterrence: Strategy in the Global Age*, edited by T. V Paul, Patrick M Morgan, and James J. Wirtz, 31–58. Chicago: University of Chicago Press, 2009.

KRISTENSEN, Hans M., and NORRIS, Robert S. "Slowing Nuclear Weapon Reductions and Endless Nuclear Weapon Modernizations: A Challenge to the NPT." *Bulletin of the Atomic Scientists* 70, no. 4 (July 1, 2014): 94–107.

KUBRICK, Stanley. *Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb*. Comedy, Sci-Fi, War, 1964.

LEBOW, Richard Ned, and STEIN, Janice Gross. "Rational Deterrence Theory: I Think, Therefore I Deter." *World Politics* 41, no. 02 (1989): 208–224.

LENG, Russell J. *Interstate Crisis Behavior, 1816-1980*. 1st ed. Cambridge University Press, 2009.

LUCE, R. Duncan, and RAIFFA, Howard. *Games and Decisions: Introduction and Critical Survey*. Reprint edition. New York: Dover Publications, 1989.

LUPOVICI, Amir. "The Emerging Fourth Wave of Deterrence Theory—Toward a New Research Agenda." *International Studies Quarterly* 54, no. 3 (September 1, 2010): 705–732.

MAALOUF, Amin. *Disordered World*. Ebooks. London, Berlin, New York, Sydney: Bloomsbury USA, 2011.

MEAD, Walter R. "The Return of Geopolitics: The Revenge of the Revisionist Powers." *Foreign Affairs* 93, no. 4 (2014): 115–25.

- MEHMETCİK, Hakan. "Level of Analysis Problem in the Post-Cold War Deterrence: Need for Regional Perspectives" presented at the ISA-West, Los Angeles, CA-United States, September 26, 2014.
- MORGAN, Patrick. "Evaluating Tailored Deterrence." In *NATO and 21st Century Deterrence*, edited by Karl-Heinz Kamp and David Scott Yost, 32–49. Research Division, NATO Defense College, 2009.
- MORGAN, Patrick M. *International Security: Problems and Solutions*. Washington, D.C.: CQ Press, 2006.
- MORGAN, Patrick M. "Collective Actor Deterrence." In *Complex Deterrence: Strategy in the Global Age*, edited by Thaza Varkey Paul and James J. Wirtz. Chicago: University of Chicago Press, 2009.
- MORGAN, Patrick M. *Deterrence Now*. Cambridge University Press, 2003.
- MORGAN, Patrick M. *Deterrence: A Conceptual Analysis*. London: Sage Publications, 1977.
- O'NEIL, Andrew. "Extended Nuclear Deterrence in East Asia: Redundant or Resurgent?" *International Affairs* 87, no. 6 (November 2011): 1439–1457.
- PABIAN, Frank V. "South Africa's Nuclear Weapon Program: Lessons for US Nonproliferation Policy." *The Nonproliferation Review* 3, no. 1 (1995): 1–19.
- PAUL, T. V, MORGAN, Patrick M., and WIRTZ, James J. *Complex Deterrence: Strategy in the Global Age*. Chicago: University of Chicago Press, 2009.
- PAYNE, Keith B. "Post Cold War Requirements for U.S. Nuclear Deterrence Policy." *Comparative Strategy* 17, no. 3 (1998): 227–277.
- PAYNE, Keith B. "Understanding Deterrence." *Comparative Strategy* 30, no. 5 (2011): 393–427.
- RUSSETT, Bruce M, STARR Harvey, and KINSELLA, David Todd. *World Politics: The Menu for Choice*. Boston: Wadsworth, Cengage Learning, 2009.
- RUSSETT, Bruce M. "Pearl Harbor: Deterrence Theory and Decision Theory." *Journal of Peace Research* 4, no. 2 (June 1, 1967): 89–105.
- RUSSETT, Bruce M. "The Calculus of Deterrence." *The Journal of Conflict Resolution* 7, no. 2 (June 1, 1963): 97–109.

SAGAN, Scott D., and WALTZ, Kenneth N. *The Spread of Nuclear Weapons: A Debate Renewed, Second Edition*. Second Edition. W. W. Norton & Company, 2002.

SAGAN, Scott Douglas. *Moving Targets: Nuclear Strategy and National Security*. Princeton University Press, 1990.

SAGAN, Scott Douglas. *The Limits of Safety: Organizations, Accidents, and Nuclear Weapons*. Princeton, N.J: Princeton University Press, 1993.

SANGER, David E., and BROAD, William J. "From Rogue Nuclear Programs, Web of Trails Leads to Pakistan." *The New York Times*, January 4, 2004, sec. International Style. <http://www.nytimes.com/2004/01/04/international/04NUKE.html> (accessed April 29, 2014).

SCHELLING, Thomas C. *Arms and Influence*, 2008.

SCHELLING, Thomas C. *The Strategy of Conflict*. Cambridge, Massachusetts, London England: Harvard University Press, 1980.

SHULTZ, George P., PERRY, William J., KISSENGER, Henry A., and NUNN, Sam. "Deterrence in the Age of Nuclear Proliferation." *Wall Street Journal, Europe*. Brussels, United States, March 8, 2011.

SHULTZ, George Pratt, and DRELL, Sidney D. "Deterrence: its Past and Future: A Summary Report of Conference Proceedings, Hoover Institution, November 2010". Hoover Institution Press, 2011.

SINGH, Jaswant. "Against Nuclear Apartheid." *Foreign Affairs* 77, no. 5 (September 1, 1998): 41–52.

SNYDER, Glenn H. *Deterrence and Defense: Toward a Theory of National Security*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1975.

SPERANDEI, Maria. "Bridging Deterrence and Compellence: An Alternative Approach to the Study of Coercive Diplomacy." *International Studies Review* 8, no. 2 (June 1, 2006): 253–280.

Staff, Joint Chiefs of. *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms (Joint Publication 1-02)*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2013.

TANNENWALD, Nina. *The Nuclear Taboo: The United States and the Non-Use of Nuclear Weapons Since 1945*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

ULLMAN, Harlan K. "Is Deterrence Dead?" *The RUSI Journal* 130, no. 3 (September 1985): 31–36.

VERBA, Sidney. "Assumptions of Rationality and Non-Rationality in Models of the International System." *World Politics* 14, no. Special Issue 01 (1961): 93–117.

WALTZ, Kenneth N. *The Spread of Nuclear Weapons: More May Be Better*. London: International Institute for Strategic Studies, 1981.

WALTZ, Kenneth N, and Robert J. Art, eds. *The Use of Force: International Politics and Foreign Policy*. Boston: Little Brown and Company, 1971.

WALTZ, Kenneth N. "Nuclear Myths and Political Realities." *The American Political Science Review* 84, no. 3 (September 1, 1990): 731–745.

WALTZ, Kenneth N. *Theory of International Politics*. 1st ed. Waveland Press Inc, 1979.

WEBER, Max. *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*. Edited by Guenther Roth and Claus Wittich. Fourth edition. University of California Press, 1978.

WOHLSTETTER, Albert. "The Delicate Balance of Terror." *Foreign Affairs* 37, no. 2 (January 1, 1959): 211–234.

ZAGARE, Frank C. "Deterrence Is Dead. Long Live Deterrence." *Conflict Management and Peace Science* 23, no. 2 (2006): 115–120.

"Remarks By President Barack Obama In Prague As Delivered | The White House", n.d. http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-By-President-Barack-Obama-In-Prague-As-Delivered (accessed April 29, 2014).

Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi

Copenhagen School and Securitization Theory

Başar BAYSAL* ve Çağla LÜLECI**

Öz

1990'larda hızla gelişen Kopenhag Okulu, Soğuk Savaş'ın bitimiyle birlikte değişmeye başlayan güvenlik anlayışına önemli katkılarda bulunmuştur. Okulun yazına en önemli katkılarından olan güvenikleştirme teorisi, hem ülkemizde hem de dünyada uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi çalışmalarında sıklıkla kullanılmaktadır. Buna rağmen, Türkçe akademik yazınında özel olarak güvenikleştirme teorisini analiz eden çalışmaların eksikliği gözlemlenmiştir. Bu çalışma, güvenikleştirme teorisi üzerine Türkçe akademik yazınına katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır ve yöntem olarak sözkonusu literatürün temel ve eleştirel çalışmalarının kapsamlı ve sistematik bir taramasını yapmaktadır. Çalışmada ilk olarak, güvenlik kavramının tanımı üzerine tartışmalar ele alınmış; gelenekselci ve yeni güvenlik çalışmalarının yaklaşımları arasındaki farklılıklar ortaya koyulmuştur. İkinci olarak, Kopenhag Okulu'nun güvenlik çalışmalarına olan katkılarından sektörel güvenlik yaklaşımı ile bölgesel güvenlik kompleksi teorisi açıklanmıştır. Üçüncü olarak, güvenikleştirme teorisi ve öğeleri detaylı şekilde incelenmiş; güvenikleştirme analizinin nasıl yapılabileceğine ve Kopenhag Okulu'nun normatif duruşuna odaklanılmıştır. Son olarak, Kopenhag Okulu güvenikleştirme teorisi üzerine devam eden tartışmalar ele alınmış; yetersiz analiz edilen

61

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 22

* Doktora Öğrencisi, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: basar.baysal@bilkent.edu.tr.

** Doktora Öğrencisi, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: cagla.luleci@bilkent.edu.tr.

bağlam ve hedef kitle ile aşırı vurgu yapılan söz-edim konuları üzerinde durulmuştur. Kopenhag Okulu'nun geliştirdiği kavram ve yaklaşımları temel metinlerden faydalanarak analiz eden bu çalışmaya göre, güvenlikleştirme teorisi, güvenliğe olan inşaacı yaklaşımı ile geleneksel güvenlik yaklaşımlarından; güvenliği negatif bir kavram olarak görmesi ve devleti güvenlik çalışmalarının temel (ancak tek olmayan) ögesi olarak görmesi bakımından da diğer eleştirel güvenlik çalışmalarından ayrılmaktadır. Çalışma, okulun güvenlik kavramına inşaacı yaklaşımlar arasında önemli bir yere sahip olduğu ve güncel uluslararası güvenlik konularının analizinde kullanışlı bir çerçeve sağladığı sonucuna varmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi, Güvenlik Çalışmaları, Güvenlikleştirme Teorisi, Güvenlik Sektörleri, Kopenhag Okulu.

Abstract

The Copenhagen School has made major contributions to the changing conception of security in the post-Cold War era. Turkish literature on security lacks studies that specifically analyze securitization theory of the Copenhagen School, despite its wide application in the field of international relations and political science. This study aims to contribute to the Turkish literature on securitization theory through a comprehensive and systematic review of the basic and critical literature on the issue. To this end, this study first analyzes the debates on definition of security by traditionalist accounts and new approaches. Second, the study gives an account on regional security complex theory and sectoral security approach of the Copenhagen School. Third, it makes a detailed analysis of securitization theory by answering the questions "How an issue is securitized?", "What are the units of securitization?", and "What is the normative standing of Copenhagen School?" Finally, the study presents the current debates on the Copenhagen School securitization theory including under-analyzed audience and context and over-emphasized speech-act. Analyzing the concepts and approaches developed by the Copenhagen

School, it appears that securitization theory dissociates itself from traditional approaches by adopting a constructivist approach to security, and from other critical approaches by regarding security as a negative concept and taking state as the basic (but not only) object of security. This study concludes that securitization theory has a significant place among the constructivist approaches to security and it provides a useful framework to analyze current international security issues.

Keywords: *Security Studies, Copenhagen School, Securitization Theory, Security Sectors, Regional Security Complex Theory.*

1. Giriş

Güvenlikleştirme teorisi, son zamanlarda, ülkemizde uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi araştırmalarında yoğun bir şekilde kullanılan bir teori olmuştur. Özellikle Soğuk Savaş sonrası gerçekleşen askerî müdahalelerin analiz edilmesi konusunda oldukça açıklayıcı bir teori olarak karşımıza çıkmaktadır. Güvenlikleştirme kavramı, ilk olarak 1995 yılında Ole Waever tarafından ortaya atılmış; daha sonra Kopenhag Okulu yazarlarının diğer çalışmalarına da temel oluşturan bir teori hâline gelmiştir. Kopenhag Okulu, sektörel güvenlik ve bölgesel güvenlik kompleksi teorisi gibi diğer yaklaşımlarını da güvenlikleştirme teorisi temelinde güncellemiştir.

İnşaacı (*constructivist*) bir temele sahip olan güvenlikleştirme teorisi, güvenliği söz-edim (*speech act*) olarak görür. Teoriye göre, güvenlik konuları, söz-edimler sayesinde birer güvenlik tehdidi olarak inşa edilmektedir. Bu sayede, inşa edilmiş olan güvenlik tehditlerine karşı olağanüstü yollara başvurulması meşru hâle gelmektedir. İktidar sahipleri, olağanüstü tedbirler almak istedikleri konuları, hâlihazırda güvenlik tehdidi olarak sunmak suretiyle, uygulayacakları yaptırımları meşrulaştırma yolunu seçebilmektedir. Kopenhag Okulu tarafından geliştirilmiş olan güvenlikleştirme teorisi hakkında hâlen devam eden bir dizi tartışma mevcuttur. Bunlar temelde Kopenhag Okulu'nun söz-edim üzerinde aşırı şekilde durması ve buna bağlı olarak güvenlikleştirmenin oluştuğu şartlar ile dinleyiciler-hedef kitleyi (konunun hâlihazırda

güvenlik tehditi olduğu konusunda ikna edilecek grubu) yetersiz analiz etmesi üzerinde düşünülmektedir.

Bu çalışma, güvenlikleştirme teorisi ile ilgili Türkçe akademik yazınının gelişmesine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Bu maksatla çalışma dört ana bölümde geliştirilmiştir. Birinci bölümde, genel olarak güvenlik kavramı analiz edilmiş, güvenlik kavramı üzerindeki tartışmalar üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde, Kopenhag Okulu irdelenmiş ve özellikle okulun güvenlikleştirme teorisi dışındaki güvenlik çalışmalarına olan katkıları açıklanmıştır. Bu katkılar bölgesel güvenlik kompleksi teorisi ve sektörel güvenlik yaklaşımıdır. Üçüncü bölümde, Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisi açıklanmıştır. Son bölümde ise güvenlikleştirme teorisine yöneltilen eleştiriler ve ilgili güncel tartışmalar açıklanmıştır.

2. Güvenlik Kavramına Genel Bakış

2.1. Güvenliğin Tanımı

Güvenlik çoğu zaman net bir şekilde kavramsallaştırılmaksızın uluslararası ilişkiler çalışmalarında çokça kullanılan bir kavramdır. Buzan'ın sözcükleriyle, güvenlik “tıpkı sevgi, özgürlük ve güç kavramları gibi tartışmaya açık ve oldukça muğlak” bir kavramdır ve bu yüzden anlamı üzerine birçok kuramsal tartışma ve çözülmemiş münakaşalar vardır.¹ McSweeney de, güvenliğin tanımlanması zor bir kavram olduğu savını destekleyerek ona “tıpkı barış, onur, adalet gibi bir dizi diğer kavramla ilişkilendirilebilen fakat tanımlanmaya direnen bir terim” olarak açıklamıştır.² Baldwin ise, güvenliğin çeşitli kavramsallaştırmalarını sorgulayarak ona “tartışmalı” demek yerine, “kolayca karıştırılabilen ve yeterli şekilde açıklanmamış olan bir kavram” demeyi tercih etmiştir. Baldwin'e göre, güvenlik iki temel soruya verilecek cevaplarla daha kolay bir şekilde tanımlanabilir: “kimin için güvenlik?” ve “hangi

¹ Barry Buzan, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Boulder: Lynne Rienner Pub, 1991, s. 7.

² Bill McSweeney, *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999, s. 13.

değerler için güvenlik?”³ Güvenlik kavramının tanımlanmasındaki bu muğlâklığa rağmen, en genel ifadeyle güvenlik “temel değerlere karşı tehdidin yokluğu” olarak tanımlanabilir.⁴ Bunun yanında, birçok araştırmacı nesnel ve öznel güvenlik arasında bir ayırım yapıp, kavramın bir “öteki” veya “tehdit” olmadığına anlamsız olduğunu tartışmaktadır.⁵ Örneğin Wolfers’a göre, güvenlik nesnel olarak sahip olunan bir değere yönelik herhangi bir tehdidin yokluğu iken, öznel olarak ise bu değerlin saldırıya uğrayacağı korkusunun yokluğu anlamına gelmektedir.⁶

Bu çalışmanın amacı Kopenhag Okulu’nun yaklaşım ve katkılarını tanıtmak olduğundan, okulun güvenlik kavramı konusundaki duruşunu belirtmek de yerinde olacaktır. Waever’a göre, güvenlik, bir güvenlik tehdidinin varlığı ve buna karşı birtakım tedbirlerin alındığı durumu ifade etmektedir. Güveniksizlik ise bir güvenlik probleminin olduğu ancak buna karşı yeterli tedbirin alınmadığı veya cevabın verilmediği bir durumu anlatmaktadır.⁷ Bu durumda tehdidin olmadığı yerde güvenlik kavramından da bahsedilememektedir. Kopenhag Okulu kendini geleneksel devlet-temelli güvenlik çalışmaları ve post-yapısalcı güvenlik çalışmaları arasında orta bir konumda tanımlamaktadır. Bir taraftan kavramın devlet-temelli askerî güvenlik ile sınırlandırılmaması gerektiğini savunmakta; diğer taraftan kişilerin var oluşunu ve durumunu tehdit eden her şeyin bir güvenlik problemi olarak değerlendirilemeyeceği uyarısını yapmaktadır.⁸ Waever’a göre, güvenlik bir anlamda genellikle devletin acil olarak seferber edilmesi yoluyla tartışmalı veya tehdit

³ David A. Baldwin, “The Concept of Security”, *Review of International Studies*, 1997, Vol. 23, s. 13.

⁴ John Baylis, Steve Smith and, Patricia Owens, *The Globalization of World Politics*, Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 229.

⁵ Ronnie D. Lipschutz, *On Security*, New York: Columbia University Press, 1995, s. 1.

⁶ Arnold Wolfers, “ ‘National Security’ as an Ambiguous Symbol”, *Political Science Quarterly*, Aralık 1952, Cilt: 67, Sayı: 4, s. 485.

⁷ Ole Waever, “Securitization and Desecuritization”, Ronnie D. Lipschutz (ed.), *On Security*, New York: Columbia University Press, 1995, s. 7.

⁸ Sinem Akgül Açıkmeşe, “Algı mı Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni-Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri”, *Uluslararası İlişkiler*, 2011, Cilt: 8, Sayı: 30, s. 66.

eden ilişkilerin istikrarının sağlanması olarak ele alınabilir.⁹ Kopenhag Okulu yazarlarına göre, güvenlik, içinde birtakım yıkıcı özellikler barındırabilir. Bu bakımdan, Waever'a göre, amaç 'güvenlik-dışlaştırma' olmalıdır. Güvenlik-dışlaştırma, konuların 'aciliyet' hâlinde çıkarılması ve siyasi alanda normal görüşmeler sürecine taşınması anlamına gelir.¹⁰

2.2. Güvenlik Çalışmalarının Gelişimi

Tıpkı Uluslararası İlişkiler disiplini gibi, uluslararası güvenlik çalışmaları da Batı kaynaklı ve temelleri yoğunlukla Kuzey Amerika, Avrupa ve Avustralya'da atılmış olan bir alandır. Bu çalışma alanı bugün kullandığımız ismiyle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra devletleri savaşın yıkıcı etkilerinden koruma amacı taşımaktadır. Savaşın önce güvenlik "savaş çalışmaları", "askerî çalışmalar" ve "strateji" başlıkları altında çalışılmış; 1945'ten sonra ise ayrı bir çalışma alanı hâline gelmiştir. Bu süreçte güvenlik üzerine olan akademik yazın birçok bakımdan önemli gelişim ve değişimler göstermiştir. Geçmişten önemli bir kopuş noktası, bu tarihlerde anahtar kavram olarak "savunma"nın veya "savaş"ın değil, güvenliğin kullanılmaya başlanmasıdır.¹¹ Bu durum, güvenlik çalışmalarının askerî güvenlik tekelinden çıkıp sivilleşmesine katkıda bulunmuştur.

Soğuk Savaş'ın başlarından itibaren, devleti temel referans nesnesi ve güvenlik sağlayıcı olarak alan Gerçekçi Okul temelli yaklaşım güvenlik çalışmalarına egemen olmuştur. Bu yaklaşım bugün "geleneksel yaklaşım" olarak adlandırılmaktadır. Geleneksel yaklaşımda güvenlik tehdidi olarak askerî tehdit anlaşılmakta; devletin hayatta kalması ise en önemli korunacak değer olarak karşımıza çıkmaktadır. 1970'li yılların başlarından itibaren yeni algılar ve yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yeni sesler, Soğuk Savaş döneminin dayattığı askerî ve nükleer takıntılar sonucunda oluşan ve güvenliğin dar bir alanda çalışılıyor olduğu

⁹ Buzan vd., 1998, s.4.

¹⁰ Barry Buzan, Ole Waever ve Jack De Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder: Lynne Rienner Pub, 1998, s. 4.

¹¹ Barry Buzan ve Lene Hansen, *Evolution of International Security Studies*, New York: Cambridge University Press, 2009, s. 1.

gerçeğinin doğurduğu tatminsizlikten doğmuştur.¹² 1970'li yıllarda “Barış Çalışmaları” anaakım strateji çalışmalarına bir eleştiri olarak ortaya çıkmış ve bu anaakım çalışmaların nükleer koşullardaki devlet-temelli bakış açılarının ahlaki sonuçları konusunda özeleştirme yapmamasından şikâyet etmiştir.¹³ Dahası, askerî konular haricindeki birtakım kaygılar da uluslararası ilişkiler gündeminde “yüksek mahiyetli siyaset” konuları arasında yer almaya başlamıştır. İktisadi ve çevresel konular, askerî güvenlik kaygılarının yanına eklenen başlıca meselelerden yalnızca ikisidir. 1983 yılında Richard Ullman “Redefining Security” başlıklı makalesinde, güvenliğin çevresel ve iktisadi konuları da içine alacak şekilde genişlemesi gerektiğini savunmuştur.¹⁴

2.3. “Gelenekselciler” ve “Genişletmeci-Derinleştirmeciler”

Geleneksel güvenlik anlayışının temelleri Gerçekçi Okul’a dayanmaktadır. Uluslararası ilişkilerde gerçekçilik de zamanla kendi içinde klasik gerçekçilik, yeni gerçekçilik ve yeni-klasik gerçekçilik gibi her biri kendine özgü yapılara sahip dallara ayrılmış olsa da, her birinin paylaştığı üç temel varsayım vardır. Bunlar “devletçilik”, devletlerin temel amacının “hayatta kalma” olması ve anarşi altında “kendi kendine yardım”dır.¹⁵ Bu varsayımlardan da anlaşılacağı üzere, geleneksel güvenlik yaklaşımlarına göre birincil “referans nesnesi” (ya da korunmaya çalışılan şey) devlettir. Dahası, ulusal bağımsızlık, toprak bütünlüğünün korunması ve egemenlik gelenekselcilerin devlet-temelli anlayışının merkezi değerlerini oluşturmaktadır.¹⁶ Bunlara ek olarak, güvenlik askerî-siyasal bakımlardan tanımlanmaktadır. Örneğin gelenekselci yaklaşıma yakın olan Walt, güvenliği “tehdit ve askerî gücün kullanımı ve kontrolünün

¹² Buzan vd., 1998, s. 2.

¹³ Barry Buzan ve Lene Hansen (ed.), *International Security*, (4 Ciltlik set), London: Sage Publications, 2007, s. xxxix.

¹⁴ Richard H. Ullman, “Redefining Security”, *International Security*, 1983, Cilt: 8, Sayı: 1, ss. 129-153.

¹⁵ Baylis vd., 2008, s. 100.

¹⁶ Benjamin Miller, “The Concept of Security: Should it be Redefined?”, *The Journal of Strategic Studies*, 2001, Cilt: 24, Sayı: 2, s. 17.

çalışılması” olarak tanımlamıştır.¹⁷ Gelenekselci anlayışa bir diğer örnek olarak, Miller da, devletlerin ulusal güvenliğine diğer devletler tarafından tehditler yöneltildiğini ve bu tehditlerle başa çıkma yollarının askerî karşılıkları gerektirdiğini vurgulamaktadır.¹⁸

Gelenekselci güvenlik anlayışı, güvenliğin nesnelci bir algısını temsil etmektedir. Gerçekçiler, dışarıda, gözlemleyen bireylerden bağımsız, nesnel ve bilinebilir bir dünyanın var olduğunu iddia etmektedir.¹⁹ Onlar için, güvenlik de “dışarıda bir yerde”, dilden öncelikli ve bağımsız bir şekilde konumlanmaktadır.²⁰ Son olarak, yeni gerçekçi ve gelenekselci bakış açıları genişlemeci ve derinleşmeci yaklaşımları “güvenlik çalışmalarını geleneksel odağından ve yönteminden uzaklaştıran ve bu alanı entelektüel bakımdan tutarsız ve pratikle alakasız hâle getiren yaklaşımlar” olarak görmektedir.²¹

Buzan’ın basitçe ortaya koyduğu gibi, alternatif yaklaşımlar gelenekselci güvenlik yaklaşımlarının bir eleştirisi olarak ortaya çıkmıştır.²² Gelenekselci yaklaşımların yarattığı tatminsizlik “Güvenli hâle getirilen nedir/kimdir?”, “Hangi tehditlere karşı?” ve “Hangi araçlarla?” sorularına karşılık farklı cevapların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Yeni bakış açılarının ortaya çıkışı, gelenekselciler ve genişletmeci-derinleştirmeciler tartışmasını da beraberinde getirmiştir. Soğuk Savaş’ın ve dolayısıyla iki-kutuplu dünya düzeninin sona ermesi genişletmeci-derinleştirmeciler kampını güçlendirmiş, yeni inşaacı yaklaşımlar güvenlik çalışmaları alanına girmiştir. Gittikçe daha fazla bilim insanı çevre, kültür, kimlik,

¹⁷ Stephen M. Walt, “The Renaissance of Security Studies”, *International Studies Quarterly*, 1991, Cilt: 3, Sayı: 5, s. 212.

¹⁸ Miller, 2001,

¹⁹ John Mearsheimer, “The False Promise of International Institutions”, *International Security*, 1994/95, Cilt: 19, s. 37-39, 41.

²⁰ Waever, 1995, s. 1.

²¹ Keith Krause ve Michael Williams, “Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods”, *Mershon International Studies Review*, 1996, Cilt: 40, Sayı: 2, s. 230; Buzan vd., 1998, s. 2.

²² Buzan vd., 1998, s. 2.

etnisite, iktisat ve sağlık konularını çalışmaya başlamıştır.²³ Daha sonraları ise inşaacı güvenlik yaklaşımı anaakım ve eleştirel yaklaşımlar olarak ikiye ayrılmış; Kopenhag Okulu ve Eleştirel Güvenlik Çalışmaları gibi özgül alanlar ortaya çıkmıştır.

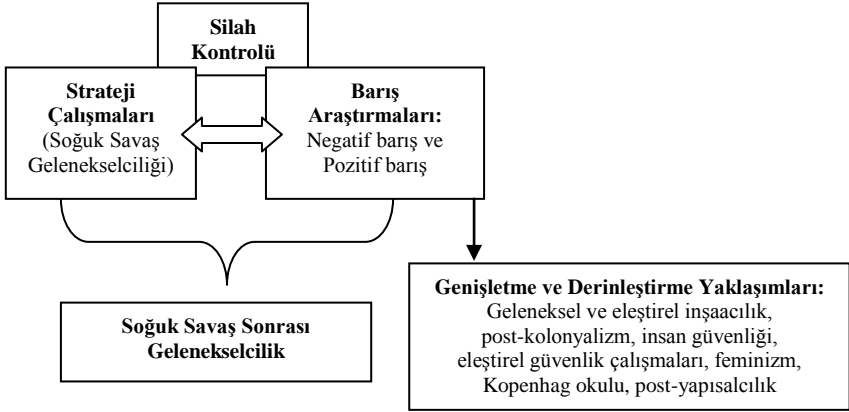
Krause ve Williams'ın belirttiği gibi, uluslararası ilişkilerde güvenliğe yeni yaklaşımlar iki gruba ayrılabilir. Birinci grup olan derinleştirmeciler güvenlik alanına devlet haricinde yeni referans nesnelere ekleyerek onu geliştirmişlerdir. Bu yeni referans nesnelere de genellikle devletten farklı analiz düzeylerinde (bireyler, toplum, tüm insanlık, vb) bulunmaktadır. Bu grup, “Kim/Ne için güvenlik?” sorusunun cevabına odaklanmıştır. Diğer grup olan genişletmeciler ise “tehdit” üzerine odaklanmaktadır. Bu grup güvenliğe askerî tehdit dışındaki tehditleri de tanıtırarak onu geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu yeni tehditler çevreden sağlığa ve iktisata geniş bir yelpazede yer almaktadırlar. Özetle, genişletmeciler devleti referans nesnesi olarak tutmaya devam ederek yeni tehdit türlerinden bahsetmekteyken; derinleştirmeciler merkeze yeni referans nesnelere (özellikle bireyleri) koyarak güvenlik algısını geliştirmektedir.

Genişletmeci-derinleştirmeci kanatta yer alan inşaacı ve eleştirel yaklaşımlar arasında önemli farklar varsa da, hepsi “güvenliğin nesnel olmayan bir durum olduğu; tehditlerin yalnızca materyal güçlerle ilgili olmadığı ve güvenliğin sabit değil, değişen bir kavram ve durum olduğu” varsayımlarını paylaşır.²⁴ Bu varsayımlar, söz konusu yaklaşımların temelde sosyal varlıkbilim (*social ontology*) anlayışını paylaşmasından kaynaklanmaktadır. Bu düşünceye göre, dünya politikasının gerçekliğini oluşturan öğeler (örneğin egemenlik, devlet, güç ilişkileri, barış, savaş, anarşi, vb) sosyal bir karşılıklı etkileşim süreci içerisinde inşa olmaktadır. Benzer şekilde, güvenlik ve güvenlik ilişkileri de çeşitli aktörler tarafından karşılıklı etkileşim sürecinde inşa edilen “sosyal durumlar”dır.

²³ Buzan ve Hansen, 2007, s. xxxiii.

²⁴ Krause ve Williams, 1996, s. 242.

Şekil 1. Uluslararası güvenlik çalışmalarının gelişimi²⁵

3. Kopenhag Okulu

Kopenhag Okulu, Buzan ve Waever başta olmak üzere, Jaap de Wilde, Morten Kelstrup, Pierre Lemaitre and Elzbieta Tromer gibi hepsi Kopenhag'da bulunan Centre for Peace and Conflict Research'te çalışan bilim insanlarının öncülerini oluşturduğu ve güvenlik üzerine çalışmalar yapan bir gruptur. Bu okula ismini ilk önce McSweeney vermiş ve sonrasında bu isim hem grubun üyelerince, hem de akademik çevrelerce benimsenmiştir. Huysmans, okulun iki motivasyonunu şu şekilde açıklamıştır: okul, güvenliği dar askerî-siyasi yaklaşımdan kurtarıırken, kavramı tutarsız olmaktan da korumaya çalışmaktadır.²⁶ Kopenhag Okulu uluslararası güvenlik çalışmaları akademik yazınına üç temel katkıda bulunmuştur: güvenikleştirme/güvenlik-dışlaştırma teorisi, sektörel güvenlik yaklaşımı ve bölgesel güvenlik kompleksi teorisi.

²⁵ Buzan vd., 2009, s. 190.

²⁶ Jef Huysmans, "Revisiting Copenhagen: Or, on the Creative Development of a Security Studies Agenda in Europe", *International Security*, 2007, Cilt: 4, s. 46.

3.1. Güvenlik ve Güvenlikleştirme

Her ne kadar güvenlik çalışmaları akademik yazınında genişletme ve derinleştirme tartışmaları büyük yer kaplasa da, “Bir şeyi güvenlik meselesi yapan nedir?” ya da, bir diğer deyişle, “Güvenlik kavramı ne anlama gelmektedir?” soruları hâlen güvenlik çalışmalarının merkezinde bulunmaktadır.²⁷ Kopenhag Okulu’nun yaklaşımına göre, güvenlik bir söz-edim olarak görülmektedir. Dahası, meseleler söz-edimler yoluyla güvenlik problemi olarak sunulabilmektedir ve buna “güvenlikleştirme” denmektedir. Güvenlikleştirme kavramı ilk olarak Ole Waever’ın 1995 yılında yayınlanmış olan ünlü makalesi “Securitization and Desecuritization”da ortaya atılmıştır.²⁸ Güvenlikleştirme Teorisi, daha sonra, 1998 yılında basılan *Security: A New Framework for Analysis* başlıklı kitapta ayrıntılı bir şekilde tartışılarak güvenlik çalışmaları akademik yazınında yerini almıştır. Bu teoriye göre, en basit anlatımıyla, bir konuyu “güvenlik” olarak adlandırmak onu bir güvenlik problemi hâline getirir. Bunun haricinde, Okul belirtilen konunun “gerçek” bir tehdit olup olmadığıyla ilgilenmez çünkü inşacı bir bakış açısıyla güvenliği öznelerarası bir yapım olarak tanımlar. Buzan vd. bunu “güvenlik ne özneler, ne nesnelere ile açıklanamaz; güvenlik daha ziyade öznelerin arasında var olur” diyerek izah etmektedir.²⁹

3.2. Güvenlik Sektörleri

Kopenhag Okulu’nun çıkış noktası yoğunlukla Avrupa güvenliğinin askerî olmayan yönüne odaklanma fikridir. Bu bakımdan, okul, güvenliğin askerî güvenlik olarak tanımlanması ve algılanmasıyla yetinmemiş ve askerî güvenlik haricinde farklı güvenlik sektörleri tanımlayarak kavramı genişletmiştir. Buzan’a göre “sektör”, bir kimsenin aslında bütüncül olan “gerçekliği” incelerken kullandığı lens ve bu incelemenin gerçekliğin yalnızca spesifik bir bölümünü aydınlatması durumudur. Bir diğer deyişle, sektörler bütün sisteme seçici bir lensle bakıp, onun sadece

²⁷ Waever, 1995, s. 54.

²⁸ Waever, a.g.m.

²⁹ Buzan vd., 1998, s. 31.

belli bir boyutunun, belli üniteler arasındaki belli bir ilişki veya etkileşim biçiminin altını çizebilmeyi sağlar.³⁰ Buzan, Waever ve de Wilde güvenlik kavramını beş yeni sektör ekleyerek genişletir: askerî, siyasi, iktisadi, çevresel ve toplumsal. Bu anlayış, askerî sektörün güvenlik çalışmaları üzerindeki tekeline meydan okumakla beraber askerî sektörün önemini de göz ardı etmemektedir. Her bir sektörü incelerken, Kopenhag Okulu farklı türde etkileşimleri inceler:

“Askerî sektör kuvvete dayalı ilişkiler; siyasi sektör otorite, yönetim statüsü ve tanıma ilişkileri; iktisadi sektör ticaret, üretim, finans ilişkileri; toplumsal sektör kolektif kimlik ilişkileri; çevresel sektör ise insan faaliyetleri ve gezegenin biyosferi ile ilgilidir.”³¹

Şekil 2. Güvenlik Sektörleri³²

Güvenlik Sektörleri	İlgili oldukları alan
1. Askerî	Baskı ilişkileri
2. Siyasi	Otorite, yönetim statüsü ve tabıma ilişkileri
3. Ekonomik	Ticaret, üretim, finans ilişkileri
4. Toplumsal	Kolektif kimlik ilişkileri
5. Çevresel	İnsan faaliyetleri ve gezegenin biyosferi ilişkileri

Askerî sektör, devletlerin saldırı ve savunma kapasiteleri ile devletlerin birbirlerinin niyetleri hakkındaki algılarının karşılıklı etkileşimi ile ilgilenir. Bu bakımdan, askerî sektördeki -tek değilse de- temel aktör ve referans nesnesi hâlâ devlettir. Benzer şekilde, siyasi sektörde de referans nesnesini yoğunlukla devlet ve devlet egemenliği

³⁰ Barry Buzan vd., *the Logic of Anarchy*, Columbia University Press, New York, 1993, ss. 30-31.

³¹ Buzan vd., 1998, s. 7.

³² Çağla Lülecı, *From Securitization to Desecuritization: Decoding Turkish Foreign Policy Towards Iran*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2013, s. 14 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

oluşturmaktadır. Fakat burada farklı olarak askerî olmayan tehditler de önem kazanmaktadır. Dahası, devlet haricindeki siyasi örgütlenmeler de bu sektörde referans nesnesi olabilmektedir. Buna Avrupa Birliği gibi devlet-üstü örgütler ve azınlıklar ya da kabileler gibi devlet-dışı örgütlenmeler örnek olarak verilebilir. Siyasi ve askerî sektörler her ne kadar ulusal güvenlik ile ilgileniyor olsa da, ulusların kimliklerine odaklanmaz. Toplumsal sektör ise kolektif kimlik konuları ile ilgilenmektedir. Toplumsal sektörün referans nesnesini geniş grupların taşıdığı aidiyet ve sadakat hissi neticesinde “biz”lik algısının tehdit edildiği konusunda erişilen anlaşma belirlemektedir.³³ Ekonomik sektör ise neredeyse tamamen farklı olarak kaynaklara erişim, finans ve piyasa gibi devletin kabul edilebilir bir refah ve güç seviyesine gelmesi için gerekli olan konulara odaklanır.³⁴ Bir diğer deyişle bu sektör ticaret ve üretim ilişkileri ile ilgilenmektedir. Bu sektör referans nesnelere bakımından zengindir; devletler, sınıflar, bireyler ve küresel ekonomi gibi soyut sistemler referans nesnesi olarak ele alınabilir. Son olarak, çevresel sektör insan aktivitesi ve biyosfer arasındaki ilişki üzerinde durmaktadır. En basit haliyle, çevresel sektörün referans nesnesi çevrenin kendisidir. Fakat bunun yanında medeniyetin sağlamış olduğu ilerlemeyi kaybetmesi riskiyle -toplumsal barbarlık formlarına geri dönüş endişesi gibi- ilgilenmektedir.³⁵

3.3. Bölgesel Güvenlik Kompleksi

Kopenhag Okulu'nun ortaya koyduğu temel yaklaşımlardan biri de bölgesel güvenlik kompleksi teorisidir. Bu teori 1990'lardan beri okulun çalışmaları içerisinde yerini almış olup güvenliğin bölgesel dinamiklerini tekrardan öne çıkartmayı hedeflemektedir. Bu teoriye göre, bir bölgenin aktörleri arasında daha otonom güvenlik dinamikleri olabilecektir.³⁶ Huysmans, Kopenhag Okulu'nu analiz ederken, güvenlik kompleksini coğrafi olarak tanımlanmış, içerisindeki güvenlik pratiklerinin

³³ Buzan vd., 1998, s. 123.

³⁴ Buzan, 1991, ss. 19-20.

³⁵ Buzan vd., 1998, s. 75.

³⁶ Huysmans, 2007, s. 58.

daha bağımlı olduğu bölgesel güvenlik sistemi olarak tanımlamıştır.³⁷

Buzan'a göre, dünya çapında, tüm devletler güvenlik açısından birbirine bağımlıdır. Ancak tehdit ve güvensizlikler daha ziyade yakınlık ile alakalı olduğundan, birbirine yakın olan devletlerin bağımlılığı ile uzak olan devletlerin bağımlılığı birbirleri ile aynı olamazlar. Bu bağlamda, anarşi ve coğrafi ayrımlar güvenlik bağımlılığının yoğunlaştığı bölgesel kompleksler oluşturmuştur.³⁸ Her ne kadar, güvenlik kompleksi kavramı 1990'ların başında Kopenhag Okulu çalışmalarında yer alsada da 1995 yılında güvenikleştirme kavramının benimsenmesinden sonra bölgesel güvenlik kompleksi teorisinde de değişiklikler olmuştur. 1995 öncesinde güvenlik kompleksi “güvenlik algıları ve güvenlik kaygıları birbirinden bağımsız düşünilemeyen devletler grubu” olarak tanımlanırken,³⁹ daha sonra “güvenikleştirme ve güvenlik-dışılaştırma süreçleri birbirinden bağımsız olarak düşünilemeyen birimler” olarak tanımlanmıştır.⁴⁰ Buzan ve Waever, 2003 yılında yayımlanan *Regions and Powers: the Structure of International Security* başlıklı kitapta bölgesel güvenlik kompleksi teorisini ayrıntılı olarak ele almıştır. Dünyayı farklı güvenlik kompleksi bölgelerine ayıran yazarlar tüm bölgelerdeki farklı güvenlik dinamiklerini analiz etmiştir.⁴¹

4. Güvenikleştirme Teorisi

Güvenikleştirme kavramı, ilk defa 1990'ların ortalarında Waever tarafından çerçevesi çizildikten sonra, uluslararası ilişkiler terminolojisine girmiştir.⁴² Kopenhag Okulu'nun daha sonraki teorik çalışmaları bu yaklaşım üzerine inşa olmuştur.⁴³ Waever 1995'te güvenliği söz-edim

³⁷ Huysmans, *a.g.m.*, s. 60.

³⁸ Barry Buzan, Rizvi Gowher vd., *South Asian Insecurity and the Great Powers*, London: Macmillan, 1986; ayrıca bkz: Barry Buzan and Ole Waever, *Regions and Powers*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003, s. 46.

³⁹ Buzan vd., 1998, s. 198.

⁴⁰ Buzan vd., *a.g.e.*, s. 201.

⁴¹ Buzan ve Waever, 2003.

⁴² Waever, 1995.

⁴³ Pınar Bilgin, “Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları”, *SAREM Journal of Strategic Studies*, 2010, Cilt: 8, Sayı: 14, s. 82.

olarak tanımlanmış⁴⁴ ve güvenikleştirme kavramını “bir konuyu hâlihazırda bir tehdit konumuna sokan sözel takdim”⁴⁵ olarak tarif etmiştir. Aynı çalışmada güvenikleştirme kavramı şu şekilde açıklanmaktadır:

“Sonuç olarak güvenlik nedir? Dil teorisinin yardımı ile güvenliği bir söz-edim olarak kabul edebiliriz. Bu kullanımda, güvenlik çıkardan bağımsız daha gerçek bir şey değildir. Söyleyişin kendisi eylemdir. Söylemenin kendisiyle bir şey yapılmış olur (iddiaya girmek, söz vermek, bir gemiye isim vermek gibi). Bir devlet temsilcisi, güvenlik kavramını teleffuz ederek belli bir gelişmeyi özel bir alana sokar ve bu gelişmeyi engellemek için gerekli tüm araçları kullanma hakkını talep eder.”⁴⁶

Güvenikleştirme, 1998 yılında Kopenhag Okulu yazarlarınca, bir konunun politikanın belirlenmiş kurallarının dışına çıkarılması ve özel politik bir durum ya da politika üstü bir durum olarak çerçevesi olarak açıklanmıştır.⁴⁷ Buzan vd. güvenikleştirmeyi bir spektrum yardımıyla açıklamaktadır. Buna göre, her konu, politize edilmemiş (devletin ilgi alanına girmeyen ve umumi bir tartışma ve karar alma gerektirmeyen), politize edilmiş (kamusal politikanın parçası olan hükümet tarafından karar alma ve kaynak ayırma gerektiren) ve güvenikleştirilmiş (konunun hâlihazırda bir tehdit olarak sunulması, acil tedbirler gerektirmesi ve normal politik tedbirler dışındaki olağanüstü tedbirleri meşru kılan) şeklinde sınıflandırılabilir. Mevcut şartlar altında her konu bu spektrumdaki yerini almaktadır.⁴⁸

Politize Edilmemiş ← Politize Edilmiş → Güvenikleştirilmiş

⁴⁴ Waever, 1995.

⁴⁵ Matt McDonald, “Securitization and the Construction of Security”, *European Journal of International Relations*, 2008, Cilt: 14, Sayı: 4, s. 566.

⁴⁶ Waever, 1995, s. 55.

⁴⁷ Buzan vd., 1998, s. 23.

⁴⁸ Buzan vd., *a.g.e.*, s. 23-24.

Güvenlikleştirme eylemiyle, bir konu hâlihazırda bir tehdit olarak gösterilir ve böylece bu konu diğer konular üzerinde mutlak öncelik kazanır. Bu konu çözülemez ise diğer hiçbir konunun bir önemi olmayacağı algısı oluşur. Böylece ilgili aktörler bu konuyu olağanüstü araçlar kullanarak ya da tedbirler alarak çözüme meşruiyetini kazanır.⁴⁹ Güvenlikleştirmeyi yapan aktör, bu durumun bilincinde olarak, olağanüstü tedbirler kullanmak istediği konuları güvenlik sorunu olarak etiketler. ‘Güvenlik’ tabirini kullanan güvenlikleştirici konunun acil bir durum olduğunu belirtmiş olur ve böylece güvenlik tehditi olarak sunduğu bu konuyu çözmek için gerekli tüm tedbirleri kullanmayı talep eder.⁵⁰

Buzan vd.’ne göre, güvenlikleştirme sadece olağan kuralların yıkılmasıyla (olağanüstü tedbirler alınması ya da araçlar kullanılmasıyla) ya da bu olağanüstü tedbirler almayı meşru kılan tehditlerin varlığıyla oluşmaz. Başarılı bir güvenlikleştirmenin üç temel parçası mevcuttur. Bunlar hâlihazır tehdit(ler), ivedi/acil tedbir ve olağan kuralların yıkılmasının ilişkilere tesir etmesidir. Buna ek olarak, bir konunun, bir referans nesnesine tehdit oluşturduğunu ortaya koyan bir söz-edim de kendi başına güvenlikleştirme oluşturmaz. Bu sadece güvenlikleştirici hamledir. Başarılı bir güvenlikleştirme, ancak dinleyicilerin (hedef kitle) konuyu bir güvenlik sorunu olarak kabul etmesiyle oluşur.⁵¹

Güvenlikleştirme eyleminde, güvenlikleştirici bir konuyu hâlihazırda bir güvenlik tehdidi olarak etiketler ve bu sorunla baş etmek için olağanüstü tedbirler almayı talep eder. Ancak güvenlikleştirmenin akademik olarak analiz edilmesi bu konunun olağanüstü tedbirler gerektiren gerçek bir güvenlik sorunu olup olmadığının araştırılması değildir ya da bunu gerektirmez. Güvenlikleştirmenin analizi bir konunun bir güvenlik sorunu olarak kurgulanıp bu şekilde inşa edilme sürecinin araştırılıp ortaya konması ile ilgilidir. Araştırmacı neyin güvenlik sorunu olduğuna dair ortak düşüncenin nasıl inşa edildiğini (öznelerarası

⁴⁹ Buzan vd., 1998, s. 24.

⁵⁰ Ciaran O’Reilly, “Primetime Patriotism: News Media and the Securitization of Iraq”, *Journal of Politics and Law*, 2008, Cilt: 1, Sayı: 3, s. 69.

⁵¹ Buzan vd., 1998, ss. 25-26.

olarak) ortaya koymaya çalışır. Buzan vd.'ne göre, güvenlikleştirme çalışmak söylem ve politik gruplar üzerine çalışmaktır. Bu anlamda güvenlikleştirme çalışmak, bir argümanın nasıl ve ne zaman dinleyiciler üzerinde yeterli etkiyi yaparak onların normal şartlar altında kabul etmeyecekleri olağanüstü tedbirlerin alınmasını kabul etmelerini sağladığını araştırmaktır. Buna göre “güvenlikleştirme çalışmaları, kimin (güvenlikleştirici), hangi konuları (tehditler), kimin için (referans nesnelere), neden, hangi sonuçlarla ve hangi şartlar altında güvenlikleştirdiğinin net olarak anlaşılmasını hedefler.”⁵² Sonuç olarak, güvenlikleştirme çalışırken araştırmacının görevi, bir konunun gerçek bir güvenlik sorunu olup olmadığının ortaya çıkarılması değil, güvenlikleştirme eyleminin nasıl ve ne zaman gerçekleştiğinin, bunun öğelerinin (güvenlikleştirici, referans nesnesi, dinleyiciler (hedef kitle)) neler ya da kimler olduğunun ve bunun sonuçlarının neler olduğunun ortaya konulmasıdır.

4.1. Güvenlikleştirmenin Öğeleri

Kopenhag Okulu yazarlarına göre, bir güvenlikleştirme eyleminde üç temel öğe bulunmaktadır. Bunlar referans nesnesi (hâlihazırda tehdit edilen ve hayatta kalması gereken öğe), güvenlikleştirici aktör (bir konuyu referans nesnesini tehdit ettiği için güvenlik sorunu olarak ilan sunan öğe) ve işlevsel aktörlerdir (ilgili sektörün dinamiklerini etkileyen öğeler).⁵³

İlk öğe referans nesnesidir. Referans nesnesi güvenlik tehdidinin hedef aldığı ilan edilen nesnedir. Kopenhag Okulu yazarlarına göre, referans nesnesi, yaşamaya hakkı olduğundan, korunması/kurtarılması için gerekli tedbirlerin alınması gerektiği iddia edilen nesnedir.⁵⁴ 1998 yılında yayımlanan kitaplarında, Kopenhag Okulu yazarları referans nesnesinin büyüklüğü ve seviyesinin güvenlikleştirme analizi için kritik öneme haiz olduğunu belirtir. Bu bağlamda, güvenlikleştirme analizinde üç ayrı düzey öngörmektedirler. Bunlar mikro, makro ve orta düzeylerdir.

⁵² Buzan vd., *a.g.e.*, s. 32.

⁵³ Thierry Balzacq, “The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context”, *European Journal of International Relations*, 2005, Cilt: 11, Sayı: 2, s. 178; ayrıca bkz: Buzan vd., 1998.

⁵⁴ Buzan vd., 1998, s. 36.

Mikro düzeydeki referans nesnelere bireyler veya küçük gruplardır. Buzan vd.'ne göre, bu düzeydeki referans nesnelere nadiren güvenleştirilebilecek meşruiyet sahibi olabilmektedirler. Makro düzeyde tüm insanlık ya da dünya barışı gibi konular referans nesnesi olabileceklerdir. Bu düzeyde küresel ısınma ya da nükleer yok olma gibi konularda örnekler olsa da, Buzan vd., makro düzeyde de referans nesnesi inşa etmenin zor olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla bu iki düzeyde başarılı güvenleştirme yapmak zordur. Onlara göre başarılı güvenleştirme eylemleri orta düzeyde olmaktadır ki, devlet, medeniyet, millet gibi limitli topluluklar bu seviyede yer almaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki, başarılı güvenleştirmelerin çoğunlukla orta düzeyde oluştuğunu öne sürmeleri, Kopenhag Okulu yazarlarının, geleneksel yaklaşımlarda olduğu gibi sadece devleti referans nesnesi olarak aldıkları anlamına gelmez. Güvenleştirme her düzeyde gerçekleşebilmektedir. Özetle, orta düzey en verimli (kolayca güvenleştirilebilen) referans nesnelere bulunduğu düzey olmakla birlikte, son zamanlarda mikro ve makro düzeyde de başarılı girişimler olmaktadır.⁵⁵ Bunlara ek olarak, bir güvenleştirme eyleminde sadece bir referans nesnesi olmak zorunda değildir. Aynı güvenleştirme eyleminde birden fazla referans nesnesi tehdit ediliyor olarak ilan edilebilir.

Referans nesnesini bir örnekle açıklamak gerekirse, 2003 Irak Savaşı'nda Bush Hükümeti tarafından yapılan güvenleştirme kullanılabilir. Bu güvenleştirmede, Bush yönetimi, Saddam yönetimini güvenleştirmek için her üç düzeyde referans nesnelere ilan etmiştir. Saddam yönetiminin makro düzeyde (özellikle iddia edilen nükleer silahlar vasıtasıyla) "dünya barışına" bir tehdit olduğunu; mikro düzeyde hem Irak'ta yaşayan insanlara (insan hakları ihlalleri vb.) hem de Amerika ve diğer batılı toplumlarda yaşayan insanlara bir tehdit olduğunu, orta düzeyde ise Amerika Birleşik Devletleri'ne ve Batı medeniyetine bir tehdit olduğunu öne sürmüştür.⁵⁶

⁵⁵ Emma Rothschild, "What is Security?", *Daedalus*, 1995, Cilt: 124, Sayı: 3, s. 39.

⁵⁶ Başar Baysal, *Persuasion by Fear: Securitization of Iraq by the US Administration*

Güvenikleştirmenin ikinci ögesi güvenikleştirici aktördür. Güvenikleştirici aktör güvenlik söz-edimini gerçekleştiren kişi ya da gruptur. Bu rolün genel oyuncularını siyasi liderler, bürokratlar, hükümetler, lobi ve baskı gruplarıdır.⁵⁷ Güvenikleştirici aktör olağanüstü tedbirler alabilmek için bir konuyu, yaşamayı hak eden bir referans nesnesine karşı tehdit olarak sunan aktördür. Ancak bir güvenikleştirme eyleminde, her topluluk daha küçük alt ögelere (bireye kadar) bölünebileceğinden, güvenikleştirici aktörün kim ya da ne olduğunun belirlenmesi çok kolay olmamaktadır. Örneğin güvenikleştiricinin devlet mi, hükümet mi, savunma bakanlığı ya da dışişleri bakanlığı gibi hükümetin bir birimi mi, ya da devlet başkanı veya başbakan gibi bireyler mi olduğunu belirlemek araştırmacının görevidir.

Ancak Kopenhag Okulu yazarları, toplulukların bireyler kadar küçük ögelere indirgenmesinin faydalı olmayacağı görüşündedir. Bunun sebebi hayatın büyük kısmında toplulukların onu oluşturan ögelerin toplamından daha fazla şey ifade ettiğine olan inançlarıdır. Bireylerin güvenikleştirici aktör olarak alınması ilk bakışta daha kolay gibi görünebilir. Bunun sebebi güvenlik söz-ediminin oluşması için konuşmaya ihtiyaç olması ve bunun da ancak bir birey tarafından yapılabilir olmasıdır. Ancak unutulmamalıdır ki, bu bireyler her zaman bir topluluğun (politik parti, baskı grubu, hükümet vb.) üyesidir ve bu topluluğu temsil ederler. Kopenhag Okulu yazarları, söz-edimin örgütsel mantığına odaklanmanın kimin güvenikleştirici aktör olduğunu belirlemede en iyi yol olduğuna inanmaktadır.⁵⁸

Yine aynı örnekten hareket edilecek olursa, Saddam rejiminin güvenikleştirilmesinde güvenikleştirici aktörün belirlenmesi de kolay değildir. Güvenikleştirici aktör, Amerika Birleşik Devletleri (devlet olarak), o dönemin hükümeti ya da doğrudan George W. Bush ve Savunma Bakanı gibi siyaset yapımında önem arz eden bireyler (ki söz-edimlerin

between 2001 and 2003, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

⁵⁷ Buzan vd., 1998, s. 40.

⁵⁸ Buzan vd., *a.g.e.*, s. 40-41.

geçtiği konuşmaların çoğu bu kişiler tarafından yapılmıştır) olarak alınabilir. Bu güvenlikleştirme analizinde dönemin hükümeti olan Bush hükümetini güvenlikleştirici aktör olarak belirlemenin doğru olacağı değerlendirilmektedir. Bunun sebebi, ABD Başkanı'nın ve diğer bireylerin hükümeti temsil ediyor olması ve yaptıkları konuşmalarla Bush yönetiminin düşüncelerini dile getirmeleridir. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'nin güvenlikleştirici aktör olarak alınması uygun değildir, çünkü devlet içerisinde (bürokrasinin farklı kademelerinde ve yasama içerisinde) güvenlikleştirmeyi desteklemeyen kesimler mevcuttur.⁵⁹

Son aktöre geçmeden önce belirtmek gerekir ki, birçok güvenlikleştirme eyleminde referans nesnesi ve güvenlikleştirici aktör aynıdır. Ya da güvenlikleştirici aktör, kendisini de referans nesnelere içerisinde gösterir. Özellikle söz konusu devlet olduğunda devlet temsilcileri devleti de referans nesnesi olarak gösterir. Devlet bu durumda hem güvenlikleştirici, hem de referans nesnesi konumuna girer. Bu durum güvenlikleştirme eyleminin başarısını kolaylaştıracaktır, çünkü güvenlikleştirmenin kendisini de tehdit eden bir durumu güvenlikleştirmesi ona daha fazla meşruiyet kazandıracaktır. Buna ek olarak, birçok güvenlikleştirmede referans nesnesi ile dinleyiciler (hedef kitle, konunun bir güvenlik tehdidi olduğu konusunda ikna edilmesi gereken kitle) de aynı grup olabilmektedir. Örneğin bir ülkenin vatandaşları, güvenlikleştirici tarafından hem tehdit altındaki referans nesnesi olarak gösterilip, hem de ikna edilmesi gereken hedef kitle olabilmektedir. Bu durum da güvenlikleştirme eylemini kolaylaştırmaktadır, çünkü kendileri tehdit altında olarak ilan edilen grubun olağanüstü tedbirlerin alınmasına ikna olması daha kolay olacaktır.⁶⁰

Kopenhag Okulu yazarlarınca belirlenen son öge işlevsel aktörlerdir. Bu aktörler güvenlikleştirme eyleminin gerçekleştiği sektöre göre farklılık göstermektedir. Buzan vd., işlevsel aktörü referans nesnesi ya da güvenlikleştirici aktör olmadan güvenlik alanındaki kararları önemli

⁵⁹ Baysal, 2013.

⁶⁰ O'Reilly, 2008, s. 68.

derecede etkileyen aktörler olarak tanımlamaktadır.⁶¹ 2003 Irak Savaşı örneğinde medya işlevsel aktör olarak gösterilebilir. Medya güvenikleştirme eyleminde çok önemli bir rol oynamış olmasına rağmen (medyanın eylemlerinde niyetin ne olduğu konusu tartışmalı olduğundan) güvenikleştirici aktör olarak ele alınamaz. Medya güvenikleştirmede pozitif rol almış olsa da, bunu güvenikleştirme adına mı yaptığı yoksa daha fazla izlenme oranı yakalama için mi yaptığı konusunda netlik yoktur ya da referans nesnesi değildir.⁶²

4.2. Güvenikleştirme Sürecinin Analizi

Buzan vd., güvenikleştirici aktör tarafından yapılan eylemi güvenikleştirici hamle olarak adlandırmaktadır. Güvenikleştirme teorisinin ilk ortaya atıldığı 1995 yılında vurgu söz-edimde ya da güvenikleştiricide iken, 1998 yılında yazılan *Security: A New Framework for Analysis* adlı kitapla birlikte vurgu daha geniş bir kavram olan güvenikleştirici hamleye taşınmıştır. Bu yaklaşımda sadece güvenlik söyleminin dile getirilmesinin önemli olmadığı, olağanüstü tedbirler ya da araçlar gerektiren hâlihazırda bir tehdidin belirlenmesinin ve bu durumun dinleyiciler (hedef kitle) tarafından kabul edilmesinin de son derece kritik olduğu vurgulanmaktadır.⁶³

Güvenikleştirme hamlesi güvenikleştirici aktörün tercihi ile ilgilidir. Her ne kadar güvenikleştirmenin başarısı sadece güvenikleştirici aktöre bağlı olmasa da, bir konunun güvenikleştirilip güvenikleştirilmeyeceği kararını güvenikleştirici aktör verir. Pınar Bilgin, bu seçimi politik bir eylem olarak açıklamaktadır.⁶⁴ Buzan vd. de güvenikleştirme kararının ve güvenikleştirmeyi kabul etme kararının her zaman politik kararlar olacağını öne sürmektedir.⁶⁵ Bu yazarlara göre, güvenikleştirmenin

⁶¹ Buzan vd., 1998, s. 36.

⁶² Baysal, 2013; O'Reilly, 2008, s. 68.

⁶³ Michael C. Williams, "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics", *International Studies Quarterly*, 2003, Cilt: 47, Sayı: 4, s. 526; ayrıca bkz. Buzan vd., 1998, s. 27.

⁶⁴ Bilgin, 2010, s. 83.

⁶⁵ Buzan vd., 1998, s. 29.

oluşmasında etkili olan farklı şartlar da mevcuttur, ancak karar alma üzerine odaklanıldığında güvenlikleştirme kararının güvenlikleştirici tarafından alınan politik bir karar olduğu görülecektir.⁶⁶

Güvenlikleştirme kararı tek bir aktör tarafından alınsa da, güvenlikleştirme süreci öznel bir süreç değildir. Bunun yanında, Kopenhag Okulu salt nesnel/objektif güvenlik anlayışını da kabul etmez. Kopenhag Okulu yazarlarına göre, güvenlikleştirme öznelarası bir süreçtir.⁶⁷ Güvenlikleştirmenin başarısı sadece güvenlikleştirici tarafından değil, güvenlikleştirme eyleminin hedef kitlesi tarafından da belirlenebilmektedir. Bu sebeple güvenlikleştirme öznelarası olarak görülmelidir.⁶⁸ Kopenhag Okulu yazarlarına göre, bir konunun güvenlik sorunu olup olmadığına bireyler kendi başlarına karar veremez. Güvenlikleştirme öznelarasıdır ve sosyal olarak inşa edilir: bir referans nesnesinin hayatta kalmayı hak eden bir nesne olup olmadığı, tehditin bir güvenlik tehdidi olup olmadığı, bu tehditin olağanüstü tedbirleri meşru kılıp kılmadığı konuları öznelarası olarak inşa edilmektedir.⁶⁹

Kopenhag Okulu yazarları tarafından üzerinde durulan bir diğer kavram da “kolaylaştırıcı koşullar”dır (*facilitating conditions*). Bu koşullar, varlığıyla güvenlikleştirme eyleminin başarılı olmasını sağlayan veya yokluğuyla engelleyen şartlardır.⁷⁰ Eylemin niteliği, konuşmacının konumu ve tehditin tarihi algısı gibi hususlar kolaylaştırıcı koşullardandır.⁷¹ Kopenhag Okulu yazarlarına göre, başarılı bir güvenlikleştirme için gerekli olan kolaylaştırıcı şartlar iki ayrı kategoriye ayrılabilir. Bunlar iç (dilsel/dilbilgisel) koşullar ve dış (toplumsal) koşullardır. Başarılı bir

⁶⁶ Ole Wæver, “The EU as a Security Actor: Reflections from a Pessimistic Constructivist on Post-Sovereign Security Orders”, Morten Kelstrup ve Michael C. Williams (ed.), *International Relations Theory and the Politics of European Integration: Power, Security and Community*, 2000, London, Routledge, ss. 250-294., s. 252; ayrıca bkz: Williams, 2003, s. 520

⁶⁷ Buzan vd., 1998, s. 30.

⁶⁸ Williams, 2003, s. 523; Buzan vd., 1998, s. 31.

⁶⁹ Buzan vd., 1998, 31.

⁷⁰ Austin, 1975 (1962).

⁷¹ Wæver, 2000, ss. 252-3.

güvenlikleştirme dil ve toplum koşullarının birleşmesi suretiyle oluşabilir. Güvenlikleştiricinin kullandığı dil (iç) ve tehdide karşı olan tarihi bakış açısı (dış) kolaylaştırıcı şartlara örnek olarak gösterilebilir. Kolaylaştırıcı koşullar kavramı Kopenhag Okulu'nun birçok eleştiri almasına sebep olmuştur. Bu kavramın yeterince irdelenmemiş olması ve Kopenhag Okulu'nun ortaya koyduğu çerçevede güvenlikleştirmenin içinde olduğu şartların yeterince analiz edilememesi gibi konular eleştirilerin temelini oluşturmaktadır.⁷²

4.3. Güvenlikleştirme ve Kopenhag Okulu'nun Normatif Duruşu

Diğer birçok güvenlik çalışmalarının aksine, Kopenhag Okulu, güvenliği açık bir biçimde pozitif bir değer olarak ele almaz. Bu görüşe göre, güvenlikleştirme çoğunlukla kaçınılması gereken bir durumdur.⁷³ Kopenhag Okulu yazarları, güvenlikleştirme durumunu “normal siyasetin başarısız oluşu” olarak tanımlar ve “daha az güvenlik, daha çok siyaset” sloganıyla yola çıkar.⁷⁴ Kopenhag Okulu mensuplarına göre, bir olaya güvenlik bakış açısından yaklaşmak birtakım sorunlu durumları beraberinde getirebilir. Bu sebeple okulun normatif duruşu güvenlik-dışlaştırmayı desteklemektir. Bu kavram, problemleri güvenlik alanından çıkarıp normal siyasi söylem alanına geri döndürme anlamına gelir. Kopenhag Okulu'na göre, meseleleri güvenlik bağlamında ele almak tehlikeli sonuçlar doğurabileceği için onları siyasi alanda tutmak daha iyi bir seçimdir; çünkü bu şekilde sorunların çözümü daha kolay olacaktır. Okula önemli katkılar sağlamış olan Matt McDonald da Kopenhag Okulu'nun bu duruşunu “Okulun savunucuları (Waever, 1995; 2000: 253; 2004; Buzan et al., 1998: 204–9) güvenlik-dışlaştırmayı, yani meselelerin güvenlik alanından çıkarılmasının gerekliliğini savunmuştur.”⁷⁵ sözleriyle net bir şekilde belirtmiştir.

⁷² Bu eleştiri ve diğer tartışmalar bir sonraki bölümde açıklanmıştır.

⁷³ Williams, 2003, s. 523.

⁷⁴ Waever, 1995, s. 7.

⁷⁵ McDonald, 2008, s. 579.

Ole Waever, 1995 yılında yayımlanan çalışmasında güvenlik-dışılaştırma kavramını şöyle inceler:

“Tehditleri meydan okumaya çevirerek ve güvenliği siyasete çevirerek, Batı'nın yumuşama yanlısı aktörleri Doğu'daki elitleri güvenlik terimini kullanmak ve uygulamaktan alıkoymaya ve açık siyasi tartışmaya yer açmaya çalıştılar. Her ne kadar bu strateji 1989'daki değişimde hayati olduğunu kanıtlamamış olsa da, yumuşama sürecinde çok önemli etkileri olduğu göz ardı edilemez.”⁷⁶

Buradan da yola çıkarak, Kopenhag Okulu yazarlarının güvenlik-dışılaştırma durumunu “normal” ve “istenen” bir durum olarak ele aldığı sonucu çıkartılabilir.

5. Tartışmalar

5.1. Söz-Edimin Önceliği ve Alternatifleri

Kopenhag Okulu'nun söz-edim vurgusu birçok bilim insanı tarafından eleştirilmektedir. Kopenhag Okulu'na göre, söyleyiş-telaffuz etmenin kendisi eylemdir. Bir devlet temsilcisi, güvenlik söylemini *telaffuz ederek*, bir gelişmeyi özel bir alana taşır; böylece bu gelişmeyi engellemek için gereken her şeyi yapabilme hakkını talep eder.⁷⁷ Birçok araştırmacı Kopenhag Okulu'nun söz-edim üzerindeki bu vurgusunu abartılı bulmaktadır.⁷⁸ Bu konuda yapılan eleştirilerin temelinde görüntü ve görsel sunumların da (özellikle medya aracılığı ile) güvenlikleştirme sürecinde önemli rol oynaması bulunmaktadır.

Möller konuşmanın, anlamı paylaşmak/aktarmak için kullanılan birçok araçtan sadece biri olduğunu vurgulamaktadır.⁷⁹ Williams da 2003 yılında kaleme aldığı “Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics” başlıklı makalesinde görüntülerin/ görsellerin önemini vurgulamıştır. Yazara göre, günümüzde güvenlik politikaları

⁷⁶ Waever, 1995, s. 10.

⁷⁷ Weaver, 1995, s. 55.

⁷⁸ McDonald, 2008, s. 568.

⁷⁹ Frank Möller, “Photographic Interventions in Post-9/11 Security Policy”, *Security Dialogue*, 2007, Cilt: 38, Sayı: 2, s. 180.

sadece sözel olarak yapılan meşrulaştırma vasıtasıyla inşa edilmemektedir. Görsel anlatım da bir konunun güvenlik sorunu olarak inşa edilmesinde etkili olmaktadır.⁸⁰ Williams'a göre, modern medya güvenlik ilişkilerinde kritik rol oynamaktadır. Birinci Körfez Savaşı'ndan Bosna ve Kosova'ya, 11 Eylül saldırıları ve sonrasına kadar medyanın olayları sunumunun rolü güvenlik ilişkileri için gözardı edilmez bir durumdur.⁸¹ 11 Eylül saldırılarının televizyon ekranlarında tekrar tekrar yayımlanmasının insanlar üzerinde etkisi düşünüldüğünde, Williams'ın argümanının geçerliliği daha da iyi değerlendirilebilmektedir.

Ancak unutulmamalıdır ki, görsel sunumların güvenikleştirme sürecine olan etkisinde bir niyet problemi vardır. Özellikle medyada çıkan görsellerde bu görselleri yayımlayan kanalların hangi niyetle bu görselleri yayımladığı kesin değildir. Bu niyet güvenikleştirme söylemine katkı sağlamak olabileceği gibi, biraz daha fazla izlenme oranı kazanarak daha fazla reklam geliri elde etmek de olabilir. Bir diğer deyişle, güvenikleştirme eyleminin oluşmasına dolaylı olarak yapılan bu "katkı", siyasi değil, ticari amaçlarla yapılmış olabilir. Bu sebeple, güvenikleştirme analizinde görüntüleri de analize katacak olan araştırmacılar bu durumu akılda tutmak durumundadır.

5.2. Dinleyiciler/Hedef Kitle'nin Yetersiz Analizi

Kopenhag Okulu'nun eleştirildiği bir diğer konu da dinleyiciler/hedef kitle ile ilgilidir. Bazı yazarlara göre, Kopenhag Okulu'nun ortaya koyduğu güvenikleştirme teorisi çerçevesinde dinleyiciler/hedef kitle ögesi yeterince analiz edilememektedir. Bu eleştiriye göre, hedef kitlenin güvenikleştirme hamlesini kabul etmiş olması, başarılı bir güvenikleştirme için olmazsa olmaz bir koşulken; bu kabul etme hâlinin yeterince açık tanımlanmamış olması, teorinin uygulaması sürecinde problemler yaratmaktadır. Bir diğer deyişle, bu çerçeve kullanılarak yapılacak güvenikleştirme analizleri yetersiz kalabilmektedir.

Balzacq, Kopenhag Okulu'nun çerçevesinde dinleyicilerin

⁸⁰ Williams, 2003, s. 527.

⁸¹ Williams, *a.g.m.*, s. 524.

rolünün yetersiz olmasının sebebini, teorinin temelde John L. Austin'in dil teorisine dayanmasına bağlamaktadır. Balzacq'a göre, Kopenhag Okulu'nun çerçevesinde güvenikleştirmenin başarısı için dinleyiciler/hedef kitlenin ikna olması şartı olmasına rağmen, bunların durumu ve özellikleri yeterince analiz edilmemiştir. Güvenikleştirmenin başarısı güvenikleştirici tarafından dinleyiciler/hedef kitlenin duygularının, ihtiyaçlarının ve çıkarlarının yeterli ve doğru şekilde analiz edilebilmesine bağlıdır.⁸² Dolayısıyla güvenikleştirici dinleyiciler/hedef kitlenin özelliklerini iyi analiz edip konuşmalarını buna göre ayarlayabilirse güvenikleştirmenin başarı ihtimali daha fazla olacaktır.

Buna ek olarak Balzacq, dinleyiciler/hedef kitle'yi güvenikleştiriciye sağladıkları destek açısından ikiye ayırmaktadır. Bunlar ahlaki ve resmî destektir. Yazar bu iki desteğin birbirleri ile bağlantılı olsalar da birbirinden ayrı analiz edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.⁸³ Güvenikleştirici, olağanüstü tedbirleri alabilmek için öncelikle halkın ahlaki desteğini almak durumundadır. Bu destek, alacağı olağanüstü tedbirler ve kullanacağı olağanüstü araçlara meşruiyet kazandıracaktır. Ancak bu destek pratikte olağanüstü tedbirlerinin alınması için yeterli olacak seviyede bir destek değildir veya tek başına yeterli değildir. Her zaman güvenikleştiricinin harekete geçmeden önce ikna etmesi gereken resmî kurumlar mevcuttur. Bir hükümetin güvenikleştirici olacağı bir durumda, harekete geçmek için çoğunlukla yasama biriminin ikna edilmesi gerekmektedir. Bunun gibi, güvenikleştirici tarafından kesin olarak ikna edilmesi gereken birimler resmî dinleyiciler/hedef kitleyi oluşturur. Olağanüstü tedbir olarak savaş ilan etme örneğinden hareket edilecek olunursa, bir hükümet savaş açabilmek için kendi halkının (ve belki uluslararası toplumun) ahlaki desteğine ihtiyaç duyar. Bu destek ona savaş ilanı konusunda ahlaki meşruiyet kazandırır. Ancak aynı zamanda kendi parlamentosunun da resmî desteğini kazanmak zorundadır. Bu da ona resmî meşruiyet kazandırır.

⁸² Balzacq, 2005, s. 173 ve 184.

⁸³ Balzacq, *a.g.m.*, s. 184.

Dinleyiciler/hedef kitle ile ilgili bir katkı da Ciaran O'Reilly tarafından yapılmıştır. O'Reilly'ye göre, genel dinleyiciler kavramı güvenikleştiricinin kimin ne kadarını ikna etmesi gerektiğini açıklamada yetersizdir. O'Reilly bu eksiği gidermek maksadıyla 'kritik kitle' (*critical mass*) kavramını ortaya koymuştur. Kritik kitle, ikna edildiğinde güvenikleştirmenin başarılı olacağı kitle olarak tanımlanmakta olup "doğru kişilerin yeteri kadar" olarak açıklanmaktadır.⁸⁴ Güvenikleştirici yeteri kadar doğru insanı ikna ederse konuyu bir güvenlik sorunu hâline getirebilecek, dolayısıyla olağanüstü tedbirleri uygulayabilecektir. Bu kavramın iki temel ögesi vardır: "hacim" ve "çap". Hacim, dinleyicilerin sayısı ile ilgilidir. Meşruiyet kazanmak için genellikle dinleyicilerin yeteri kadarının (ki bu çoğunlukla en azından yarısından fazlası anlamına gelmektedir) ikna edilmesi gereklidir. Çap ise ilgili dinleyici kitlesinin uygunluğu ve konuya ilgisi ile alakalıdır.

Her ne kadar Kopenhag Okulu tarafından ayrı bir aktör olarak gösterilmese de, dinleyiciler/hedef kitlenin güvenikleştirme analizi yapacak araştırmacılar tarafından dikkate alınması gerekir. Yine 2003 Irak Savaşı'ndan örnek verilecek olunursa, Amerikan toplumu ya da uluslararası toplum Bush yönetimi (güvenikleştirici) tarafından ikna edilen gruplar olup bunların sağlayacağı destek operasyon için ahlaki meşruiyet sağlamıştır. Bunun yanında, ABD Başkanı savaş ilan etme yetkisini kazanabilmek için Senato ve Temsilciler Meclisi'nden de onay almıştır. Bunların sağladığı destek ise güvenikleştiriciye savaş ilanı için resmî meşruiyet kazandırmıştır.⁸⁵

5.3. Güvenikleştirmenin Gerçekleştiği Şartların (Bağlamın) Yetersiz Analizi

Güvenlik yazını üzerine araştırmalar yapan birtakım bilim insanlarına göre, güvenikleştirme teorisinin bir diğer eksikliği, Kopenhag Okulu'nun ortaya koyduğu çerçevede, güvenikleştirme sürecinin oluştuğu şartların yeterince analiz edilemediğidir. McDonald, 2008 yılında kaleme aldığı

⁸⁴ O'Reilly, 2008, s. 67.

⁸⁵ Baysal, 2013.

“Securitization and the Construction of Security” makalesinde, Kopenhag Okulu’nun güvenikleştirme teorisinin oldukça dar kapsamlı olduğunu öne sürmüş; bunu sebebini de söz-edime aşırı vurgu yapılırken politik ve sosyal şartların ihmal edilmesi olarak belirtmiştir. Yazara göre, Kopenhag Okulu yazarları tehditin inşa edilmesi ile ilgili evrensel bir teori ortaya çıkartabilmek hevesi ile güvenikleştirmenin içinde geliştiği şartları ihmal etmiştir.⁸⁶

McDonald’a göre, güvenliğin inşası konusunda çalışma yapacak olan teorisyenler, belli söylemlerin oluşabildiği sosyal, politik ve tarihi şartlara azami dikkat etmek zorundadır. Nasıl oluyor da bazı politik topluluklar bazı aktörleri ya da gelişmeleri tehdit olarak algılamakta diğerleri tehdit olarak görmüyor? Kimliğin, tarihin, kültürün tehdit algısında önemi nedir? Neden bazı kişilerin konuşmalarının tehdit inşasındaki etkileri çok büyük olabiliyor? Yazara göre, bu gibi sorular tehdit inşası ile ilgili bir teorisinin kesinlikle dikkate alınması gereken sorulardır. McDonald’a göre, Kopenhag Okulu yazarları bu hususları göz ardı etmiş ve bu hususlar için kolaylaştırıcı koşullar (*facilitating conditions*) gibi sığ bir çerçeve öngörmüştür.⁸⁷ Bu da güvenikleştirme teorisinin zayıf yönünü ortaya koymakta ve onun hâlâ eksiklerini tamamlaması gereken bir teori olarak ele alınmasına sebep olmaktadır.

Bu konuda Kopenhag Okulu’nu eleştiren bir diğer araştırmacı da Balzacq’tır. Yazara göre, Kopenhag Okulu güvenlik kavramının şartlarının söz-edim vasıtasıyla değiştirileceği vurgusu yapmaktadır. Ancak hedef kitleyi etkilemek isteyen bir güvenikleştiricinin de güvenlik söylemlerini dış gerçekler ile hedef kitlenin özelliklerine ve algılarına göre şekillendirmesi güvenikleştirmenin başarılı olabilmesi için şarttır.⁸⁸

Kopenhag Okulu’nun ortaya koyduğu güvenikleştirme teorisi ayrıntılı incelendiğinde, yeterince analiz edilmemiş olmakla eleştirilse de, güvenikleştirmenin içerisinde geliştiği şartların iki farklı şekilde

⁸⁶ McDonald, 2008, s. 571.

⁸⁷ McDonald, 2008, s. 573.

⁸⁸ Balzacq, 2005, s. 182.

göz önüne alındığı görülecektir. Bunlardan birincisi sektörel yaklaşımdır. Kopenhag Okulu yazarlarına göre, farklı sektörlerdeki güvenlik dinamikleri birbirinden başkadır. Çevre sektöründeki güvenlik dinamikleri askerî sektördeki güvenlik dinamiklerinde oldukça farklıdır.⁸⁹ Sektörel Güvenlik başlığı altında özetlendiği gibi, Kopenhag Okulu, farklı sektörlerdeki güvenlik dinamiklerini ve bunların güvenikleştirme sürecine olan etkilerini değişik eserlerinde ayrıntılı olarak ele almıştır. Okulun değişik şartları dikkate aldığı bir diğer yaklaşım “kolaylaştırıcı şartlar”dır. Yine yukarıda özetlenmiş olan bu kavramdan 1998 yılında yayımlanan kitapta bahsedilmiş olsa da, kavramın yeterince analiz edilmediği, böylelikle yoruma açık bir biçimde bırakıldığı görülmektedir.⁹⁰

Görüldüğü üzere, Kopenhag Okulu yazarları güvenikleştirmenin içinde olduğu şartları birtakım kısıtlarla olsa da dikkate almış; fakat bunları da genel-geçer bir teori ortaya koyabilmek için belirgin olarak çizilmiş çerçevelere oturtmaya gayret etmiştir. Ancak unutulmamalıdır ki, her güvenikleştirme olayında yalnızca o duruma has birtakım özellikler bulunacak; her güvenikleştirmenin farklı aktörlerinin farklı geçmişleri, algıları ve özellikleri olacaktır. Bu açıdan güvenikleştirme analizi yapacak araştırmacıların sosyal olayların ve durumların kendine has olduğunu özellikler taşıdığı gerçeğini dikkate alması, güvenikleştirmenin doğru analiz edilebilmesi için oldukça önemlidir.

6. Sonuç

Güvenliğin ne olduğu ve güvenli bir duruma nasıl erişileceği soruları, kuruluşundan bu yana uluslararası ilişkiler disiplininin temel konularını oluşturmuştur. Özellikle 1945’te ayrı bir çalışma alanı hâline gelmesinden bu yana güvenlik üzerine çeşitli teoriler ve yaklaşımlar oluşturulmuştur. Anaakım güvenlik yaklaşımları güvenliğin tanımını yaparken onu dünya politikasının sosyal yönünden izole etmiş, “kendi başına bir gerçeklik” olarak ele almıştır. Dahası, gerçekçilik yaklaşımı çerçevesinde gelişen güvenlik anlayışı, devlet güvenliğini merkeze almıştır.

⁸⁹ McDonald, 2008, s. 571.

⁹⁰ McDonald, *a.g.m.*, s. 571.

Soğuk Savaş'ın bitimi ile birlikte değişmeye başlayan güvenlik anlayışına 1990'larda akademik yazına hızlı bir giriş yapan Kopenhag Okulu önemli katkılarda bulunmuştur. Okulun getirdiği yenilikler üç başlıkta incelenebilir: bölgesel güvenlik kompleksi teorisi, sektörel güvenlik yaklaşımı, güvenikleştirme teorisi.

Güvenlik sektörleri yaklaşımı, güvenliğin yalnızca askerî bir konu olarak ele alınması fikrine karşı çıkmış; askerî sektörün yanına siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel sektörleri de ekleyerek güvenliğin anlam ve uygulamasında bir genişleme oluşmasına katkıda bulunmuştur. Bölgesel güvenlik kompleksi teorisi ise, güvenliğin bölgesel dinamiklerini öne çıkartmayı hedeflemektedir. Bu yaklaşım temelde güvenliği coğrafi yakınlık ile ilişkilendirmiş; bir bölgenin aktörleri arasında daha otonom güvenlik dinamikleri olabileceğini iddia etmiştir. Okulun güvenlik akademik yazınına en çok ses getirmiş olan katkısı olan güvenikleştirme teorisi, siyasi elitlerin söylem yoluyla siyasi alandaki bir konuyu güvenlik alanına taşıması, diğer bir deyişle, güvenlik problemi inşa etmesi durumunu ele alır. Bu teori, kuramsal tartışmaların yanında hem siyaset bilimi, hem uluslararası ilişkiler disiplinlerinde iç ve dış siyasetle ilişkilendirilerek birçok örnek vakayı analiz etmek için kullanılmıştır. Kopenhag Okulu'nun güvenlik konusundaki normatif duruşu, konuların güvenlik alanına taşınmasından mümkün olduğunca kaçınılmasının dünya politikası için daha pozitif bir durum olduğu yönündedir. Bir diğer deyişle, erişilmesi istenen durum güvenikleştirme değil güvenlik-dışılıştırma dır.

Temelde güvenliğin tanımı ve gelişimi üzerine oluşturulmuş olan akademik yazını ve Kopenhag Okulu'nun güvenlik yazınına katkılarını incelemiş olan bu çalışma, Kopenhag Okulu'nun güvenlik kavramına yönelik inşaacı yaklaşımlar arasında önemli bir yere sahip olduğu sonucuna varmaktadır. Teori, derinleştirmeci ve genişletmeci yönüyle açıklayıcılığı artırması bakımından geleneksel güvenlik yaklaşımlarından; kavramları, öğeleri ve çalışma yöntemini net bir şekilde açıklaması bakımından da eleştirel çalışmalardan ayrılmaktadır. Bu iki ayrıştırıcı özelliği teoriyi uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi öğrencileri için çokça tercih edilen bir yaklaşım hâline getirmiştir.

Güvenikleştirme teorisi, ortaya atıldığı 1990'lı yıllardan günümüze

değişik bakımlardan eleştirilmiştir. Söz-edime çok fazla önem atfettiği ve söylemin diğer bileşenlerini yok saydığı; hedef kitlenin analizinin yetersiz kaldığı; siyasal bağlamın dikkate alınmadığı güvenlik teorisinin en çok tartışılan yönleridir. Bu bağlamda, Kopenhag Okulu ve güvenikleştirme teorisi çalışmalarının yakın gelecekte teorisinin sözkonusu eleştirilerine odaklanarak teorisinin açıklayıcı yönünü artırmayı amaçlaması beklenmektedir. Bunun yanında, güvenliğin anaakım yaklaşımların iddia ettiği gibi ulaşılması gereken bir “son hedef” değil, farklı amaçlar (ulusal kimlik oluşturma ve olağanüstü tedbirler alma gibi) için kullanılan bir “araç” olabileceği fikri gittikçe önem kazanan bir savdır. Bu bakımdan, güvenikleştirme teorisinin dünya siyasetindeki güvenlik meselelerini açıklama kabiliyeti gittikçe önem kazanmaktadır ve yakın gelecekte birçok farklı örnek vakayı incelemek için bu teoriye başvurulmaya devam edileceği öngörülmektedir.

Summary

This work aims to contribute to Turkish literature on the securitization theory of the Copenhagen School. In this regard, in the first part, the study presents various definitions of security and discussions on the concept of security. Although the concept of security is defined as “freedom from threats to core values” in general terms, there have been debates about the content of these core values and threats. For traditionalists who have their roots in realist approaches, security equals to national security in which the referent object is state and all threats are considered to be military threats. In contrary, wideners and deepeners who have constructivist and critical roots challenge state centric and militarist security understanding of traditionalists. Wideners add different types of threats such as environmental or economic ones in addition to military threats. Furthermore, deepeners add different referent objects (in different levels) such as individuals, groups, and whole globe.

The second part analyzes the Copenhagen School’s contributions to security studies: “securitization theory”, “sectoral security” approach and “regional security complex” theory. Since securitization theory is analyzed in detail in the following two parts, second part concentrates

on two other contributions of the school. Copenhagen School considers sectors as lenses which highlight one dimension of a holistic world. The school introduces four more security sectors different from military sector: economic, environmental, societal, and political. Regional security complex theory argues that, although all units of security in the world are interdependent, different regions have their distinctive security dynamics. This is because proximity plays an important role in security issues. In their 2003 book *Regions and Powers*, Buzan and Weaver divide the world into different regions and analyze their distinctive security dynamics.

The third part focuses on the securitization theory of Copenhagen School. According to theory, political leaders take an issue into security realm by presenting it as an existential security threat. By that way, the issue gains priority over other issues and it becomes legitimate to take extraordinary measures against this threat. The normative standing of Copenhagen School is also analyzed in the third part. The school has a negative understanding of security. According to this view, security has its own dynamics and securitizing issues may make it harder to solve them. Therefore, it is better to desecuritize (to take the issues out of the security realm) issues in order to solve them. Thus, the condition of desecuritization is considered to be “normal”, “secure”, and “preferable” by the founders of securitization theory.

The last part is about the current debates on the Copenhagen School’s account of securitization theory. The first debate is about the over-emphasis put on speech act and lack of any alternatives to it. Those who criticize the school from this point argue that images (photos, videos etc.) or practices also play significant role in the securitization process and they are used as means of securitization by many actors. The second debate is about the under-analyzed audience, which is the unit that must be convinced by the securitizer that the (securitized) issue is an existential threat. This unit is not considered to be a main actor by the Copenhagen School. According to many scholars, specific characteristics of the audience significantly influence securitization process, and in order to construct a successful securitization a securitizer has to take these features into consideration. The final debate develops

around the idea that the Copenhagen School under-analyzes the context. This is due to their goal of coming up with universal accounts on security issues. What is neglected is the social and political context within which the securitization act becomes possible.

Kaynakça

- AÇIKMEŞE, Sinem Akgül, “Algı mı Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni-Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri”, *Uluslararası İlişkiler*, 2011, Cilt: 8, Sayı: 30.
- BALDWIN, David A., “The Concept of Security”, *Review of International Studies*, 1997, Cilt: 23.
- BALZACQ, Thierry, “The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context”, *European Journal of International Relations*, 2005, Cilt: 11, Sayı: 2, ss. 171–201.
- BAYLIS, John, Steve SMITH and, Patricia OWENS, *The Globalization of World Politics*, Oxford, Oxford University Press, 2008.
- BAYSAL, Başar, *Persuasion by Fear; Securitization of Iraq by the US Administration between 2001 and 2003*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- BILGIN, Pınar, “Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları”, *SAREM Journal of Strategic Studies*, 2010, Cilt: 8, Sayı: 14, ss. 69-96.
- BUZAN, Barry, Rizvi GOWHER, *South Asian Insecurity and the Great Powers*, London, Macmillan, 1986
- BUZAN, Barry, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Boulder, Lynne Rienner Pub, 1991.
- BUZAN, Barry, *The Logic of Anarchy*, New York, Columbia University Press, 1993.
- BUZAN, Barry, Ole WAEVER ve Jack De WILDE, *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder, Lynne Rienner Pub, 1998.

BUZAN, Barry and Ole WAEVER, *Regions and Powers*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003.

BUZAN, Barry ve Lene HANSEN (ed.), *International Security*, (4 Ciltlik set), London, Sage Publications, 2007.

BUZAN, Barry ve Lene HANSEN, *Evolution of International Security Studies*, New York, Cambridge University Press, 2009.

HUYSMANS, Jef, "Revisiting Copenhagen: Or, on the Creative Development of a Security Studies Agenda in Europe", *International Security*, 2007, Cilt: 4, ss. 43-67.

KRAUSE, Keith ve Michael WILLIAMS, "Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods", *Mershon International Studies Review*, 1996, Cilt: 40, Sayı: 2, ss. 229-254.

LIPSCHUTZ, Ronnie D., *On Security*, New York, Columbia University Press, 1995.

LÜLEÇİ, Çağla, *From Securitization to Desecuritization: Decoding Turkish Foreign Policy Towards Iran*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2013 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

MCDONALD, Matt, "Securitization and the Construction of Security" *European Journal of International Relations*, 2008 , Cilt: 14 Sayı: 4, ss. 563-587.

MCSWEENEY, Bill, *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999.

MEARSHEIMER, John, "The False Promise of International Institutions", *International Security*, 1994/95, Cilt: 19, ss. 5-49.

MILLER, Benjamin, "The Concept of Security: Should it be Redefined?", *The Journal of Strategic Studies*, 2001, Cilt: 24, Sayı: 2, ss. 13-42.

MÖLLER, Frank, "Photographic Interventions in Post-9/11 Security Policy", *Security Dialogue*, 2007, Cilt: 38, Sayı: 2, ss. 179-196.

O'REILLY, Ciaran, "Primetime Patriotism: News Media and the Securitization of Iraq", *Journal of Politics and Law*, 2008, 1(3), ss. 66-72.

ROTHSCHILD, Emma, "What Is Security?", *Daedalus*, 1995, Cilt: 124, Sayı: 3, ss. 53-98.

ULLMAN, Richard H., "Redefining Security", *International Security*, 1983, Cilt: 8, Sayı: 1.

WALT, Stephen M., "The Renaissance of Security Studies", *International Studies Quarterly*, 1991, Cilt: 3, Sayı: 5, ss. 211-239.

WAEVER Ole, "Securitization and Desecuritization", in Ronnie D. Lipschutz (ed.), *On Security*, Chapter 5, New York, Columbia University Press, 1995.

WAEVER Ole, "The EU as a Security Actor: Reflections from a Pessimistic Constructivist on Post-Sovereign Security Orders", Morten Kelstrup ve Michael C. Williams (ed.), *International Relations Theory and the Politics of European Integration: Power, Security and Community*, 2000, London, Routledge, ss. 250-294.

WILLIAMS, Michael C., "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics", *International Studies Quarterly*, 2003, Cilt: 47, Sayı: 4, ss. 511-531.

WOLFERS, Arnold, "'National Security' as an Ambiguous Symbol", *Political Science Quarterly*, Aralık 1952, Cilt: 67, Sayı: 4.

Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı

Rethinking Security Concept:
Globalization, Identity
and Changing Security Conception

Bülent Sarper AĞIR*

Öz

Uluslararası sistemin anarşik yapısı çerçevesinde kavramsallaştırılan devlet merkezli ve askerî odaklı güvenlik anlayışı, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte yeniden ele alınmaya başlamıştır. Bu çalışmada Soğuk Savaş sonrası dönemde geleneksel güvenlik anlayışının gündemi genişleyen ve aktörleri derinleşen güvenlik alanını tanımlamaktaki zorlukları, küreselleşme ve güvenlik arasındaki ilişki çerçevesinde ele alınacaktır. Küreselleşme bağlamında bütünleşme ve parçalanma ikileminin kimlik nosyonu ile yakından bağlantısı ise, kimlik ve güvenlik arasındaki ilişkiyi ele almayı zorunlu kılmaktadır; çünkü her ne kadar küreselleşme, ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel alanlarda bir bütünleşme sürecini hızlandırmış olsa da, homojenleştirici eğilimleriyle var olan kimlikleri istikrarsızlaştırmış ve yerel kimliklerin direnişini teşvik etmiştir. Böylece ulus-devlet, kendini hem yukarıdan, hem de aşağıdan zorlayan küreselleştirici ve yerelleştirici baskılara maruz kalmıştır. Sonuç olarak sadece devletin güvenliğini önemseyen ve bununla

97

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 22

* Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: bsagir@adu.edu.tr.

birlikte kimliğinin tehdit altında olduğunu iddia eden toplumsal grupların güvenlik arayışlarını göz ardı eden bir bakış açısı, sorunun özünü yakalamak anlamında zorluk yaşayacaktır. Bu çerçevede, bireyin, toplumsal grupların ve insanlığın güvenlik ihtiyaçlarını ön plana alan değer yüklü bir anlayışa güvenlik politikalarında yer verilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, çalışma, yöntem anlamında küreselleşme ve güvenlik arasındaki ilişkinin anlaşılmasında kimlik gibi sosyal yapıların önemini vurgulamaktadır. Bu çalışma, değişen güvenlik anlayışını kimlik ve küreselleşme süreci çerçevesinde eleştirel bir bakışla ele almayı amaçlamaktadır. Böylece Türkiye'deki güvenlik çalışmaları literatürüne katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Küreselleşme, Kimlik, Parçalanma, Bütünleşme.

Abstract

The state-centric and military-based security conception, which was conceptualized in the respect of international anarchic system, has been reconsidered with the end of the Cold War. In this article, difficulties of traditional security conception in defining of widening agenda and deepening actors of security will be addressed in the context of relationship between globalization and security in post-Cold War era. Connected to globalization process, the close connection of identity concept with integration and fragmentation processes obliges the analysts to focus on the relationship between the concepts of security and identity. Because, although globalization accelerates the integration process in economic, political, social and cultural realms, the homogenizing tendencies of globalization instabilize the existing identities and encourages the resistance of local identities. Thus, nation-state itself has to face both the globalizing and localizing pressures from below and above of it. As a result, a perspective, which solely focuses on state security but ignores the security of social groups, would have difficulty for considering the essence of the problem. In this respect, it is needed to place a normative conception, which considers the security requirements of individuals, social groups

and humanity in security policies. This article emphasizes the importance of social structures such as identity in understanding of relationship between globalization and security in terms of method. It aims to evaluate the changing security conception in the framework of identity and globalization process in a critical manner. Thus, it targets to contribute to the security studies literature in Turkey.

Keywords: *Security, Globalization, Identity, Fragmentation, Integration.*

1. Giriş

Birkaç yüzyıl boyunca dünya düzeni, sınırları çizilmiş hükümler devlet birimi üzerine kurulan Vestfalya mantığının normatif hâkimiyetini yansıttı. Buna göre, her devlet kendi sınırları içinde en yüksek otorite sahibiydi ve diğer devletlerin de bu haklarına saygı duymalıydı.¹ Genel olarak, Vestfalyen devletler sistemi, uluslararası otoritenin devlet merkezli, egemenlik yönelimli ve belirli bir toprak parçasıyla sınırlı çerçevesini belirtir. Vestfalyen dünya, hukuksal planda devletlerin eşitliği, egemenlerin muaf tutulması ve başka devletlerin içişlerine karışmama doktrini gibi temel uluslararası hukuk normları aracılığıyla yapılandırıldı.² Buna karşın, küreselleşme süreci ile birlikte, uluslararası alanda temel aktör olarak devletin ayrıcalıklı konumunu ifade eden Vestfalyen devlet egemenliği, artan bir biçimde düzenli ihlallere konu olmaktadır. Bu ihlallerin söz konusu olduğu önemli alanlardan biri de güvenlidir.

Uluslararası sistemin anarşik yapısı çerçevesinde kavramsallaştırılan devlet merkezli ve askerî odaklı güvenlik anlayışı, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve küreselleşme sürecinin etkisiyle birlikte yeniden ele alınmaya başlamıştır. Bu çerçevede, yeni/eleştirel güvenlik

¹ Richard Falk, *Yırtıcı Küreselleşme: Bir Eleştiri*, çev. Ali Çaksu, Küre Yayınları, İstanbul, 2001, s. 26.

² Richard Falk, *Dünya Düzeni Nereye: Amerikan Emperyal Jeopolitikası*, 2. Baskı, çev. Neşenur Domanıç ve Nusret Arhan, Metis Yayınları, İstanbul, 2004, ss. 26-28.

yaklaşımları, güvenliğin gönderge nesnesi olarak devletin yerine ya toplumsal grupları ya da bireyi koyarak güvenliği daha geniş sosyal, ekonomik, çevresel ve politik amaçlarla birleştirmektedir.³ Güvenlik gündeminde yaşanan bu genişleme çerçevesinde, epistemolojik olarak nesnel koşullara verilen tepkileri temsil eden geleneksel güvenlik anlayışı sorgulanır hâle gelmiştir.

Bu sorgulama sürecinde rol oynayan önemli bir faktör ise küreselleşme sürecinin kendisidir. Küreselleşme ile birlikte, devlet ve egemenlik kavramı dönüşüme uğramakta ve buna bağlı olarak, devletin eylemleri ve tercihleri, giderek kendi kontrolünün olmadığı veya sınırlı olduğu egemenlik ötesi alanlarda belirlenmektedir. Örneğin, faaliyetlerini giderek uluslararası alana kaydıran terörist grupların ve organize suç örgütlerinin faaliyetlerinde otorite kaymasının nasıl olduğu görülebilir.⁴ Devlet-altı ve devlet-üstü düzeylere doğru yaşanan otorite kaymaları sonucunda, devletin egemenliği sorgulanır hâle gelmiştir. Devletin etkinliğinin ve meşruiyetinin sorgulanmasına yol açan bu durumda, söz konusu sorgulamanın en göze çarpan alanlarından biri olarak güvenlik ön plana çıkmaktadır. Gerçekten, devlet düzeyi dışındaki düzeylerle (devlet-altı ve devlet-üstü) bağlantılı güvenlik sorunları karşısında devletin kendisi sorunlarla karşılaşmaya başlamıştır. Çünkü artık güvenlik gündemini işgal eden her olay geleneksel güvenlik anlayışı çerçevesinde açıklanabilir olmaktan uzaktır.

Bununla bağlantılı olarak, günümüz dünyasının temel özelliklerinden olan bütünleşme ve parçalanma süreçleri, güvenlik kavramının çok daha yakından incelenmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu görüşe göre, Avrupa gibi bölgelerde artan bütünleşme süreçleri, ulusları Avrupa Birliği (AB) gibi daha geniş siyasi çerçevelerin içine dâhil ederek, ulus-devlet üzerine kurulu olan siyasi düzeni zorlamaktadır. Aynı zamanda, eski Sovyet Sosyalist

³ Eleştirel güvenlik yaklaşımları için bkz. Keith Krause ve Michael C. Williams (ed.), *Critical Security Studies, Concepts and Cases*, UCL Press, London, 1997.

⁴ Richard Falk, 2004, a.g.e., s. 43.

Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve Yugoslavya gibi devletlerin parçalanması, bölgesel istikrarsızlıklara yol açmaktadır.⁵ Hem bütünleşme, hem de parçalanma süreçleri, geleneksel güvenlik anlayışının analitik çerçevesinde yer almayan kimlik nosyonunu güvenlik kavramı çerçevesinde ele almayı gerektirmektedir.

Bu çalışmada geleneksel güvenlik anlayışının gündemi genişleyen ve aktörleri derinleşen güvenlik alanını tanımlamaktaki zorlukları, küreselleşme ve güvenlik arasındaki ilişki çerçevesinde ele alınacaktır. Son dönemde artan bütünleşme çabaları ve yaşanan parçalanma süreçleri, küreselleşme sürecinin barındırdığı önemli bir ikilem olarak dikkat çekmektedir. Söz konusu ikilemin her iki tarafı da güvenliğe yansımaları ile uluslararası ilişkiler için önemli araştırma konuları ortaya koymuştur. Her iki sürecin kimlik nosyonu ile yakından bağlantısı ise, kimlik ve güvenlik arasındaki ilişkiyi ele almayı zorunlu kılmaktadır.

2. Anarşi Nosyonu ve Güvenlik

Uluslararası anarşik sistemde devletlerarasındaki rekabetçi ilişkileri devletler üstü bir otoritenin bulunmamasına bağlayan neorealizm, güvenlik politikalarının şekillenmesinde maddi faktörlerin önemine vurguda bulunmaktadır. Askerî güvenlik ile politik güvenliği öne çıkaran neorealizm, devletin güvenliğinin sağlanmasını öncelikli olarak salık vermekte ve bu amaç doğrultusunda, maddi kapasitelerin artırılmasını ve güç dengesi mekanizmasının işletilmesini önermektedir. Bu çerçevede, neorealizm, uluslararası anarşik bir ortamda bulunan egemen devletlerin güvenlik problemleri ile ilgili bir teori olarak tanımlanabilir. Gerçekten, Uluslararası İlişkiler teorilerinin karşılaştırmalı bir analizi yapıldığında, Uluslararası İlişkiler teorilerinden hiçbirinin güvenlik sorunsalına neorealizmden daha fazla yer vermediği görülecektir.

⁵ John Baylis, "International and Global Security in the Post-Cold War Era", John Baylis ve Steve Smith, (ed.), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford University Press, Oxford, 2001, s. 255.

Anarşik uluslararası sistemde her bir devletin öncelikli amacı güvenliğini korumaktır. Kenneth Waltz, bu durumu “anarşi durumunda güvenlik en yüksek amaçtır ve eğer beka sağlanırsa, devletler güç, kâr ve huzur gibi diğer amaçların arayışı içinde olabilirler”⁶ şeklinde dile getirmektedir. Bir başka deyişle, anarşik uluslararası sistemde, sistemin aktörleri olan devletler varlıklarını sürdürmek yönünde güdülenmiştir ve neorealizm açısından da temel araştırma konusu anarşik uluslararası sistemde devletin bekasının nasıl sağlanacağı ile ilgilidir. Beka ise, diğer tüm amaçların elde edilmesi için bir ön şart olarak ele alınmaktadır.

Çatışmaların çözümü için uluslararası kuruluşların zayıflığı ve anlaşmaların yürütülmesinde etkili birimlerin yokluğu durumunda, devletlerarası çatışmaların son söz sahibi olarak kuvvet kullanımı ön plana çıkmaktadır. Her ne kadar diplomasi çeşitli ulusal çıkarların dengelenmesinde önemli bir mekanizma olsa da, askerî güç devletlerin dış politika uygulamalarının en önemli aracıdır. Bu şart altında devletler hayatta kalmak için kendi güvenlik yapılanmalarını kurma ihtiyacını duyacaktır. Bu noktada, uluslararası sistemde merkezî bir otoritenin yokluğu, devletlerin neden güce güvenir hâle geldiğini, diğer devletlere göre göreceli olarak kendi güç konumunu arttırmaya ya da muhafaza etmeye çalıştığını açıklamaktadır. Waltz da, uluslararası anarşi durumunun güç edinimini devletler üzerinde sistemik bir gereklilik olarak ortaya çıkardığını işaret etmektedir.⁷

Benzer koşullar altındaki aktörlerin güvenlik yöntemleri birbirlerinden o kadar da farklı değildir. Ayrıca sistemin bütünü açısından her aktör için güvenlik bozucu unsurların neler olduğu da bellidir. Bu noktada Waltz, uluslararası ilişkilerin düzenleyici ilkesi olan anarşinin devletleri benzer birimler hâline gelmeye zorladığını ileri sürmektedir.⁸ Waltz’ın anarşinin kurucu özelliği üzerine yaptığı

⁶ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, McGraw-Hill Inc., New York, 1979, s. 126.

⁷ Scott Burchill, “Realism and Neorealism”, Scott Burchill ve Andrew Linklater, (ed.), *Theories of International Relations*, MacMillan, London, 1996, s. 86.

⁸ Kenneth Waltz, a.g.e., s. 93.

bu vurgu, onu uluslararası sistemde rekabetin ve sosyalleşmenin önemini vurgulamaya iter. Eğer devletler anarşik yapının özelliklerine doğru bir sosyalleşmeyi başaramazsa, anarşik sistem onları yok edecektir. Anarşi altında güçlü sosyalleşme ve rekabet eğilimlerinin bulunduğu durumlarda, birimler arasındaki askerî ve ekonomik bağlantılar, sistemik bir biçimde benzer birimlerin gelişmesini teşvik eder.⁹ Devletlerin benzer birimler olduğunu söylemek ise, her devletin tüm diğer devletler gibi otonom bir politik varlık olduğunu belirtmektir.¹⁰ Waltz'un da belirttiği üzere, devletler şekil ve amaçta değişir, teknolojik gelişmeler gerçekleşir, silahlar önemli derecede dönüşüme uğrar, ittifaklar kurulur ve yıkılır; fakat devletlerdeki değişimlere rağmen çıktılarının benzerliği süreklidir.¹¹ Çünkü anarşinin yapısı süreklilik arz eder. Devletlerin bağımsızlıklarını ve egemenliklerini korumak için gerçekleştirdiği eylemler, anarşik sistemi devam ettirir. Bu değerlendirmelere karşın, güvenlik üzerinde sistemin yapısal etkisini sorgulayan yeni/eleştirel bakış açıları geliştirilmiştir. Bir sonraki bölümde söz konusu bakış açıları, güvenlik kavramının genişlemesi ve derinleşmesi gerektiği tartışmaları kapsamında ele alınacaktır.

3. Genişleyen ve Derinleşen Güvenlik Kavramı

Uluslararası İlişkiler disiplininde güvenlik ile ilgili tartışmalar, güvenliği askerî anlamda tanımlayan ve güvenlik gündemini “dar” bir biçimde ele alan geleneksel yaklaşım ile bu gündemi daha geniş bir biçimde yorumlayan yeni/eleştirel yaklaşımlar arasında yaşanmaktadır. Soğuk Savaş döneminde ulus-devletin güvenliği önceliğini korumuşken; özellikle Doğu Bloğu'nun yıkılmasından sonra

⁹ Kenneth Waltz, a.g.e., ss. 74-77.

¹⁰ Uluslararası politikanın temel yapılarından birisi olan anarşi altında, her bir egemen bağımsız devlet, kendisini en yüksek otorite olarak görür ve kendisinin üzerinde daha yüksek bir güç tanımaz. Bkz. Tim Dunne ve Brian C. Schmidt, “Realism”, John Baylis ve Steve Smith, (ed.), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford University Press, Oxford, 2001, s. 143.

¹¹ Kenneth Waltz, a.g.e., s. 67.

uluslararası sistemde yaşanan değişim ve dönüşümlerin etkisiyle, Güvenlik Çalışmaları alanında yeni yaklaşımların önemi artmaya başlamış ve güvenliğin gönderge nesnelere olarak “insan güvenliği”, “toplumsal güvenlik” ve “gezegenin güvenliği” gibi yeni gönderge nesnelere ön plana çıkmaya başlamıştır.

Barry Buzan, iki yaklaşım arasındaki tartışmanın Soğuk Savaş’ın askerî ve nükleer saplantılarının yarattığı empoze nedeniyle Güvenlik Çalışmaları alanının daralmasının tatmin etmemesi nedeniyle ortaya çıktığını belirterek, “bu tatminsizlik, ilk olarak, 1970’ler ve 1980’lerde uluslararası ilişkilerde ekonomik ve çevresel gündemlerin ortaya çıkmasıyla ve daha sonra da 1990’larda kimlik sorunları ve ulus-aşırı suç ile ilgili kaygıların artmasıyla canlanmıştır”¹² şeklinde bir değerlendirme yapmıştır.

Güvenlik çalışmalarının gündeminde yaşanan genişlemenin başlangıç noktası Soğuk Savaş yıllarının yumuşama dönemine denk gelirken; bu dönemden sonra uluslararası sistemde yaşanan gelişmeler neticesinde söz konusu gündem çeşitliliğini arttırmıştır. Askerî/stratejik güvenlik tehditlerine ek olarak, güvenlik tehditlerinin çeşitliliğinin çok boyutlu bir hâle gelmeye başlaması, uluslararası güvenlik ortamının dinamik bir gündem ile karşı karşıya kalmasına yol açmıştır. Bu ortamda, realist/neorealist çevrelerin devlet merkezli güvenlik anlayışı, yeni yaklaşımların artan eleştirilerine maruz kalmıştır.

Geleneksel güvenlik anlayışı, askerî güvenlik açısından tek meşru gönderge nesnesi olarak devleti öne çıkaran bir düşünce etrafında oluşturulmuştur.¹³ Bu nedenle, geleneksel güvenlik anlayışına göre güvenlik, devletlerarası rekabet ve çekişme ile ilgilidir ve askerî tehditler, geleneksel güvenlik anlayışının ana konularıdır. Fiziksel güvenliğe vurguda bulunan geleneksel güvenlik anlayışına göre, ulusal güvenliğin en belirgin unsuru ulusal sınırların diğer devletlerin

¹² Barry Buzan vd., *Security: A New Framework For Analysis*, Lynne Rienner Publishers, London, 1998, s. 2.

¹³ Barry Buzan vd., a.g.e., s. 52.

tecavüzünden korunmasıdır. Bu, fiziksel bir değerdir ve yokluğu durumunda diğer hiçbir amaç sürdürülemez. Bu bağlamda, güvenliğe ilişkin geleneksel anlayış, Güvenlik Çalışmaları alanının yalnızca askerî kuvvetin kontrolü, kullanımı ve tehdit çalışmaları anlamında tanımlanmasında ısrar etmektedir.¹⁴

Geleneksel güvenlik anlayışı tehditlerin kökeni, tehditlerin doğası, tehditlere verilecek karşılık, güvenliğin sağlanmasından kimin sorumlu olduğu ve güvenliği sağlayacak temel değerler kapsamında beş temel boyuttan oluşmaktadır.¹⁵ Tehditlerin kökeni anlamında, ulusal güvenliğe yönelik temel tehditler, diğer devletlerden ve özellikle mevcut statükodan memnun olmayan revizyonist devletlerden ve uluslararası ölçekte güç projeksiyonu yeteneğine sahip büyük güçlerden kaynaklanmaktadır. Tehditlerin doğasını ise, diğer devletlerin sahip olduğu askerî kapasiteler oluşturur.¹⁶ Saldırgan ve savunmacı askerî kapasiteler arasında kesin bir ayırım yapmak hemen hemen imkânsız olduğu için, bir devletin askerî bir faaliyeti dengelemeyi sağlayan bir tepkiyi gerektiren potansiyel bir tehdit olarak görülür.

Geleneksel güvenlik yaklaşımına göre, uluslararası politikanın anarşik doğası Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle temelden değişmediği için güvenlik kavramının yeniden tanımlanması ya da genişletilmesi doğrultusunda önemli bir ihtiyaca gerek yoktur. Güvenlik kavramının genişletilmesi çağrısını yapanlar ise, son çeyrek yüzyılda uluslararası politikanın önemli bir değişim yaşadığını ve bu nedenle güvenlik kavramının hem ampirik, hem de normatif değişiklikleri yansıtacak şekilde yeniden tanımlanması ve askerî olmayan tehditleri de içerecek biçimde genişletilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Günümüzde güvenliğin boyutları değişmiş ve askerî boyutu da

¹⁴ Stephen Walt, "The Renaissance of Security Studies", *International Studies Quarterly*, 1991, Cilt: 35, Sayı: 2, ss. 212-213.

¹⁵ Benjamin Miller, "The Concept of Security: Should it be Redefined?", *The Journal of Strategic Studies*, 2001, Cilt: 24, Sayı: 2, ss. 16-17.

¹⁶ Benjamin Miller, a.g.m., ss. 16-17.

kapsayan fakat onu aşan yeni bir güvenlik anlayışı öne çıkmıştır.¹⁷ Soğuk Savaş döneminde güvenlik, uluslararası politikanın stratejik sorunları arasında “yüksek politika” (*high politics*) konusu olarak ele alınmakta ve dar anlamda yani sadece askerî/stratejik çerçevede değerlendirilmekteydi. Oysa geleneksel güvenlik anlayışını savunanların “alçak politika” (*low politics*) konuları olarak niteledikleri birçok konu, günümüzde uluslararası politikanın kapsamı içine girmiştir. Güvenlik kavramının da, uluslararası siyasal gelişmelere paralel olarak, bu yönde bir değişim geçirdiği gözlemlenmektedir. Uluslararası sistemin egemen ulus-devletler toplumu şeklinde devam eden örgütlenmesi, ulusal kaygıların önemini korumasına yol açmakla birlikte, uluslararası sistem temel değişiklikler geçirmekte ve yaşanan problemler ile bunların çözümleri sadece askerî anlamda tanımlanır olmaktan çıkmaktadır.

Yeni/eleştirel güvenlik yaklaşımları, geleneksel güvenlik yaklaşımını dış tehditlere ve özellikle rakip devletlerden kaynaklanan askerî tehditlere odaklanmakla eleştirir. Bu yaklaşımlara göre, çağdaş güvenlik tehditlerinin kökeni ya devlet-dışıdır (iç ve uluslar-üstüdür) ya da devletin kendisinden kaynaklanmaktadır.¹⁸ Benjamin Miller’a göre, temel güvenlik tehdidi, insan haklarını etnik, dinî ve cinsel temelde ihlal eden ve etnik temizliğe ve kitlesel ölümlere yol açan devletlerin kendisinden kaynaklanmaktadır.¹⁹ Bunun dışında, insanlığa yönelik birçok tehdit sadece saldırgan devletlerden kaynaklanmamaktadır; çevresel kirlilik, açlık, salgın hastalıklar, doğal felaketler, insan ve uyuşturucu kaçakçılığı ve kitle imha silahlarının yayılması sorunu gibi küresel ve ulus-aşırı bir doğaya sahiptir.

Yeni güvenlik yaklaşımını savunanlar, uluslararası sistemde bir değer değişim süreci yaşandığını ve yeni değerlerin hem bireysel, hem

¹⁷ Güvenlik çalışmaları alanının gündeminin derinleşip genişlemesi ile ilgili ayrıntılı bir çalışma için bkz. Keith Krause ve Michael C. Williams, “Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods”, *Mershon International Studies Review*, 1996, Cilt: 40, Sayı: 2, ss. 229-254.

¹⁸ Bkz. Benjamin Miller, a.g.m., s. 19.

¹⁹ Benjamin Miller, a.g.m., s. 19.

de küresel düzeyde ulus-devletin merkeziliğinin yerini almaya başladığını iddia etmektedir. Bireysel düzeyde, yeni değerler, insan hakları ve ihtiyaçlarıyla birleştirilmiştir. Küresel düzeyde, bir yandan demokrasi ve serbest piyasanın yayılması, diğer yandan da insanlığın refahına yönelik ortak tehditler olarak görülen kirlilik, hastalıklar, uyuşturucu, suç ve konvansiyonel olmayan silahların yayılması ile mücadele gibi tüm insanlık için ortak olan ulus-aşırı değerler üzerine odaklanmıştır.²⁰

Yeni/eleştirel yaklaşımlara göre, eski temel değer olan devlet egemenliği, yeni değerlerin ortaya çıkışının ve sınır aşan teknolojik ve sosyo-ekonomik güçlerin devletin gücünü ve kontrolünü zayıflatmasının bir sonucu olarak düşüşe geçmiştir. Bu çerçevede, uluslararası ilişkilerin tanımlayıcı bir özelliği olarak anarşi nosyonunu reddeden eleştirel güvenlik çalışmaları, güvenliğin gönderge nesnesi olarak devletin yerine ya toplumsal grupları ya da bireyi koyarak güvenliği daha geniş sosyal, ekonomik, çevresel ve politik amaçlarla birleştirmekte ve kabaca “özgürleş(tir)me” (*emancipation*) olarak tanımlamaktadır.²¹

Devlet merkezli paradigmaya yöneltelen eleştirilerin odağında uluslararası ilişkilerin giderek ulus-aşırı bir nitelik kazandığı ve aktörlerin sayısındaki artışla birlikte devletin tek karar verici olmaktan çıktığı ve klasik anlamda sahip olduğu egemenliğin tartışılır hâle geldiği argümanı yer almaktadır. Buna ek olarak, geleneksel yaklaşımı savunanlar, barışı güvenlik alanının temel bir unsuru olarak ele

²⁰ Bkz. Benjamin Miller, a.g.m., ss. 13-22.

²¹ Özgürleş(tir)me, insanları yapmak istedikleri şeyleri özgürce seçmelerine engel olan fiziksel ve insani kısıtlamalardan kurtarmaktır. Booth, özgürleş(tir)me kavramını geleneksel anlayışın güç ve düzen kavramlarına karşı geliştirerek gerçek güvenliği, güç ve düzenin değil, özgürleş(tir)menin sağlayacağı iddiasındadır. Bu çerçevede Booth, devletin amaç olarak değil, araç olarak ele alınması gerektiğini vurgular. Eleştirel teorinin güvenlik ile ilgili temel iddiaları için bkz. Ken Booth, “Security And Emancipation”, *Review of International Affairs*, 1991, Cilt: 17, Sayı: 4, ss. 313-326; Keith Krause, “Critical Theory and Security Studies: The Research Programme of ‘Critical Security Studies’”, *Cooperation and Conflict*, 1998, Cilt: 33, Sayı: 3, ss. 298-333.

almamalarından ve askerî olmayan nedenlerin ve araçların bölgesel ve uluslararası güvenliği olduğu kadar ulusal güvenliği de etkilediğini önemsememelerinden dolayı eleştirilmektedir. Askerî araçlara yoğunlaşmış geleneksel yaklaşımın eleştirisi, güvenlik kavramının çatışma çözümü ve barışı sağlama, ekonomik kalkınma, çeşitli sorun alanlarında işlevsel işbirliği, bölgesel bütünleşme veya demokratikleşme gibi güvenlik tehditlerini azaltan birtakım askerî olmayan stratejileri içermesi gerektiğini belirtmektedir.²² Çünkü askerî güç ulusal güvenliğin tek kaynağı değildir ve askerî tehditler de devletlerin yüz yüze geldiği tek tehlike değildir. Bundan dolayı, askerî olmayan olgular da devletleri ve bireyleri tehdit edebilmektedir. Her ne kadar ulusal güvenlik kavramı devlet düzeyi ile ilgili bir olgu önerse de, bu düzey ile bireysel, bölgesel ve sistem düzeyleri arasındaki bağlar inkâr edilemeyecek kadar güçlü ve çok sayıdadır.²³

Geleneksel güvenlik yaklaşımının eleştirisine göre, güvenlik tehditleri ile başa çıkabilmek için sadece askerî araçlara odaklanmak yeterli olmayacaktır. Çünkü güvenlik sorunlarının algılanışındaki değişim sorunun çözümünde de bir değişime yol açacaktır. Bu kapsamda, yeni güvenlik yaklaşımına göre, demokratikleşme, ekonomik kalkınma, karşılıklı bağımlılığın teşviki, çatışma çözümü, sivil toplumun desteklenmesi ve bireysel hak ve özgürlüklerin korunması ve genişletilmesi gibi askerî olmayan sivil çözümler güvenlik sorunlarının çözümünde en geçerli yöntemlerdir. Bu kapsamda yeni/eleştirel yaklaşımlar, güvenlik ilişkilerinin karşılıklı bağımlılığını vurgulamakta ve güvenliğin tüm insanlık için olduğunu düşünmektedir.

Küreselleşmenin, teknolojik ilerlemelerin ve insan, mal ve bilgi hareketliliğindeki büyük artışın getirdiği karşılıklı bağımlı ve bağlantılı uluslararası toplum, dünyanın işleyiş şeklini önemli ölçüde değiştirmiştir. Coğrafi sınırların giderek belirsizleştiği uluslararası

²² Benjamin Miller, a.g.m., s. 18.

²³ Barry Buzan vd., a.g.e., s. 363.

ortamda güvenlik arayışları ve tehdit algılamaları da niteliksel bir dönüşüm geçirmektedir. Ülke sınırlarının sınır ötesi sorunları dışarıda tutabilme özelliğinin giderek ortadan kalkması sonucu, ulusal ölçekte yaşanan bir güvenlik sorunu uluslararası toplumu ve uluslararası alandaki bir güvenlik sorunu da ulusal güvenliği doğrudan tehdit eden bir boyut kazanabilmektedir. Yeni dönemde “ülkesel tehditler” yerini tanımlanmakta güçlük çekilen belirsizliklere ve istikrarsızlıklara bırakmıştır.

4. Küreselleşme Süreci ve Güvenlik Arasındaki İlişki

Güvenlik ortamının geliştiği ortamı dönüştüren küreselleşme ile güvenlik arasında yakın bir ilişki ve etkileşim vardır. Küreselleşme çerçevesinde değişen şartlar ve bunun sonucu olarak meydana gelen belirsizlikler ve istikrarsızlıklar güvenlik çalışmaları alanının öncelikli araştırma konularından biri haline gelmiştir. Güvenliğin artan biçimde küresel şebekeler içinde yapılanmaya başlamasıyla birlikte, güvenlik kavramının genişletilmesi ve yeniden kavramsallaştırılması gerektiği düşüncesi, küreselleşme ve küresel değişim süreçlerinin etkilerine açık hâle gelmiştir. Bu çerçevede, uzun süreden beri küreselleşme süreçlerini düşünsel planlarında göz ardı eden geleneksel güvenlik anlayışının ileri gelenleri bile, şimdi, küreselleşmenin günümüz ve geleceğin güvenlik meselelerinde çok büyük etkisi olduğunu kabul etmektedir.²⁴

Ülkeselliğin güvenlikten ayrılması ile fiziksel olmayan güvenliğin önem kazanması, güvenlik tehditlerinin çeşitlenmesi ve yeni güvenlik gündemi ile küreselleşme arasındaki bağ, kimliğin bir güvenlik sorunu olarak kendisini güçlü bir biçimde ortaya koyması ve devletin vatandaşları için güvenlik üretme kapasitesinin azalması, küreselleşme ve güvenliğin birbirleriyle ilişkide olduğu temel

²⁴ Richard L. Kugler ve E. L. Frost (ed.), *The Global Century: Globalization and National Security*, Institute for National Strategic Studies, Washington DC, 2001'den aktaran Ersel Aydın, “Küreselleşme ve Güvenlik: Teorik Yaklaşımlar”, *Avrasya Dosyası*, 2003, Cilt: 9, Sayı: 2, ss. 38-39.

alanlardır.²⁵

Güvenlik egemen bir alanda hayati çıkarların korunması olarak tanımlanarak ülkesellik ile güvenlik arasında yakın bir bağ kurulmuştur. Fakat söz konusu ülkesellik boyutu küreselleşme ile beraber açık bir biçimde sorgulanmaya başlamış ve geleneksel olarak farklı kurumların sorumluluk alanı olarak görülen iç ve dış güvenlik arasındaki ayrım, tartışmalı bir konu hâlini almıştır. Küreselleşme iç ve dış sorunların iç içe geçmişliğine yol açarak devletlerin iç ve dış güvenlik sorunlarının kesiştiği bir alanda faaliyet göstermelerine neden olmuştur.²⁶ Örneğin, küreselleşmenin de etkisiyle iç ve dış güvenlik arasındaki etkileşim artarken, polis ile ordu arasındaki ayrım çizgisi belirsiz hâle gelmekte ve bu çerçevede devletin yasal sınırları sembolik bir anlam taşımaktadır. Güvenliğin iç ve dış sınırları arasındaki ayrım çizgisinin belirsizleşmesi, güvenlik ile küreselleşme arasındaki ilişkinin anlaşılmasında analitik bir giriş noktası sağlamaktadır.

Küreselleşmenin güvenlik üzerindeki bir diğer etkisi, tehdit kavramını karmaşıklaştırması ve güvenlik tehditlerinin doğasında temel bir değişime yol açmasıdır. Bu durum, hem birimler, hem de kapsam anlamında geçerlidir. Tehdidin birimi devlet olabileceği gibi devlet-dışı gruplar veya bazen bireyler de olabilmektedir. Her ne kadar küreselleşme, devletlerin geleneksel güvenlik konularına yönelik öncelikli vurgusunu değiştirmemişse de, yeni tehdit türlerinin ve tehdit kaynağı olan aktörlerin ortaya çıkması, ulusal güvenlik sağlayıcısı olarak devletin özel konumunu aşındırmıştır.²⁷ Çünkü devlet, güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması konusunda daha az yetenekli bir hâle gelmiştir.²⁸ Bununla ilişkili olarak, savaşın doğası da Clausewitzci

²⁵ Victor D. Cha, "Globalization and the Study of International Security", *Journal of Peace Research*, 2000, Cilt: 37, Sayı: 3, s. 391.

²⁶ Victor D. Cha, a.g.m., ss. 391-403; Ersel Aydın, a.g.m., s. 39.

²⁷ Küreselleşme, güvenlik ve ulus-devlet arasındaki ilişki için bkz. Ersel Aydın, a.g.m., ss. 36-50.

²⁸ Norrin M. Ripsman ve T. V. Paul, "Globalization and the National Security State: A Framework for Analysis", *International Studies Review*, 2005, Cilt: 7, ss. 202-222.

devletlerarası savaştan iç savaşırlara ve etnik çatışmalara doğru değişmektedir.

Devletin güvenlik sağlayıcısı bir aktör olma özelliğinin aşınmasının bir başka yansıması ise, yeni güvenlik tehditlerinin kapsamlı ve bölünmez niteliğı nedeniyle, tek başına geleneksel devlet-merkezli yaklaşımların bu yeni tehditlerle başa çıkmaya uygun olmamasıdır. Bu yeni meydan okumaların doğaları itibariyle küresel olması ve ortak eylem gerektirmesi, bu tehditlere yönelik ulusal ve tek taraflı çözümleri etkisiz kılmaktadır. Bu nedenle devletler yeni güvenlik tehditleriyle egemen araçlar yoluyla baş edemediğı zaman, ulusal, ulus-aşırı ve uluslararası düzeylerde çok taraflılığı ve işbirliğini teşvik edecektir.²⁹

Ülkeler arasındaki sınırların teknolojik, politik, ekonomik ve kültürel olarak aşınmasını içeren küreselleşme süreci, geleneksel toplumlarda ben-merkezci ve bireyci piyasa kültürünün “olumsuz” etkilerine yol açmıştır. Küreselleşme, dili, değerleri ve yaşam biçimlerini değiştirerek yerel kültürel özellikleri dönüştürmekte ve bu kültürlerin kendilerini yeniden üretme yeteneğini olumsuz etkilemektedir. Böylece küreselleşme, homojenleştirici eğilimleriyle var olan kimlikleri istikrarsızlaştırmış ve yerel kimliklerin direnişini teşvik etmiştir. Yerel kimliklerin güçlenmesi, gücün geleneksel merkezi olarak devlete yönelik giderek artan eleştirel duruş ile de yakından bağlantılıdır. Böylece ulus-devlet, kendisini hem yukarıdan, hem de aşağıdan zorlayan küreselleştirici ve yerelleştirici baskılara maruz kalmıştır. Örneğın küreselleşme ulus-devletlerin karar alma gücünü dönüştürür ve zayıflatırken, yerel kimlikler anlamında kültürel taleplerin artan önemi ulus ve sınıf gibi kimliğin yerleşik biçimlerini ciddi şekilde zorlamaktadır.

Görüldüğü üzere, küreselleşme süreci, paradoksal olarak, karşılığında kültürel tikelci tepkilerin olduğı yerel örüntülü homojenleştirici eğilimlere de yol açmıştır. Bununla birlikte,

²⁹ Victor D. Cha, a.g.m., s. 400.

küreselleşme, kimliğe dayalı tehditlerin yeniden canlanmasına doğrudan yol açmamış, sadece katkıda bulunmuştur. Etnik ve dinsel kimliklerle ilişkili tehditlerin artışıdaki temel neden ekonomik, siyasal ve sosyal değişkenlerin toplamıdır.³⁰

Küreselleşmenin ulusal güvenlik devletini zayıflattığı yönündeki argümanı tüm devletler için eşit derecede geçerli ve doğru bir tespit olarak ele almak doğru değildir. Güçlerine ve sosyo-politik bağlaşma derecelerine göre niteliksel anlamda farklılık gösteren devletler ile bu devletlerin içinde yer aldığı bölgesel koşullar, küreselleşmenin ulusal güvenlik devleti üzerindeki etkilerini çeşitlendirmektedir. Her ne kadar çoğu küreselleşme argümanı ulus-aşırı politik ve ekonomik güçlerin ulusal güvenlik devletini tüm dünyada tek tip biçimde dönüştürüyormuş gibi sunsa da, uluslararası sistemde devletin güç pozisyonu bu değişimlerden etkilenme derecesini belirlemektedir.³¹

Örneğin istikrarlı bölgelerde yer alan devletler, küreselleşmenin baskılarından en çok etkilenenlerdir. Bu nedenle, bu tür bölgelerde yer alan devletler, küreselleşmenin zorluklarını en iyi şekilde karşılamak için ulusal güvenlik yapılanmalarını dönüştürmektedir. Güvenlik yapılarındaki bu dönüşüm, geleneksel olmayan tehditleri içerecek şekilde güvenlik anlayışlarının genişletilmesini içermektedir. Buna karşın, çatışma bölgelerinde yer alan devletler ise, ulusal çıkarlarını gerçekleştirebilmek için kendi egemenliklerini koruma arayışında olmasından dolayı, küreselleşme baskılarına karşı daha dirençli olabilmektedir. Çatışma ve rekabet yoğunluklu bölgelerde yer alan devletler, küreselleşme baskılarının da etkisiyle büyük ölçekli askerî güç yapılanmalarını muhafaza etmek zorunda kalmaktadır. Zayıf veya başarısız devletler ise, küreselleşmenin baskılarından kendilerini

³⁰ John Ishiyama, "Does Globalization Breed Ethnic Conflict?", *Nationalism and Ethnic Politics*, 2004, Cilt: 9, Sayı: 3, s. 3'ten aktaran Mustafa Aydın ve Sinem Açıkmeşe, "İslam Örneğinde Küreselleşen Dünyada Kimliğe Dayalı Güvenlik Tehditleri", *Uluslararası İlişkiler, Güvenlik Özel*, 2008, Cilt: 5, Sayı: 18, s. 205.

³¹ Norrin M. Ripsman ve T. V. Paul, a.g.m., s. 200.

korumaktan tamamen uzaktır.³² Tüm farklı devlet kategorilerine rağmen, değişen bağlamlarda ve derecelerde de olsa, küreselleşme sürecinde devletin geçirdiği dönüşümler, giderek güvensizlik kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır.

Güvenliğin kapsamının genişlemesini sadece Soğuk Savaş rekabetinin sona ermesiyle ilişkilendirmenin doğru olmayacağını belirtmek önemlidir. Terörizm, ulus-aşırı suçlar ve çevresel bozulma gibi tehditler küreselleşme nedeniyle yoğunluk kazanmıştır. Küreselleşmenin de etkisiyle güvenlik kavramının genişlemesi, güvenlik tanımının ve güvenlik arayışının savaş alanlarında değil, geleneksel olmayan güvenlik tehditlerine karşı geleneksel olmayan alanlarda olacağı anlamına gelmektedir.³³ Nitekim devletlerin güvenliği nasıl algıladığı ve Soğuk Savaş sonrası dönemde neyin güvenlik altına alınması gerektiğinin nasıl belirleneceği ulusal düzeyde askerî güvenliğin ötesine genişlemiştir.

Küreselleşme sadece devletlerin faaliyet gösterdiği dışsal bağlamı değiştirmemiş, ayrıca devletlerin doğasında da değişimlere yol açarak devleti güvenlik kapasitesi azaltılmış bir birim hâline getirmiştir.³⁴ Nitekim devletler ulusların iç sorunlarının çözümünde etkili araç olmayı sürdürse de, geleneksel güvenlik işlevlerini yerine getirmede karşılaştıkları kapasite sorunu, meşruiyet sorununun ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu çerçevede, küreselleşmenin güvenlik üzerindeki etkileri, sadece devletin dışından değil; devletin kendisinin içsel olarak dönüşmesiyle de gündeme gelmiştir. Bu nedenle küreselleşme, güvenliğin toplumsal boyutlarının ve devlet-dışı paradigmaların ortaya çıkışına yol açan karmaşık güçlerin bir parçasıdır.³⁵ Devletin güvenlikteki önceliklerinin değişip değişmediği tartışılmalı olsa da, farklı güvenlik görevlerini yerine getirme sorumluluğu

³² Norrin M. Ripsman ve T. V. Paul, a.g.m., ss. 203-222.

³³ Victor D. Cha, a.g.m., s. 400.

³⁴ Ian Clark, *Globalization and International Relations Theory*, Oxford University Press, Oxford, 1999, s. 108.

³⁵ Ian Clark, a.g.e., s. 117.

ile yüz yüze kaldığı bir gerçektir. Bu kapsamda, ulusal güvenlik devleti sadece içsel değil, dışsal olarak da savaş aygıtlarına odaklanmaktan suçla mücadeleye ve polis aygıtlarına odaklanmaya doğru değişmektedir.³⁶

Küreselleşmenin ve karşılıklı bağımlılığın arttığı günümüz dünyasında, askerî kuvvet hesaplamalarına dayalı “güç dengesi” yerini ağırlıklı olarak ekonomik anlamda olmak üzere “çıkar dengesi”ne bırakmış gözükmektedir. Bunun bir sonucu olarak da, uluslararası alanda birbirleriyle mücadele eden devletler için Hobbescu “düşman” tanımlamasından çok Lockçu “rakip” tanımlaması kullanılmaya başlamıştır. Devletlerarası ilişkilerde teknoloji ve ekonomi, stratejinin önemli boyutları hâline gelmiştir. Bu ortamda, tehdit algılamaları yerini yapıcı işbirliğine bırakmaya başlamıştır. Bununla birlikte, askerî kuvvet kullanımı sayıları artan yerel ve bölgesel çatışmalardan dolayı önemini korumaya devam etmiştir.

Bu anlamda, dünyanın ekonomik ve siyasal gelişim düzeyi açısından en ileri toplumlarının bulunduğu ülkeler dahi, kendi ulusal bağımsızlık ve bütünlüklerine yönelik olmasa da, askerî nitelikli tehlikelere ve bunların neden olabilecekleri istikrarsız yapılara karşı duyarlı hâle gelmeye başlamıştır. Bu nedenle, askerî güç yapılanmaları, farklı ihtiyaçların varlığına rağmen, gerekliliğini korumaktadır. Çünkü küreselleşmeye paralel olarak uluslararası politikada bölgeler arası ve bölgeler içi kesin sınırlar aşınmakta ve buna bağlı olarak sadece ekonomik, siyasal ve toplumsal etkileşim değil, güvenlik boyutlarına sahip etkileşim de yoğunlaşmaktadır.

Modern toplumlarda devletlerin, devlet-dışı aktörlerin yasal ya da yasadışı faaliyetlerini gözetleme yeteneği küreselleşmenin yarattığı kapasiteler nedeniyle aşınmaktadır. Uluslararası liberal ekonomik düzen çerçevesinde, devlet sınırları ticaret, finans, bilgi ve emeğin düzenli akışı için açılırken; bu açılışın karanlık tarafında ise, liberalizm karşıtı aktörler, kendi liberalizm karşıtı amaçlarını yerine getirmek için liberal açıklığın avantajını kullanabilmektedir. Bu çerçevede, organize

³⁶ Norrin M. Ripsman ve T. V. Paul, a.g.m., s. 202.

suç örgütleri, uyuşturucu kaçakçıları, silah tüccarları ve kara para aklayıcıları arasında gelişen uluslararası şebekeler, dünya çapında yıkıcı terörizm için oldukça uygun bir altyapı yaratmıştır.

4.1. Bütünleşme/Yerelleşme İkilemi

Küreselleşme ile birlikte, dünya ekonomisinde meydana gelen gelişmeler, mal ve hizmet ticaretinin hacmindeki hızlı artış, mali piyasalardaki gelişmeler, uluslararası ilişkileri ve karşılıklı bağımlılığı arttırmıştır. Karşılıklı bağımlılığın artması, dünyanın herhangi bir coğrafyasında meydana gelen ekonomik, siyasal ya da toplumsal bir gelişmenin dünyanın geri kalanı üzerinde doğrudan etkide bulunmasına yol açmıştır. Bu nedenle, devletler, uluslararası gelişmelere kendi ulusal çıkarlarına yönelik olarak doğurabileceği etkilerden dolayı daha duyarlı bir hâle gelmiştir.

Bu çerçevede, küreselleşmenin hız kazandırdığı bir kavram olarak “bütünleşme” ve bu yönde devletlerin yoğunlaşan çabaları ortaya çıkmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan önemli gelişmeler ve artan ekonomik karşılıklı bağımlılık, bütünleşme fikrini güçlendiren önemli unsurlardır. Ekonomik, siyasal ve toplumsal alanda artan etkileşim süreci, benzer ya da ortak çıkarlara sahip ülkeler arasında bütünleşme eğilimini güçlendirmiş ve uluslararası ilişkiler daha bölgeselleşmiş bir karakter kazanmıştır. Bu ortamda, Amerika ve Avrupa kıtalarında başlayıp Güneydoğu Asya’da ve dünyanın diğer birçok bölgesinde devam eden bölgesel örgütlenme girişimleri, küresel girişimlerin doğal bir parçası hâline gelmiştir. Özellikle AB ile somutlaşan Avrupa’daki bölgesel bütünleşme çabası, hukukun egemenliğinin devletin ötesine geçebileceğini göstermiştir.³⁷ Bölgeselleşme yoluyla Vestfalyen egemenlik anlayışının ve devletin ülkeselliğinin aşıldığı bir döneme girilmiştir.

Devletler, bölgeselleşme hareketlerini, büyük bir pazarın avantajlarını azami seviyeye çıkarırken bölge ötesinden gelen rekabet tehdidini en aza indirerek kendi yararına dünya ekonomisine katılma

³⁷ Richard Falk, 2004, a.g.e., s. 104.

vasıtası olarak görebilir.³⁸ Bu anlamda, örneğin bölgeselcilik, Avrupa'nın sermaye biriktirmesine ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Japonya karşısında teknolojik denkliliği korumasına yardımcı olmuştur. Diğer bir örnekte ise, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması'nın (*North American Free Trade Agreement-NAFTA*) resmen başlamasıyla aynı zamana denk gelen Meksika'daki Zapatista isyanı, iktisadi bölgeselcilik ve negatif küreselleşmenin Meksika toplumunun en zayıf etnik ve iktisadi sektörlerinin zararına olacak bir biçimde empoze edildiği yönündeki bilinci dile getirmiştir.³⁹ Son dönemde gerek küreselleşmenin kültürel kimliği tehdit ettiği ve Batılılaşmaya hizmet eden bir araç olduğu şeklindeki kavrayışın, gerekse küresel bir Amerikan imparatorluğunun daha militarist bir tehdit oluşturacağı fikrinin kendisini bir direniş hattı olarak sunan bölgeciliğe güç kazandırdığı ileri sürülmüştür.⁴⁰

Bu anlamda küreselleşmenin kimliğin güvenliği ile ilgili güvensizlik duygusunu arttırdığı ileri sürülebilir. Nitekim küreselleşme sürecinde söz konusu olan homojenleşme eğilimleri ve küreselleşme olgusunun “sınırsızlığı”⁴¹ kültürel tikelci tepkileri de beraberinde getirmiştir. Ülkeler arasındaki sınırların teknolojik, politik, ekonomik ve kültürel olarak aşınmasını içeren küreselleşme süreci, geleneksel toplumlarda ben-merkezci, bireyci piyasa kültürünün “olumsuz” etkilerine yol açmıştır. Geleneksel toplumlar küreselleşmenin bu güçlerini kendi yaşam formlarına yönelik birer tehdit olarak görme eğiliminde olmuştur.

Dünyaya gelişme yolunda sunulan sosyal ve moral değerler yalnızca Batı'nın değerleri olarak şekillendiğinden, ortaya çıkan tepkisellik, aşırıçılığın güçlenmesine ve tutuculuğun artmasına neden olmuştur. Batı'nın toplumsal, ekonomik ve siyasal değerlerinin evrensel ve “kutsal” doğrularmış gibi empoze edilmesi, o değerleri benimsemeyen

³⁸ Richard Falk, 2004, a.g.e., ss. 33- 34.

³⁹ Richard Falk, 2004, a.g.e., ss. 95-97.

⁴⁰ Bkz. Richard Falk, 2004, a.g.e.

⁴¹ Victor D. Cha, a.g.m., ss. 394-395.

veya reddeden kesimler üzerinde tahrik edici bir unsur hâlini almaktadır.⁴² Böylece küreselleşme, insanları homojenleştireceği yerde, farklılıklarının bilincine varmasına yol açmaktadır. Bazıları küresel kültürün ve değerlerin taraftarları hâline gelirken, bazıları da buna karşı şiddetle muhalefet göstermekte ve muhafazakâr bir tutum içerisine girmektedir.

Global kapitalist ekonomik modelin doğası gereği dünyada belirgin bir sahip olanlar-olmayanlar ayrımının bulunması, en azından bu ayrımın yok edileceğine dair bir inancın bulunmaması veya inandırıcı bir çabadan söz edilememesi, küreselleşme karşıtı tepkinin güdüsünü oluşturmaktadır. Bugünden bakıldığında, “sahip olmayanlar”ın sadece bir kısmını kapsamakla birlikte, radikal İslam, çoğulcu demokrasi modelini uygulayan ve savunan Batılı ülkelere veya daha doğrusu bu ülkelerin küresel düzeyde oluşturmuş oldukları üretim, değişim ve bölüşüm ilişkilerine karşı mevcut hoşnutsuzluğun belirli bir bölümünü kendisinin özgün anti-batı stratejisine destek olmaya kanalize edebilmektedir.⁴³

Modernizmin bir ürünü olan ulus-devlet, egemenliğin ve sınırların aşındırıldığı günümüz koşullarında, dinin küresel siyasette etkinleşmesi süreci ile karşı karşıyadır. Dinin ülkesel sınırları aşan etkisi, seküler ulus-devletin iktidarını tehdit eden köklü dönüşümleri de beraberinde getirmektedir. Benjamin Barber, bu durumun küreselleşmenin doğal uzantısı olarak dünyanın *McWorld* dediği bir tür Amerikanımsı çok uluslu şirket evrenselliği ile “*Cihad*” diye tanımladığı tüm radikal-yerel başkaldırıları arasındaki çatışmalara gebe olduğunu kaydetmiştir.⁴⁴

⁴² Deniz Ülke Arıboğan, *Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Nefretten Teröre*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2005, ss. 129-130.

⁴³ Barış Gürsoy, *Soğuk Savaş’tan Günümüze Asimetrik Tehdit*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 129.

⁴⁴ Benjamin R. Barber, *McWorld’e Karşı Cihad, Yeni Dünya Düzenini Biçimlendiren Güçler: Küreselcilik ve Kabilecilik*, çev. Eser Birey, Cep Kitapları, İstanbul, 2003.

Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemde, Batı dünyasının gücünün ve kültürünün üstünlüğü terörizm için çekici hedefler hâline gelmiştir. ABD'nin askerî müdahaleleri, deniz aşırı varlığı, askerî gücünün üstünlüğü ve genel olarak Batı kültürü, özellikle Orta Doğu'daki köktenci dini grupların düşmanlığını çekmektedir. Örneğin Usame Bin Ladin, açıkça Suudi Arabistan'daki Amerikan varlığını terörist faaliyetlerinin nedeni olarak göstermiştir. Fakat İslami radikalizmin yıkıcı terörizmin tek şekli olmadığını belirtmek gerekir. Bu nedenle dini nitelikli terör yalnızca Orta Doğu bölgesi ile sınırlı kalmayıp dünyanın hemen her bölgesinde potansiyel bir tehdit olarak varlığını sürdürmekte ve zaman zaman gündeme gelmektedir. Aum Shinrikyo tarikatının Tokyo metrosuna saldırıda bulunması ve ABD'de Tanrı'nın Ordusu (*Army of God*) örgütünün bombalama eylemleri en gelişmiş ve refah düzeyi yüksek toplumların bile bu tür tehlikelere karşı bağımsızlığının olmadığını göstermiştir.⁴⁵ ABD'nin Oklohama kentindeki federal binanın 19 Nisan 1995'de Timothy McVeigh tarafından bombalanması ayırım gözetmeksizin uygulanan şiddetin önemli bir örneğidir.⁴⁶

Vestfalyen anlamda egemenlik anlayışı, “ben”in ayrıcalıklı kılındığı ve “öteki”nin varlığının bir tehdit olarak görüldüğü bir bağlam oluşturur. 18. yüzyılda milliyetçiliğin ortaya çıkışı da bir yandan devletin seferberlik yeteneğini artırırken, bir yandan da “iç” ile “dış” ve “vatandaş” ile “yabancı” gibi zıt kavramlara vurgu yaparak devlet iktidarının sağlamlaştırılmasına hizmet etmiştir. Ancak 21. yüzyılın başında da görüldüğü gibi, bir dizi devlet karşıtı ve etnik-milliyetçi hareket çoğu devlette istikrar üzerinde bir tehdit oluşturmaktadır.⁴⁷ Örneğin etnik çatışmalar dış müdahale fırsatları yaratarak, istikrarsızlık korkusu ve komşular arasında güvenlik çıkmazları oluşturarak ve mülteci sorunlarıyla terörizm sorunları

⁴⁵ Deniz Ülke Arboğan, “Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü”, Faruk Sönmezoğlu (der.), *Uluslararası Politikada Yeni Alanlar, Bakışlar*, Der Yayınları, İstanbul, 1998, s. 464.

⁴⁶ Matthew J. Morgan, “The Origins of the New Terrorism”, *Parameters*, 2004, s. 35.

⁴⁷ Richard Falk, 2004, a.g.e., s. 38.

yaratarak önemli bir ulusal ve uluslararası güvenlik sorunu meydana getirmektedir.

Neticede, dünyada karşılıklı bağımlılığın artmasına paralel olarak, etnik, dini ve kültürel farklılıklar daha da belirginleşmekte ve yerelleşme akımları güç kazanmaktadır. Soğuk Savaş yıllarında bastırılmış olan milliyetçi eğilimler parçalanma olgusunu gündeme getirmiş ve kültürel, dini ve etnik farklılıklar üzerinden yükselen aşırıçılık, sadece devletlerarası ilişkilerde bir sorun olarak ortaya çıkmamış; devletlerin kendi iç yapılarını da derinden etkilemiştir. Demokrasi ve insan hakları gibi değerlerin yayılması da milliyetçi ve ayrılıkçı istemleri ifade etmeyi kolaylaştırıcı bir etki yaratmıştır. Neticede, uluslararası politikada ortaya çıkan parçalanma olgusuna paralel olarak artan bölgesel ve yerel çatışmalar devletlerarasında kolektif güvenlik ihtiyacını arttırmıştır. Bu durumun en somut yansıması da Birleşmiş Milletler'in (BM) barışı sağlama ve koruma operasyonlarındaki varlığının artmasıdır.⁴⁸ Böylece, dünyada var olan bütünleşme/yerelleşme ikileminin gündeme getirdiği sorunlar nedeniyle kimlik ve güvenlik arasındaki ilişkinin ele alınması bir zorunluluk hâline gelmiştir.

5. Kimlik-Güvenlik İlişkisi

Kimlik politikasının güvenlik için olan önemi, kimliğin toplumsal grupların kolektif eylem yönünde harekete geçmesinde etkili bir zemin sağlamasına bağlıdır. Çünkü kimliğe dayalı farklılıklar şiddet eylemlerinin temel güdüsü hâline gelebilmektedir. Bu kapsamda, Güvenlik Çalışmaları alanındaki en önemli konulardan biri, kimlik nosyonunun alanda kazanmaya başladığı merkezi konudur ve güvenliğe yönelik yeni/eleştirel yaklaşımları savunanlara göre, kimlik

⁴⁸ BM, Soğuk Savaş yıllarında toplam 15 barış gücü faaliyeti yerine getirmişken, bu sayı Soğuk Savaş sonrasındaki kısa zaman dilimi içerisinde 30'a yükselmiştir. Bkz. Onur Öymen, *Geleceği Yakalamak, Türkiye ve Dünyada Küreselleşme ve Devlet Reformu*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 228.

konusu, güvenlik alanından ayrılmaz bir niteliğe sahiptir.⁴⁹

Soğuk Savaş sonrası dönem, farklı toplumsal ve kültürel kimliklerin ön plana çıkma eğilimi gösterdiği bir döneme şahitlik etmiştir. Bu dönemde yaşanan ampirik gerçekliklerin de etkisiyle kimlik, kimi zaman devletler, kimi zaman da toplumsal gruplar açısından bir güvenlik sorunu hâline gelebilmiştir.⁵⁰ Kimlik sorununun güvenlik çalışmalarına dâhil olması, Güvenlik Çalışmaları alanında faaliyet gösteren akademisyenlerin daha önce derinlemesine bir biçimde ele almadıkları yeni bir sorunlar bütünü ile karşı karşıya gelmesine yol açmıştır. Çünkü güvenlik çalışmalarına neorealizmin hâkim olduğu dönemde kimlik, iki nedenden ötürü bir sorunsal oluşturmamıştır. Bunlardan birincisi, devletlerin güvenliğin tek referans nesnelere olarak görülmesiyken, ikincisi ise devletlerin benzer kimliklere ve çıkarlara sahip olan benzer birimler olarak görülmesidir.⁵¹

Kimlik, insanların birbirlerini ve dışarıdaki dünyayı algılamalarındaki işlevinden ötürü önemlidir. Aktörler, dışarıdaki maddi dünyayı sosyo-kültürel normları, değerleri ve deneyimleri aracılığıyla inşa edilen kimliklerine bağlı olarak farklı şekillerde görür ve algılar. Bir başka deyişle, insanlar, kendileri dışındaki dünyayı sahip oldukları kimlikleri temelinde anlamlandırır. Kimliğin tanımlanması, ifade edilmesi ve geliştirilmesi için kültürün bir önkoşul olduğu düşünüldüğünde, kültürel kimlik hem bireyler, hem de toplumsal gruplar açısından zorunlu bir unsur hâline gelmektedir. Johan Galtung da, kimlik olgusunu hayatta kalma, iyi yaşama ve özgürlük ihtiyacı ile birlikte insanın dört temel ihtiyacından biri olarak görmüş ve bu temel

⁴⁹ Bkz. Bill McSweeney, *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

⁵⁰ Kimlik ve kültür kavramlarının Uluslararası İlişkiler disiplinde kazandığı önem ile ilgili detaylı bir çalışma için bkz. Yosef Lapid ve Friedrich Kratochwil, *The Return of the Culture and Identity in IR Theory*, Lynne Rienner Publishers, London, 1996.

⁵¹ Neorealist güvenlik anlayışının kimlik olgusuna ve kültürel faktörlere bakış açısı için bkz. Ronald L. Jepperson, vd., “Norms, Identity, and Culture in National Security”, Peter J. Katzenstein, (ed.), *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, Columbia University Press, New York, 1996, ss. 33-75.

ihtiyaçların pazarlığa tâbi olmadığını belirtmiştir.⁵² Bu nedenle, kimlik anlamında bir grubun ayırt edici özelliklerine yönelik faaliyetleri zorlaştırıldığında, geciktirildiğinde veya bir başka grup tarafından herhangi bir şekilde engellendiğinde, gruplar arasındaki uyumsuzluk ve düşmanlık artacaktır. Çünkü kültürel özellikler değişime daha az açık olduğu için bunlara bağlı olarak ortaya çıkan sorunları çözmek de zordur.

Bütün kimliğe dayalı tehditler, gruplar arasındaki kimlik mücadelesinden kaynaklanır fakat maddi faktörler ve sosyal dinamikler vasıtasıyla ateşlenip kendini gösterir. Ancak hangi temel kimlik belirleyicisinin tehdit ve çatışma ile daha çok özdeşleştiği konusunda bir anlayış birliği yoktur. Bazıları etnik kimliğin gruplar arasındaki sınırları çizen temel belirleyici olduğunu iddia ederek etnik kimlikle ilgili meseleleri tüm kimliğe dayalı tehditler için örnek olarak sunmaktadır.⁵³ Bush ve Keyman'ın "etnik kimlik ön plana çıktığında, kimliğin diğer tüm boyutlarının kaybolmadığı fakat etnik köken temelinde tanımlanan kültürel birlik karşısında ikincil biçimde konumlandırıldığı" iddiası da, diğer tüm kimlik belirleyicileri arasında etnik kimliğin başatlığını ortaya koymaktadır.⁵⁴ 19. yüzyıldan bu yana ulusal ve uluslararası düzeylerde kimlik belirleyicisi olarak etnik kökenin üstünlüğü, bizi modern çağda etnik çatışmaların kimliğe dayalı tehditlerin en yaygın biçimi olduğu sonucuna götürür.

Etnik-milliyetçiliğin uluslararası güvenlik sorunları arasında ciddi bir sorun olarak ortaya çıkışı, güvenliğin devlet-içi boyutunun göz önünde bulundurulmasını gerekli kılmıştır. Güvenlik Çalışmaları alanında devlet-içi boyutun görünür hâle gelen önemi, kimlik kavramına yönelik artan entelektüel ilgi ve pozitifizmin maddi odağından kültürel ve sosyal

⁵² Johan Galtung, *Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek, Çatışma Çözümüne Giriş*, çev. Havva Kök, USAK Yayınları, Ankara, 2009, ss. 4-5.

⁵³ Donald L. Horowitz, "Ethnic and Nationalist Conflict", Michael T. Klare ve Daniel C. Thomas, (ed.), *World Security, Trends and Challenges at Century's End*, St. Martin Press, New York, 1991, ss. 225-236.

⁵⁴ Kenneth D. Bush ve Fuat Keyman, "Identity-Based Conflict: Rethinking Security in the Post-Cold War World", *Global Governance*, 1997, Cilt: 3, Sayı: 3, ss. 311-328.

temelli analizlere doğru kayış ile birlikte gelişmiştir.⁵⁵ Yeni/eleştirel güvenlik yaklaşımları da anarşi, güç dengesi ve devletin merkeziliği gibi geleneksel güvenlik yaklaşımının nosyonları yerine kimlik ve kültür gibi normatif nosyonlar ile ilgili sorunlar üzerinde durma eğilimindedir.⁵⁶

Kültürün ve kimliğin özneler arası niteliğini analizin dışında bırakan geleneksel güvenlik anlayışı, kendi teorik çerçevesi içinde kimlik, etnik milliyetçilik ve göç gibi sorunları ele almamıştır. Bu nedenle, kimlik ile ilgili sorunları güvenlik kavramı çerçevesinde ele almak, geleneksel güvenlik anlayışını zorlayan bir çabayı temsil etmektedir. Bu tür bir çaba güvenlik ilişkilerinde etkisi olan kimliğe dayalı dinamiklerin değerlendirilmesini gerektirir. Bir başka deyişle, kimlik ve güvenlik arasındaki ilişkiyi kavrayabilmek için ulusal güvenlik politikası ile ilgili sosyolojik bir bakış açısının uygulanması gereklidir. Michael Williams da Güvenlik Çalışmaları alanında kimliğe ve kültüre merkezi önem veren sosyolojik yönü ağır basan güvenlik yaklaşımlarının ön plana çıkmaya başladığını ileri sürmektedir.⁵⁷ Bu kapsamda, sosyal inşacı bakış açısının önem kazanması da kültürün ve kimliğin güvenlik ilişkilerindeki öneminin ortaya konmasına yardımcı olmuş ve böylece devletin ve güvenliğin sosyolojik anlamlarının ve açıklamalarının teorik tartışmalarda yer bulmasına katkıda bulunmuştur.

Bireyleri bir toplumsal grubun üyeleri olarak tanımlayan düşünceler ve uygulamalar bütünü olarak tanımlanan kimlik kavramı,⁵⁸ toplumsal grupların kolektif eyleme geçmesinde önemlidir. Bu nedenle, kimlik adına güvensizlikler yaratan ve şiddet eylemlerine yol açan süreçlerin derinlemesine ele alınması gerekir. Görüldüğü üzere,

⁵⁵ Bill McSweeney, a.g.e., s. 3.

⁵⁶ Bkz. Keith Krause ve Michael C. Williams, 1997, a.g.e., s. 47.

⁵⁷ Michael C. Williams, *Culture and Security: Symbolic Power and the Politics of International Security*, Routledge, London, 2007.

⁵⁸ Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, 4. Baskı, çev. İskender Savaşır, Metis Yayınları, İstanbul, 2007.

kimlik politikasının rolünü göz ardı eden bakış açılarının aksine, kimlik politikası hem güvensizliklerin sürmesinde, hem de güvenliğin sağlanmasında önemlidir. Bu nedenle, kimlik ile güvenlik arasında yakın bir ilişki vardır.

Normatif düzeyde kimlik ve farklılık arasındaki ilişkiye odaklanmak, dâhil etme/dışlama pratiğinin Uluslararası İlişkiler kuramının merkezine taşınması ile sonuçlanmıştır.⁵⁹ Ayrımcı ve dışlayıcı uygulamalar genellikle kolektif kimlikler temelinde ortaya çıkmaktadır. Kavram olarak kolektif kimlik, belirli bir insan grubunun kendine özgü niteliklere sahip olduğu ve bir tekillik taşıdığı yönündeki bilinci ve aidiyet duygusunu tanımlamaktadır.⁶⁰ Kimlik politikası anlamında güvenlik belirli bir grubun kimliğinin savunulmasını gerektirir ve bu durum, “öteki” olarak tanımlanan grubun bir güvenlik tehdidi olarak inşa edilmesine yol açar. Bu çerçevede, din, inanç, dil ve etnisite gibi kolektif kimlik unsurları güvenliğin doğrudan bir nesnesi olabilmektedir. Gerçekten de kolektif kimlik unsurları ile bağlantılı güvensizlikleri göz ardı ederek kimliğe dayalı toplumsal çatışmaları anlamak olanaklı değildir. Bu durum, güvenlik düşüncesinde kimliğin güvenliğini ve kimliğin kültür ile bağlantısını göz önünde bulundurmaya gerektirir. Çünkü kültürel unsurlar ulusal kimliğin inşasına ve bu kimliğin yaşamasına olanak veren temel kaynakları meydana getirir.

6. Sonuç

Güvenliğe yönelik geleneksel anlayış, üniter ve ülkesel devlet aktörü üzerine odaklıdır ve devletin güvenliğinin nasıl sağlanacağı temel sorusunu kendisine çıkış noktası olarak alır. Realizmin/ Neorealizmin uluslararası sistemi anarşi olarak tanımlayan bakış açısından doğrudan etkilenen geleneksel anlayış, diğer devletleri temel

⁵⁹ Fuat Keyman, Küreselleşme, Devlet, Kimlik/Farklılık: Uluslararası İlişkiler Kuramını Yeniden Düşünmek, çev. Simten Çoşar, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000, s. 7.

⁶⁰ Gülgün Meşe, “Yaşam Stilleri ve Kolektif Kimlik Etkileşimi”, Nuri Bilgin, (ed.), *Cumhuriyet, Demokrasi ve Kimlik*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1997, s. 431.

güvenlik tehditleri olarak ele almış ve temel kaygısını devletin bekasının sağlanması olarak belirlemiştir. İç ve dış güvenlik alanları arasında keskin bir ayırım çizgisi koyan geleneksel güvenlik anlayışı, küreselleşme sürecinin, güvenlik alanında kimliğe dayalı güvensizliklerin artan önemini ve yeni bakış açılarının devlet güvenliğini önceleyen yerleşik anlayışa karşı eleştirilerinin baskısı altındadır.

Üstyapı ve altyapı kurumları ile kapitalizmin dünya ölçeğinde yayılması olarak tanımlanabilecek olan küreselleşme süreci, devletin kontrolündeki siyasal sınırların önemini yitirmesine yol açarak askerî olmayan güvenlik sorunlarının sınır aşan etkilerini artırmıştır. Bir taraftan küreselleşme süreci ile birlikte dünyada artan bütünleşme dalgası yaşanırken, diğer taraftan küreselleşmenin “homojenleştirici” eğilimleri tikel tepkileri beraberinde getirmekte ve yerleşme akımlarını güçlendirmektedir. Bu durumun doğal bir sonucu ise, kimlik ile ilgili tartışmaların kendilerine güvenlik çalışmaları alanında yer bulmasıdır. Böylece, güvenlik kavramı, geleneksel anlayışın ileri sürdüğü üzere sadece maddi kapasiteler üzerinden değil, “biz” ve “öteki” ayırımına anlam veren özneler arası algılamalar üzerinden değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu durum, güvenliğe yönelik sosyolojik bakış açılarının geliştirilmesini gerektirmiştir. Fakat devlet aktörünü üniter bir varlık olarak değerlendiren geleneksel anlayış, özellikle kimlik temelinde yaşanan çatışmaları açıklamaktan uzaktır. Kimlik ile ilgili yaşanan güvensizlikler sadece devletin güvenliğini tehdit ettiği ölçüde analize dahil edilmiştir. Fakat güvenliğin ilişkisel niteliği göz önüne alındığında, sadece devletin güvenliğini önemseyen, bununla birlikte kimliğinin tehdit altında olduğunu iddia eden toplumsal grupların güvenlik arayışlarını göz ardı eden bir bakış açısı, sorunun özünü yakalamak anlamında zorluk yaşayacaktır. Bu durum, geleneksel güvenlik anlayışının kimliğe dayalı çatışmaların ürettiği parçalanma sürecinde yaşadığı tikanıklığın en önemli sebeplerinden birisidir.

Politik, ekonomik, çevresel ve toplumsal alanları da kapsayacak şekilde güvenlik gündeminin genişlemesi ve insan, toplumsal gruplar ve gezegenin güvenliği anlamında güvenliğin derinleşmesi, devlet güvenliğine yönelik eleştirel bakış açılarının geliştirilmesine yol

açmıştır. Bu süreçte Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve küreselleşme süreci de önemli rol oynamıştır. Ülkesel devlet anlayışı üzerine kurulu olan Vestfalyen devletler sisteminde güvenlik sadece toprak bütünlüğünün, egemenliğin ve bağımsızlığın temel değerler olarak görüldüğü dönemi geride bırakmaktadır. Devlet, uluslararası ilişkilerdeki temel aktör olma durumunu sürdürmekle birlikte, güvenlik alanındaki rolü tartışılır olmaya başlamış ve devletin kendisinin bir güvenlik tehdidi olabileceği düşüncesi ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bu çerçevede, bireyin, toplumsal grupların ve insanlığın güvenlik ihtiyaçlarını ön plana alan değer yüklü bir anlayışa güvenlik politikalarında yer verilmesi gerekmektedir. Çünkü geleneksel güvenlik anlayışının devletin güvenliğinin toplumun ve bireyin de güvenliği anlamına geldiği yönündeki argüman sürdürülebilir bir niteliğe sahip değildir.

Summary

The competition between super powers during the Cold War was the determinant characteristic of the international system, so security was naturally regarded in the context of this parameter. In anarchic international system, states are motivated to survive and for neorealism, main research topic is how to provide national survival in conflictual international system. In this respect, traditional conception that is directly affected by realist/neorealist perspective on anarchic international system considers the other states as the main security threats, and its main concern is to ensure the survival of the state. For neorealism, the security of the state is achieved primarily through power politics and especially military power.

However, the state-centric and military-based security conception has been largely reconsidered by the end of the Cold War and the globalization process. In this respect, new/critical security approaches give attention to the social groups or the individuals as the referent objects of security instead of the state. Thus, they associate the security with wider economic, social, environmental and political aims and agendas. In the respect of widening of security agenda, traditional

security conception which represents the reactions to objective conditions has been questioned epistemologically and ontologically.

There is a close relationship and interaction between security and globalization. The uncertainties and instabilities related to globalization process have become important research topics. The new emphasis on non-physical security, diversification of threats, and salience of identity are the key effects of globalization on the security realm. And also, the state actor and the concept of sovereignty have transformed through the globalization process and relatedly, the actions and preferences of the state are increasingly determined in uncontrolled realms. For example, it can be observed the shifting of authority in the activities of terrorist organizations and organized crime groups.

Integration and fragmentation processes as the main characteristics of world politics require the re-examination of the security concept. Both the integration and fragmentation processes are required to consider the identity concept which is not regarded in the analytical framework of traditional security conception. Therefore, addressing the issues about the identity in respect of security concept represents a challenge to the traditional security conception. Such an attempt requires taking into consideration of identity-based dynamics in security relations.

Increasing integration attempts and fragmentation tendencies have given rise to an important dichotomy. Both parts of this dichotomy with their implications to security provide significant research topics for International Relations discipline. Because of the dichotomy between integration and fragmentation processes, the relationship between security and identity should be addressed. The prominence of identity politics for security is dependent on the mobilization force of collective identity. Because differences based on identity can constitute the main motivation for violent acts. In this respect, one of the most important subjects of Security Studies is the concept of identity and relatedly issues such as the examination of inclusion and exclusion practices in international relations.

There are intensive efforts of the states in the respect of integration that is accelerated by the globalization. The interaction process in the realms of economic, political and social life encourages the integration tendency among states that have similar or shared interests. In parallel to increasing mutual interdependence in the world, ethnic, religious and cultural differences have become much clearer and localization process has gained momentum. Nationalist aspirations in the post-Cold War era have led to fragmentative tendencies and fundamentalism based on cultural, ethnic and religious differences is not only problem for inter-state relations, but also has affected internal structures and stability of them. For example, the emergence of ethnic-nationalism as a crucial security issue for international security is necessitated to consider the intra-state dimensions of security.

As a result, in today's world politics, the nation-state is exposed to pressures from above (globalization) and below (localization). On the one side, there is an increasing integration process in the world; on the other side, "homogenizing" tendencies of globalization cause the resistance of local identities and thus strengthen the localization process. Empowering of local identities has resulted in a critical gesture against the state as the traditional center of power. The natural result of this situation is to intensify the discussions on the identity in the security studies. In this context, social constructivist perspective has helped the analysts to examine the identity and culture in security relations and thus, contributed to the theoretical discussions on sociological understandings and explanations of the state and the security concept.

Kaynakça

Kitaplar

ANDERSON Benedict, *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, 4. Baskı, çev. İskender Savaşır, Metis Yayınları, İstanbul, 2007.

ARIBOĞAN Deniz Ülke, *Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Nefretten Teröre*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2005.

BARBER Benjamin R., *McWorld'e Karşı Cihad, Yeni Dünya Düzenini Biçimlendiren Güçler: Küreselcilik ve Kabilecilik*, çev. Eser Birey, Cep Kitapları, İstanbul, 2003.

BUZAN, Barry, WEAVER, Ole ve DE WILDE, Jaap, *Security: A New Framework For Analysis*, Lynne Rienner Publishers, London, 1998.

CLARK Ian, *Globalization and International Relations Theory*, Oxford University Press, New York, 1999.

FALK Richard, *Yırtıcı Küreselleşme: Bir Eleştiri*, çev. Ali Çaksu, Küre Yayınları, İstanbul, 2001.

FALK Richard, *Dünya Düzeni Nereye: Amerikan Emperyal Jeopolitikası*, çev. Neşenur Domaniç ve Nusret Arhan, Metis Yayınları, İstanbul, 2004.

GALTUNG Johan, *Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek, Çatışma Çözümüne Giriş*, çev. Havva Kök, USAK Yayınları, Ankara, 2009.

GÜRSOY Barış, *Soğuk Savaş'tan Günümüze Asimetrik Tehdit*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005.

KEYMAN Fuat, *Küreselleşme, Devlet, Kimlik/Farklılık: Uluslararası İlişkiler Kuramını Yeniden Düşünmek*, çev. Simten Çoşar, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000.

KRAUSE Keith ve WILLIAMS, Michael C. (ed.), *Critical Security Studies, Concepts and Cases*, UCL Press, London, 1997.

LAPID, Yosef ve KRATOCHWIL, Friedrich, *The Return of the Culture and Identity in IR Theory*, Lynne Rienner Publishers, London, 1996.

MCSWEENEY Bill, *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

ÖYMEN Onur, *Geleceği Yakalamak, Türkiye ve Dünyada Küreselleşme ve Devlet Reformu*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.

WALTZ Kenneth N., *Theory of International Politics*, McGraw-Hill Inc., New York, 1979.

WILLIAMS Michael C., *Culture and Security: Symbolic Power and the Politics of International Security*, Routledge, London, 2007.

Makaleler

ARIBOĞAN Deniz Ülke, “Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü”, *Uluslararası Politikada Yeni Alanlar, Bakışlar*, Der. Faruk Sönmezoğlu, Der Yayınları, İstanbul, 1998.

AYDINLI Ersel, “Küreselleşme ve Güvenlik: Teorik Yaklaşımlar”, *Avrasya Dosyası, Güvenlik Bilimleri Özel*, Cilt: 9, Sayı: 2, 2003.

AYDIN Mustafa ve AÇIKMEŞE Sinem, “İslam Örneğinde Küreselleşen Dünyada Kimliğe Dayalı Güvenlik Tehditleri”, *Uluslararası İlişkiler, Güvenlik Özel*, Cilt: 5, Sayı: 18, 2008.

BAYLIS John, “International and Global Security in the Post-Cold War Era”, *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Eds. John Baylis ve Steve Smith, Oxford University Press, Oxford, 2001.

BOOTH Ken, “Security and Emancipation”, *Review of International Affairs*, Vol: 17, No: 4, 1991.

BURCHILL Scott, “Realism and Neorealism”, *Theories of International Relations*, Eds. Scott Burchill ve Andrew Linklater, MacMillan, London, 1996.

BUSH Kenneth D. ve KEYMAN Fuat, “Identity-Based Conflict: Rethinking Security in the Post-Cold War World”, *Global Governance*, Vol: 3, No: 3, 1997.

CHA Victor D., “Globalization and the Study of International Security”, *Journal of Peace Research*, Vol: 37, No: 3, 2000.

DUNNE Tim ve SCHMIDT Brian C., “Realism”, *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Eds. John Baylis ve Steve Smith, Oxford University Press, Oxford, 2001.

HOROWITZ Donald L., “Ethnic and Nationalist Conflict”, *World Security, Trends and Challenges at Century's End*, Eds. Michael T. Klare ve Daniel C. Thomas, St. Martin Press, New York, 1991.

- JEPPERSON Ronald L., WENDT Alexander ve KATZENSTEIN Peter J., “Norms, Identity, and Culture in National Security”, *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, Ed. Peter J. Katzenstein, Columbia University Press, New York, 1996.
- KRAUSE Keith, “Critical Theory and Security Studies: The Research Programme of ‘Critical Security Studies’”, *Cooperation and Conflict*, Vol: 33, No: 3, 1998.
- KRAUSE Keith ve WILLIAMS Michael C., “Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods”, *Mershon International Studies Review*, Vol: 40, No: 2, 1996.
- MEŞE Gülgün, “Yaşam Stilleri ve Kolektif Kimlik Etkileşimi”, *Cumhuriyet, Demokrasi ve Kimlik*, Der. Nuri Bilgin, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1997.
- MILLER Benjamin, “The Concept of Security: Should it be Redefined?”, *The Journal of Strategic Studies*, Vol: 24, No: 2, 2001.
- MORGAN Matthew J., “The Origins of the New Terrorism”, *Parameters*, 2004.
- RIPSMAN Norrin M. ve PAUL T.V., “Globalization and the National Security State: A Framework for Analysis”, *International Studies Review*, Vol: 7, 2005.
- WALT Stephen, “The Renaissance of Security Studies”, *International Studies Quarterly*, Vol: 35, No: 2, 1991.

Terörizmle Mücadelede Örgütsel Yaşam Evreleri Yaklaşımı

Organizational Life Cycles Approach in Countering Terrorism

Cenker Korhan DEMİR*

Öz

Terörizm ile mücadele alanındaki akademik yayınlarda ve uygulama alanında ortaya çıkan sonuç, bir taraftan terörizmi ortaya çıkaran kökten sebeplerle mücadele edilirken; diğer taraftan terör örgütlerinin operasyonel etkinliklerinin giderilmesinin gerekliliğidir. Akademik araştırmalar da sorunun bu iki boyutuna ilgi göstermiş; hatta bazı yayınlarda terörizmle ve teröristle mücadele gibi ayrımlar yapma yoluna dahi gidilmiştir. Öte yandan, terörizmle mücadelede terör örgütlerinin de bir örgüt olduğu gerçeği çok derinlemesine araştırılan bir konu olmamıştır. Bu noktadan hareket eden bu makalenin temel amacı, terör örgütlerinin örgütsel yaşam evrelerini dikkate alarak terörizmle mücadelede hangi araçların daha önemli olduğunu araştırmaktır. Çalışmanın kapsamı etnik ayrılıkçı terör örgütleri ile sınırlandırılmış ve üç terör örgütü (PIRA, ETA, LTTE) incelenmiştir. Makalede vaka çalışması yöntemi uygulanmış ve örnek olarak alınan örgütlerin eylem verileri analize dâhil edilmiştir. Araştırmanın da gösterdiği gibi, terörizmle mücadele ancak terör örgütlerinin yeteneklerini etkisiz hale getiren ve terörizmin sebeplerini ortadan kaldıran bütüncül bir stratejiyle başarılabilir. Bu ise terör örgütünün yaşam evrelerine göre farklı mücadele araçlarının kullanılmasını gerektirir. Terör örgütlerinin eylem inisiyatifine sahip

* Dr., Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Bilimleri ABD Bşk.lığı,
e-posta: ckdemir@kho.edu.tr; ckdemir@gmail.com.

olduğu dönemlerde caydırıcı ve ön alıcı tedbirler; şiddet kontrol altına alındığında ise terörizmin kökten sebeplerinin giderilmesine yönelik alınan tedbirler ağırlık kazanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: *Terörizm, Terörizmle Mücadele, Örgütsel Yaşam Evreleri, PIRA, ETA, LTTE.*

Abstract

Counter-terrorism efforts have two main aspects agreed by academic researches and operational field practices, which are mitigating the root causes of terrorism and subduing the operational capabilities of terrorist organizations. Even some researches make the cleavage deeper and separate the field as countering terrorism and combating terrorists. On the other hand, the fact of a terrorist organization being an “organization” has not been inspired decent scholar curiosity. Starting from this point of view, the article aims to study effective countering terrorism methods in accordance with the life cycles of terrorist organizations. The research comprises three ethnic separatist terrorist organizations such as PIRA, ETA, and LTTE. In order to reach the aim of the article, case study research method has been used, and the instruments of countering terrorism have been analyzed comparatively. As the study shows, countering terrorism can only be successful by an integrated strategy that neutralizes terrorist organization’s military capabilities and resolves the root causes of terrorism. However, different countering terrorism instruments are needed regarding the terrorist organization’s life cycle. Preemptive and deterrent force can be employed primarily, while the terrorist organization has the initiative of perpetrating violence. On the other hand, the measures against the root causes of terrorism should be used, if the terrorist violence could be taken under control.

Keywords: *Terrorism, Combating Terrorism, Organizational Life Cycles, PIRA, ETA, LTTE.*

1. Giriş

Terörizmin ortaya çıkışını antik çağlara kadar götürmek mümkün olsa da, akademik bir çalışma alanı olarak bilim insanlarının uzun yıllar dikkatlerini çekmediği ifade edilebilir. Bu alanda yapılan araştırmalar 11 Eylül 2001 terörizm saldırıları sonrasında ivme kazanmış, sadece 2000 ile 2007 arasında terörizm başlığıyla yayımlanan kitap sayısı, bundan önceki 60 yılda aynı başlıkla yayımlanan kitap sayısının 10 katından daha fazla olmuştur.¹

Öte yandan, üretilen eserlerin büyük çoğunluğunun terörizmin kavramsallaştırılması ve sebeplerine yönelik olduğu, terörizmle mücadele konusuna yeterince önem verilmediği dikkat çekmektedir. Bu konu, akademik bir ilgi alanı olmasından çok terörizmle mücadele eden güvenlik birimlerinin uğraşısı olarak görülmüş ve araştırmaların birçoğu da onlardan gelmiştir. Bu sebeple terörizmle mücadeleyle ilgili ilk çalışmalar teröristle nasıl mücadele edilebileceğine katkı sağlamıştır.

Bununla beraber, akademisyenlerin ilgi göstermesiyle birlikte, alanın içeriğinin genişlediği ve sonuçlarla beraber sebeplerin de mücadelenin bir parçası olarak görülmeye başladığı dikkatleri çekmektedir. Fakat bu çalışmalar, terör örgütlerinin hangi araçlarla etkisiz hale getirilebileceği üzerine odaklanırken; terör örgütünün örgütsel durumunu çok da dikkate almamışlardır. Hâlbuki terör örgütlerinin de diğer örgütler gibi yaşam evrelerine sahip olduğu iddia edilebilir ve bu evre üzerindeki konumları hangi mücadele yönteminin daha başarılı olacağı yönünde ipuçları taşıyabilir. Bu çalışmada, bu öneriden yola çıkarak terörizmle mücadele yöntemlerinin terör örgütlerinin yaşam evrelerine göre karşılaştırılması ve başarılı olanların ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Bu amaca ulaşmak üzere, öncelikle terörizmle mücadele araçlarının neler olduğu ortaya konacak; sonrasında terör örgütlerinin yaşam evreleri tanımlanacak; ardından çalışma için örnek alınan terör örgütlerinin yaşam evrelerine göre hangi mücadele

¹ Dipak K. Gupta, *Understanding Terrorism and Political Violence*, Routledge, London, 2008, p. 2.

yöntemlerinin etkili olduğu araştırılacaktır.

2. Terörizmle Mücadele

Terörizmle mücadele, geniş bir inceleme alanı olmasına rağmen, iki ana akımdan beslendiği söylenebilir. Bunlardan biri terör örgütlerinin eylem kabiliyetinin azaltılmasını ve doğrudan örgütsel fonksiyonların akamete uğratılmasını; diğeri ise terörizmi ortaya çıkaran kökten sebeplerin zaman içinde çözülmesini hedeflemektedir. Nitekim Crelinsten ve Schmid'in terörizmle mücadelede kullanılan araçları, uzlaşmacı ve baskıcı gibi iki ana başlık altında topladığı dikkatleri çekmektedir. Uzlaşmacı yöntemler, terörizmin kökten sebeplerinin ortadan kaldırılmasına yönelik yapılan reformlar ve terör örgütleriyle yapılan görüşmeleri içine alırken; baskıcı yöntemler ise hukukun da yardımıyla terör örgütlerinin güç kullanılarak bastırılmasını kapsamaktadır.²

Bazı araştırmacılar ise terörizmle mücadele yöntemlerinde kullanılan pasif ve proaktif tedbirlere dikkat çekmektedir. Pasif tedbirler, terör örgütlerinin hedefi olabilecek kritik tesis ve kişilerin güvenliklerinin artırılması gibi savunmaya yönelik çabalardır. Proaktif tedbirler ise, terör örgütlerinin etkinliğinin azaltılmasını amaçlayan ve yaşam alanlarını daraltan aktif tedbirlerdir.³ Benzeri bir sınıflandırmada ise, terörizmle mücadele yöntemlerinin “karşı-terörizm” (*counter-terrorism*) ve “anti-terörizm” (*anti-terrorism*) olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Burada kullanıldığı anlamıyla “karşı-terör”, terör saldırılarına proaktif tedbirlerle karşılık vermeyi ve güvenlik birimlerinin kullanılarak terör örgütlerinin operasyonel yeteneklerinin bitirilmesini ya da azaltılmasını hedefler. “Anti-terör” ise, yapısı itibarıyla savunma amaçlıdır ve kapsamlı terörizmle mücadele politikalarının uygulanmasını içerir. Bu yöntemle; terörizmin sebepleriyle mücadele, terör örgütlerinin toplumun diğer kesimlerinden bağlarının koparılması,

² Alex P. Schmid and Ronald D. Crelinsten, “Western Responses to Terrorism: A Twenty-Five Year Balance Sheet, Alex P. Schmid and Ronald D. Crelinsten (eds.), *Western Responses to Terrorism*, Frank Cass, New York, 1993, p. 309.

³ Walter Enders and Todd Sandler, *The Political Economy of Terrorism*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, p. 85.

örgütlerin dönüştürülmesi ve toplumda devlet yanlısı grupların oluşturulması hedeflenir.⁴

Bu kadar geniş bir içeriğe sahip terörizmle mücadele alanında, hangi yöntemin ve bunun içinde hangi mücadele araçlarının başarılı olduğunu bulmak için yapılan çalışmalardan birinde, terör örgütlerinin genellikle siyasal yöntemler (%43) ve polisiye tedbirlerle (%40) etkisiz hale getirilebildiği bulunmuştur. Askerî kuvvet kullanılması (%10) ve terör örgütlerinin hedeflerine ulaşması (%7) ise oldukça düşük oranlara sahiptir.⁵ Başka bir çalışmada, tarih boyunca terör örgütlerinin siyasal yapılar içerisine dâhil olmaları, amaçlarına ulaşmaları, halkın desteğini kaybetmeleri, kuvvet kullanılarak bastırılmaları, farklı şiddet biçimlerine yönelmeleri ya da örgüt liderlerinin etkisiz hale getirilmesi gibi altı farklı yolla etkisiz hale geldiği iddia edilmiştir.⁶ Martha Crenshaw ise, terör örgütlerinin fiziksel güç kullanılarak etkisiz hale getirilmesinin, örgütün terörizmi bir strateji olarak kullanmaktan vazgeçmesinin ve örgütsel çözülme yaşanmasının terörizmin etkisiz hale gelmesinde önemli olduğunu vurgulamaktadır.⁷

Bu çalışmalardan da görülebileceği gibi, terörizmle mücadelede kullanılan araçlar, terör örgütlerinin zorlayıcı ve siyasi olmak üzere iki temel yeteneğini etkisiz hale getirmeye çalışır. Terör örgütlerinin zorlayıcı yeteneğine karşı caydırıcı ve ön alıcı şekilde hareket edilirken, siyasal yeteneklerinin yok edilmesi için örgütsel bağlılıkları

⁴ Gus Martin, *Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues*, SAGE Publications, London, 2003, p. 345.

⁵ Siyasal yöntemlerle kasıt terör örgütlerinin hedeflerine siyasal yöntemleri kullanarak varma gayretleridir. Polisiye tedbirler ise ceza adalet sisteminin bütün yönleriyle kullanılmasına işaret etmektedir. Seth G. Jones and Martin C. Libicki, *How Terrorist Groups End: Lessons for Countering al Qaeda*, Rand Corporation, California, 2008, p. 19.

⁶ Audrey K. Cronin, *How Terrorism Ends*, Princeton University Press, Princeton, 2009, p. 8.

⁷ Martha Crenshaw, "How Terrorism Declines", Clark McCauley (ed.), *Terrorism Research and Public Policy*, Frank Cass, London, 1991, pp. 69-87.

ve toplumsal desteklerini azaltma yönünde çaba gösterilir.⁸ Bu çabalar siyasal, sosyal, ekonomik alanlarda tedbirler geliştirilmesi, ceza adalet sistemi unsurlarının kullanılması, sorunun yurt dışı bağlantılarının sonlandırılması ve yansımalarının yönetilmesi, örgüte ve onu besleyen her alana yönelik istihbarat çalışmaları yapılması ile yasal çerçevede askerî kuvvet kullanılması gibi yöntemleri içerir.⁹ Fakat mücadele araçlarının bu şekilde sıralanması bunların bir sıra dâhilinde kullanılması gerekliliği anlamına gelmemelidir. Devletler hangi yöntem ya da yöntemleri öncelikle kullanacaklarına yönelik seçimlerini; terör örgütlerinin etkililiği, kendi öncelikleri ve kapasitelerine göre yapabilecektir.

Terörizmle mücadele alanının kavramsal ve içerik tartışmalarının yanında, bazı inceleme güçlüklerine sahip olduğu da ifade edilmelidir. Bunlardan en önemlisi, alanın çok boyutlu olması ve kendine özgü koşullar taşımasıdır. Bir devletin mücadele yöntemi başka bir devletin mücadele yöntemine benzemeyeceği gibi, bir terör örgütüyle mücadele başka bir terör örgütüyle mücadele için doğrudan uygulanabilecek bir örnek oluşturamaz.¹⁰ Bu kendine özgülüğe rağmen, denenmiş ve başarılı/başarısız olmuş mücadele yöntemleri diğer devletlerin terörizmle mücadele politikalarının belirlenmesinde önemli bir başvuru noktası olabilecektir.

3. Terör Örgütlerinin Yaşam Evreleri

Terör örgütlerinin yaşam evreleri olabileceği düşüncesi, örgütlerin de canlı bir varlık gibi hem kendi içlerinde, hem de çevrelerinde yaşanan değişimlerden etkilendiğinin kabul edilmesinden kaynaklanır. Örgüt kuramlarıyla ilgili çalışmalar, bu konuyu “örgütsel

⁸ Jeffrey Ian Ross and Ted Robert Gurr, “Why Terrorism Subsidies: A Comparative Study of Canada and the United States”, *Comparative Politics*, 21 (4), 1989, p. 408.

⁹ Cenker Korhan Demir, *Sebeplerinden Mücadele Yöntemlerine Avrupa’da Etnik Ayrılkçı Terörizmin Analizi*, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2010, s. 133 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

¹⁰ G.D. Miller, “Confronting Terrorisms: Group Motivation and Successful State Policies”, *Terrorism and Political Violence*, 19, 2007, pp. 331–350.

ekoloji” başlığı altında incelemektedir.¹¹ Genel olarak bu bakış açısında, örgütlerin doğdukları, büyüdükları, yaşlandıkları ve öldükleri ya da etkilerini kayb ettikleri düşüncesi vardır.¹²

Terörizm fenomenine örgütsel fonksiyonlar açısından yaklaşan ilk akademisyenlerden biri olan Crenshaw, bu yaklaşımını “örgütsel süreç” kuramı adı altında ele alır. Araştırmacıya göre, her terör örgütü için en önemli mesele yaşamını sürdürmektir. Hatta örgütler, terör eylemlerini de yaşamlarını sürdürebilmek için yapar.¹³ Nitekim Weinberg ve Richardson, çatışma kuramlarının terör örgütlerine uygulanabilirliğini tartıştıkları çalışmalarında, Batı Avrupa örneklerini incelemiş ve terör örgütlerinin doğum/ortaya çıkışı, büyüme/gelişme ve azalma gibi yaşam evrelerine sahip olabileceğini iddia etmiştir.¹⁴

Terör örgütleri, kendilerine özgü nitelikler taşımakla beraber, genel olarak belirli bir yaşam döngüsüne sahiptir. Kitlelerin hissettikleri mağduriyetlere rağmen pasif kalmalarına seçkinlerin memnuniyetsizliğinin eklenmesiyle doğarlar;¹⁵ sonrasında büyür, amacına ulaşır ya da dönüşür ve hayatta kalmaya çalışırlar ya da etkisiz hale gelirler.¹⁶ Bu süreç her birinde farklı uzunluklarda yaşanır. David Rapoport, terörizmin dalgalar halinde ortaya çıktığı ve sonlandığını iddia etmiştir. Araştırmacıya göre, bu dalgalar terör örgütlerinin ideolojileri, eylem stratejileri ve yöntemleri açısından bütünlük taşımaktadır ve yaklaşık 40 yıllık süreye denk gelmektedir.¹⁷

¹¹ H. Okan Yeloğlu, “Örgütsel Ekoloji”, H. Cenk Sözen ve H. Nejat Basım (eds.), *Örgüt Kuramları*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 205.

¹² Richard Daft, *Organization Theory and Design*, South-Western, 2009, p. 340.

¹³ Martha Crenshaw, “Theories of Terrorism: Instrumental and Organizational Approaches”, David Rapoport (ed.), *Inside Terrorist Organizations*, Frank Cass, London, 2001, p. 19.

¹⁴ Leonard Weinberg and Louise Richardson, “Conflict Theory and the Trajectory of Terrorist Campaigns in Western Europe”, Andrew Silke (ed.), *Research on Terrorism: Trends Achievements, and Failures*, Frank Cass, London, 2004, pp. 138-160.

¹⁵ Martha Crenshaw, “The Causes of Terrorism”, *Comparative Politics*, 13, 1981, p. 384.

¹⁶ Dipak Gupta, a.g.e., pp. 76-101.

¹⁷ David Rapoport, “The Four Waves of Rebel Terror and September 11”, Charles Kegley (ed.), *The New Global Terrorism*, Pearson, New Jersey, 2003, p. 37.

Kendi içinde bazı karakteristikleri paylaşan terörizm dalgaları içinde birden fazla örgüt ortaya çıkmakta ve sonlanmaktadır.

Terör örgütlerinin var olma gayretlerinin başarılı olması örgüt içi ve dışındaki değişkenlere etkin cevap vermeyi gerektirir. Crenshaw, bir örgüt ne kadar yaşlanırsa, davranışlarının o kadar örgütsel fonksiyonlarla açıklanabileceğini iddia eder.¹⁸ Jerrold Post ise, terör örgütü için hayatta kalmanın temel öncelik olduğuna inanır ve hedefine ulaşsa dahi varlığını devam ettirebilmek için mutlaka farklı meşruiyetler arayacağını iddia eder.¹⁹ Konunun bu tarafından bakıldığında, siyasî hedefleri ne olursa olsun, terör örgütünün temel amacının varlığını korumak olduğu görülür.

Bu çalışmada terör örgütlerinin yaşam evreleri dört dönem halinde incelenecektir. Birinci evre (doğum), örgütün kuruluşunu ilân ettiği, fakat sürekli eylemlere başlamadığı, bunun yerine örgütlenme ve ideolojik çalışmalara yoğunlaştığı yılları kapsamaktadır. Bu dönemde eylemler olsa da yoğunluğu ve şiddeti diğer dönemlere göre daha azdır. Temel amaç örgüte destek sağlamaktır. Doğum evresinde örgütler yaşamlarını devam ettirmekte bazı güçlüklerle karşılaşır. Bunlardan birisi “yeniliğin zafiyeti” (*liability of newness*) olarak adlandırılmaktadır. Buna göre örgütlerin yaşam evrelerinin ilk safhalarında karşılaştıkları sorunlar, kısa ömürlü olmalarına sebep olur.²⁰ Terör örgütleri bu dönemde halktan destek alabilir ve bunu sağlamlaştırırsa örgütün hayatta kalma şansı ve süresi artacaktır.²¹ Nitekim Rapoport, terör örgütlerinin %90'ının bir yıl, kalanların

¹⁸ Martha Crenshaw, “Theories of Terrorism: Instrumental and Organizational Approaches”, David Rapoport (ed.), *Inside Terrorist Organizations*, Frank Cass, London, 2001, p. 21.

¹⁹ Jerrold Post, “Terrorist Psycho-logic: Terrorist Behavior as a Product of Psychological Forces”, Walter Reich (ed.), *Origins of Terrorism*, The Woodrow Wilson Center Press, Washington, 1998, p. 38.

²⁰ Yeloğlu, a.g.y., s. 211.

²¹ Peter J. Phillips, “The Life Cycle of Terrorist Organizations”, *International Advances in Economic Research*, 17, 2011, pp. 369-385.

yarısının ise 10 yıl içinde etkisiz hale geldiğini iddia eder.²²

Terör örgütleri kuruluş yıllarını atlatabilir ve halktan destek alırsa, büyüme evresine geçebilir. Bu dönemde eylem yoğunluğu ve şiddeti, etkilediği coğrafya ve örgüte katılımlar ya da sempati duyanların artmasıyla örgütsel açıdan zirve noktasına ulaşır.²³ Halk kitleleriyle örgüt arasında kurulan bağ ve örgüte katılımların yüksek seviyelerde olması dikkat çekici özelliklerdendir. Terör örgütü, bunun muhafazasına ve konsolide edilmesine çalışmaktadır. Eğer başarılı olunursa, örgütsel fonksiyonların ve ilişkilerin tanımlandığı olgunlaşma süreci yaşanır. Bunu başaramayan örgütler düşüş eğilimine girer.

Üçüncü evre (değişim), örgütün çevresel ya da örgütsel faktörler nedeniyle değişim ihtiyacını hissettiği dönemi işaret etmektedir. Bu döneme girilmesinin iki ana sebebi vardır. Birincisi, terörizmle mücadele çabaları örgütlerin eylemlerinin azalmasına sebep olabilir. İkincisi, terör örgütleri yaptığı eylemlerin istediği sonuca ulaşmasında yeterli katkıda bulunmadığının farkına varmıştır. Bu evrede örgütler, daha az şiddet ve yoğunlukta eylemler yapar, hayatta kalabilmek için strateji, taktik, söylem ve eylemlerinde değişim yaratmaya çalışır.²⁴ Yaşanan değişim terör örgütünün organize bir suç örgütü ya da siyasi bir parti haline dönüşmesine, amaçlarına ulaşmasına ya da değişimin başarısızlığa uğrayarak etkisiz hale gelmesine neden olabilir.²⁵ Örgütler, değişimi bulunduğu çevrede gerçekleştiremezse çevrelerini değiştirme gayretine yönelebilir.²⁶ Terör örgütlerinin bunun sıklıkla gerçekleştirdiği ve destek bulabildiği başka ülkelerde faaliyetlerine devam ettiği bilinmektedir.

Son evre (etkisiz hale gelme) ise terör örgütünün eylemlerine

²² David Rapoport, "Terrorism", Mary Hawkesworth and Maurice Kogan (eds.), *Encyclopedia of Government and Politics*, Routledge, London, Vol. 2, 1992, p. 1067.

²³ Weinberg and Richardson, a.g.y., p. 142.

²⁴ C. Korhan Demir, "Öğrenen Örgütler ve Terör Örgütleri Bağlamında PKK", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 19, 2008, ss. 57-88.

²⁵ Gupta, a.g.e., p. 146.

²⁶ Yeloğlu, a.g.y. s. 209.

son vermesi, askerî yöntemlerle bastırılması, hedeflerine ulaşması ya da siyasal partiler içinde görüşlerini ifade etmeye karar vermesi gibi faaliyetlerle gerçekleşir. Bu dönemde örgütün eylemlilik oranları oldukça düşer, örgütü büyük gruplar halinde terk etmeler başlayabilir ve son aşamada silâhlar bırakılır.

Öte yandan, örgütsel hayat biyolojik yaşam döngüleri kadar tahmin edilebilir değildir²⁷ ve biyolojik ölüm/doğum ile örgütsel ölüm/doğum arasında bazı farklılıklar vardır. Biyolojik doğum, daha önce olmayan bir canlının hayata gelmesi iken; örgütsel doğum, yeni bir örgütün ortaya çıkması ve örgütün çevresini değiştirmesi şeklinde görülebilir. Biyolojik ölüm bir canlının hayatını kaybetmesi anlamına gelir. Örgütsel ölüm ise örgütün fiilen ortadan kalkması olabileceği gibi, etkisiz hale gelmesi ya da başka bir örgüt haline dönüşmesi de olabilir.²⁸

Her ne kadar terör örgütlerinin yaşam evreleri bu şekilde belirtilse de, bu süreçlerin kendilerine özgü yoğunlukta yaşanabileceği ifade edilmelidir. Bu sebeple yaşam evreleri genel çerçeve olarak kabul edilmeli; hepsinde aynı şekilde gerçekleşeceği, birbirini takip edeceği ya da aynı sürelerle karşılık geleceği gibi bir anlam çıkarılmamalıdır. Örneğin bazı terör örgütleri daha doğum aşamasındayken etkisiz hale getirilebileceği gibi, bazıları başarılı olabilir, bazıları ise değişim dönemini başarılı olarak gerçekleştirerek çevrelerine uyum sağlar ve örgütsel yaşamlarını uzatabilir.

4. Örgütsel Yaşam Evrelerine Göre Terörizmle Mücadele

Terörizmle mücadeleyle ilgili çalışmaları bulunan Paul Pillar, terörizmle mücadele politikalarının terör örgütlerinin yaşam evrelerine göre oluşturulması gerekliliğinden bahsetmiştir.²⁹ Ayaklanmalara karşı mücadelede önemli tecrübeleri olan Samuel Griffith, terör örgütlerinin

²⁷ Donald L. Lester, John A. Parnell and Shawn Carraher, "Organizational Life Cycle: A Five Stage Empirical Scale", *International Journal of Organizational Analysis*, 2003, pp. 339-354.

²⁸ Yeloğlu, a.g.y., s. 210.

²⁹ Paul R. Pillar, *Terrorism and U.S. Foreign Policy*, Brookings Institution Press, Washington, 2003, p. 29.

zamanında tespit edilmesi ve örgütsel yapısı oluşmadan bastırılmasının önemine işaret eder.³⁰ Öte yandan örgütün doğum aşamasında müdahale hassas bir konudur. Suç oluşmadan müdahale edilmesi hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yol açarken; suç oluşuktan sonra müdahalede geç kalınırsa hareketin örgütlenmesi tamamlanabilir. Bu sebeple müdahalenin etkili olabilmesi için anlık istihbarata ve süratle hareket eden karar mekanizmalarına ihtiyaç vardır.³¹

Bunun yanında, uzun süredir hayatta olan örgütlerle mücadelede sosyo-ekonomik faktörlerin önemi vurgulanmakta ve terörizmle mücadelede bu alanlara yönelik politika geliştirilmesiyle başarıya ulaşılabileceği iddia edilmektedir.³² Yapısını sağlamlaştıran ve örgütsel fonksiyonlarını çalıştıran, belirli bir desteğe sahip olan terör örgütleriyle mücadelede sadece örgütle değil; örgütü ortaya çıkaran kökten sebeplerle mücadele de bir zorunluluk olarak ortaya çıkacaktır.

Terörizmle mücadelede hangi yöntemin başarılı olduğu araştırılırken, genel olarak örgütlerin etkisiz hale getirilme anında hangi yöntemin kullanıldığına bakılmaktadır. Hâlbuki son aşamaya ulaşana kadar çok farklı mücadele araçları kullanılmış ve örgütün etkisiz hale gelmesine hemen hepsi tesir etmiş olabilir. Bu yüzden terörizmle mücadelede terör örgütlerinin yaşam evrelerine göre farklı mücadele araçlarının seçilmesi, terör örgütlerinin etkisiz hale geleceği ortamın oluşmasına neden olacaktır.

Çalışma kapsamında “Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu” (*Provisional Irish Republican Army/PIRA*), “Bask Özgürlük” (*Euskadi 'ta Askatasuna/ETA*) ve “Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları” (*Liberation Tigers of Tamil Eelam/LTTE*) örgütleri incelenmiştir. Ele

³⁰ James Kiras, a.g.y., p. 176.

³¹ James D. Kiras, “Irregular Warfare: Terrorism and Insurgency”, John Baylis et al. (eds.), *Strategy in the Contemporary World: An Introduction to Strategic Studies*, (2'nd ed.), Oxford University Press, Oxford, 2007, pp. 176-177.

³² S. Brock Blomberg, Rozlyn C. Engel, and Reid Sawyer, “On the Duration and Sustainability of Transnational Terrorist Organizations”, *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 54, No. 2, 2010, pp. 303-310.

alınan örneklerin tamamı etnik motivasyonlu terör örgütüdür. Uyguladıkları eylem stratejileri açısından PIRA ve ETA'nın şehir gerillası, LTTE'nin ise şehirlerde de eylem yapmasına rağmen genel olarak kır gerillası yöntemini benimsediği görülmektedir. Eylem stratejilerindeki farklılık ve devletlerin terörizmle mücadelede kullandığı kendilerine özgü yöntemler çalışmanın zenginleşmesine katkıda bulunmuş; örgütlerin ortaya çıkmaları ve etkisiz hale getirilmelerinin birbirlerine yakın zamanlarda olması ise karşılaştırmanın geçerliliğine fırsat vermiştir.

4.1. PIRA Terörizmiyle Mücadele

PIRA, 1969'da IRA'dan ayrılan bir grup tarafından kurulmuştur.³³ Örgütün temel amacı, Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'tan ayrılması ve İrlanda Cumhuriyeti ile birleşmesini sağlamaktır. Örgütün stratejisini ve örgütle yürütülen mücadeleyi içlerinde bütünlük oluşturan dört ayrı zaman diliminde incelemek mümkündür. PIRA'nın yaşam evreleri olarak adlandırılan bu dönemler Tablo-1'de görülebilir.

Tablo-1: PIRA'nın Yaşam Evreleri³⁴

	Eylem Yoğunluğu	Eylem Şiddeti
Doğuş (1969-1971)	33,5	46
Büyüme (1972-1979)	119,63	114,88
Değişim (1980-1997)	92,83	44,17
Etkisiz Hale Gelme (1998-2013)	2,25	0,38

³³ PIRA, 1921'de imzalanan İngiltere ve İrlanda Anlaşması ile oluşturulan ve adanın ikiye bölünmüşlüğüne sebep olan düzenin geçici olduğunu ve bu durumu tanımadığını ilan ederek 1969'da IRA'dan ayrılmıştır.

³⁴ Tablo oluşturulurken "Global Terrorism Database" veritabanından faydalanılmıştır. Veriler 1970 ile 2013 yılları arasında kapsamaktadır. Tabloda kullanılan "Eylem Yoğunluğu" belirtilen evrede örgütün ortalama eylem sayısını, "Eylem Şiddeti" ise örgütün sebep olduğu ortalama ölüm sayısını göstermektedir. <http://www.start.umd.edu/gtd/>, (Erişim Tarihi: 05.05.2015).

Bu evrelerden ilki, PIRA terör örgütünün ortaya çıktığı 1969'dan 1971'e kadar olan "Doğuş Evresi"dir. Esasen PIRA açısından böyle bir tarih belirlemek oldukça güçtür. Çünkü örgüt daha önce kurulmuş olan IRA'nın devamı olarak faaliyete başlamıştır. Bu nedenle örgütün doğuş sürecini İrlanda adasının fiilen ikiye bölündüğü 1921 ya da daha gerilere, ilk göçmenlerin adaya getirildiği 17'nci yüzyıla kadar götürmek olasıdır. Fakat bu çalışmada PIRA ele alındığından *Troubles* olarak adlandırılan ve 1969 yılını işaret eden dönem doğuş evresinin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde görülen en önemli özellik İrlanda adasının kuzeyindeki toplumun etnik ve dini farklılıkların da etkisiyle birbirlerinden ayrılmaya başlamasıdır.³⁵ Örgütün bu dönemdeki stratejisi, 'savunma-misilleme-saldırı' olarak isimlendirilmektedir.³⁶

İkinci dönem PIRA terörünün tırmanmaya başladığı yılları içine alır ve "Büyüme Evresi" olarak adlandırılır. Bu dönemde örgütün eylem şiddet ve yoğunluğunun en yüksek ortalamalara ulaştığı görülmektedir. Birleşik Krallık'ın da örgüte askerî yöntemlerle cevap vermesinin etkisiyle bu dönemde silahlı çatışmaların yoğun olarak yaşandığı görülmektedir.

Üçüncü dönem, 1980'deki cezaevi eylemleri ile başlar ve 1997'ye kadar sürer. "Değişim Evresi" olarak adlandırılan bu evrenin karakteristiği, PIRA'nın siyasal alanda yapılan faaliyetlerin silahlı eylemlerden daha fazla dikkat çektiğini görmesi olmuştur. Örgüt uzun dönem savaşı öngören bu stratejisini "Silah ve Seçim Sandığı" (*Armalite and Ballot Box*) olarak isimlendirmiştir.³⁷ Bu dönemden

³⁵ Bunun temel sebepleri ise geçmişte toplumlar arasında meydana gelen çatışmalar, Birleşik Krallık'ın bu çatışmalarda bir grubun yanında olması, sosyal ve ekonomik koşullara ulaşmada etnik gruplar arasında farklılık yaşanması sayılabilir. Beklenenin aksine, bu gibi problemler dahi Kuzey İrlanda'da terörizmin doğrudan ortaya çıkmasına sebep olmamış; öncelikle barışçıl protestolarla kendini göstermiştir. Fakat bu protestoların şiddet içeren yöntemlerle bastırılması ve paramiliter örgütlerin varlığı PIRA'nın doğmasına neden olmuştur. Örgüt bu dönemde silahlı saldırılarına başlamıştır.

³⁶ Tim Pat Coogan, *The I.R.A.*, Harper Collins, London, 1995, p. 365.

³⁷ C.J.M. Drake, "The Provisional IRA: A Case Study", *Terrorism and Political*

sonra siyasi kanadın ağırlığı askerî kanada göre artış eğiliminde olmuştur.

PIRA terörizminin son evresi “Etkisiz Hale Gelme” olarak adlandırılmaktadır ve 1998’de imzalanan Belfast Anlaşması (*Good Friday*) ile başlar, hâlen içinde bulunduğumuz dönemi kapsar. Bu dönemde silahlı eylemleri sıfır noktasına kadar azalan örgüt, 2005’te silahlı mücadeleye son verdiğini ilan etmiştir.

Terörizmle mücadele açısından bakıldığında, Kuzey İrlanda’da terörizm sorunu ilk ortaya çıktığında yerel güvenlik birimleriyle mücadele edilmeye çalışıldığı dikkatleri çekmektedir. Fakat bu strateji yeterli olmadığı gibi güvenlik birimlerinin ayrımcılık faaliyetlerine karıştığı iddialarının artmasına ve sorunun şiddetlenmesine neden olmuştur. Bunu ortadan kaldırmak amacıyla Birleşik Krallık hükümeti 9 Ağustos 1971’de ordunun kullanılmasına (*Operation Demetrius*) karar vermiştir. Bu noktadan sonra terörizmle mücadele, ayaklanmalara karşı askerî harekât icra edilmesi şeklinde uygulanmaya başlanmıştır. Fakat askerî kuvvetlerin kullanılması terörizmi sonlandırmak bir yana, terörizmden zarar görenlerin sayısının artmasına ve hukukun çiğnendiği iddialarının yoğunlaşmasına neden olmuştur.³⁸ Ayrıca, E4A ve SAS komandoları gibi özel birliklerin görevlendirilmesi ve bunların uyguladıkları taktikler kamuoyunda yargısız infaz yapıldığına yönelik eleştirilere sebep olmuştur.³⁹

PIRA ile mücadelede alınan askerî tedbirler yasal önlemler ile desteklenmiştir. Bunlardan biri olan “Gözaltına Alma” (*internment*) yasası, PIRA ile ilgisi olduğundan şüphelenilen kişilerin herhangi bir araştırma yapılmadan ya da mahkeme kararına gerek duyulmadan gözaltına

Violence, Vol. 3, No. 2, 1991, pp. 43-60.

³⁸ J.L.P. Thompson, “Deprivation and Political Violence in Northern Ireland: 1922-1985”, *The Journal of Conflict Resolution*, 33 (4), 1989, pp. 676-699; David McKittrick and David McVea, *Making Sense of The Troubles*, New Amsterdam Books, Chicago, 2002, pp. 62-75.

³⁹ Levent Özçağatay, *Kuzey İrlanda ve IRA: Silâhlî Mücadeleden Siyasal Çözüm*, Papirüs Yayınevi, İstanbul, 1998, ss. 148-149; David McKittrick and David McVea, a.g.e., p. 116.

alınmasına imkân vermiştir.⁴⁰ Ayrıca terör olaylarına bakanlar ile diğer mahkemelerin kuruluşları arasında farklılıklar yaratılmıştır.⁴¹

Terörizmle mücadeleyle ilgili ilk yasal düzenleme, 1974’de “Geçici Önlemler” adıyla yürürlüğe girmiş; 1989’da “Terörizmle Mücadele Yasası” (*Prevention of Terrorism Act/PTA*) çıkarılana kadar devam ettirilmiştir. Sonrasında, 1991’de, sadece Kuzey İrlanda’da uygulanacak “Kuzey İrlanda Geçici Acil Önlemler Yasası” (*Northern Ireland Emergency Provisional Act/NIEPA*) kabul edilmiştir.⁴² Bu yasayla terör örgütü üyelerinin ses ve görüntülerinin yayımlanması yasaklanmış; evler için makul bir şüphe, diğer yerlerde herhangi bir şüphe ve hâkim kararı olmadan arama yapılmasına izin verilmiş; terör örgütüne yönelik polis soruşturmalarında bilgi verme zorunluluğu getirilmiş; sınır geçişlerinde sorgulama ve arama yapılmasına müsaade edilmiştir. Ayrıca dava açmak için maddi delil aranmamış, teslim olan ya da yakalanan teröristlerin ihbarlarına ve itiraflarına güvenilmiştir.⁴³ Kuzey İrlanda’dan Britanya Adası’na yapılacak seyahatler dahi güvenlik sebebiyle engellenmiştir.⁴⁴

Bu yasalar insan hakları ve vatandaşlık hukuku açısından Birleşik Krallık’ın eleştirilmesine sebep olmuştur. Eleştiriler içinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AIHM) gözaltı sürelerinin savcı veya hâkim karşısına çıkmadan uzatılamayacağı yönünde olan ve güvenlik kuvvetleri tarafından yürütülen soruşturma tekniklerinin insanlık dışı olarak vurgulayan kararları önemlidir.⁴⁵ Buna rağmen, NIEPA ve PTA’nın ancak 2000 yılında çıkarılan “Terörizm Yasası” (*Terrorism*

⁴⁰ McKittrick and McVea, a.g.e., pp. 62-75.

⁴¹ McKittrick and McVea, a.g.e., pp. 123-124.

⁴² David Bonner, “United Kingdom: The United Kingdom Response to Terrorism”, Alex P. Schmid and Ronald D. Crelinsten (eds.), *Western Responses to Terrorism*, Frank Cass, London, 1993, p. 179.

⁴³ McKittrick and McVea, a.g.e., p. 154.

⁴⁴ Bonner, a.g.m., pp. 180-185.

⁴⁵ Bonner, a.g.m., pp. 182-183.

Act) ile ortadan kaldırıldığı görülmektedir.⁴⁶

Birleşik Krallık hükümetinin terörizmle mücadele politikaları PIRA'nın yaşam evrelerine göre incelendiğinde, doğuş evresinde Birleşik Krallık'ın baskıcı ve ayrımcı politikalarının örgütün büyümesine sebep olduğu görülmektedir. PIRA'nın büyüme evresinde eylemlerini artırmasına Birleşik Krallık askerî ve yasal tedbirleri ağırlaştırarak cevap vermiştir. PIRA'nın, değişim evresine girdiğinde ise, stratejisini değiştirerek eylemlerin şiddet ve yoğunluğunu azaltması, sorunun çözülmesine yönelik yapılan görüşmelere ve siyasi çabalara ivme kazandırmıştır. Esasen PIRA sorununun ilk yıllarından itibaren görüşmelerin kullanılmaya çalışıldığı bilinmektedir. Ancak bu yöntemin örgütün değişim dönemine girdiği ve silahlı mücadelenin ağırlığını kaybettiği noktadan sonra etkili olduğu dikkatleri çekmektedir.⁴⁷

Birleşik Krallık'ın ancak Belfast Antlaşması'ndan sonra terörizmle mücadele yasalarını değiştirdiği, ayrımcılıkla ilgili eleştiri alan kurum ve uygulamaları kaldırdığı görülmektedir. Birleşik Krallık, sorunlu yılların başlangıcında bölgeye gönderdiği askerî kuvvetleri ise 1995'ten itibaren çekmeye başlamış ve bu anlamda başlattığı askerî operasyonu, terör örgütü silahlarını uluslararası bir komisyona teslim ettikten sonra, 2007'de sona erdirdiğini duyurmuştur. PIRA ile mücadelede Birleşik Krallık'ın şiddetin yoğun olarak yaşandığı yıllarda baskıcı ve terör örgütünün yapısını çözmeye yönelik politikalara; şiddetin azaldığı dönemde ise terörizmin kökten sebeplerini ortadan kaldırmaya yönelik uygulamalara ve diplomasiye ağırlık verdiği söylenebilir.

4.2. ETA Terörizmiyle Mücadele

ETA, 1959'da radikal gençlik örgütlerinin birleşmesi neticesinde kurulmuş, kurulduğu andan itibaren tarihî yedi Bask bölgesinin birleştirilmesi ve bağımsızlığı, Bask kimliği ve dilinin savunulması,

⁴⁶ T. Taylor, "United Kingdom", Yonah Alexander (ed.), *Combating Terrorism: Strategies of Ten Countries*, The University of Michigan Press, Michigan, 2002, pp. 187-223.

⁴⁷ Cenker Korhan Demir, "Terörizmle Mücadelede Görüşmeler", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, Sayı 38, 2013, ss. 38-39.

Baskılara yönelen baskılara karşı mücadele gibi amaçları gerçekleştirmeyi hedeflemiştir.⁴⁸

ETA'nın örgütsel yaşam sürecini, Tablo-2'de görülebileceği gibi, dört evre içinde incelemek mümkündür. Bunlardan birincisi, doğuş evresidir ve örgütün kuruluşundan 1973'e kadar olan dönemi kapsar. Bu evrede birkaç eylem gerçekleştirilmiş olsa da, örgüt henüz stratejik ve taktik sorgulamalar içerisindedir. İkinci dönem, büyüme evresidir; 1973'de Blanco suikastı ile başlar, 1975'de Franco'nun⁴⁹ ölümü ile ivme kazanır ve 1989'da neticelenir. Bu dönem içinde, özellikle 1978 ile 1980 arasında, ETA eylem yoğunluğu ve şiddeti açısından tarihinin en yüksek rakamlarına ulaşmıştır. Üçüncü evre, terör örgütünün eylemlerinin nispeten kararlı bir seviyede olduğu 1990 ile 2005 arası kapsar. Bu dönemin temel özelliği, eylemlerin yoğunluk ve şiddet ortalamalarının bir önceki döneme göre oldukça düşük olmasıdır. Son evre, terör örgütünün etkisiz hale getirildiği dönemdir. ETA'nın sürekli ateşkes ilânı ile başlar ve günümüze kadar devam eder.

Tablo-2: ETA'nın Yaşam Evreleri⁵⁰

	Eylem Yoğunluğu	Eylem Şiddeti
Doğuş (1959-1972)	3	0,33
Büyüme (1973-1989)	81,82	37
Değişim (1990-2005)	37,69	12,31
Etkisiz Hale Gelme (2006-2013)	9,25	1,25

⁴⁸ Goldie Shabad and Francisco José Llera Ramo, "Political Violence in a Democratic State: Basque Terrorism in Spain", Martha Crenshaw (ed.), *Terrorism in Context*, (3rd ed.), The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania, 2003, p. 427.

⁴⁹ İspanyol General Francisco Franco, İspanyol İç Savaşı'nın ardından 36 yıl boyunca ülkeyi yönetmiştir. Amiral Luis Carrero Blanco, Franco döneminin ikinci adamıdır.

⁵⁰ ETA ilk planlı eylemini 1968'de yapmasına rağmen, 1969 yılında silahlı mücadelesini askıya almak zorunda kalmıştır. Bundan sonraki ilk silahlı eylem, 20 Aralık 1973'de gerçekleşmiştir. Eylemlerin alındığı "*Global Terrorism Database*" ise 1970 ile 2013 arasında veri sağlamaktadır. <http://www.start.umd.edu/gtd/>, (Erişim Tarihi: 05.05.2015).

Terör örgütünün kurulduğu yıllarda iktidarda olan Franco yönetimi, iç güvenlik sorunlarına tamamen askerî perspektifle bakmaktadır. Bu sorunlarla mücadele etmek için de ilk tedbir olarak sıkıyönetim (*State of Exception*) ilân etmiştir.⁵¹ Bu uygulamayla ifade özgürlüğü, haberleşmenin gizliliği, seyahat ve yerleşme özgürlüğü, sendikal ve siyasal haklar gibi çeşitli konularda kısıtlamalar getirmiş; tutuklama yetkisinin geniş olarak kullanılmasına neden olmuştur.⁵² İspanya askerî bölgelere ayrılmış ve bu bölgelerde yetkili askerî mahkemeler tahsis edilmiştir. Mahkeme sürecinin gizli olması ve sabit delillerden çok itiraflara dayanması gibi unsurlar bu dönemde yöneltilen eleştirilerin başında gelmiştir.⁵³

İspanya'nın, terör örgütünün kuruluş döneminde, şiddetle üstüne gitmesi, ETA'nın üzerinde baskıya sebep olsa da, tamamen çözülmesiyle neticelenmemiştir. Bunun yerine, Baskların devlete karşı artan nefretinin patlama anının ertelenmesine neden olmuştur. Nitekim ETA, bu aşamayı atlattıktan sonra ilk kurulduğu yıllara göre daha fazla halk desteği alacak konuma gelmiştir.

Franco rejiminin sonlandığı 1975'den itibaren ise, İspanya'nın terörizmle mücadele politikası; polisiye ve yasal önlemler, müzakereler, ETA üyelerinin entegrasyonu, ETA üyelerinden mahkûm olanların çeşitli cezaevlerine dağıtılması ve uluslararası işbirliği gibi beş başlık altında toplanabilir.⁵⁴ “Demokrasiye Geçiş Dönemi” olarak adlandırılan 1975 ile 1982 arasında sıkıyönetime ve askerî mahkemelere son verilmiş; siyasî yasaklar kaldırılmıştır.⁵⁵ Bu çabalar, Anayasa'nın 1978'de referandumla kabul edilmesiyle sonuçlanmıştır. İspanyol Anayasası bir taraftan devletin bütünlüğünü korumayı amaçlarken,

⁵¹ Sıkıyönetimden en fazla etkilenenler Basklar olmuş, sadece Bask bölgelerinde 1968 ile 1975 arasında 10.000'in üstünde tutuklama ve 1400'e yakın iç göç gerçekleşmiştir. Robert P. Clark, *The Basque Insurgents: ETA, 1952-1980*, The University of Wisconsin Press, Wisconsin, 1984, pp. 241-242.

⁵² Clark, *The Basque Insurgents*, p. 240.

⁵³ Clark, *The Basque Insurgents*, p. 239.

⁵⁴ Antonio Remiro Brotons and Carlos Esposito, “Spain”, Yonah Alexander (ed.), *Combating Terrorism: Strategies of Ten Countries*, University of Michigan Press, Michigan, 2002, p. 170.

⁵⁵ Clark, *The Basque Insurgents*, p. 249.

diğer taraftan ülke içindeki etnik farklılıkları da yansıtmaya çalışmıştır. Anayasa'ya dayanarak özerklik statüleri hazırlanmış ve ilk olarak Bask Özerklik Statüsü onaylanarak yürürlüğe girmiştir.⁵⁶

Bunun yanında, demokrasiye geçiş sürecinde, ETA'yla görüşmelere de başlanmış ve 2005'e kadar örgütle 20'nin üzerinde görüşme yapılmıştır.⁵⁷ İspanya ile ETA arasında iletişim ortamı her zaman açık olmasına rağmen, bu durum sorunun çözülmesinde çok etkin bir rol oynayamamıştır. Görüşmeler sıklıkla terörizm eylemleriyle kesilmiştir.⁵⁸

Bütün bu koşullara rağmen, ETA terörizmi nihayetlenmemiş; tam aksine eylem sayısı ve şiddeti açısından tarihin en yoğun dönemi yaşanmıştır. ETA'nın yaklaşık 40 yıllık eylem hayatı boyunca yaptığı eylemlerin yaklaşık %23'ü ve sebep olduğu ölümlerin ise %29'u 1978 ile 1980 arasında kapsayan üç yılda gerçekleşmiştir.⁵⁹ Bu durum, Franco rejimi tarafından baskı altında tutulan ETA'nın rejimin yıkılmasından hemen sonra demokratikleşmeye çalışan İspanya'da oluşan hassasiyetlerden faydalanmaya çalışmasıyla açıklanabilir.

ETA'nın artan eylemleri hükûmetin politikalarını gözden geçirmesine neden olmuştur. Demokratikleşme yönünde ilk başlarda harcanan yoğun çabaların yerini terör örgütünün eylemlerinin bitirilmesine yönelik uygulanan sert tedbirler almıştır. İspanya, 1978 ile 1979'da kanun hükmünde kararnamelerle terörizmle mücadelede yasal tedbirler almaya başlamıştır. Demokrasiye geçiş dönemi içerisinde yer alan bu süreçte, diğer suçlardan farklı soruşturma ve kovuşturma usullerinin uygulanmaya başlandığı dikkatleri çekmektedir. Yargılama sürecinin hızlandırılması, hâkimlerin gözaltına alma yetkilerinin artırılması, terör örgütüyle ilgili olduğundan şüphelenilen yerlerin önceden izin almadan

⁵⁶ Akın Özçer, *Çoğul İspanya: Anayasal Sistemi ve Ayrılkçı Terörle Mücadele Modeli*, İmge Kitabevi, Ankara, 2006, s. 138.

⁵⁷ Robert P. Clark, *Negotiating with ETA: Obstacles to Peace in the Basque Country: 1975-1988*, University of Nevada Press, Reno, 1990.

⁵⁸ Demir, "Terörizmle Mücadelede Görüşmeler", s. 42.

⁵⁹ *Global Terrorism Database Internet Sitesi*, <http://www.start.umd.edu/gtd/>, (Erişim Tarihi: 05.05.2015).

aranabilmesi ve bu kişilerin iletişimlerinin dinlenebilmesi gibi tedbirler bunlardan sadece bazılarıdır.⁶⁰

Öte yandan, terörizm eylemlerinin artması devleti başka refleksler göstermek zorunda bırakmıştır. Bunlardan en önemlisi, 1980'lerde ortaya çıkan "Antiterörist Özgürlük Grupları" (*Grupos Antiterroristas de Liberacion/GAL*) isimli paramiliter bir örgüttür. ETA'nın eylemlerinin intikamını almayı hedefleyen GAL, özellikle Fransa'nın güneybatısında art arda eylemler yapmıştır. Bu örgüt ile İspanya hükûmeti arasındaki ilişki İspanyol mahkemeleri tarafından kanıtlanmıştır.⁶¹ ETA terörizminin artması ve GAL benzeri uygulamalara eleştiriler gelmesi, Avrupa Birliği üyeliği sürecini yaşayan İspanya'nın terörizmle mücadele politikalarının sorgulanmasına neden olmuştur.

"Terörizmle Mücadele Yasası"nı değiştiren İspanya, 1981'de "yeniden topluma kazandırma" (*reinsersion*) ve 1989'da "mahkûmların cezaevlerine dağıtılması" (*dispersion*) gibi politikalara yönelmiştir. Bu uygulamalarla terör örgütünün doğrudan örgütsel fonksiyonlarının hedef alındığı söylenebilir.⁶²

Öte yandan İspanya'nın terör örgütüne verilen dış desteğin kesilmesi amacıyla da girişimleri olduğu bilinmektedir. Bu anlamda örgüte pasif destek veren Fransa ile işbirliğinde görünür ilerlemeler kaydedilmiştir. İki ülke arasında varılan "*Castellana Mutabakatı*", Fransa'nın ETA ile mücadeledeki kararlılığının bir göstergesi olmuştur. Fransa bu dönemden sonra örgüt üyelerini gözaltına almaya, tutuklamaya veya sınır dışı etmeye başlamıştır.⁶³

⁶⁰ Fernando Jimenez, "Spain: The Terrorist Challenge and the Government's Response", *Terrorism and Political Violence*, 4 (4), 1992, p. 117.

⁶¹ *BBC News İnternet Sitesi*, "Former Spanish Ministers Jailed for Terrorism", 12.09.1998, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/168958.stm>, (Erişim Tarihi: 06.05.2015).

⁶² Antonio Remiro Brotons and Carlos Esposito, a.g.m., p. 172; Rogelio Alonso and Fernando Reinares, "Terrorism, Human Rights and Law Enforcement in Spain", *Terrorism and Political Violence*, 17, 2005, p. 274.

⁶³ Brotons and Esposito, a.g.m., pp. 180-181.

İspanya Anayasası'nın topluluklara oldukça geniş haklar vermesine rağmen, bunların ancak İspanya'nın birliğine zarar gelmeyecek şekilde kullanılabileceği hususunun altı ısrarla çizilmiştir. İspanya, toplulukların tarihten gelen sosyal ve kültürel haklarına ve farklılıklarına saygı duymaktadır. Fakat bu saygı ülkenin bütünlüğünü tehlikeye düşürecek bir aşamaya gelmeyecektir. Anayasa'da tanınan özerklikler sistemi, sadece terörizmle mücadele amacına hizmet etmeyi için değil, esas olarak ülkedeki ayrılıkçı milliyetçilerin sistemle bütünleşmesini hedeflemiştir.⁶⁴

Nitekim ETA'nın siyasi uzantısı olarak kabul edilen "Halk Birliği" (*Herri Batasuna*) partisinin kapatılmasındaki temel gerekçe, bu partinin terör örgütünün hedeflerini paylaşması ve örgütsel birimler arasında ortak üyelikleri olmasına dayanmaktadır.⁶⁵ İspanya, anayasal düzenin dışına çıkan ve terör örgütü ile irtibatlı olan siyasal partilerin faaliyetlerini yasaklamaya devam etmektedir. Buna en yakın iki örnek, 2008'de, önce "Bask Milliyetçi Hareketi"nin (*Acción Nacionalista Vasca/ANV*), sonra "Bask Komünist Partisi"nin (*Partido Comunista de las Tierras Vascas/PCTV*) yüksek mahkeme tarafından kapatılması kararlarıdır.⁶⁶

İspanya, ETA'nın doğduğu ilk yıllarda askerî yöntemlerle terörizmle mücadele etmeye çalışmıştır. Bu durum ilk başta örgütü nihayetlendiriyor gibi görünse de, tabanının genişlemesine neden olmuştur. Demokrasiye geçiş dönemiyle birlikte yasakların kaldırılması terör örgütünün eylemlerinde en yüksek noktalara ulaşmasına sebep olmuştur. İspanya bu dönemde ilk başta baskıcı ve demokrasi dışı yöntemler uygulasa da, sonrasında terör örgütü ile Basklar arasındaki psikolojik bağı koparmaya çalışmıştır. Bunu sağlamak için Bask kültürü için önemli olan hemen her şeyin anayasal çerçevede içinde yaşanmasına

⁶⁴ Özçer, a.g.e., s. 131.

⁶⁵ Brotons and Esposito, a.g.m., p. 269.

⁶⁶ *T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği*, 2008, "Yüksek Mahkeme, Bask Bölgesindeki PCTV Partisini de Kapattı", <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=42211&l=1>, (Erişim Tarihi: 04.05.2015).

müsaade etmiştir. İlk dönemler dışında askerî kuvvetleri kullanmamış; sorunun çözüm alanının ceza adalet sistemi dışına çıkmasına müsaade etmemiştir. Bu politikası halkın radikal kesimi dışında kalanların desteğini almıştır. Halk belli süre sonra ETA'nın sebepsiz yere şiddet uyguladığını düşünmeye başlamıştır. Çeşitli siyasal grupların ortaklaşa düzenledikleri gösteriler ve protestolar ETA'nın bir dönem arkasına aldığı halkın çoğunlukla devletin tarafına geçtiğini göstermiştir. ETA artık mücadelesinin “haklı” olduğuna fazlaca kimseyi inandıramamaktadır.

İspanya, ETA terörizmi ile mücadelesinde bir taraftan ceza adalet sistemi içinde kalırken; diğer taraftan örgüt yapısını çözmeye çalışmış; örgütü tabanından ve uluslararası bağlantılarından uzaklaştırarak yalnızlaştırmaya gayret etmiştir. Örgüt eylemlerine devam ederken dahi devletin bu yöntemi kullanmaktaki ısrarı halkın zamanla terör örgütünün karşısında yer almasına neden olmuştur.⁶⁷

4.3. LTTE Terörizmiyle Mücadele

Sri Lanka'da yaşayan etnik gruplardan biri olan Tamiller, sömürge yönetiminden bitmesinin ardından birçok silahlı örgüt kurmuştur. Bunlardan biri olan ve “Yeni Tamil Kaplanları”nın yerini alan LTTE, zamanla diğer grupları pasifize ederek en etkili örgüt haline gelmiştir.⁶⁸ Örgütün kuruluştaki amacı, Sri Lanka'nın doğu ve kuzeyinde bağımsız ve sosyalist bir Tamil devleti kurmaktır.⁶⁹

Kuruluşunu 1976'da ilan eden LTTE'nin yaşam evreleri Tablo-3'de görülebilir. Rohan Gunaratna, örgütün doğuş evresinde düşük yoğunluklu eylemler yaptığını, bu dönemde küçük gruplar

⁶⁷ Demir, “Terörizmle Mücadelede Görüşmeler”, s. 44.

⁶⁸ S.L. Selvadurai and M.L.R. Smith, “Black Tigers, Bronze Lotus: The Evolution and Dynamics of Sri Lanka's Strategies of Dirty War”, *Studies in Conflict & Terrorism*, 36 (3), 2013, p. 554.

⁶⁹ Gamini Samaranayake, “Political Terrorism of the Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) in Sri Lanka”, *South Asia: Journal of South Asian Studies*, 30 (1), 2007, pp. 182-183; Cecile Van de Voorde, “Sri Lankan Terrorism: Assessing and Responding to the Threat of the Liberation Tigers of Tamil Eelam”, *Police Practice and Research*, Vol. 6, No. 2, 2015.

halinde olduğunu, örgütün iç disiplini sağlamaya çalıştığını ve eğitime önem verdiğini vurgulamaktadır.⁷⁰ Bu dönemde örgütün temel amacı, farklı düşünen Tamilleri kendi saflarına çekerek örgüt yapısını sağlamlaştırmaktır.⁷¹ Ayrıca bu evrede Tamillerin ayrılıkçılık düşüncelerini savunan Birleşik Tamil Özgürlük Cephesi (*Tamil United Liberation Front/TULF*) isimli siyasi partinin de Sri Lanka parlamentosunda olduğu görülmektedir.⁷²

Tablo-3: LTTE'nin Yaşam Evreleri

	Eylem Yoğunluğu	Eylem Şiddeti
Doğuş (1976-1982)	0,43	0,29
Büyüme (1983-2001)	59,42	558,42
Değişim (2002-2005)	34	31
Etkisiz Hale Gelme (2006-2013)	45,88	186,63

Örgütün büyüme evresinin başlangıcı olarak kabul edilen 1983 yılı, birçok çalışmada Sri Lanka İç Savaşı'nın başladığı yıl olarak adlandırılmaktadır. Bu evre, Aralık 2001'de LTTE'nin ilan ettiği tek taraflı ateşkese kadar götürülebilir. Bu dönemde düzenli ve etkili eylemler yapmaya başlayan LTTE, bunun en önemli nedenlerinden biri olarak ayrılıkçılık hedefleyen siyasi partilerin 1983'den itibaren yasaklanmasını göstermiştir.⁷³ Tamiller bu yasaklamaya siyasi boykotla karşılık vermiş ve LTTE'nin halktan aldığı destek artmaya başlamıştır. Örgüt bu dönemde sadece halktan değil, yurt dışında yaşayan

⁷⁰ *Wikipedia The Free Encyclopedia*, "Liberation Tigers of Tamil Eelam", http://en.wikipedia.org/wiki/Liberation_Tigers_of_Tamil_Eelam#cite_ref-33, (Erişim Tarihi: 03.05.2015).

⁷¹ Ömer Yılmaz, "Aslan'ın Kaplanla Mücadelesi: Sri Lanka ve Tamil Anayurdu Özgürlük Kaplanları (LTTE) Örgütü", İhsan Bal ve Süleyman Özeren (eds.), *Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele*, USAK Yayınları, Ankara, 2012, s. 192.

⁷² M.R. Narayan Swamy, *Tigers of Sri Lanka, from Boys to Guerillas*, Vijitha Yapa Bookshop, Colombo, 1996, pp. 33-36.

⁷³ *Tamilnation Internet Sitesi*, "Velupillai Prabhakaran-Leader of Tamil Eelam", 28.08.2007, <http://tamilnation.co/ltte/vp/index.htm>, (Erişim Tarihi: 06.05.2015).

Tamillerden de yoğun destek almıştır. Örgüt, kontrol ettiği bölgelerde neredeyse yarı devlet görüntüsü vermiştir.⁷⁴ Ayrıca bu dönemde dünyada hiçbir terör örgütünde görülmediği şekilde, LTTE'nin kara ve deniz güçlerine, suikast timlerine ve oldukça etkili bir istihbarat birimine sahip olduğu dikkatleri çekmektedir.⁷⁵

Bunun yanında, örgüt sansasyonel eylemlerle de adını duyurmaya çalışmış ve tarihte iki dünya liderini öldüren tek terör örgütü olmuştur.⁷⁶ Ayrıca örgütün farklı eylem teknikleri geliştirdiği de bilinmektedir. Örneğin, kadınlar intihar saldırılarında ilk defa LTTE tarafından kullanılmış ve ilk siber saldırı örneklerini 1997'de internet üzerinden devlet kurumlarına saldırılar yaparak vermiştir.⁷⁷

Öte yandan, örgütün 11 Eylül saldırılarından sonra uluslararası ortamda terörizme karşı oluşan ekonomik, siyasi ve diplomatik baskıdan etkilenmemek amacıyla Aralık 2001'de tek taraflı ateşkes ilan ettiği ve yeni bir barış sürecinin başlamasına zemin hazırladığı görülmektedir. Biraz da bu sebeple, LTTE'nin değişim evresini 2002 ile 2005 arasında yaşadığı söylenebilir. Bu dönemin başında çatışmalar durdurulmuş, Sri Lanka hükümeti ile “Mutabakat Zaptı” imzalanmış ve süreci izlemek için uluslararası katılımlı⁷⁸ “Sri Lanka İzleme Birimi” (*Sri Lanka Monitoring Mission*) oluşturulmuştur. Bu evrede, LTTE stratejisini değiştirdiğini ve ayrı bir devlet yerine bölgesel özerkliği savunmaya başladığını duyurmuştur. Örgüt bu dönemde uluslararası ortamda terörizme karşı oluşan havanın da etkisiyle elindekini muhafaza etme düşüncesine girmiştir. Bu çatışmasızlık

⁷⁴ Bunlar arasında ordu, polis teşkilatı, mahkemeler, medya ve diğer idari kuruluşlar vardır. Bkz. N. Manoharan, *Counterterrorism Legislation in Sri Lanka: Evaluating Efficacy*, East West Center, Washington, 2006, p. 43.

⁷⁵ C. Christine Fair, *Urban Battle Fields of South Asia*, RAND Corporation, California, 2004, pp. 24-25.

⁷⁶ LTTE, 1991'de Hindistan Başbakanı Rajiv Gandhi'yi, 1993'de ise Sri Lanka Başkanı Ranasinghe Premadasa'yı suikast sonucu öldürmüştür.

⁷⁷ Dorothy Denning, *Information Warfare and Security*, Addison-Wesley, New York, 1999, p. 69.

⁷⁸ Bu birimde Norveç, İsveç, Finlandiya, Danimarka ve İzlanda temsilcileri yer almıştır.

süreci 2005 yılının sonlarına kadar zorlukla sürdürülmeye çalışılmıştır.

Sri Lanka’da yaşanan seçimlerle beraber iktidara sertlik yanlıların gelmesi, çatışmasızlık ortamının 2006’da sona ermesine neden olmuştur. Birçok uzmanın pek de beklemediği bir şekilde Sri Lanka ordusu LTTE’ye ağır yenilgiler verilmeye başlamıştır. LTTE bu saldırılara misilleme olarak sivillere yönelik eylemlerini artırmış, hatta bazı yerleşim birimlerinin temel su kaynaklarını dahi kesmiştir. LTTE’nin etkisiz hale gelme evresi olarak adlandırılabilen son dönemde gerek terör örgütünün sivillere yaptığı misilleme eylemleri, gerekse gözaltında yaşanan kayıplar ve göçler nedeniyle şiddet yoğunluğunun arttığı bir döneme girilmiştir.⁷⁹ Bu sürecin sonunda, başlattığı geniş çaplı askerî harekâtla Sri Lanka ordusu LTTE’yi 2009’da etkisiz hale getirmiştir.

Sri Lanka’nın terörizmle mücadele çabalarının ilk yıllarında askerî, yasal ve siyasi tedbirlerin uygulandığı dikkat çekmektedir. Bu dönemde uygulanan mücadele politikası “yatıştırma ve baskı” olarak da adlandırılmaktadır.⁸⁰ Olağanüstü halin 1978’de ilanıyla güvenlik birimlerine gözaltına alma, arama ve tutuklama konusunda geniş yetkiler verilmiş; bu dönemdeki karar ve uygulamalara karşı hukuk yolu kapatılmıştır.⁸¹ Sonrasında 1979’da “Terörizmi Önleme Kanunu” (*Prevention of Terrorism Act*) çıkarılmıştır. Bu kanuna diğer kanunlara göre uygulama önceliği tanınmış; güvenlik birimlerine şüpheli gördüklerini yakalama, üzerlerini ve evlerini arama, hareket serbestliğini kısıtlama ile gözaltında tutma yetkisi verilmiş; terör suçlarının cezaları artırılmış; itiraflar delil olarak kabul edilmeye başlanmış ve kolluk personeline bir çeşit dokunulmazlık getirilmiştir.⁸² Bu dönemde Sri Lanka güvenlik birimleri hakkında aşırı güç kullandıkları, gözaltındayken kaybolmalara sebep oldukları ve işkence

⁷⁹ Chris Smith, “The Eelam Endgame?”, *International Affairs*, 83 (1), 2007, pp. 69-75.

⁸⁰ Manoharan, a.g.e., p. 2.

⁸¹ Yılmaz, a.g.y., s. 201.

⁸² Bu kanunların halktan çok devleti korumak amacıyla yapıldığı ve kanunların yanlış ve abartılı yorumlara açık olduğu belirtilmektedir. Bkz. Manoharan, a.g.e., p. 27.

yaptıkları yönünde iddialar yoğunlaşmıştır.⁸³

Öte yandan ilk dönemde sınırlı siyasal adımların atıldığı da dikkatleri çekmektedir. Bunlar üniversitelere girişte etnik kimliğe yönelik sınırlamaların kaldırılması; Tamil diline 1978 Anayasası ile güvence verilmesi, 1981’de “Bölge Gelişim Konseyleri”nin (*District Development Council*) kurulması, 1987’de ise biri kuzeydoğuda olmak üzere ülkenin sekiz bölgesel konseye bölünerek sınırlı da olsa otonomi verilmesi gibi konulardır. Fakat örgütün kendine bulduğu geniş hareket alanı ve silahlı eylemler, zorlukla yürütülen siyasi çabaların önünü kesmiştir.⁸⁴

Terörizmle mücadelenin ilk döneminde, devletin uyguladığı baskıcı politikalar Sri Lanka’nın uluslararası kamuoyundan eleştiri almasına neden olmuştur.⁸⁵ Bunlardan biri olan Hindistan, ülkesinde bulunan Tamil nüfus sebebiyle, Sri Lanka’da yaşanan terörizm sorununa uzak kalamamıştır. Terörizmle mücadeleye destek olmak amacıyla 1987’de Hindistan’ın komutasında “Barışı Koruma Gücü” (*Indian Peace Keeping Force/IPKF*) oluşturulmuştur. Fakat IPKF’nin de askerî güç kullanarak LTTE etkisiz hale getirmeye ve silahsızlandırmaya çalışması nedeniyle çatışmalar daha da artmıştır.⁸⁶ Hindistan Ordusu 1990’da adadan ayrılmak zorunda kalmış ve bu durum LTTE’nin konumunun geçmişe göre güçlenmesine neden olmuştur.⁸⁷

Örgütsel yaşam evreleri açısından terörizmle mücadele incelendiğinde, ilk evrede terör örgütü üzerinde devletin yeterli baskı oluşturmadığı görülmektedir. Bunun temel sebepleri arasında LTTE’nin organize ve disiplinli bir örgüt yapısına sahip olması,⁸⁸ Tamil

⁸³ S.L. Selvadurai and M.L.R. Smith, a.g.m., p. 554; Van de Voorde, a.g.m., pp. 189-190; Manoharan, a.g.e., p. 2.

⁸⁴ Samaranayake, a.g.m., pp. 182-183.

⁸⁵ Jayadeva Uyangoda, *Ethnic Conflict in Sri Lanka: Changing Dynamics*, East West Center, Washington, 2007, p. 21.

⁸⁶ Rajat Ganguly, “Sri Lanka’s Ethnic Conflict: At a Crossroad Between Peace and War”, *Third World Quarterly*, 25 (5), 2004, pp. 903–918.

⁸⁷ Cronin, a.g.e., p. 59.

⁸⁸ LTTE birçok araştırmacı tarafından dünyadaki en iyi organize olmuş, disiplinli ve tehlikeli terör örgütlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bkz. Bruce Hoffman,

nüfus üzerindeki etkisi ve yoğunlukla Avrupa ile Kuzey Amerika'da bulunan 50'ye yakın ülkedeki Tamil topluluklarından aldığı destek⁸⁹ sayılabilir. Bunlara Sri Lanka güvenlik kuvvetlerinin imkân ve kabiliyetlerinin yetersizliği ile koordinasyon eksikliği ve istihbarat konusundaki zafiyetleri eklenebilir.⁹⁰ Bütün bunları kolluk birimlerinin gözaltına aldıkları LTTE üyelerine sistematik işkence yaptıklarına yönelik eleştirilerle beraber düşününce, ilk dönemde uygulanan terörizmle mücadele politikasının, örgütü etkisiz hale getirmekten çok arkasındaki desteğin artmasına neden olduğu görülecektir.

LTTE'nin eylemlerinin arttığı ve yaygın toplumsal desteğe sahip olduğu dönemde ise, çareyi terör örgütüyle görüşmekte arayan Sri Lanka hükümeti, örgüt üzerinde yeterli baskı oluşturamadığı için başarılı olamamıştır. Esasen her iki taraf da görüşmelerle bir sonuca ulaşılabileceğine inanmamış; sonucun ancak askerî güç kullanarak elde edilebileceğini düşünmüştür.⁹¹

Öte yandan, 2000'li yılların başından itibaren yaşanan gelişmeler terör örgütünün varlığını sürdürmesini zorlaştırmıştır. Özellikle 11 Eylül 2001 saldırılarının sonrasında terörizme karşı oluşan uluslararası ortam, LTTE sorunu üzerinde önemli etkilerde bulunmuştur. Avrupa ve Kuzey Amerika'da yaşayan Tamillerden aldığı finansal desteğin kesilmesi, örgütü silah kaçakçılığı ve uyuşturucu ticareti gibi organize suçlara yöneltmiş; bu da siyasal tabanının erimesine neden olmuştur. Örgütün içinde de çözümler yaşanmaya başlanmasıyla,⁹² LTTE kaybettiği insan gücünü çocukları ve kadınları zorla örgüte alarak tamamlamaya çalışmıştır.⁹³ Bütün bu gelişmeler yaşanırken Sri Lanka güvenlik

Inside Terrorism, Columbia University Press, New York, 2006, p. 139; Fair, a.g.e, p. 15.

⁸⁹ Van de Voorde, a.g.m., p. 191.

⁹⁰ A. S. Hashim, "Lions and Tigers in Paradise: Terrorism and Insurgency and the State's Response in Sri Lanka", *Defence Against Terrorism Review*, Vol. 3, No. 1, 2010, pp. 25-52.

⁹¹ Demir, "Terörizmle Mücadelede Görüşmeler", ss. 45-47.

⁹² LTTE'nin önemli liderlerinden olan Albay Koruna, 2004'de yanına binlerce elemanı alarak örgütten ayrılmış ve devletin tarafına geçmiştir. Bkz. Cronin, a.g.e., p. 61.

⁹³ Esasen örgütün genel yapısında çocukların oynadığı rol, diğer terör örgütleriyle

kuvvetleri terörizmle mücadele konusunda yeteneklerini artırmış ve uluslararası kamuoyunda oluşan havanın da etkisiyle terör örgütünü geniş çaplı askerî operasyonlarla etkisiz hale getirmiştir.⁹⁴

5. Sonuç

Terör örgütlerinin yaşam evrelerine uygun terörizmle mücadele araçlarının neler olduğunu bulmayı hedefleyen bu çalışmada, incelenen örneklerdeki ilk ortak tespit, terör örgütlerinin doğum evresinde devletlerin etkin mücadele araçlarını kullanamamalarıdır. Terör örgütleri bu aşamada en hassas süreci yaşar. Bu noktada halktan yeterli desteği henüz görememiş; örgüt yapısını tam olarak oluşturamamış; silahlı bir güç haline gelememiştir. Bu evrede devletlerin ilk yapması gereken sivil halkın özgürlüklerine engel olmadan, sorunu ortaya çıkaran nedenleri ciddiye alarak, hukuk kuralları içinde ve zamanında örgütü bastırmak olmalıdır. Bu aşamada örgüt üzerinde yeterli baskı oluşturulamaz, üstüne sivil halkın zarar göreceği uygulamalar da yapılırsa örgüt süratle taban kazanacak; silah ve teçhizat bularak büyüme dönemine girecektir.

Terör örgütleri büyüme aşamasına geçtiğinde ise artık örgütsel fonksiyonlarını yerine getirebilecek; kendi içinde gizliliğini koruyabilecek; bazı bölgelerde eylem yapma inisiyatifine ve belirli ölçüde halk desteğine sahip bir konuma gelecektir. Bu noktada devletlerin vermesi gereken cevap, öncelikle örgütsel fonksiyonların akamete uğratılması yönünde olmalıdır. Örgütün eylem inisiyatifi elinden alınmalı; istihbarat örgütleri vasıtasıyla örgütün bütünlüğünü bozacak çabalar gösterilmeli; yakalanan örgüt elemanlarının alacağı cezalar diğerlerini de caydırıcı seviyelerde olmalıdır. Ayrıca bu dönemde şiddet düzeyi artmış ve kamuoyunda tepkiler oluşmuşsa da, örgütün destek bulduğu ortamı kurutmak için alınan sosyal, ekonomik ve kültürel tedbirler ısrarla devam ettirilmelidir.

Örgüt büyüme aşamasında istediği sonuca ulaşamaz, fakat devlet

kiyaslandığında oldukça yüksektir. İstihbari bilgilere göre, 1998'de örgütün % 60'ını 18 yaş ve daha küçüklerden oluşmaktadır. Bkz. Van De Voorde, a.g.m., p. 186.

⁹⁴ Demir, "Terörizmle Mücadelede Görüşmeler", s. 47.

de terör örgütünü sonlandıramaz ise, terör örgütü hayatta kalabilmek için birtakım değişiklikler yapma ihtiyacı hissedecektir. Örgütün taktiksel değişimler üretmeye çalıştığı bu dönemde yaptığı hamleler önceden görülebilmeli ve tedbir alınabilmelidir. Bu dönemde bir taraftan örgütün eylem inisiyatifi baskı altında tutulurken; diğer taraftan siyasi hamleleri boşa çıkarılmalıdır. Devletler açısından düşülebilecek hata, terör örgütünün üzerinde oluşturulan baskının hafifletilmesi olacaktır. Çünkü büyüme ve değişme dönemlerinde terör örgütü üyelerinin örgüte bağlılığı, örgütün ortaya çıktığı kökten sebeplere bağlılığın ötesine geçmiştir. Bu sebeple terörizmin sebepleriyle mücadele tek başına yeterli olmaz. Terör örgütleri, üzerlerinde devlet baskısını hissetmezse, bir taraftan siyasi kazanım elde edebilecek, diğer taraftan silahlı güçlerini tahkim etme fırsatı yakalayabilecektir.

Değişim aşamasında başarılı olan terör örgütü, yapısını muhafaza edecek, yeniden büyüme aşamasına girecek ya da hedeflerini gerçekleştirecektir. Bu aşamada başarılı olamayan ya da devletin aldığı tedbirlerle etkisini yitiren terör örgütlerinin örgütsel bağlılıklarının ortadan kaldırılması için geçici süreyle ceza indirimi gibi uygulamalar yapılabilir. Örgütün eylemlerinin sona ermesi terörizm sorununun tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmemeli; terörizmin doğduğu ve yaşadığı ortam için alınan tedbirler devam ettirilmelidir.

Yaşanan şiddet terörizmle mücadeleyi belirleyen önemli etkenlerden biridir. Devlet ile terör örgütünün asimetrik bir mücadele içinde olduğu terörizmde, devletler egemen olduğu ülke toprakları üzerindeki otoritesini gerekirse yasal şiddete başvurarak kabul ettirme zorunluluğunda iken; terör örgütü her zayıf anında devleti temsil eden yapıları hedef alarak psikolojik üstünlük sağlamaya ve ödünler koparmaya çalışmaktadır. Güç asimetrisini azaltarak kendi lehine dönüştürmek için en önemli aracı silahlı eylemler olan terör örgütü, silahı kolay bırakmayacak ve her ortamda varlığını korumaya çalışacaktır. Şiddetin devam ettiği bir ortamda ise terörizmle mücadele politikalarının başarılı olması mümkün değildir. Örnek alınan terör örgütlerinin tamamında, terörizm kaynaklı şiddet seviyesinin yüksek olduğu dönemlerde, devletlerin bunu kuvvetle bastırma eğilimi içinde olduğu gözlemlenmiştir. Sorunun şiddet boyutu yönetilebilir hale

geldiğinde, devletler terörizmin kökten sebeplerinin giderilmesine yönelik tedbirler almaya başlamıştır.

Sonuç olarak, terörizmle mücadelede uygulanan politikalardan kısa vadede sonuç beklemek yanlıştır. Terörizmle mücadele bir öğrenme sürecidir; her devlet kendi şartlarına uygun olarak bu süreci yaşar ve tedbirler geliştirir. Fakat her şartta önemli olan devletlerin terörizmle mücadele ederken vatandaşlarının hak ve hukuklarına zarar vermemesi ve uygulamaya başladığı tedbirleri sabırla devam ettirmedi. Terörizmle mücadelede hedef, örgütlerin ortaya çıktığı ortamın hassasiyetini azaltmak olmalıdır. Bu sebeple bir taraftan terör örgütünün silahlı gücü etkisiz hale getirilirken; diğer taraftan terörizmi ortaya çıkaran sebepler, örgütün yaşam evresine göre değişen ağırlıklarda, uygulanan tedbirlerle ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır.

Summary

As widely accepted in management and organization academic discipline, organizations have a life cycle such as birth, growth, decline, and decease. The article is based on the assumption that each terrorist organization could have a life cycle like any other organization. It is not necessary that each phase should follow the other or all terrorist organizations live at the same way. However, all of them would experience some type of life stages with changing time spans.

In the first stage of their life cycle, terrorist organizations emerge as a small dissident group. Their primary aim is survival, hence they strive to spread ideology and recruit new members unless detected by security forces. If terrorist organization succeeds being alive despite threats, it begins to grow. In the growth stage, terrorist organization has more members and attack capacity than any other phase. Even, it has organizational hierarchy, bureaucracy, and management procedures. However, it has many challenges raised from state or rival organizations. Some terrorist organizations can have an ability to learn, and they can develop or transform themselves, and adapt to changing environment. However, some of them cannot manage challenges, and they enter into decline period. Their attack capacity and organizational integrity

become to deteriorate in this stage. If the process goes on, the terrorist organization can lay down its weapons, and end its activity.

On the other hand, states want to suppress terrorist organizations whenever they emerge. Governments have many counter terrorism instruments classified under the titles of political and socio-economic measures, criminal justice, diplomacy, and military measures. However, none of them can be successful alone in the pursuit of neutralizing a terrorist organization. It is argued in the article that states should employ proper instruments for countering terrorism regarding terrorist organization's position on the phase of life cycle.

The birth phase of a terrorist organization is the most important period for countering terrorism, because terrorist organization is very fragile against any intervention from their living environment. Terrorist group tries to build and keep its organizational structure in this stage. On the side of countering terrorism, it is easier to terminate a terrorist organization in the birth phase than any other stage. However, it is very difficult to catch the organization because of its small and secret structure in this phase. Therefore, the governments should employ repressive measures with the support of tactical intelligence to terrorist group timely, but they should not outrage the civil rights of population in any case.

If the government could not achieve to repress, the terrorist organization would get popular support, increase its member, and perform organizational functions by the time. Therefore, in the growth phase, the method for countering terrorism should comprise the measures, which aims to downgrade its organizational integrity, and lessen the grievances of its supporters. The terrorist organization, in the growth stage, surviving from the repression of government, could reach maturity phase that is the peak point of its organizational life. The counter terrorism method in this period changes because of its mature organizational structure, and growing amount of supporters, and foreign sponsors. The socio-economic measures and diplomacy get priority over the others in the period.

However, the terrorist organization cannot sustain its position long term in the maturity stage because of rough challenges. It would try to make some changes in its strategy, tactic, and organizational structure in order to survive. The counter terrorism instruments in the phase should target the organizational structure by taking the initiative of security management, reducing punishment or declaring temporarily amnesty.

Coercive and conciliatory measures have to be employed in cooperation with differing intensity in accordance to the life cycle of terrorist organization. The government should not leave the governance authority of any part of its country to terrorist organization. Therefore, the government uses legal force to counter the organization. If the terrorist organization gains some authority over a part of country, it never agrees the proposals raised by governments except liberation or autonomy. However, in each phase of terrorist organization, and the whole range of counter terrorism methods, the governments should respect for the rule of law.

162

Security
Strategies

Year: 11

Issue: 22

Kaynakça

ALONSO, R. and REINARES, F., "Terrorism, Human Rights and Law Enforcement in Spain", *Terrorism and Political Violence*, Vol. 17, 2005, 265–278.

BBC News İnternet Sitesi, 12.09.1998, "Former Spanish Ministers Jailed for Terrorism", <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/168958.stm>, (Erişim Tarihi: 06.05.2015).

BLOMBERG, S. B., ENGEL, C. and SAWYER, R., "On the Duration and Sustainability of Transnational Terrorist Organizations", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 54, No. 2, 2010, 303-310.

BONNER, D. "United Kingdom: The United Kingdom Response to Terrorism", Alex P. SCHMID and Ronald D. CRELINSTEN (eds.), *Western Responses to Terrorism*, Frank Cass, London, 1993.

- BROTONS, A.R. and ESPOSITO, C. "Spain", Yonah ALEXANDER (ed.), *Combating Terrorism: Strategies of Ten Countries*, The University of Michigan Press, Michigan, 2002, 163-186.
- CLARK, R.P., *The Basque Insurgents: ETA, 1952-1980*, The University of Wisconsin Press, Wisconsin, 1984.
- CLARK, R.P., *Negotiating with ETA: Obstacles to Peace in the Basque Country: 1975-1988*, University of Nevada Press, Reno, 1990.
- COOGAN, T.P., *The I.R.A.*, Harper Collins, London, 1995.
- CRENSHAW, M. "The Causes of Terrorism", *Comparative Politics*, 13, 1981, 379-399.
- CRENSHAW, M. "How Terrorism Declines", Clark MCCAULEY (ed.), *Terrorism Research and Public Policy*, Frank Cass, London, 1991.
- CRENSHAW, M. "Theories of Terrorism: Instrumental and Organizational Approaches", David RAPOPORT (ed.), *Inside Terrorist Organizations*, Frank Cass Publishers, London, 2001, 13-31.
- CRONIN, A.K. *How Terrorism Ends*, Princeton University Press, Princeton, 2009.
- DAFT, R., *Organization Theory and Design*, South-Western, 2009.
- DEMİR, C.K., Sebeplerinden Mücadele Yöntemlerine Avrupa'da Etnik Ayrımcılıkçı Terörizmin Analizi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2010, s. 133 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- DEMİR, C.K. "Öğrenen Örgütler ve Terör Örgütleri Bağlamında PKK", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 19, 2008, 57-88.
- DEMİR, C.K. "Terörizmle Mücadelede Görüşmeler", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, Sayı 38, 2013, 29-52.
- DENNING, D. *Information Warfare and Security*, Addison-Wesley, New York, 1999.
- DRAKE, C.J.M. "The Provisional IRA: A Case Study", *Terrorism and Political Violence*, Vol.3, No.2, 1991, 43-60.
- ENDERS, W. and SANDLER, T. *The Political Economy of Terrorism*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.
- FAIR, C.C. *Urban Battle Fields of South Asia*, RAND Corporation, California, 2004.
- GANGULY, R., "Sri Lanka's Ethnic Conflict: At a Crossroad Between Peace and War", *Third World Quarterly*, Vol. 25, No. 5, 2004, 903-918.

Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd/>, (Erişim Tarihi: 05.05.2015).

GUPTA, D.K., *Understanding Terrorism and Political Violence*, Routledge, London, 2008.

HASHIM, A.S. "Lions and Tigers in Paradise: Terrorism and Insurgency and the State's Response in Sri Lanka", *Defence Against Terrorism Review*, Vol. 3, No. 1, 2010, 25–52.

HOFFMAN, B., *Inside Terrorism*, Columbia University Press, New York, 2006.

JIMENEZ, F., "Spain: The Terrorist Challenge and the Government's Response", *Terrorism and Political Violence*, Vol. 4, No. 4, 1992, 110–130.

JONES, S.G. and LIBICKI, M.C., *How Terrorist Groups End: Lessons for Countering al Qaeda*, Rand Corporation, California, 2008.

KIRAS, J. D., "Irregular Warfare: Terrorism and Insurgency", John BAYLIS, James WIRTZ, Eliot COHEN and Colin S. GRAY (eds.), *Strategy in the Contemporary World: An Introduction to Strategic Studies*, Oxford University Press. Oxford, 2007, 163-191.

LESTER, D.L., PARNELL, J.A. and CARRAHER, S., "Organizational Life Cycle: A Five Stage Empirical Scale", *International Journal of Organizational Analysis*, 2003, 339-354.

MANOHARAN, N., *Counterterrorism Legislation in Sri Lanka: Evaluating Efficacy*, East West Center, Washington, 2006.

MARTIN, G. *Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues*, SAGE Publications, London, 2003.

MCKITTRICK, D. and MCVEA, D., *Making Sense of The Troubles*, New Amsterdam Books, Chicago, 2002.

MILLER, G.D., "Confronting Terrorisms: Group Motivation and Successful State Policies", *Terrorism and Political Violence*, 19, 2007, 331–350.

ÖZÇAĞATAY, L. *Kuzey İrlanda ve IRA: Silâhlı Mücadeleden Siyasal Çözüme*, Papirüs Yayınevi, İstanbul, 1998.

ÖZÇER, A., *Çoğul İspanya: Anayasal Sistemi ve Ayrılıkçı Terörle Mücadele Modeli*, İmge Kitabevi, Ankara, 2006.

- PHILLIPS, P.J. “The Life Cycle of Terrorist Organizations”, *International Advances in Economic Research*, 17, 2011, 369-385.
- PILLAR, P.R., *Terrorism and U.S. Foreign Policy*, Brookings Institution Press, Washington, 2003.
- POST, J.M. “Terrorist Psycho-logic: Terrorist Behavior as a Product of Psychological Forces”, Walter REICH (ed.), *Origins of Terrorism*, The Woodrow Wilson Center Press, Washington, 1998, 25-40.
- RAPOPORT, D. “Terrorism”, Mary HAWKESWORTH and Maurice KOGAN (eds.), *Encyclopedia of Government and Politics*, Vol. 2, Routledge, London, 1992, 1061-1082.
- ROSS, J.I. and GURR, T.R., “Why Terrorism Subsidies: A Comparative Study of Canada and the United States”, *Comparative Politics*, Cilt 21, No. 4, 1989, 405-426.
- SAMARANAYAKE, G., “Political Terrorism of the Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) in Sri Lanka”, *South Asia: Journal of South Asian Studies*, Vol. 30, No. 1, 2007, 171-183.
- SCHMID, A.P. and CRELINSTEN, R.D., “Western Responses to Terrorism: A Twenty-Five Year Balance Sheet, Alex P. SCHMID and Ronald D. CRELINSTEN (eds.), *Western Responses to Terrorism*, Frank Cass, New York, 1993.
- SELVADURAI, S.L. and SMITH, M.L.R., “Black Tigers, Bronze Lotus: The Evolution and Dynamics of Sri Lanka’s Strategies of Dirty War”, *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 36, No. 3, 2013, 547-572.
- SHABAD, G. and RAMO, F.J.L. “Political Violence in a Democratic State: Basque Terrorism in Spain”, Martha CRENSHAW (ed.), *Terrorism in Context*, The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania, 2003, 410-469.
- SMITH, C. “The Eelam Endgame?”, *International Affairs*, 83 (1), 2007, 69-86.
- SWAMY, M.R.N., *Tigers of Sri Lanka, from Boys to Guerillas*, Vijitha Yapa Bookshop, Colombo, 1996.
- Tamilnation İnternet Sitesi*, “Velupillai Prabhakaran—Leader of Tamil Eelam”, 28.08.2007, <http://tamilnation.co/ltte/vp/index.htm>, (Erişim Tarihi: 06.05.2015).

TAYLOR, T. "United Kingdom", Yonah ALEXANDER (ed.), *Combating Terrorism: Strategies of Ten Countries*, The University of Michigan Press, Michigan, 2002, 187-223.

T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2008, "Yüksek Mahkeme, Bask Bölgesindeki PCTV Partisini de Kapattı", <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=42211&l=1>, (Erişim Tarihi: 04.05.2015).

THOMPSON, J.L.P., "Deprivation and Political Violence in Northern Ireland, 1922-1985", *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 33, No. 4, 1989, 676-699.

UYANGODA, J., *Ethnic Conflict in Sri Lanka: Changing Dynamics*, East West Center, Washington, 2007.

VAN DE VOORDE, C., "Sri Lankan Terrorism: Assessing and Responding to the Threat of the Liberation Tigers of Tamil Eelam", *Police Practice and Research*, Vol. 6, No. 2, 2015, 181-199.

WEINBERG, L. and RICHARDSON, L., "Conflict Theory and the Trajectory of Terrorist Campaigns in Western Europe", Andrew SILKE (ed.), *Research on Terrorism: Trends Achievements, and Failures*, Frank Cass, London, 2004, 138-160.

Wikipedia The Free Encyclopedia, "Liberation Tigers of Tamil Eelam", http://en.wikipedia.org/wiki/Liberation_Tigers_of_Tamil_Eelam#cite_ref-33, (Erişim Tarihi: 03.05.2015).

YELOĞLU, H. O. "Örgütsel Ekoloji", H. Cenk SÖZEN ve H. Nejat BASIM (ed.), *Örgüt Kuramları*, 3'üncü baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, 205-235.

YILMAZ, Ö. "Aslan'ın Kaplanla Mücadelesi: Sri Lanka ve Tamil Anayurdu Özgürlük Kaplanları (LTTE) Örgütü", İhsan BAL ve Süleyman ÖZEREN (eds.), *Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele*, USAK Yayınları, Ankara, 2012, 159-217.

Lojistik Hizmetlerin Özelleştirilmesi Kapsamında Türk Silahlı Kuvvetleri'nde Dış Kaynak Kullanımı ve Özel Askerî Şirketler

Using Outsourcing in Turkish Armed Forces
and Private Military Companies
in the Context of Privatization of Logistic Services

M. Cem OĞULTÜRK*

Öz

Özel askerî şirketler, faaliyetlerini sözleşmeler çerçevesinde yürüten kuruluşlardır. Türk Silahlı Kuvvetleri son yıllarda dış kaynak kullanarak çeşitli hizmetleri tedarik etmekte, ancak Türk Silahlı Kuvvetleri ile Özel Askerî Şirketler arasında imzalanmış bir sözleşme henüz bulunmamaktadır. Uluslararası yazında gelişmiş ülke ordularının Özel Askerî Şirketler ile yaptığı ortaklıklara ilişkin pek çok araştırma yer almaktadır. Yerli yazında ise Türk Silahlı Kuvvetleri'nin özel askerî şirketlerden faydalanması gerektiğine dair araştırmalar var olmakla birlikte, sadece bunun nasıl gerçekleştirileceğine dair kısıtlı bilgilere yer verilmektedir. Bu eksikliğin giderilmesi adına hazırlanan bu çalışmada, Özel Askerî Şirketleri siyasi, hukuki, ekonomik ve etik açıdan incelemek ve Türk Silahlı Kuvvetleri ile ortak çalışma alanlarını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma bulguları, lojistik hizmetlerin özelleştirilmesinde özel askerî şirketler ile imzalanacak sözleşme alanlarının belirlenmesi, mevzuatta yapılacak değişiklikler ve

* Dr., İkmal Maliye Okul ve Eğitim Merkezi Komutanlığı,
e-posta: cogulturk@gmail.com.

Türkiye’de özel askerî şirketlerin kurulmasına yönelik gelişmelerin en önemli faktörler olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Özel Askerî Şirket, Türk Silahlı Kuvvetleri, Dış kaynak, Lojistik, Özelleştirme.*

Abstract

Private Military Companies are organizations carrying out their activities within the framework of the contracts. In recent years, Turkish Armed Forces has purchased various services using outsourcing, however, there is no signed contract with Private Military Companies. In international literature, there are many researches on partnership between developed states’ armies and private military companies. In domestic literature, there are many researches stating that Turkish Armed Forces should benefit from Private Military Companies, but those have limited information how this can be done. In order to fill this gap, this study is intended to examine Private Military Companies in terms of political, legal, economic and ethical aspects and to identify areas of collaboration with the Turkish Armed Forces. The findings implicates that the determination of the area to be signed contract with Private Military Companies, revisions in legislation and the developments on the establishment of private military companies in Turkey are the most important factors to affect the privatization of logistics services.

Keywords: *Private Military Company, Turkish Armed Forces, Outsourcing, Logistics, Privatization.*

1. Giriş

Küreselleşme olgusu, son yirmi yılda ekonomi ve teknoloji alanında yaşanan değişimlere paralel olarak, siyasi ve ulusal güvenlik bakımından, devletin yapısı ve işleyişi yani egemenlik kavramı

konusunda da dikkate değer bir değişim yaratmıştır.¹ Kamu sektörünün etkin ve verimli çalışmadığı düşüncesinden hareket edilerek, bu kurumların özel sektöre devredilmesiyle devletin piyasa mekanizmasına olan müdahalelerinin en alt düzeye indirilmesine çalışılmıştır. Bunun sonucunda eğitim, sağlık ve savunma gibi devletin aktif rol üstlendiği alanlar devletin tekelinden çıkarılmıştır.²

Bu kapsamda, ulus-devlet yapısı içerisinde tanımlanan “güvenlik” kavramının sorgulanmasına sebep olmuştur. Yüksek askerî teknoloji ve nükleer silahlara ulaşımın kolaylaşması, terörist faaliyetlerin farklılaşması, etnik kimlik çatışmalarının artması, insan ticareti, yasadışı göç, uyuşturucu ticareti, kara para aklama ve bulaşıcı hastalıklar gibi yeni tehditlerin yaygınlaşması güvenlik kavramının yeniden inşa edilmesine yol açmıştır.³

Güvenlik kavramının karmaşık hâle gelişi ve kaynakların sınırlılığı, uzmanlık konularının artışı ve uzman eksikliğini ortaya çıkarmış ve verimlilik her alanda önem kazanmıştır. Verimlilik, güvenlik ihtiyaçları ve savunma planlamasını sadece devlete ait bir konu olmaktan çıkarmış; askerî yeteneklere dayalı sistemler yanında sivil unsurlardan ve yeteneklerden yararlanılmasını zorunlu kılmıştır.⁴ Ancak, bu zorunluluk savunma harcamaları sınırlandırılırken güvenlik kapasitesinin artırılması ikilemini yaratmış; güvenlik fonksiyon ve görevleri için temel teşkil etmeyen hususlarda dış kaynak kullanımı çözüm olarak düşünülmüştür.⁵ Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin 2003 yılında Irak'ı işgali ve daha sonra Afganistan harekâtında özel

¹ Julian Ku and John Yoo, “Globalization and Sovereignty”, 31 Berkeley J. Int'l Law. 210 (2013). <http://scholarship.law.berkeley.edu/bjil/vol31/iss1/6> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)

² Manuel Castells, “Global Governance and Global Politics”, *PS: Political Science and Politics*, Vol. 38, No. 1, Jan., 2005, pp. 9-16.

³ Burak Tangör ve Haldun Yalçınkaya, “Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askerî Şirketler”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, Sayı 25 (Bahar 2010), s. 130-1.

⁴ Lindsey Cameron, Vincent Chetail, *Privatizing War: Private Military and Security Companies Under Public International Law*, Cambridge University Press, 2013.

⁵ Peter W. Singer, *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*, Updated Edition, Cornell University Press, 2011, p. 53.

askerî şirketlerin varlıkları ve faaliyetleri zaman zaman tartışma konusu olsa da oldukça önemli bir yer tutmaktadır.⁶

Türk Silahlı Kuvvetleri de Soğuk Savaş'ın ardından karşılaşılan yeni tehditlere karşı teşkilatlanma ve modernizasyon çalışmalarına önem vermiş; bu kapsamda lojistik sistemini yeniden düzenlemiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri savunma sanayinin güçlenmesi amacıyla özel sektör ile işbirliğini artırırken, son yıllarda kamu ihale mevzuatında yapılan değişikliklerinde etkisiyle dış kaynaktan hizmet alımı düşüncesi önem kazanmaya başlamıştır.

İlgili yazın incelendiğinde, uluslararası ve ulusal hukuk düzenlemeleri veya sözleşmelerinin içerisinde “Özel Askerî Şirket” terimine rastlanılmamaktadır. Buna karşın, özel askerî şirketler hakkında çok sayıda tanım mevcut olmasına rağmen, üzerinde anlaşılmış bir tanım da bulunmamaktadır. Özel askerî şirketlerin kendilerini daha çok güvenlik ya da danışmanlık hizmeti veren kuruluşlar olarak tanımlaması ve kendilerini denetimden uzak tutma çabaları, araştırmacıların özel askerî şirketlere karşı tereddütte yaklaşmasına neden olmaktadır.⁷ Yerli yazın içerisinde ise Türk Silahlı Kuvvetleri'nin özel askerî şirketlerden yararlanılmasına yönelik tavsiyeler verildiği, ancak bunun nasıl gerçekleştirileceğine dair yeterince inceleme ve araştırma olmadığı görülmektedir.⁸ Lojistik faaliyetlerde dış kaynak kullanımı konusunda

170

Security
Strategies

Year: 11

Issue: 22

⁶ Haldun Yalçinkaya, “Özel Askerî Şirketlerin Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 61-3, s. 261.

⁷ Bkz. Thomas Jäger, Gerhard Kümmel, *Private Military and Security Companies. Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, Wesbaden; David Isenberg, “Private Military Contractors and U.S. Grand Strategy”, *International Peace Research Institute PRIO Report*, 1/2009, Oslo; Filiz Çulha Zabcı, “Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askerî Şirketler”, *Mülkiye*, Cilt XXVIII, No 243, Haziran 2004, www.bagimsizsosyalbilimciler.org./Yazilar_HSB (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015); Ahmet Hamdi Topal, “Uluslararası Hukuk Açısından Özel Askerî Şirketler ve Şirket Çalışanlarının Statüsü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 60 (4) 2011; Jonathan Michael Feldman, “From Warfare State to Shadow State”, *Duke University Press, Social Text* 91, Vol. 25, No. 2, Summer 2007.

⁸ Bkz. Burak Tangör ve Haldun Yalçinkaya, “Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel

yapılan bir incelemede ise hizmet kalitesine yönelik beklentilerin karşılanma oranlarının düşük olduğu, ancak Türkiye'de hizmet sektörünün gelişmesi ile birlikte kalitenin beklentiler doğrultusunda gelişeceği öne sürülmüştür.⁹

Sunulan çerçeve içerisinde bu çalışmanın amacı; Özel Askerî Şirketleri siyasi, hukuki, ekonomik ve etik açıdan incelemek ve Türk Silahlı Kuvvetleri ile ortak çalışma alanlarını belirlemektir. Bu kapsamda; çalışmanın temel sorunsalı, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin hangi alanlarda dış kaynak kullanımı gerçekleştirmesi gerektiği ve özel askerî şirketlerin Türk Silahlı Kuvvetleri'nin lojistik hizmet ihtiyaçlarının kesintisiz nasıl karşılanabileceğinin tespit edilmesidir. Daha önce yapılan çalışmalara ilave olarak, Türkiye'de özel askerî şirketlere dikkat çekmek konusunda bir farkındalık yaratılabilecek olması da araştırmayı önemli kılmaktadır.

2. Özel Askerî Şirket Kavramı ve Gelişimi

Özel askerî birliklerin ortaya çıkışı en az savaşın kendisi kadar eskidir. Antik Çin, Yunan ve Roma orduları çok sayıda paralı askerlerden teşkil edilmiştir. Fransız Devrimi'ne kadar olan süreçte devletlerin maliyet etkin olması nedeniyle güvenliklerini daha çok daimi ordu yerine paralı askerler kiralarak sağlamayı tercih ettikleri

171

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 22

Askerî Şirketler", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, Sayı 25 (Bahar 2010); Haldun Yalçinkaya, "Özel Askerî Şirketlerin Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*; Sait Yazıcı, "21nci Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: Özel Askerî Şirketler ve Kontratçı Firmalar", [http://usam.aydin.edu.tr/OZELASKERISIRKETLER\(4b4f\).pdf](http://usam.aydin.edu.tr/OZELASKERISIRKETLER(4b4f).pdf) (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015); Ahmet Fuat Yayın, *Savunma Sanayiinde Küreselleşme Biçimleri: Özel Askerî Şirketler* İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006; Erman Güngör, *Türk Silahlı Kuvvetlerinde Yönetim Stratejisi Olarak Dış Kaynak Sisteminin Uygulanabilirliği*, Sütçü İmam Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Bitirme Projesi, 2007

⁹ Şerafettin Sevim, Ali Akdemir, Kemal Vatansver, "Lojistik Faaliyetlerinde Dış Kaynak Kullanan İşletmelerin Aldıkları Hizmetlerin Kalitesinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir İnceleme", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Y. 2008, C. 13, S. 1 s. 1-27.

görülmektedir.¹⁰ Ulus devlet sisteminin yaygınlaşmasıyla birlikte, millet ve milliyet kavramları bir ülke için savaşa fikrini ticari çıkarların önüne çıkarmıştır. Bu dönemde yaşanan savaşlar uzun süreli, bütün dünyayı kapsayan ve çok fazla sayıda insanın hayatını kaybetmesine yol açan bir hal almıştır. Soğuk Savaş döneminde ise iki ayrı kutupta yer alan devletlerin stratejik çıkarlarının bulunduğu bölgelerde karşılıklı çatışma yerine paralı askerler veya bir başka deyişle lejyonerler kullanarak birbirlerine üstünlük sağlamaya çalıştıkları görülmüştür.¹¹ Paralı askerler veya lejyonerler bu çalışmanın kapsamı dışındadır.

Soğuk Savaş sonrasında Batılı ülkeler, askerî alanda yeni bir yapılanmaya giderek ordularını küçültmeye ve askerî hizmetleri özelleştirmeye başlamış; oluşan siyasi, askerî, ekonomik ve ideolojik şartların etkisiyle savunma endüstrisi yeniden şekillenmiştir.¹² Artan belirsizlik ortamı, düşük yoğunluklu çatışmalar ve terörist faaliyetlerin dünya genelinde artış göstermesi, bundan etkilenen devletlerin savunma harcamalarına ciddi bir yük getirmiştir. Komünizmin yıkılması ve piyasa ekonomisinin dünya genelinde etkisini artırmasıyla devletin ekonomik faaliyetlerini azaltması ve öncelikle sağlık, temizlik, eğitim, ulaşım ve altyapı hizmetleri gibi alanlarda karşımıza çıkan özelleştirme uygulamaları giderek hız kazanmıştır. Ancak ülke güvenliği konusu özelleştirme uygulamalarının dışında tutulmuş ve geleneksel düşünceden vazgeçilmeyerek özel sektöre kısıtlı bir alanda genellikle mal tedarikçisi görevi verilmiştir. Ancak ticari kuruluş niteliğine sahip özel şirketlerin askerî alanda hizmet sunmaya başlamalarının önü açılmıştır.¹³

Yukarıda da belirtildiği gibi, özel askerî şirketlerin kullanımı

¹⁰ David Shearer, "Outsourcing War", *Foreign Policy*, Fall 1998; <http://foreignpolicy.com/1998/09/15/outsourcing-war/> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015).

¹¹ Agm.

¹² Deborah Avant, "The Outsourced War "Is Here to Stay"", *Bloomberg Business*, 20 Mayıs 2004; <http://www.bloomberg.com/bw/stories/2004-05-20/the-outsourced-war-is-here-to-stay> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)

¹³ Ahmet Hamdi Topal, "Uluslararası Hukuk Açısından Özel Askerî Şirketler ve Şirket Çalışanlarının Statüsü", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 60 (4) 2011, s. 965.

yeni bir olgu olmamakla birlikte, 1990'lı yılların başından itibaren Amerikan ordusunun asker sayısında büyük oranda indirimle gidilmesiyle daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. Peter W. Singer, özel askerî şirketleri “askerî operasyonlar, stratejik planlama, istihbarat, risk değerlendirmesi, harekât desteği, eğitim ve teknik beceriler gibi askerî kabiliyetlerin kazanılması hususunda uzmanlaşan tüzel kişiler/hizmetler sunan şirketler olarak” tanımlanmaktadır.¹⁴

Peter W. Singer, bu farklılıkları dikkate alarak özel askerî şirketleri temel yeteneklerine göre sınıflandırmıştır. Singer, savaş alanlarındaki temel yetenekleri savaşmak, danışmanlık ve eğitim hizmeti vermek ile lojistik ve hizmet desteği sağlamak şeklinde üçe ayırmıştır. Özel askerî şirketler de bu temel yetenekleri gerçekleştirme kapasitesine göre sınıflandırılmaktadır. Temel yeteneği savaşmak olan şirketler, “Askerî Şirketler”; temel yeteneği danışmanlık ve eğitim hizmeti vermek olanlar “Askerî Danışmanlık Şirketleri” ve temel yeteneği lojistik ve hizmet desteği sağlamak olanlar ise “Askerî Destek Şirketleri” olarak adlandırılmaktadır. Özel askerî sektörü oluşturan tüm bu şirketlere genel olarak ise “Özel Askerî Şirketler” denilmektedir.¹⁵

Özel askerî şirketler faaliyet gösterdikleri alanlar itibariyle farklılıklar göstermektedir. En önemli fark, özel askerî şirketlerin faaliyetlerini kazandıkları ihale ve neticesinde idare ile yaptıkları sözleşmeye uyarak icra etmesidir. Müşterileri ile sözleşme yoluyla ilişki kurarlar ve uluslararası piyasa dâhilinde birbirleriyle rekabet ederler. Yasalar gereği, kendi ülkelerine en azından kayıtlı olmaları gerekir ve yabancılarla sözleşme yapmak için alınacak lisanslar yoluyla kendi devletlerine karşı yükümlülükleri bulunmaktadır. Güvenlik ve savunma alanında profesyonel hizmet sunan bu şirketlerin; stratejik planlama, askerî eğitim, silah sistemlerinin ikmal ve bakımı dâhil teknik yardım, istihbarat, lojistik, taktik harekâtın icrası ve

¹⁴ *Atlantic Monthly*, “Private Military Contractors”, Vol. 294 Issue 2, September 2004, s. 39.

¹⁵ Peter W. Singer, *Kiralık Ordular Özel Askerî Şirketler*, Çev. Gözde Aral ve İsmail Yaman, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009, s. 24.

muharebe desteği sağladığı görülmektedir.¹⁶

Modern siyasal düşünce, iç ve dış güvenliği, devletin sağladığı bir hizmet olarak ele alır. Tanımı gereği, egemen devlet meşru şiddet kullanma tekeline sahiptir ve yurttaşlarının güvenliğini sağlayacak bir sistem oluşturmakla yükümlüdür.¹⁷ İşte özel askerî şirketlerin ortaya çıkışları, yaygınlaşmaları ve büyümeleri, küreselleşme ve neo-liberal ekonomik modelin sanki bir dayatması olarak devletin kamu işlevlerini özelleştirme eğiliminin bir parçasını oluşturmaktadır. Ulusal savunma şirketlerinin özelleştirilmesi ve özel askerî şirketlerin çoğalması, uluslararası ve çok-uluslu ortaklıkların artmasına yol açmıştır. Bu ortaklıklar artık ulusal sınırları aşan bir coğrafyada faaliyette bulunmaktadır.

Ancak, özel askerî şirketler sadece devletlerle çalışmamaktadır. Sunmuş olduğu hizmetler Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Avrupa Birliği (AB), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası kurumlar yanında çok uluslu şirketler ve sivil toplum örgütleri tarafından da talep edilmektedir. Özel askerî şirketlerin dünya genelinde en önemli müşterisi, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmakla beraber İngiltere de sıralamanın ön safalarında yer almaktadır. Bunun yanında, özel askerî şirketler, zayıf devletlerin özellikle iç güvenlik sorunlarını çözmek için başvurduğu adreslerden birisidir.¹⁸

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, gelişmiş devletler ordularını küçültmeye, askerî harcamalarını azaltmaya ve ordu personelini emekliliğe ayırmaya yönelmiştir. Dünya genelinde 1993 ve 2003 yılları arasında asker sayısı yaklaşık dokuz milyon azalmıştır. Birçok emekli asker, mesleklerini ve uzmanlıklarını özel askerî şirketlerde değerlendirmeye başlamış; bu kadar fazla sayıdaki nitelikli askerî elemanın iş arzı oluşturması ise özel askerî şirketlerin doğmasını ve

¹⁶ Peter W. Singer, *Corporate Warriors*, p. 186.

¹⁷ David. A. Baldwin, *The Concept of Security*, Review of International Studies, 1997, 23, pp. 5-6.

¹⁸ Burak Tangör ve Haldun Yalçınkaya, s. 132.

gelişmesini sağlamıştır.¹⁹

Bununla birlikte, artan silah ve teçhizat stoku piyasaya açılarak özel askerî firmaların gereksinim duyduğu işgücü ve teçhizat için gerekli koşulları oluşturmuştur. Savunma ve güvenlik alanının piyasa ekonomisi kurallarına göre işlemesi gerektiği, devletin küçülmesinin bir ayağının da özel askerî şirketler vasıtasıyla gerçekleştirilmesi düşüncesi uygulama alanı bulmuştur. 11 Eylül saldırısı özel askerî şirketler için de bir dönüm noktası olmuştur. Birleşmiş Milletler'in güç kaybettiği ve uluslararası hukukun önemini yitirdiği bir dönemde, hukuksal boşluklarla dolu bir ortamda ve tamamen “kâr” amacı ile çalışan özel askerî şirketler geniş bir hareket alanı bulmuşlardır.²⁰

Gelişen teknolojinin de etkisiyle savaşların yapısı değişmiş, uzmanlara olan ihtiyaç artış göstermiştir. Bilgiye olan ihtiyacın artması, sivil katılıma daha fazla gereksinim duyulmasına yol açmıştır. Günümüzde teknoloji, askerî sahada giderek daha fazla yer almakta; bir anlamda silahlı kuvvetler teknolojiyle bağımlı hâle gelmektedir. Dolayısıyla hem gelişmiş ülkeler, hem de gelişmekte olan ülkeler, teknoloji ürünü silâhların ve askerî donanımların kullanımı gibi özel ihtisas gerektiren hizmetlerin sağlanması hususunda özel askerî şirketlerle çalışma yoluna gitmeyi tercih etmektedir.

Özel askerî şirketler, genellikle enerji ve savunma sanayindeki büyük şirketlerin yan kuruluşu olarak ortaya çıkmış ve ülke ordularının giremediği ya da girmesinin sınırlandırıldığı bölgelerde faaliyet göstermiştir. Düşük yoğunluklu çatışmada isyancı grupların hafif silâhlara erişimini kolaylaştırmış ve bu grupların güçlenmesini sağlamıştır. Sahip oldukları ileri teknoloji imkânları, yetişmiş personel gücü, üstün taktik kabiliyetleri, özel askerî şirketleri tercih edilir hâle getirmiştir.²¹

¹⁹ Burak Tangör ve Haldun Yalçınkaya, s. 135.

²⁰ Christopher Kinsey, “Private Security Firms and Corporate Social Responsibility”, Andrew Alexandra, Deane-Peter Baker, Marina Caparini (Eds.), *Private Military and Security Companies: Ethics, Policies and Civil-Military Relations*, Routledge, New York, 2008, p. 70.

²¹ Ahmet Hamdi Topal, s. 966-7.

Uluslararası hukukta, özel askerî şirketlerle ilgili herhangi bir düzenleme bulunmaması, diğer bir deyişle tam bir “hukuki boşluk” olması ise, özel askerî şirketlerin faaliyetlerini daha rahat yürütmesini sağlamaktadır.²² Bu konu ile ilgili büyük devletlerin, kendi çıkarları gereği, adım atmaktan kaçındığı görülmektedir.

3. Dış Kaynak Kullanımı ve Özel Askerî Şirketler

Küreselleşmenin etkisiyle birlikte rekabet artmış; artan rekabet işletmelerin kendi tedarikçilerini birer ortak olarak görmelerini, yakın bir işbirliği içerisinde müşterilerine kaliteli ürün veya hizmet sunmaya çalışmalarını sağlamıştır.²³ Son 20 yılda popüler hâle gelen ve günümüzde her alanda uygulanmaya başlanan “dış kaynak kullanımı”, işletmelerin sadece en iyi yaptıkları işe odaklanmaları ve diğer işleri o konuda uzman olan işletmelere devretmeleri anlamına gelmektedir. Dış kaynak kullanımı önceleri sadece yemek, güvenlik, temizlik gibi rutin faaliyetleri kapsarken; şimdilerde işletmeler sahip oldukları temel yetenek hariç tüm faaliyetlerde dış kaynak kullanımı yoluna gitmektedir.²⁴

Dış kaynak kullanımı aynı zamanda dünya çapında tedarikçilere daha kolay ulaşmayı sağlayan liberal ticareti de kolaylaştırmıştır. Bu çerçevede, devletlerin daha önce bir tekel olarak yürüttüğü faaliyetleri özel sektöre devretmesiyle birlikte hantal yapısından kurtulduğu ve verimlilik sorunlarının ortadan kalktığı kabul edilmektedir. Hatta günümüzde çatışma bölgelerindeki çeşitli faaliyetler ihtiyaç olarak tanımlanmakta ve ihale sonucunda sözleşme ile özel sektöre devredilebildiği görülmektedir.²⁵

176

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 22

²² Filiz Çulha Zabcı, “Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askerî Şirketler”, *Mülkiye*, Cilt XXVIII, No 243, Haziran 2004, www.bagimsizsosyalbilimciler.org./Yazilar_HSB.

²³ George Ritzer, *The Blackwell Companion to Globalization*, Blackwell Publishing, Michigan University, 2007, p. 187.

²⁴ Durmuş Acar, Burcu Aslantaş Ateş, “Tedarik Zinciri Faaliyetlerinin Maliyetleri ve Dış Kaynak Kullanımı İlişkisi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Y. 2011, C. 16, S. 3, s. 9-27.

²⁵ Neil J. Harris, *Contractors and the Cost of War: Research into Economic and Cost-Effectiveness Arguments*, MBA Professional Report, Naval Postgraduate School,

1980'lerden itibaren neo-liberal ekonomik akımdan etkilenen sektörlerden biri de savunma ve güvenlik sektörleri olmuştur. Özel askerî şirketler silahlı kuvvetlerin ihtiyaç duyduğu lojistik hizmetler, eğitim, planlama ve altyapı hizmetlerini sunmaya başlamıştır. Askerî üslerin ve tesislerin bakımı, araçların bakımı, giyim ve teçhizatın temini ve depolanması, askerî lojmanların idaresi ve kantinlerin işletilmesi gibi işler ana yüklenici sistemine dayanarak özel sektöre devredilmiştir.²⁶ Çöl Fırtınası Harekâtı, Irak ve Afganistan Savaşları, lojistik desteğin dış kaynak kullanımı ile yürütüldüğü en yeni örneklerdir. Bu harekât ve savaşlarda, yükleniciler savaş alanında Amerikan Ordusuna muharebe hizmet desteğinin en önemli parçalarından biri olmuştur. Askerî alanda uygulanan lojistik fonksiyonların çoğunun ticari hayatta da yürütülmesi, bu fonksiyonların dış kaynak kullanımına en yakın adaylar olmasını sağlamaktadır.

Amerikan Ordusu böylesine büyük harekâtları gerçekleştirebilmek maksadıyla lojistik yapısında önemli dönüşüm gerçekleştirmiştir. Ancak böylesine bir dönüşüm sadece Amerikan Ordusunun kurumsal yapısını değiştirmekle kalmamış; Amerikan Ordusu ile çalışan firmaları da dönüşüme tabi tutmuştur. Böylesine bir dönüşüm, yeni bir düşünce ve iş anlayışının ordu lojistik sistemine dâhil edilmesini zorunlu kılmıştır. Bunun için, lojistik fonksiyonların dış kaynak kullanımı ile temini, dünya çapındaki tedarikçilerle ortaklık, direkt satıcı teminatı ve elektronik ticaretin kullanımı düşüncesi öne çıkmıştır.²⁷

Gelişen teknoloji ve silah sistemleri, silahlı kuvvetlerin barış durumundan savaş durumuna çok hızlı geçiş yapabilecek esnek ve

Monterrey, December 2006, s.7-22.

²⁶ Matthias Witt, "How Logistics can Create and Support Public Security", Michael Eßig, Michael Hülsmann, Eva-Maria Kern, Stephan Klein-Schmeink (Eds.), *Supply Chain Safety Management: Security and Robustness in Logistics*, Springer Science & Business Media, New York, 2012, s. 204.

²⁷ Yusuf Alabarda & Rafal Lisowiec, "The Private Military Firms—Historical Evolution and Industry Analysis", MBA Professional Report, Naval Postgraduate School, Monterrey, 2007, s. 22-3.

çevik bir alt yapıya gerek duymasına neden olmaktadır. Bu esnek ve çevik altyapının kurulmasında en önemli destekçiler, rekabetçi dış kaynak kullanımı ve büyük firmalar olmuştur. Amerikan Ordusunun Lojistiği Sivilleştirme Programı (*Logistic Civil Augmentation Program -LOGCAP*) muharebe alanında gerekli desteği özel şirketlerle yapmış olduğu sözleşmelerle gerçekleştirmiş ve bu destek Kara Kuvvetlerinin çok önemli bir parçası hâline gelmiştir. Böylece kuvvetlerin ani isteklerinin dış kaynak kullanımı ile temini esnek ve etkili bir yöntem olmasının yanında; büyük ve ciddi firmalarla ortak çalışma yapmaya da imkân sağlamıştır. Seçilmiş önemli yüklenici firmalar, kuvvetli bir lojistik desteği, barışta ve muharebe ortamında, Amerikan Ordusuna sağlamıştır.²⁸ Ancak maliyetlerin yüksek oluşu ve bu şirketleri kontrol edecek yeni mekanizma ve teşkilatların oluşturulması önemli sorunlar olarak göze çarpmaktadır.

Sistemin kurumsal altyapısı kurulurken hangi şartlara sahip olunması gerektiği önem arz etmektedir. Bu maksatla; liberal ekonomi politikası uygulayan ülkelerde özellikle savunma ve güvenlik sektöründe özgün ve ileri teknolojiyi üretebilmek, üretilen ürünün olabildiğince rekabet koşulları altında en uygun fiyatla tedarik edilebilmesine olanak verecek bir kurumsal altyapı oluşturmak maksadıyla ana yüklenici sistemi kurulmuştur.²⁹

Dünyanın gelişmiş ordularına baktığımızda, bu ordulara sahip ülkelerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeterli teknolojik ve finansal yeterliliğe sahip sivil sektör kuruluşları yaratıldığını görüyoruz. Amerika Birleşik Devletleri hariç olmak üzere, hemen her ülkede, savunma sanayinde az veya çok sayıda devletin sahip olduğu şirketler bulunmaktadır. İngiltere gibi bazı ülkelerde de savunma sanayi önce devlet tarafından kurulmuş ve bu şirketler 1980’li yıllar sonrasında özelleştirilmiştir.³⁰ Devletlerin savunma sanayine oldukça yoğun bir

²⁸ Neil J. Haris, s. 14-5.

²⁹ AYTEKİN ZİYYAN, “Neden Milli Ana Yüklenicilik?”, *Yeniden Müdafaa-i Hukuk*, Nisan 2002, s. 1.

³⁰ “United Kingdom Defense Industry”; <http://www.globalsecurity.org/military/world/>

şekilde müdahalede bulunması savunma sanayinin özelliğinden kaynaklanmaktadır. Devlet katkısı olmadan özel şirketlerin savunma sanayine girmeleri ve hatta ana yüklenici sorumluluğunu üstlenebilmesi zor görünmektedir.

Özellikle Avrupa ülkelerinde teknoloji geliştirmenin dışında, savunma sanayinden beklenen büyük sermaye, büyük yatırımlar, nitelikli personel istihdamı, yüksek kalitede ürün ve büyük masraflı testler için devlet desteğinin savunma sanayi alt sektörlerinde önceden seçilmiş millî ana yüklenici pozisyonundaki şirketlere verildiği görülmektedir. Bu yöntemde savunma sanayinin tank, uçak, zırhlı araç, elektronik gibi alt sistemlerinde her ülkede birer tane millî ana yüklenici vardır. Hatta günümüzde Avrupa'da süregelen şirket birleşmeleriyle, hâlen ülke bazında bulunan millî ana yükleniciler yerine, Avrupa Birliği içinde birer ana yüklenici oluşturulması amaçlanmaktadır. Böylelikle ihracatta, özellikle Amerikan firmalarıyla rekabet edebilecek büyük ve güçlü firmaların oluşturulmasına çalışılmaktadır. Millî ana yükleniciler kritik teknolojilerin edinilmesinden, sisteme entegrasyonundan, test ve sistemin ömür devri boyunca idamesinden tek başlarına sorumlu olmaktadır.

Gelişmiş ülkeler savunma sanayi sektörü için kaçınılmaz olan teknelci ortamın içinde yaşarken, teknelciliğin zararlarından kurtulmanın yollarını ana yüklenici sisteminde bulmuştur. Sistemin uygulanmasında açık ihale yöntemi uygulanmamakta, "rekabet ilkesi" alt sistemlerin tedarikinde uygulanmaktadır. Savunma sanayi sektörü yapısı tepede bir millî ana yüklenici ile onun altında alt sistemleri üreten çok sayıda yerli ve yabancı ortaklı şirketlerden oluşan alt yüklenicilerden oluşmaktadır. Çok sayıda alt sistemin rekabet koşullarında çok sayıda alt yüklenicilerden satın alınması, savunma sanayi için üretim yapan veya bu alana girmek isteyen yeni şirketlerin de yöntemle itirazlarını azaltıcı etki sağlayacaktır.

"Millî ana yüklenici sistemi ile yeni teknolojinin kullanımının

artması, süreç içerisinde tek bir şirketle muhatap olunmasıyla bürokratik işlemleri azaltması, ülke ekonomisinin dünya çapında büyük ve güçlü firmalara sahip olmasına yol açması; teknoloji üretimini yükseltmesi; kaliteli ve yeterli sayıda personel istihdamını sağlaması, gerçekleştirilmesi gereken ihale sayısının azalması ve şeffaflığın artmasıyla şaibe ve söylentinin de azalmasına yol açacağı³¹ iddia edilmektedir.

Ziylan'ın burada hareket noktası olan ana yüklenicinin millî olması fikri, olumlu bir yaklaşım olarak görülsede, bütün bu taahhütleri üstlenecek bir yerli yüklenici bulma ihtimalinin düşüklüğüne istinaden, savunma sanayisini kurma çalışmalarında olduğu gibi, savunma hizmetleri konusunda da deneyimli yabancı şirketlerle ortaklıklar kurulabileceği de göz önünde tutulmalıdır.

4. Türk Silahlı Kuvvetleri'nde Dış Kaynak Kullanımı

1980'li yılların ortasından itibaren bölücü terör örgütü ile karşı karşıya kalan Türkiye, 400 milyar Amerikan dolarından fazla bir kaynağı terörle mücadeleye harcamıştır.³² 1990'lı yıllarda alınan önemli bir stratejik kararla, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, zafiyet sahaları dikkate alınarak, tümen teşkilatından tugay teşkilat yapısına geçmiş ve muharip unsurlarının yeteneklerini oldukça artırmıştır.³³ Bu kabiliyet, terörle mücadelede de esnek ve çevik yapılar kurulmasını sağlayarak başarılı olmuştur. İkmal, bakım, ulaştırma ve tedarik faaliyetleri ise 1950'li yıllardan kalma ve çoğunlukla çeviri yönerge ve talimnameler ile 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'na göre yürütülmüştür. 2000'li yılların başından itibaren Lojistik Yönetim Sistemi projesi ile lojistik yapılanma ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri'nin 2003 yılında yürürlüğe girmesi ile

³¹ AYTEKİN ZIYLAN, ss. 2-3.

³² FATMA TAŞDEMİR, "Terör Örgütleri ile Müzakere ve PKK", Ankara Strateji Enstitüsü, 10 Nisan 2013, <http://www.ankarastrateji.org/yazar/doc-dr-fatma-tasdemir/teror-orgutleri-ile-muzakere-ve-pkk/> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015).

³³ TÜRK KARA KUUVETLERİ TARİHÇESİ, www.kkk.tsk.tr/GenelKonular/Tarihce/icerik.asp (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015).

tedarik sisteminde de önemli değişiklikler meydana gelmiştir.

Bunun yanında, 1992 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri'nde dış kaynak kullanımına yönelik ilk uygulamalar, Gülhane Askerî Tıp Akademisi Komutanlığı ve Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na ait personel ulaşım servislerinin sivil sektöre ihale edilmesiyle görülmüştür. Bu yöntemin yaygınlaştırılması ise 1998 yılına bulmuştur. "Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Servis Otobüs Hizmetlerinin İyileştirilmesi" adlı proje ile Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kaynak aktarmak zorunda kaldığı; insan gücü, araç alımı ve araç bakımı yükünden kurtulmak hedeflenmiştir. Ulaştırma hizmetlerinin gerek araç alımlarının maliyeti, gerekse idame güçlükleri dolayısıyla dış kaynak kullanımı açısından uygun olduğu düşünülmüştür.³⁴

Dış kaynak kullanımının ikinci görüldüğü alan, 2002 yılında mutfak ve yemekhane hizmetlerinin sivil sektöre bırakılması çalışmasıdır. Öncelikle askerî hastane ve askerî okullar gibi kurumlarda denenmeye başlayan yöntem; hizmetin nasıl gerçekleştirileceğine dair detaylı bir yönergenin olmaması ve kontrol teşkilatlarının görev tanımlarının yetersizliği, Türkiye'de "catering" sektörünün o dönemde henüz emekleme aşamasında olması, ihaleyi alan şirketlerin yeterli profesyonellikten uzak kalmaları ve sözleşme şartlarının ağır oluşu gibi nedenlerle dönem itibari ile çok da başarılı olamamıştır. Ancak bu denemede görülen faydaları da gözden kaçırmamak gerekmektedir. Böylelikle, erbaş ve erlerle yapılan işlerde personel tasarruf sağlanması, malzeme kaybının minimuma indirilmesi, girdi maliyetlerinde tasarruf sağlanması, yemek lezzetinin artması ve dökülen yemeğin azalması, bu hizmetlerde görevli subay, astsubay ve uzman erbaşların idari faaliyet yükünün azalması aslı görevine dönmesi sağlanmıştır.³⁵

Başlangıçta uygulamada yaşanan sorunlara rağmen, özellikle

³⁴ Erman Güngör, *Türk Silahlı Kuvvetlerinde Yönetim Stratejisi Olarak Dış Kaynak Sisteminin Uygulanabilirliği*, Sütçü İmam Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Bitirme Projesi, 2007, s. 48.

³⁵ Age. ss. 48-9.

İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde bulunan askerî hastane, askerî okul ve karargâhlarda “hazır yemek sistemi” devam ederek daha başarılı bir şekilde yürütülmekte ve giderek müşteri memnuniyeti artmaktadır. Ancak bu sistem hâlihazırda kısıtlı bir alanda uygulanmakta ve gelişmiş ülke ordularının uyguladığı ana yüklenici sisteminden farklılıklar göstermektedir. Ülkemizde savunma sanayi alanında Türk Silahlı Kuvvetleri’nin ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeterli teknolojik ve finansal yeterliliğe sahip özel sektör kuruluşlarının Türkiye’nin günümüz koşullarında bulunmadığını söylemek ise yanıltıcı olur.

Türk Kara Kuvvetleri, Edirne’den Hakkâri’ye kadar çok geniş bir alanda ve çok sayıda birlikle görevini yerine getirmektedir. Mal alımları, Milli Savunma Bakanlığı tarafından Tedarik Bölge Başkanlıkları vasıtasıyla merkezî tedarik alımları ve genelde tugay seviyesinde olan birliklerin mahalli tedarik alımları ile sağlanmakta; ayrıca askerî dikimevi ve fabrikalar ile üretim yapılmaktadır. Hizmet faaliyetlerinden mutfak, çamaşırhane, terzi, berber, kantin işletimi ile elektrik, su, ısıtma ve soğutma tesisatının bakım ve onarımı ise çoğunlukla erbaş ve erlerin katılımıyla ve birliklerin kendi imkânlarıyla amatörce yürütülmektedir. Birlikler, kışlaların altyapı sorunlarının çokluğu nedeniyle, önemli bir iş ve zaman gücünü bu tür faaliyetlere yönlendirmek zorunda kalmaktadır.

Mahalli alımların önemli bölümünü personelin iaşesine yönelik harcamalar oluşturmakta; tedarik görevi bulunan bütün birliklerce benzer mallar için ayrı ayrı ihaleler açılmakta ve çok sayıda mahalli yüklenici ile sözleşmeler imzalanmaktadır. Mevzuattan kaynaklanan ucuzu alma zorunluluğu ile teknik şartnamelerde belirlenen düşük standartlar, piyasada tanınmayan ve sadece Türk Silahlı Kuvvetleri’ne mal üreten firmaların ortaya çıkmasına neden olmakta; Amerikan ordusuna peynir tedarik eden ve piyasada oldukça tanınan bir Türk firması, Türk Silahlı Kuvvetleri’ne peynir satabilme başarısını gösterememektedir.

Türk Silahlı Kuvvetleri’nde yaşanan bu tür sorunlara yönelik pek çok örnek gösterebilmek mümkündür; ancak bölgesinde giderek güçlenen bir ülkenin ordusunun daha çağdaş bir yapıya kavuşması için yapılması gerekenler ortaya konulmalı ve amatör çözümlerin yerini profesyonel yaklaşımlar almalıdır.

5. Özel Askerî Şirketlerin Türk Silahlı Kuvvetleri'nde Çalışma Alanlarının Belirlenmesi

Özel askerî şirketlerin dünyanın gelişmiş orduları ile yapmış oldukları çalışmalar incelendiğinde, çok geniş bir uygulama alanına sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu alanlar istihbarat faaliyetlerinden lojistiğin her bölümüne kadar çeşitlilik göstermektedir. Türkiye'de hazır yemek hizmeti ve servis taşımacılığına bakılarak, özel askerî şirketler ile ortak çalışmalar yapıldığını söylemek zor olacaktır. Hatta Türkiye'de özel askerî şirketlerin varlığından bile söz etmek zor görünmektedir. 2014 yılında ilk olarak böyle bir şirketin kurulduğuna dair haberler medyada yer almıştır, ancak bu şirketin devlet kuruluşlarıyla yapmış olduğu herhangi bir sözleşmeye ilişkin bilgi bulunmamaktadır.³⁶

Türkiye'de savunma sanayinin millileştirilmesine yönelik ilk çalışmalar Makine Kimya Endüstrisi Kurumu ile başlamıştır. Kıbrıs sorunun ortaya çıkışı ile millî bir savunma teçhizatın önemi bütün açıklığıyla ortaya çıkmış ve yine devlet sermayesiyle ASELSAN, HAVELSAN ve ASPİLSAN gibi şirketler kurulmuştur. Ancak bu firmaların Körfez Savaşı'nda uluslararası firmalar ile rekabet etmesinin ne kadar zor olduğu görülmüştür. Diğer yandan, bağımsız bir savunma sanayi kurulması ve askerî teknolojinin geliştirilmesi konusundaki kararlı tutum sürdürülmüştür. Türk sanayinin genel bir özelliği olan ve ileri teknoloji getirmenin temel gereği olan yabancı ortaklık, askerî sanayi için de geçerli olmuştur. 1984 yılında TUSAŞ-TAI kurulmuş ve F-16 Savaşan Şahin uçaklarının yapım ve montajı konusunda çalışmalar başlamıştır. İlerleyen zamanda Millî Savunma Bakanlığı Savunma Sanayi Müsteşarlığı'nın gayretleri neticesinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin modernizasyonu kapsamında gerçekleştirilen projelerle Türk savunma sanayinin gelişimi ivme kazanmış; 2011 yılı itibarıyla Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ihtiyaçlarının yurtiçinden karşılama oranı %54 seviyesine ulaşmıştır. Sektörün savunma ürünleri ihracatı

³⁶ <http://www.aa.com.tr/tr/haberler/403804--genelkurmay-baskanligindan-quot-ozel-askeri-sirket-quot-aciklamasi> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015).

toplamda bir milyar doları aşmış ve savunma ürünleri ithalat-ihracatına yönelik makasın giderek kapandığı görülmüştür.³⁷

Savunma sanayinde yaşanan böylesine önemli değişim ve gelişim, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin silah ve teçhizatının modernizasyonuna büyük katkı sağlarken; maalesef Türk Silahlı Kuvvetleri'nde yürütülen hizmet faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde önemli gelişmeler sağlayabilmek mümkün olmamıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri genellikle hizmet faaliyetlerini kendisi gerçekleştirmekte ve satın alma yöntemi tercih edilmemektedir. Ancak son yıllarda mevzuatta meydana gelen değişikliklerle hazır yemek hizmeti, askerlik şubelerinin güvenliğinin özel güvenlik şirketleri yoluyla sağlanması ve askerî hastanelerde özel temizlik şirketlerinin kullanılması gibi hizmetler, hizmet alımı yoluyla sağlanmaya başlanmıştır.

Aslında bu tür hizmetlerin özel sektör yoluyla uzun süre gerçekleştirilememesi, Türkiye'de hizmet sektörünün gelişmemişliği ve mevzuattan kaynaklanan zorluklarla doğrudan bağlantılı olmuştur. Son yıllarda Türkiye ekonomisinde ve hizmet sektöründe yaşanan gelişmelerle karşılaştırıldığında, bütçeyle doğrudan bağlantılı olan uygulamaların çok kısıtlı tutulduğu da yine gözden kaçırılmamalıdır.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nde uzun zamandır profesyonel orduya geçiş ile ilgili çalışmalar devam etmekte, ancak sayılara bakıldığında bu konuda çok da başarılı olduğunu söylemek mümkün olmamaktadır. Mart 2012 ayında 714.404³⁸ olan askerî personel mevcudu, Ocak 2015 ayında 629.593 kişi olarak açıklanmıştır. Bu mevcudun yaklaşık 406 bin kişisi, yani %64'ü, profesyonel olmayan yükümlülerden oluşmaktadır.³⁹ Bu oran Kara Kuvvetleri'nde %70'lerin üzerindedir.⁴⁰

³⁷ <http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/savunmaSanayimiz/Sayfalar/bugunkudurum.aspx> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015).

³⁸ <http://www.haber7.com/guncel/haber/961915-tsk-acikladi-iste-butun-rutbedeki-asker-sayimiz> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015).

³⁹ <http://www.gazetevatan.com/tsk-daki-profesyonel-asker-sayisi-aciklandi-713510-gundem/> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015).

⁴⁰ Salih Akyürek, Vd., “*Sivil-Asker İlişkileri ve Ordu-Toplum Mesafesi*”, Bilgesam

Gelişmiş orduların bu konuda yapmış olduğu çalışmalara bakıldığında, özellikle Amerikan Ordusunun 1990'lerden itibaren orduyu küçültüp daha etkili bir yapıya kavuşturmak için yapmış olduğu çalışma ile 2,1 milyon olan asker sayısını 1,4 milyona düşürdüğü görülmektedir. Buna karşılık, Bosna ve Kosova'da barışın sağlanmasında asker ihtiyacının artması sorununa özel askerî şirketlerle çözüm bulunmuştur.⁴¹

Irak Savaşı'nda özel askerî şirket görevlilerinin sayısı 20 bin civarındadır. Irak Savaşı'nda Körfez Savaşı'na göre sivil kontratçı firma kullanımı 10 kat artmıştır. Rakamlar savaşta kullanılan her 10 askere karşı bir sivil kullanıldığını göstermektedir.⁴² Türk Silahlı Kuvvetleri'nin de profesyonel orduya geçiş ve personel mevcutlarının azaltılması sürecinde özel askerî şirketlerin önemli bir rol oynayabileceğinin göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir. Ancak Türk Silahlı Kuvvetleri'nin hangi hizmetleri özel askerî şirketlerden temin etmesi gerektiği önemli bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Batılı ülke ordularının özel askerî şirketlerle yapmış olduğu sözleşmeler incelendiğinde; eğitim, istihbarat, şahıs ve üslerin korunması, ulaştırma, ikmal, iaşe ve bakımı kapsayan lojistik destek, aktif olarak savaşma ve karmaşık teknoloji teminine kadar geniş bir yelpazede hizmetlerin temin edildiği görülmektedir.⁴³ Ancak sağlanan hizmetlerin bu kadar geniş yelpazede yer alması Ebu Gureyb Hapishanesi örneğinde yaşanan işkence olayı ve benzerlerinin meydana gelebileceğini de göstermiştir.⁴⁴ Bu nedenle, benzer durumların yaşanmaması maksadıyla,

Yayımları, Ankara, 2014, s. 305.

⁴¹ <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/273399.asp> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)

⁴² Sait Yazıcı, "21nci Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: Özel Askerî Şirketler ve Kontratçı Firmalar", [http://usam.aydin.edu.tr/OZELASKERI_SIRKETLER\(4b4f\).pdf](http://usam.aydin.edu.tr/OZELASKERI_SIRKETLER(4b4f).pdf) (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015).

⁴³ Hyder Gulam, "The Rise and Rise of Private Military Companies", Peace Operations Training Institute, Williamsburg, 2005, ss. 18-23; <http://cdn.peaceops.training.org/theses/gulam.pdf> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015).

⁴⁴ Moshe Schwartz, *Department of Defense's Use of Private Security Contractors in Iraq and Afghanistan: Background, Analysis, and Options for Congress*, DIANE Publishing, Washington, 2010, s. 16.

öncelikli olarak Türk Silahlı Kuvvetleri'ne özel askerî şirketlerden sağlanacak hizmetlerin istihbarat ve operasyonel faaliyetler dışı alanlarda ya da, bir başka deyişle, lojistik faaliyetlerde alınması uygun olacaktır.

Türk Silahlı Kuvvetleri mevcut lojistik sistemi ile faaliyetlerini eksiksiz yerine getirmeye çalışmakta; ancak bu durum komutanların neredeyse sadece lojistiğe yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Komutan, askerinin yiyeceği yemekten, hangi ulaştırma aracıyla izine veya terhise gideceğine, askerî araçların periyodik bakımından, harcamaların uygun yapılmasına kadar kışlada meydana gelen hemen her şeyden sorumludur. Böylesine karmaşık bir yapıda muharebe görevine odaklanmanın oldukça zor olacağı açıktır.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nde özel askerî şirketlerin kullanımına yönelik önerme yapabilmek için en önemli sorulardan biri de, Türkiye'de bu işleri yapabilecek şirketlerin var olup olmadığıdır. Amerikan ve İngiliz ordularının hizmet işlerini ana yüklenici sistemiyle ülkenin önde gelen uluslararası şirketleri ve bu firmaların alt yüklenicilerine yaptırdığı görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin öncelikle önde gelen firmalarını Türk Silahlı Kuvvetleri'nin hizmet işlerini yapmaya teşvik edecek yöntem ve şartların oluşturulması gerekmektedir. Yukarıda belirttiğimiz üzere, Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'ta sözleşme yaptığı ilk 100 şirketten 32'si yabancı olup bunun 12'si Türk firmalarından oluşmakta,⁴⁵ son yıllarda ekonomik büyümenin giderek artması ve yatırımların yaygınlaşmasıyla birlikte, Türkiye'de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ihtiyacı olan hizmet işlerini yapabilecek şirket yok demek çok da doğru olmamaktadır. Ayrıca, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin hâlen kendisinin yürüttüğü lojistik faaliyetlerin çok daha kapsamlı ve profesyonel şekilde gerçekleştirilebilmesi için ülkenin önde gelen şirketlerinin başlangıçta NATO'dan ve müttefikimiz olan ülkelerden deneyimli yabancı ortaklarla da olsa, bu

⁴⁵ Bill Buzenberg, "Baghdad Bonanza: Top 100 Contractors in Iraq, Afghanistan", The Center for Public Integrity, <http://www.publicintegrity.org/2007/11/19/5982/top-100-contractors-iraq-afghanistan> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015).

hizmetlere talebin yolunun açılması gerekmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kendisi tarafından yürütülen lojistik faaliyetlerin özel askerî şirketler tarafından yürütülmesinin maliyetinin ne olacağı, bir diğer önemli sorudur. Öncelikle bu faaliyetlerin siviller tarafından yapılması Türk Silahlı Kuvvetleri'nin personel mevcudunda önemli bir düşüşe yol açacaktır. Amerikan ordusunda 10 askerin yaptığı faaliyeti bir sivil özel askerî şirket çalışanı gerçekleştirmektedir.⁴⁶ Ayrıca “ana yüklenici sistemi” ile gerçekleştirildiği takdirde; yurt çapında faaliyet gösterecek olan bu şirketlerle yapılacak sözleşmeler, mevcut sistemde binlerce profesyonel olmayan yüklenici ve çalışanlarla yürütülen lojistik faaliyetlerden çok daha maliyet etkin olacaktır.

Hâlen Türk Silahlı Kuvvetleri birliklerinin mutfak, yemekhane, kantin, çamaşırhane, çevre temizliği, hijyen, ulaştırma, inşaat, bakım, bilişim vb. hizmetleri Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kendi iç kaynakları ile yürütülmektedir, ancak hizmetlerde sağlanan kalite düşük seviyededir. Buna karşılık, Sevim ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmaya göre, lojistik faaliyetlerde dış kaynak kullanılarak alınan hizmetlerin kalitesinin de beklentileri karşılamakta yetersiz kaldığı, ancak hizmet sektörünün gelişmesi ile beraber memnuniyet oranlarının artacağı ve düşük maliyetle yüksek verimliliğe ulaşılabileceği belirtilmiştir.⁴⁷ Bu çalışmada elde edilen sonuçların Türk Silahlı Kuvvetleri'nde hâlihazırda yürütülen hazır yemek hizmeti, personel taşıma hizmeti ve temizlik hizmetleri gibi alanlarda da benzer şekilde çıkması muhtemeldir. Türk Silahlı Kuvvetleri için böyle bir çalışmanın yapılması, lojistik hizmetlerin dış kaynak kullanılarak elde edilmesi konusunda personelin beklentileri ve özel askerî şirketlerin sağlayacağı hizmetin belirlenmesinde fayda sağlayacaktır. Bu çalışmada bu eksiklik giderilememiştir.

⁴⁶ Matthias Witt, s. 204.

⁴⁷ Şerafettin Sevim, Ali Akdemir, Kemal Vatansever, “Lojistik Faaliyetlerinde Dış Kaynak Kullanan İşletmelerin Aldıkları Hizmetlerin Kalitesinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir İnceleme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Y. 2008, C. 13, S. 1 s. 26.

6. Sonuç

Sürekli değişim ve belirsizliklerin yaşandığı ortamda, teknoloji hayatımıza hızla nüfuz etmekte; bilgiye sahip olmanın sağladığı avantajlar önceliklerimizin değişmesine yol açmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin böylesine bir ortamda kendisini her konuda yenilemesi ve değişime ayak uydurması, ülkenin güvenliğini birinci dereceden ilgilendirmektedir.

Soğuk Savaş sonrası büyük güçler, ordularının çağın hızlı temposuna ayak uydurmasını sağlamak amacıyla modernizasyon ve yeniden teşkilatlanmaya öncelik vermiştir. Özellikle lojistik faaliyetlerin gerçekleştirilmesini sözleşmeler vasıtasıyla özel sektör temsilcilerine devredilmiş; böylelikle hem asker sayısının büyük oranda azaltılması, hem de hizmetin sunumunda kalitenin artırılması hedeflenmiştir.

Irak'ın işgali ile Afganistan harekâtında ve sonrasında, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere orduları özellikle lojistik faaliyetlerin yürütülmesinde özel askerî şirketlerin sorumluluklarının arttığı gözlemlenmiştir. Türkiye ise Soğuk Savaş sonrası ordusunu yeniden teşkilatlandırmış ve lojistik teşkilatında da değişiklikler gerçekleştirmiştir. Güçlü bir ülke olarak, Türkiye, dünyanın önde gelen ordularında yaşanan bu değişime ayak uydurmalı; başta lojistik hizmetler olmak üzere Türk Silahlı Kuvvetleri'nde dış kaynak kullanımının yaygınlaştırılması öncelikler arasında yer almalıdır.

Türkiye'de hizmet sektörü gelişimini hızla sürdürmektedir. Hizmet sektörünün Türk Silahlı Kuvvetleri gibi bir organizasyon ile ortaklık yürütmesi, bu sektörün çok daha hızlı bir şekilde büyümesine, hizmet kalitesinin artmasına yol açacak ve uluslararası rekabette daha güçlü olarak yer alabilecektir. Bu maksatla Türk Silahlı Kuvvetleri ve Türkiye için yeni bir kavram olan özel askerî şirketlerin doğru iş geliştirme süreci ve iş modelleri ile kurulması büyük önem taşımaktadır. Bu yolda atılacak adımlara destek verilerek özel askerî şirketlerin gelişmesine olanak sağlanmalıdır. Böylelikle, hizmet sektörü ve savunma sanayinin gelişimi hız kazanabilecek ve ülke ekonomisine ve savunmasına önemli katkılar sağlanabilecektir.

Summary

With its economic, political and cultural dimensions, globalization has significant effects on the states. Looking to the security side of the globalization analysis, security became so complex and multi-dimensional. Complexities of the security concept and limited resources have brought out increasing of expertise subjects and lack of experts and productivity has gained prominence in all areas. Productivity has changed security needs and defense planning which were topics only owned by the state; it has also necessitated the utilization of the civilian component/skills besides systems based on military capabilities. This necessity has created dilemma between limitations of defense expenditure and increasing of security capacity. At this point, outsourcing is considered as a solution for issues except for basic security functions and tasks. Private military companies have become significant partners for developed and powerful western states' armed forces since operations in Iraq and Afghanistan. In recent years, Turkish Armed Forces has changed its logistic organizations and procurement systems. In addition, Turkish Armed Forces has purchased various services by using outsourcing; however, there is no signed contract with Private Military Companies. On the other hand, Turkish Armed Forces continues its transition to professional military; however, the numbers of compulsory soldiers are approximately 64% of total.

In international literature, there are many researches on partnership between developed states' armies and private military companies. In domestic literature, there are only researches stating that Turkish Armed Forces should benefit from Private Military Companies, but those have limited information how this can be done. In the research on using outsourcing in logistic activities indicates that the customers' expectation on service quality ratio is very low, but it suggests that the growth of service sector in Turkey will develop service quality in line with expectations. The aim of this study, within the presented framework, is to examine the private military companies politically, legal, economic and ethical dimensions and to determine its mutual working area with Turkish Armed Forces. In this context, the main problem of the study is which areas Turkish Armed Forces need

to realize outsourcing in and how private military companies cover the needs of sustained logistic services of Turkish Armed Forces.

Service sector continues to grow rapidly in Turkey. Its partnership with Turkish Armed Forces will lead this development much more quickly and make it possible to participate more strongly in international competition. For this purpose, accurate business development process and establishing business modeling of Private Military Companies has great importance for Turkey and Turkish Armed Forces. Steps for the development of Private Military Companies should be supported; thus, improvement of service sector and the national defense will gather speed and significant contribution can be achieved to the national economy and defense.

Kaynakça Kitaplar

AKYÜREK Salih, Vd., *Sivil-Asker İlişkileri ve Ordu-Toplum Mesafesi*, Bilgesam Yayınları, Ankara, 2014, s.305.

ALABARDA Yusuf, LISOWIEC Rafal, *The Private Military Firms – Historical Evolution and Industry Analysis*, MBA Professional Report, Naval Postgraduate School, Monterey, 2007.

BALDWIN David. A., *The Concept of Security*, Review of International Studies, 1997, 23.

CAMERON Lindsey, CHETAIL Vincent, *Privatizing War: Private Military and Security Companies Under Public International Law*, Cambridge University Press, 2013

HARRİS Neil J., *Contractors and the Cost of War: Research into Economic and Cost-Effectiveness Arguments*, MBA Professional Report, Naval Postgraduate School, Monterey, December 2006.

GÜNGÖR Erman, *Türk Silahlı Kuvvetlerinde Yönetim Stratejisi Olarak Dış Kaynak Sisteminin Uygulanabilirliği*, Sütçü İmam Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Bitirme Projesi, 2007.

JÄGER Thomas, KÜMMEL Gerhard, *Private Military and Security Companies. Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, Wesbaden.

KINSEY Christopher, "Private Security Firms and Corporate Social Responsibility", ALEXANDRA Andrew, BAKER Deane-Peter, CAPARİNİ Marina (Eds.), *Private Military and Security Companies: Ethics, Policies and Civil-Military Relations*, Routledge, New York, 2008.

RITZER George, *The Blackwell Companion to Globalization*, Blackwell Publishing, Michigan University, 2007.

SCHWARTZ Moshe, *Department of Defense's Use of Private Security Contractors in Iraq and Afghanistan: Background, Analysis, and Options for Congress*, DIANE Publishing, Washington, 2010.

SINGER Peter W., *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*, Updated Edition, Cornell University Press, 2011.

SINGER Peter W., *Kiralık Ordular Özel Askerî Şirketler*, Çev. Gözde Aral ve İsmail Yaman, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.

WITT Matthias, "How Logistics can Create and Support Public Security", EßIG Michael, HÜLSMANN Michael, KERN Eva-Maria, KLEIN-SCHMEİNK Stephan (Eds.), *Supply Chain Safety Management: Security and Robustness in Logistics*, Springer Science & Business Media, New York, 2012.

YAYIM Ahmet Fuat, *Savunma Sanayiinde Küreselleşme Biçimleri: Özel Askerî Şirketler* İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006

Makaleler

ACAR Durmuş, ATEŞ Burcu Aslantaş, "Tedarik Zinciri Faaliyetlerinin Maliyetleri Ve Dış Kaynak Kullanımı İlişkisi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Y.2011, C.16, S.3.

Atlantic Monthly, "Private Military Contractors", Vol. 294 Issue 2, September 2004.

CASTELLS Manuel, "Global Governance and Global Politics", *PS: Political Science and Politics*, Vol. 38, No. 1, Jan., 2005.

FELDMAN Jonathan Michael, “From Warfare State to Shadow State”, *Duke University Press, Social Text* 91, Vol. 25, No. 2, Summer 2007.
ISENBERG David, “Private Military Contractors and U.S. Grand Strategy”, *International Peace Research Institute PRIO Report*, 1/2009, Oslo.

SEVİM Şerafettin, AKDEMİR Ali, VATANSEVER Kemal, “Lojistik Faaliyetlerinde Dış Kaynak Kullanan İşletmelerin Aldıkları Hizmetlerin Kalitesinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir İnceleme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Y.2008, C.13.

TANGÖR Burak, YALÇINKAYA Haldun, “Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askerî Şirketler”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, Sayı 25 (Bahar 2010).

TOPAL Ahmet Hamdi, “Uluslararası Hukuk Açısından Özel Askerî Şirketler ve Şirket Çalışanlarının Statüsü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 60 (4) 2011.

YALÇINKAYA Haldun, “Özel Askerî Şirketlerin Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 61-3.

ZIYLAN Aytekin, “Neden Milli Ana Yüklenicilik?”, *Yeniden Müdafaa-i Hukuk*, Nisan 2002.

İnternet Kaynakları

AVANT Deborah, “The Outsourced War “Is Here to Stay””, *Bloomberg Business*, 20 Mayıs 2004; <http://www.bloomberg.com/bw/stories/2004-05-20/the-outsourced-war-is-here-to-stay> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)

BUZENBERG Bill, “Baghdad Bonanza: Top 100 Contractors in Iraq, Afghanistan”, The Center for Public Integrity, <http://www.publicintegrity.org/2007/11/19/5982/top-100-contractors-iraq-afghanistan> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)

GULAM Hyder, “The Rise and Rise of Private Military Companies”, Peace Operations Training Institute, Williamsburg, 2005; <http://cdn.peaceopstraining.org/theses/gulam.pdf> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)

<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/273399.asp> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)

<http://www.aa.com.tr/tr/haberler/403804--genelkurmay-baskanligindan-quot-ozel-askeri-sirket-quot-aciklamasi> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)
<http://www.gazetevatan.com/tsk-daki-profesyonel-asker-sayisi-aciklandi-713510-gundem/> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)
<http://www.haber7.com/guncel/haber/961915-tsk-acikladi-iste-butun-rutbedeki-asker-sayimiz> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)
<http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/savunmaSanayimiz/Sayfalar/bugunku-durum.aspx> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)
KU Julian, YOO John, “Globalization and Sovereignty”, 31 Berkeley J. Int'l Law. 210 (2013). <http://scholarship.law.berkeley.edu/bjil/vol31/iss1/6> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)
SHEARER David, “Outsourcing War”, *Foreign Policy*, Fall 1998; <http://foreignpolicy.com/1998/09/15/outourcing-war/> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)
TAŞDEMİR Fatma, “Terör Örgütleri ile Müzakere ve PKK”, Ankara Strateji Enstitüsü, 10 Nisan 2013, <http://www.ankarastrateji.org/yazar/doc-dr-fatma-tasdemir/teror-orgutleri-ile-muzakere-ve-pkk/> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)
Türk Kara Kuvvetleri Tarihçesi, www.kkk.tsk.tr/GenelKonular/Tarihce/icerik.asp (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)
“United Kingdom Defense Industry”; <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/uk-industry.htm> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)
YAZICI Sait, “21nci Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: Özel Askerî Şirketler ve Kontratçı Firmalar”, [http://usam.aydin.edu.tr/OZELASKERISIRKETLER\(4b4f\).pdf](http://usam.aydin.edu.tr/OZELASKERISIRKETLER(4b4f).pdf) (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)
ZABCI Filiz Çulha, “Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askerî Şirketler”, Mülkiye, Cilt XXVIII, No 243, Haziran 2004, www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_HSB (Erişim Tarihi: 15 Mart 2015)

YAYIM ESASLARI

Güvenlik Stratejileri Dergisi'ne gönderilen yazıların başka bir yayın organında yayımlanmamış veya yayımlanması amacıyla iletilmemiş olması gereklidir. Daha önce bilimsel toplantılarda sunulmuş olan bildirimler, bildiri kitapçığında yayımlanmamış olması ve bu durumun belirtilmesi koşuluyla kabul edilebilir. Dergiye gönderilecek yazılar, araştırılan konuya yeni bir boyut katacak nitelikte ve özgün olmalıdır.

A. YAZIM KURALLARINA İLİŞKİN ESASLAR

1. Yazım dili Türkçedir. İngilizce, Fransızca ve Almanca yazılmış çalışmalar da yayımlanabilir. Dergiye gönderilen yazıların yazım düzeltmesini Yazı Kurulu yapar. Türkçe makalelerin yazım ve noktalamasında ve kısaltmalarda Türk Dil Kurumu internet sitesindeki Güncel Sözlük ve Yazım Kuralları esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.
2. Gönderilen makale, öz (*abstract*), kaynakça, özet ve dipnotlar dâhil 7000 ile 10.000 kelime arasında olmalıdır.
3. Türkçe veya İngilizce makaleler, makalenin başlangıç kısmına yazılmış, Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış makale başlıklarını da içeren 150 kelimeyi aşmayan öz, Türkçe ve İngilizce beş anahtar kelime ile gönderilmelidir. Ayrıca makalenin sonunda 750 kelimeyi geçmeyecek şekilde geniş özete (Türkçe yazılmış makaleler için İngilizce özete *-summary-* ve İngilizce yazılmış makaleler için Türkçe özete) yer verilmelidir.
4. Almanca ve Fransızca yazılmış makaleler için makalenin başına makalenin yazıldığı dilde (Almanca veya Fransızca), İngilizce ve Türkçe 150'şer kelime öz ile beşer anahtar kelime eklenmelidir. Ayrıca makalenin sonuna 750'şer İngilizce ve Türkçe özete yer verilmelidir.
5. Yazar adı, sağ köşeye, italik koyu, 11 punto olarak yazılmalı; unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi dipnotta (*) işareti ile 9 punto yazılarak belirtilmelidir. Diğer açıklamalar için yapılan dipnotlar metin içinde ve sayfa altında numaralandırılarak verilmelidir.
6. Yazı karakteri Times New Roman, 11 punto, satırlar bir buçuk aralıklı, dipnotlar 9 punto ve tek aralıklı yazılmalıdır.

B. SAYFA DÜZENİNE İLİŞKİN ESASLAR

1. Paragraf arası, ilk satır 1.25, paragraflar arası önceki 3 nk, sonra 3 nk, iki yana dayalı, satır aralığı bir buçuk olmalıdır.
2. Makalelerde en fazla üç düzeyli altbaşlık kullanılmalıdır. Altbaşlıklarda ilk altbaşlık koyu, ikinci altbaşlık koyu ve italik, üçüncü altbaşlık ise italik olmalıdır. Giriş ve sonuç dâhil olmak üzere altbaşlıklara rakam verilmelidir.
3. Sayfa numaraları alt sağda verilmelidir.

C. REFERANS VE GÖNDERMELERE İLİŞKİN ESASLAR

1. Yazıda kullanılacak kaynaklara yapılacak atıflarda dipnot usulü kullanılacaktır. Dipnotlar sayfa altına ve numaralandırılarak verilecektir. Atıflar, metin içinde (Örn. Çetinkaya, 2006: 101.) şeklinde gösterilmeyecektir.
2. Atıfta bulunulan kaynağın tam kimliği verilecektir, atıfta bulunulmamış eserler kaynakçada gösterilmeyecektir.

3. Dipnotlarda yayın adları (Kitaplarda kitap adı, makalelerde dergi adı) italik ve koyu yazılacak, atıflarda alıntı yapılan sayfa numarası mutlaka belirtilecektir.

Kitaplar için

1. Aynı kaynağa yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, a.g.e. (adı geçen eser), a.g.m. (adı geçen makale) ve a.g.y. (adı geçen yayın) ifadesi ve sayfa numarası kullanılmalı, aynı sayfa için aynı yer kısaltmaları italik olarak yazılmalıdır.

2. Dipnotlar verilirken diğer dillerden kaynaklar için İngilizce yazım kuralları, Türkçe kaynaklar için ise Türkçe yazım kuralları temel alınmalıdır.

3. Aynı yazarın birden fazla eserinin olması durumunda yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, eserin yayım tarihi, a.g.e. ifadesi ve sayfa numarası yazılmalı, yazarın aynı tarihli birden fazla eserinin olması durumunda ise eserin tarihinin yayına A, B, C harfleri konularak atf yapılmalı ve bu durum kaynakçada da belirtilmelidir.

(1) Tek yazarlı kitaplar:

Yazar adı ve soyadı, *eser adı*, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih, sayfa numarası. (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih, sayfa numarası.

Hikmet Celkan, *Ziya Gökalp'in Eğitim Sosyolojisi*, MEB Basım Evi, İstanbul, 1990, ss. 14-25.

Hikmet Celkan, *Eğitim Bilimine Giriş 2.Baskı*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2011, ss. 14-25.

Hikmet CELKAN, 1990, a.g.e., s. 16.

Joseph Needham, *Science and Civilization in China*, Vol: 5, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1954, p. 7.

(2) İki yazarlı kitaplar:

Birinci yazarın adı ve soyadı ve ikinci yazarın adı ve soyadı, *eser adı*, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih, sayfa numarası. (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih, sayfa numarası.

Ekrem Memiş ve Nuri Köstüklü, *Yeni ve Yakınçağda Türk Dünyası*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2002, s. 114.

Arnold Gessell and Ilg L. Francis, *Child Development: An Introduction to the Study of Human Growth*, Harper and Row Publications, New York, 1949, p. 280.

(3) İkidenden fazla yazarlı kitaplar:

Yazarın adı ve soyadı vd., *eser adı*, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer ve yayımlandığı tarih, sayfa numarası, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer ve yayımlandığı tarih, sayfa numarası.

Durmuş Yalçın vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2002, ss. 9-14.

Luis Benton et. al., *Informal Economy*, The John Hopkins University Press, Baltimore, 1989, pp. 47-59.

(4) Çeviri Kitaplar:

Walter Isaacson, *Steve Jobs*, çev. Dost Körpe, Domingo Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 540.

Walter Isaacson, *Steve Jobs*, trans. Dost Körpe, Domingo Yayınevi, İstanbul, 2011, p. 540.

(5) Yazar veya Editör Adı Bulunmayan Kitap ve Makaleler:

“Türkiye ve Dünyada Yükseköğretim”, *Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 1994, s. 81.

(6) Birden Fazla Ciltten Oluşan Kitaplar:

Halil İnalcık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi* (çev. Halil Berktaş), Cilt: 1, Eren Yayını, İstanbul 2000, s. 100.

Makaleler için

Yazar adı ve soyadı, “makale adı” (varsa çeviren), *yayımlandığı süreli yayının adı*, yayımlandığı yıl, cilt no (Romen)/sayı:, dergide yer aldığı sayfa aralığı, alıntının yapıldığı sayfa numarası.

(1) Tek yazarlı makaleler:

R. Kutay Karaca, “Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkilerinde Doğu Türkistan Sorunu”, *Gazi Akademik Bakış*, 2008, Cilt: 1, 219-245, s. 220.

John C. Grene, “Reflections on the Progress of Darwin Studies”, *Journal of the History of Biology*, 1975, Vol: 8, 243-273, p. 270.

(2) İki yazarlı makaleler:

Mehmet Güven ve Derya Kürüm, “Öğrenme Stilleri ve Eleştirel Düşünme Arasındaki İlişkiye Genel Bir Bakış”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006, 75-90, s.78.

Tom D. Lewis and Gerald Graham, “Seven Tips for Effective Listening”, *British Journal of Social Work*, 2003, 13-35, p. 30.

(3) İkiyden fazla yazarlı makaleler:

Mehmet Demir vd., “Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Algıları”, *Anadolu Eğitim Dergisi*, 2005, 70 (1), 23-42, s. 24.

Michael Stowe et. al., “Required knowledge, skills and abilities from healthcare clinical managers’ perspectives”, *Academy of Health Care Management Journal*, 2011, 55-62, p. 60.

(4) Derleme Kitaplarda Makale:

Nilgün Güzel Özgüven, “Regional Disputes and Conflicts: The Vision of Turkey and Pakistan”, R.Kutay Karaca, (ed.), *Security and Cooperation Seminar*, War Colleges Printing House, İstanbul, 2010, 83-96, s. 83.

(5) Yazarı Belli Olmayan Makale:

“Balkanlarda Türk Varlığı”, *Toplumsal Tarih*, Ankara, 1990, cilt X, sayı 7, 8-10, s. 8.

(6) Günlük Gazetelerden Alınmış Makaleler:

Hasan Pulur, “Atatürk’ün Hayalleri”, *Milliyet*, 10 Kasım 2011, s. 3.

(7) İnternet Dergisinde Makale:

Alıntının tam adresi yazılmalıdır.

Hasan Kopkallı, “Does frequency of online support use have an effect on overall grades?”, *The Turkish Online Journal of Distance Education*, <http://tojde.anadolu.edu.tr/> (Erişim tarihi: 18.11.2009)

Tezler için

Yayımlanmamış Tezlerin başlıkları için *italik* kullanılmayacaktır.

Yazar adı ve soyadı, tezin adı, tezin yapıldığı kurum ve enstitü, yapıldığı yer ve tarih, sayfa numarası, (Yayımlanıp yayınlanmadığı ve tezin akademik derecesi).

Kenan Sezer, Sanayi Atıklarında Bazı Organik Kirleticilerin Belirlenmesi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edime, 2004, s. 53 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

Raporlar için**(1) Yazarı Belli Olan Rapor**

Fatma Gök, *Öğretmen Profili Araştırma Raporu*, Eğitim Bilim ve Kültür Emekçileri Sendikası Yayınları, Ankara, 1999, s. 25.

(2) Yazarı Belli Olmayan Rapor

Arnavutluk Ülke Raporu, TİKA Yayını, Ankara, 1995, s. 7.

(3) Bir Kurum, Firma ya da Enstitünün Yazarı Olduğu Rapor

Dış Politika Enstitüsü, *Uluslararası İlişkilerle İlgili Anayasaya Konabilecek Hükümler*, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1990, s. 33.

Ansiklopedi

Ömer C.Saraç, Kağıt, Millî gelir, Ak İktisat Ansiklopedisi, Cilt: II, Ak Yayınları, İstanbul, 1973, ss. 20-30.

İnternet için**(1) Kamu Kurumlarının İnternet Sayfaları**

T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Türkiye Ukrayna Anlaşması”, <http://www.mfa.gov.tr/turkce/group/ ikili/11.htm>.

(2) E-Posta Yoluyla Tartışma Gruplarına, Forumlara vb. Gönderilen Mesajlar

Abdulvahap Kara, “Kazak Mitolojisinin Dildeki Yansımaları”, (Mesaj: 25), 10 Temmuz 2007, [http://groups.google.com/group/turk-tarihciler/browse_thread/thread / f8cef971cca8fd7b](http://groups.google.com/group/turk-tarihciler/browse_thread/thread/f8cef971cca8fd7b).

Konferanslarda Sunulan Tebliğler için

Dritan Egro, “Arnavutluk’ta Osmanlı Çalışmaları”, *XIII. Türk Tarih Kongresi, Bildiriler, 4-8 Ekim 1999*, Cilt: I, TTK Yayını, Ankara, 2002, s. 14.

Broşür için

Alev Keskin, *1877-78 Osmanlı-Rus Harbi Harp Tarihi Broşürü*, Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s. 7.

Resmî Yayınlar için

İsmet Binark, *Balkan Ülkelerinin Tarihi Kaynakları Bakımından Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinin Önemi*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayını, Ankara, 1996, s. 9.

Haritalar ve Şemalar için

Şanlıurfa Turizm Haritası, Harita, Şanlıurfa Valiliği Yayını, Şanlıurfa, 1983.

Bülten için

Afyon Kocatepe Üniversitesi Haber Bülteni, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyon, 1999, s. 8.

D. BELGE, TABLO, ŞEKİL VE GRAFİKLERİN KULLANIMINDA UYULACAK ESASLAR

1. Ekler (belgeler), yazının sonunda verilecek ve altında belgenin içeriği hakkında kısa bir bilgi ile bilimsel kaynak gösterme ölçütlerine uygun bir şekilde kaynak yer alacaktır.

2. Diğer ekler (Tablo, Şekil ve Grafik) normal yazı dışındaki göstergelerin çok olması durumunda Tablo, Şekil ve Grafik için başlıklar; Ek Tablo: 1, Ek Grafik: 3 ve Ek Şekil: 7 gibi yazılmalı, ekler, Kaynakça'dan sonra verilmelidir.

Bu eklere metin içerisinde yapılan atıflar mutlaka Ek Tablo:1, Ek Grafik: 3 veya Ek Şekil: 7 şeklinde yapılmalıdır. Tablo, şekil, grafik ve resim için şayet alıntı yapılmışsa, mutlaka kaynak belirtilmelidir.

3. Metin içerisindeki Tablolar tablo üstünde isimlendirilecek alıntı yapıldığı kaynak türüne göre dipnot sistemine göre verilecektir.

4. Metin içerisinde yer alan şekil, grafik ve haritalar hemen altında isimlendirilecek ve alıntı yapıldığı kaynak türüne göre dipnot sistemine göre verilecektir.

E. KAYNAKÇA YAZIMINDA UYULACAK ESASLAR

1. Kaynakçada yazar soyadı büyük ve başta; adı ise küçük harflerle yazılacaktır.

2. Kaynaklar alfabetik sıra ve alıntı türüne göre tasniflenerek verilecektir. (Kitaplar, makaleler, internet kaynakları vs.)

3. Makalelerde sayfa numaraları belirtilmeyecektir.

F. DEĞERLENDİRME

1. Dergi Yayın Kurulu, biçim ve alanlar açısından uygun bulduğu yazıları konunun uzmanı hakemlere (en az iki hakeme) gönderir, değerlendirmelerin ikisi de olumlu ise yayına kabul edilir. Biri olumlu, diğeri olumsuz ise makale üçüncü bir hakeme gönderilir. Yayımlanması için düzeltilmesine karar verilen yazıların, yazarları tarafından en geç 20 gün içerisinde teslim edilmesi gereklidir. Düzeltilmiş metin, gerekli görüldüğü durumlarda, değişiklikleri isteyen hakemlerce tekrar incelenebilir.

2. Gönderilen yazılar iki alan uzmanının "yayımlanabilir" onayından sonra, Yayın Kurulu'nun son kararı ile yayımlanır. Yazarlar, hakem ve Yayın Kurulu'nun eleştirisi, değerlendirme ve düzeltmelerini dikkate almak zorundadırlar. Katılmadığı hususlar olması durumunda, yazar bunları gerekçeleri ile ayrı bir sayfada bildirme hakkına sahiptir.

3. Hakem oluru alan makaleler, Yayın Kurulu tarafından derginin konu içeriği esas olmak üzere, hakem raporlarının tamamlanma tarihlerine göre sıraya konarak yayımlanır.

4. Dergiye gönderilen yazılar yayımlansın veya yayımlanmasın iade edilmez.

5. Güvenlik Stratejileri Dergisi'nde yayımlanan makalelerdeki görüşler, yazarlarının şahsi görüşleri olup; hiçbir kurum ve kuruluşun resmî görüşü niteliğini taşımaz.

KİTAP İNCELEME VE KİTAP TANITIMI ESASLARI

1. Uluslararası ilişkiler, strateji, güvenlik, tarih, istihbarat, savunma kaynakları alanlarında yurt içi ve yurt dışında yayımlanmış akademik eserlerin tanıtım ve incelemeleri yapılmalıdır.
2. Kitap tanıtımı metinleri, dipnotlar hariç, 500-1000 kelime arasında, kitap inceleme metinleri ise 2500-4000 kelime arasında olmalıdır.
3. Başlık bilgilerinde tanıtım veya incelemesi yapılan eserin adı, yazarı, yayımlandığı şehir ve yayınevi, yayım yılı ve ISBN numarası yazılmalıdır.
4. Çalışmanın sonuna incelemeyi veya tanıtımı yapan yazarın unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi yazılmalıdır.
5. Kitap tanıtımı bir eserin sırf özeti değil, eleştirel olarak değerlendirmesi olmalıdır. Kitap tanıtımı yapan yazar kitapla aynı fikirde olabilir veya kitabın fikirlerine karşı çıkabilir veya kitabın sunduğu bilgilerde, yargılarda veya yapıda örnek teşkil eden veya eksik kalan yönleri belirtebilir. Kitap tanıtımı yapan yazar ayrıca kitapla ilgili düşüncelerini de açık bir şekilde ifade etmelidir.
6. Kitap incelemesi, bir kitaptan ortaya konulan en önemli noktalara ışık tutularak bunların eleştirel olarak tartışılmasıdır. Kitap incelemesi giriş, kitabın özeti, eleştirel tartışma ve sonuç gibi genel bir yapıyı takip etmelidir. Kitap incelemesi yazarı,
 - Giriş kısmında ana tez ve yaklaşımını ifade etmelidir.
 - Özet kısmında kitabın esas argüman ve iddiaları üzerine odaklanmalı ve çalıştığı disipline getirdiği katkı ve itirazları sıralamalıdır.
 - Eleştirel tartışma kısmında kitap yazarının alanında yaptığı katkıların önemini değerlendirmeli, argümanlarının dayandığı veriler ve bunların bağlama uygun kullanılıp kullanılmadığını incelemelidir.
 - Sonuç kısmında kitaba ilişkin ulaştığı sonuçları ifade etmelidir.

PUBLISHING PRINCIPLES

Works sent to the Journal of Security Strategies must not be published in any other publication or must not be sent to another publication in order to be published. Papers presented in symposiums are acceptable, if they have not been published in the book of symposium papers and if the author confirms this condition. The works sent to the journal must authentic and must have a quality of introducing new dimension to the subject.

A. PRINCIPLES AS TO THE EDITORIAL BOARD

1. Language of publication is Turkish. However, works written in English, German, and French may also be published. Reductions to papers submitted to the journal are made by Vice Editors and the Editorial Board. The online edition of the spelling guide of Turkish Language Institution is taken into account for language use, punctuation, and abbreviations. The texts submitted must be clear and understandable, and be in line with scientific criteria in terms of language and expression.
2. The texts submitted must be between 7000 and 10.000 words including the abstract, references, summary, and footnotes.
3. For texts written in English, the texts must be submitted with the abstract no longer than 150 words and five keywords at the beginning of the paper and the summary of the paper no longer than 750 words at the end of the paper.
4. Texts written in German or French must be submitted with the abstract no longer than 150 words and five key words written both in the language of the paper (German or French) and in English at the beginning of the paper and the summary of the paper no longer than 750 words written in English at the end of the paper.
5. Name of the author must be placed at the right corner in bold italics, in 1 type size; his/her title, place of duty and e-mail address must be indicated in the footnote with (*) in 9 type size. Footnotes for other explanations must be provided both in the text and down the page in numbers.
6. The type character must be Times New Roman, 11 type size, line spacing 1,5, footnotes in 9 type size and with single line spacing.

B. PRINCIPLES AS TO PAGE LAYOUT

1. Indentation must be, for the first line, 1, 25; spacing before must be 3 pt, after must be 3 pt, justified, and line spacing must be 1, 5.
2. Subheadings must be at most in three levels. In the subheadings, the first level of the subheading must be written in bold, the second level subheading must be written in bold and italic and the third level of subheading must be written in italic. The subheadings including the introduction and the conclusion must be given numbers.
3. Page numbers must be placed bottom right.

C. PRINCIPLES AS TO REFERENCES AND CITATIONS

1. The references to the sources used in the text shall be given in the style of footnotes. The footnotes shall be written at the bottom of the page by using footnote numbers. References shall not be presented in the text (e.g. Çetinkaya, 2006: 101.).
2. Full identity of the resources cited shall be given; any un-cited resource shall not be presented in the references.

3. Name of publications (name of book for books, name of journal for papers) shall be indicated in italic and bold, page numbers cited should be absolutely specified.

For Books

1. References and citations for the same publication shall be made by using "Ibid", the same place for the same page. Techniques for citation are presented below.

2. In the footnotes, resources from other languages shall use the English principles, and Turkish references shall use the Turkish principles.

3. If more than one publication from the same author is cited, name, and surname of author, year of publication, "ibid" and page number shall be used. If more than one publication with same year of publication from the same author is cited, letters A, B, C shall be used after year of publication, and it also shall be stated in bibliography.

(1) Books with Single Author:

Name and surname of the author, *name of work* (volume No if available), (translator if any), publisher, place and date of publication, page number.

Joseph Needham, *Science and Civilization in China*, Vol: 5, Cambridge Univ. Pres, Cambridge, 1954, p. 7.

Joseph Needham, *Science in Traditional China*, Harvard Univ. Pres, 1981, p. 37.

Joseph Needham, 1954, *Ibid*, p. 48.

(2) Books with Two Authors:

Name and surname of the first author and name and surname of the second author, *name of work* (volume No if available), (translator if any), publisher, place and date of publication, page number.

Arnold Gessell and Ilg L. Francis, *Child Development: An Introduction to the Study of Human Growth*, Harper and Row Publication, New York, 1949, p. 280.

(3) Books with More Than Two Authors:

Name and surname of the author et. al., *name of work* (volume No if available), (translator if any), publisher, place and date of publication, page number.

Luis Benton et. al., *Informal Economy*, The John Hopkins University Press, Baltimore, 1989, pp. 47-59.

(4) Translated Books:

Walter Isaacson, *Steve Jobs*, trans. Dost Körpe, Domingo Publication, İstanbul, 2011, p. 540.

(5) Books with Name of Author or Editor Non-Specified:

"Türkiye ve Dünyada Yükseköğretim", *Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD Publication, İstanbul, 1994, p. 81.

(6) Publications with More Than One Volume:

Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi* (trans. Halil Bertay), Vol: 1, Eren Publication, İstanbul, 2000, p. 100.

For Papers

Name and surname of the author, "name of paper" (translator if any), *name of periodical in which it is published*, publication year, volume No (Roman)/number: pages in journal, cited page number.

(1) Papers with One Author:

John C. Grene, "Reflections on the Progress of Darwin Studies", *Journal of the History of Biology*, 1975, Vol: 8, 243-273, p. 270.

(2) Papers with Two Authors:

Tom D. Lewis and Gerald Graham, "Seven Tips for Effective Listening", *British Journal of Social Work*, 2003, 13-35, p. 30.

(3) Papers with more than Two Authors:

Michael Stowe et al., "Required Knowledge, Skills and Abilities from Healthcare Clinical Managers' Perspectives", *Academy of Health Care Management Journal*, 2011, 55-62, p. 60.

(4) Paper in Compilation Books:

Nilgün Güzel Özgüven, "Regional Disputes and Conflicts: The Vision of Turkey and Pakistan", R.Kutay Karaca, (ed.), *Security and Cooperation Seminar*, War Colleges Printing House, İstanbul, 2010, 83-96, p. 83.

(5) Paper with Author Non-Specified in Journals:

"Balkanlarda Türk Varlığı", *Toplumsal Tarih*, Ankara, 1990, Vol: X, Issue: 7, 8-10, p. 8.

(6) Papers from Daily Newspapers:

Hasan Pulur, "Atatürk'ün Hayalleri", *Milliyet*, 10 Kasım 2011, p. 3.

(7) Paper from Internet Journal:

Full address should be written.

Hasan Kopkallı, "Does frequency of online support use have an effect on overall grades?", *The Turkish Online Journal of Distance Education*, <http://tojde.anadolu.edu.tr/> (Access date: 18.11.2009).

For Theses

No *italics* shall be used for headings of non-published theses.

Name and surname of the author, name of thesis, institution and institute of the thesis, place and date of the thesis, page number, (whether it has been published and academic degree of the thesis).

Kenan Sezer, Sanayi Atıklarında Bazı Organik Kirleticilerin Belirlenmesi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne, 2004, p. 53 (Unpublished Doctorate Thesis).

Report

(1) Report with Author Specified

Fatma Gök, *Öğretmen Profili Araştırma Raporu*, Eğitim Bilim ve Kültür Emekçileri Sendikası Publishing, Ankara, 1999, p. 25.

(2) Report with Author Non-Specified

Arnavutluk Ülke Raporu, TİKA Publishing, Ankara, 1995, p. 7.

(3) Prepared by an Institution, Firm or Institute

Dış Politika Enstitüsü, *Uluslararası İlişkilerle İlgili Anayasaya Konabilecek Hükümler*, Siyasal Bilgiler Fakültesi Publishing, Ankara, 1990, p. 33.

Encyclopedia

Ömer C.Saraç, Kâğıt, Millî gelir, Ak İktisat Ansiklopedisi, Vol: II, Ak Yayınları, İstanbul, 1973, pp. 20-30.

Internet

(1) Web Pages of Public Institutions

T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Türkiye Ukrayna Anlaşması”, <http://www.mfa.gov.tr/turkce/group/ikili/11.htm>.

(2) Messages Sent to Discussion Boards, Forums etc by E-Mail

Abdulvahap Kara, “Kazak Mitolojisinin Dildeki Yansımaları”, (Message: 25), 10 July 2007, http://groups.google.com/group/turk-tarihciler/browse_thread/thread/f8cef971cca8fd7b.

Declarations to Conferences

Dritan Egro, “Arnavutluk’ta Osmanlı Çalışmaları”, *XIII.Türk Tarih Kongresi Bildiriler 4-8 October 1999*, Vol: I, TTK Publishing, Ankara, 2002, p. 14.

Brochure

Alev Keskin, *1877-78 Osmanlı-Rus Harbi Harp Tarihi Broşürü*, Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Publishing, Ankara, 2000, p. 7.

Official Publications

İsmet Binark, *Balkan Ülkelerinin Tarihi Kaynakları Bakımından Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinin Önemi*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayını, Ankara, 1996, p. 9.

Maps and Figures

Şanlıurfa Tourism Map, Map, Şanlıurfa Valiliği Publishing, Şanlıurfa, 1983.

Bulletins

Afyon Kocatepe Üniversitesi News Bulletin, Afyon Kocatepe Üniversitesi Publishing, Afyon, 1999, p. 8.

D. PRINCIPLES TO ABIDE BY IN USING OF DOCUMENTS, TABLES, FIGURES AND GRAPHICS

1. Attachments (documents) shall be presented at the end of the text and down below shall be brief information as to the content of the document and proper citation in line with the relevant criteria.

2. Other attachments (Table, Figure and Graphics) shall be presented as Additional Table: 1, Additional Graphic: 3 and Additional Figure: 7 if indicators other than the text are too many in number; attachments shall be presented after the References. References to these attachments in the text shall absolutely be made as Additional Table: 1, Additional Graphic: 3 or Additional Figure: 7. If citation has been made for table, figure, graphic or picture, resource shall absolutely be indicated.

3. The names of the tables within the text shall be written on the top of the table and these tables shall be cited in the footnote according the publication type from which it was cited.

4. The names of the figures, graphics and maps within the text shall be written at the bottom of the figures, graphics and maps and these figures, graphics and maps shall be cited in the footnote according the publication type from which it was cited.

E. PRINCIPLES TO ABIDE BY IN PRESENTATION OF REFERENCES

1. Surname of the author shall be at the beginning with capital letters, name with small letters.
2. Resources shall be sorted alphabetically and according to their types (Books, articles, internet resources).
3. Page numbers shall not be indicated for papers.

F. ASSESSMENT

1. Publication Board of the Journal sends to referees of expertise in the field (at least two referees) the papers it has found relevant in terms of form and fields; the papers are accepted for publication with the approval of at least two referees out of the three. The papers, which have been decided to be reviewed, shall be submitted by the author(s) within no later than 20 days. The revised text may be re-examined by the demanding referees if found necessary.
2. The papers submitted shall be published with the final decision of the Publication Board, following the “can be published” approval of the three experts in the field. Authors shall take into account criticism, assessment and revisions of the referees and the Publication Board. If the author has any points, he/she does not agree with, he/she has the right to specify these issues in a separate page with the justifications thereof.
3. The papers, following the approval by the referees, are ordered by the Publication Board, based on dates of completion of referee reports and also based on the scope of the journal.
4. The papers submitted to the journal shall not be given back whether published or not.
5. The views in the papers published in The Journal of Security Strategies are the personal views of the authors, and are no way the official view of any institution or organization.

GUIDELINES FOR BOOK REVIEWS AND REVIEW ESSAYS

1. Book reviews and review essays shall be written on the academic works in the fields of international relations, strategy, security, history, intelligence, and defense resources, published in Turkey or abroad.

2. Book reviews shall be about 500-1000 words, excluding the footnotes; and review essays shall be about 2500-4000 words.

3. Title information of the reviews shall include name of the book reviewed, author of the book, city of publication and publication house, publication year and ISBN number.

4. Name of the reviewer and his/her institution shall be written at the end of the review essay or book review.

5. Book reviews shall not be just the summary of the work but shall be the critical discussion of the work. Book Reviewer shall offer agreement or disagreement and identify where he/she find the work exemplary or deficient in its knowledge, judgments, or organization. Reviewer shall clearly state his/her opinion of the work in question.

6. Review essay shall offer insight into the most important points of the book and review these points within a critical approach. Review essays shall follow a general pattern of introduction, summary of the book, critical discussion and conclusion. Author of the review essay shall

- express his/her thesis and approach in the introduction.

- focus on main arguments and assertions of the book and list its contributions and objections in its field in the summary.

- evaluate the contributions of the author of the book to his/her field and examine the data on which his/her arguments have been based and the way in which he/she has used these data within the context in the critical discussion.

- express the conclusion reached about the book.